BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVI
G
54
NAPOLI

XVI
G
54

Digitized by Google

INSTITUTIONES
THEOLOGIAE DOGMATICAE,
In duos Tomos diſtributae.

OPUS POSTUMUM

NICOLAI CAPASSI

In Regio Archigymnaſio Neapolitano
olim Juris Civilis Anteceſſoris.

Ad usum [illegible] P. Angeli a [illegible]

[illegible] S. Antonii.

NEAPOLI MDCCLIV.

Ex Regia Typographia Seraphini Porſile.

Expenſis Marci Laurentii.

Annuentibus Superioribus.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. EMANUELE III

Digitized by Google

Viro Eccellentiſs.

OCTAVIO ANTONIO

BAYARDI,

PATRICIO ROMANO,

Utriuſque Signaturae Referendario, Protonotario Apoſtolico &c. &c.

MARCUS DE LAURENTIIS.

Quum primum in animum mihi induxi *Elementa Theologiae Dogmaticae Cl. Viri Nicolai Capaſſi*, quae hacte-

nus MSS.circumferebantur, pervulgare, a me ipſe impetrare non potui, quin ea Tibi, vir Excellentiſſime, offerrem. Optabam ſaltem hoc modo, obſequentiſſimi erga Te animi mei ſignum aliquod dare. Equidem, quum non uno nomine Tibi ſim obſtrictus; officio plane meo deeſſe viderer, ſi quacunque occaſione data, Te non celebrarem; ſimulque non oſtenderem, me tantorum beneficiorum, ſaltem eſſe memorem. Quae quum ita ſint, quid quaeſo optabilius mihi contingere poterat, quàm Elementa iſthaec, alioquin egregia, celeberrimo nomine Tuo, ornatiora rei Theologicae Tironibus offerre? Sed quanquam ea ratio me quam maxime impulerit, ut iſthaec Elementa tuo nomine inſcriberem; idem tamen omnino eram facturus, etiamſi

vel

vel ea defuiſſet. Quum enim ab antiquis temporibus mos invaluerit, ut ingenii monumenta alicui viro optimo nuncuparentur, Cujus nomine, & auctoritate, veluti quodam Clypeo territi obtrectatores, ad dicteria minus eſſent proclives; cui potius, quàm Tibi iſtud opuſculum deſtinarem, vidi neminem. Etenim praeterquam quod generis nobilitate longe fulges; maximam Tibi gloriam comparaſti, dum nullis laboribus parcens, in omni ſtudiorum genere ingenium tuum, alioquin perſpicaciſſimum, exercuiſti. Quapropter, quae tua maxima laus eſt, non immerito potentiſſimus Rex noſter, parem te judicavit ad onus, cui ſupportando, vix multi, iique Litterariae Reipublicae viri Principes, pares fuiſſent.

Provinciam nempe duriſſimam, illuſtrandorum monumentorum, quae ex Herculana Civitate, ruinis olim Veſuvii obruta, eruuntur, Tibi demandavit; cui muneri ex voto Optimi, ac Solertiſſimi Regis noſtri, te facere ſatis, nemo eſt, qui neſciat. Inde factum eſt, ut non ſolum Invictiſſimi Principis amorem promerueris; ſed etiam apud omnes, qui opus tuum Prodromum, non perfunctorie lectitarunt, auctoritati, & nomini tuo, quam maxime deferatur. Haud ignota loquor. Interim; quoniam nihil magis, quam a laudibus abhorres, in Majorum Tuorum egregia facinora, & ceteras animi Tui dotes, ſciens, prudenſque non excurram. Quanquam ſi vellem, brevis Epiſtola non pateretur; adeo ſunt multa,

quae

Digitized by Google

quae poſſem de Te dicere. Hoc unum tantum addo, quod ſi reviviſceret auctor noſter clariſſimus, Conſilium meum, de commendandis Tibi hiſce Inſtitutionibus, pro certo fuiſſet probaturus; tantum abeſt, ut ſale ipſi conſueto, me ipſum perfricaret, quod homini minus digno, tantum tribuerim. Igitur, ne Te amplius morer, & a ſeverioribus curis diſtraham, ea quà ſoles benignitate, Opuſculum hoc accipe, vir doctiſſime, & in eo ſummae, ac perennis meae, erga Te obſervantiae pignus certiſſimum habe. Vale.

LECTORI THEOLOGO
TYPOGRAPHUS.

IAM prope ab eo tempore, quo e vivis exceſſit Nicolaus Capaſſus, *vir inter Neapolitanos & ingenii acumine, & eruditione celeberrimus, non defuerunt, qui ipſius lucubrationes avidius inquirentes, brevi ad eas expetendas permultos excitarunt. Et forſan non immerito. Adeo enim felici ingenio erat Capaſſus, ut quidquid ſcriberet neſcio quo lepore perfunderet: quo factum eſt, ut ipſius ſcriptis delectarentur omnes. Quum autem nihil typographicis formis unquam edendum curarit vir doctiſſimus, & non omnes, qui ipſius lucubrationibus uti volebant, earum exemplaria, quo ea ſibi exſcriberent, poterant adipiſci; optimum factu judicatum fuit, ſi, ſaltem celebriora Capaſſi MSS. in tironum gratiam typis mandarentur. Quod quum ego intelligerem huic voto pro virili ſatisfacere ſum adgreſſus, in publicum emittendo Inſtitutiones Theologicas, quibus aditum ad profundiora Theologiae ſtudia tironibus Auctor noſter*

munie-

inuniebat. *Has autem Inſtitutiones ſemper permagni fecerunt homines in rebus Theologicis attriti, maxime ii, qui in ea ſunt opinione ad haec uſque tempora nullum plane fuiſſe, qui in tironum gratiam Theologiam in artem redigendo, hujus pulcherrimae, & vero etiam neceſſariae Diſciplinae exacta* κρυσει, *& apta methodo elementa tradiderit. Horum namque judicio quamquam* Capaſſi Inſtitutiones Theologicae *non habeantur tanquam opus omnibus numeris abſolutum; ſunt tamen ita digeſtae & concinnatae, ut forſan caeteris Theologiae Compendiis, quae unquam prodierunt, ſaltem methodo, & rerum delectu praeferri valeant.*

Quod autem Eruditorum judicio nec uſquequaque perfectae ſint Capaſſi Inſtitutiones Theologicae, *non eo trahendum quaſi vir doctus in ea Diſciplina minus valuerit, ut conſcribere Inſtitutiones onus fuiſſet impar ejus humeris; ſed inde hoc factum opinantur optimi quique, quod Capaſſus illas non ea mente ſcripſerit, ut typis ederentur, ſed ut privato Auditorum ſuorum commodo deſervirent. Quicunque enim ſic erudiunt Auditores ſuos, ut prius exſcribendarum praelectionum eis co-*

piam

piam faciant, coguntur ſaepe juſtas ſcribendi regulas inſuperhabere. Nam anguſtiis temporis coacti, non ſemper ea, qua par eſt, diligentia omnia poſſunt pertractare, & quandoque ut aliquid detrahant, neceſſe eſt. Quod ſi unquam Capaſſus ſerio cogitaſſet in publicum emittere lucubrationes ſuas, tantum abeſt, ut in hiſce Inſtitutionibus naevos aliquos deprehenderent viri cordatiores, ut potius opus abſolutiſſimum admirarentur.

Sed haec te admonere, Amice lector, fortaſſis abſtinere potuiſſem. Illud autem potiore jure a me ſcire tua intereſt, num ſcilicet correcto exemplari in hac editione uſus ſim, quo ſecurus eſſe poſſis, me tibi Capaſſi Inſtitutiones nullibi interpolatas, corruptas, deformatas offere. Forte enim dicis, te minime latere quam parum cauti ſint adoleſcentes in exſcribendis praelectionibus, dum ex ore praeceptoris oſcitanter eas excipiunt; ut proinde, ſi hanc editionem deſcripſerim ex deformato alicujus juvenis exemplari, neceſſe ſit, corruptas merces pro ſinceris venditare. Sed quo ex hac parte tibi ſatisfaciam, velim ſcias, me nullis curis, laboribus, & vero etiam impendiis pepercisse, quo tibi non

in-

interpolatam Capaſſi dictionem offerrem: nec enim adeo perfrictae frontis eram, ut in re clara, & in qua nullo negotio fictiones detegebantur, accuratis hominibus imponerem. Quapropter postquam magno aere correctiſſimum exemplar mihi comparavi, hominum accuratiſſimorum diligentiam ſtipulatus ſum, ut hoc exemplar cum aliis conferendo, naevi, ſi qui reliqui eſſent, abſtergerentur omnes. Quae quum ſint non video quid amplius, ut genuinam Capaſſi dictionem adſequerer, experiri debuiſſem.

Quoniam vero breviores ſunt hae Inſtitutiones, quam ut integram Rerum Sacrarum ſcentiam complectantur; ecquid cauſſae fuerit, quaeris, cur minime curaverim, ut ſaltem additis hinc inde auctariis, pleniores redderentur? Et hoc ipſum mihi in mentem venerat: verum ſatius duxi nihil addere, quam ut editio amplius differretur: quod certe eveniret, etiamſi ſpartam hanc exornandam vir quantuslibet doctus, & in rebus theologicis attritus, ſuſcepiſſet. Interim hiſce fruere, Amice lector, & alterum tomum brevi prodíturum exſpecta. Vale.

EMI-

EMINENTISS. SIGNORE.

SErafino Porſile publico ſtampatore ſupplicando eſpone a V. E., che deſidera ſtampare un' opera intitolata *Theologia Dogmatica Autore D. Nicolao Capaſſo hujus Univerſitatis Neapolitanae olim primario anteceſſore*. Supplica pertanto l'E. V. a commettere la reviſione a chi ſtimerà a propoſito, ut Deus.

Ill. Dom. Canonicus D. Joſeph Sparano S. D. P. U. J. D Curiae Archiepiſcopalis Examinator Synodalis revideat, & referat. Datum Neapoli hac die 25. menſis Julii 1753.

C. EPISCOPISC. CAJACEN. VIC. GEN.
JULIUS NICOLAUS EP. ARCAD. CAN. DEP.

IN lucem prodire poſtulant poſtumae Cl. viri *Nicolai Capaſſi Theologiae Dogmaticae Inſtitutiones*, quas Autor numquam, ſuppreſſo velut fetu, publici juris faciendas ſivit. Eas namque privatim inſtituendis epheſis tradere in more habuit, typis autem mandandi nulla umquam ei mens fuit: Sed tanta eſt in eis Eminentiſs. Princeps, ſane doctrinae, & polemici inſtituti ratio, ut ſive ſacrae Scripturae dignitas, ſive Patrum auctoritas, ſive demum Heterodoxorum confutatio ſpectetur, cuncta ſane etiam venuſto, elegantique latinitatis ſermone conſcripta, aequo jure lucem promereri ſenſerim. Quapropter quum non modo nihil orthodoxiae adverſum continere, verum etiam Religionem fovere, haereſim peſſundare, Chriſtianaeque literariae reipublicae commodo conſulgere videantur, ſi meo judicio tua acceſſerit authoritas, quam primum edendas cenſeo, Datum Neap. Kalendis Decemb. CIↃIↃCCLIII.

E. V. *Addictiſs. Divinctiſs. Cliens*
Joſeph Canonicus Sparamus.

Attenta relatione Domini Reviſoris Imprimatur. Datum Neapoli die 1. menſis Martii 1754.

C. EPISCOPUS CAJACEN. VIC. GEN. DEP.
JULIUS NICOLAUS EP. ARCAD. CAN. DEP.
S.R.M.

S. R. M.

S. I G.

Serafino Porſile Regio Stampatore eſpone alla M. V., qualmente deſidera dare alle Sampe la *Teologia Dogmatica del fu D. Nicolò Capaſſo*: Supplica per tanto la M. V. degnarſi commetterne la reviſione a chi meglio ſtimerà, e l'avrà a grazia ut Deus &c.

Admodum Rev. P. Magiſter F. Thomas Cherubinus Pellegrino in hac Regia Studiorum Univerſitate Profeſſor in Cathedra Textus Sancti Thomae revideat, & in ſcriptis referat. Neap. Die 6. menſis Auguſti 1753.

NICOLAUS EPIS. PUT. C. M.

Tullio teſte, verba ponderanda ſunt, non numeranda. Auctor [qui dum viveret magnum ſibi peperit nomen.] paucis verbis, iiſque graviſſimis Theologicam meſſem complexus eſt, ne rerum copia diſcipulorum ſuorum mentem oneraret. Aequum eſt ut hiſce poſtumis lucubrationibus, Regiis juribus non adverſis, ejus memoria apud poſteros perennet. Neapoli, ex aedibus S. Dominici Majoris pridie Calendas Januarii, aerae Dionyſianae anno 1753.

Fr. Thomas Cherubinus Pellegrino
Ord. Praedic. S. Theolog. M. & Reg. Profeſſor.

Die

Die 11. *menſis Februarii* 1754. *Neap.*

Viſo Reſcripto Suae Regalis Majeſtatis ſub die 9. *currentis menſis* , *&* *anni* , *ac relatione Rev. P. F. Thomae Cherubini Pellegrino de Commiſſione Rev. Cappellani Majoris* , *ordine Praefatae Regalis Majeſtatis*.

Regalis Camera Sanctae Clarae providet , *decernit* , *atque mandat* , *quod imprimatur cum inſerta forma praeſentis ſupplicis libelli* , *ac approbationis dicti Rev. Reviſoris* , *verum in publicatione ſervetur Regia Pragmatica* . *Hoc ſuum*

CASTAGNOLA. GAETA.
FRAGGIANNI. PORCINARI.

Reg. fol. 55. *a ter.*
Carulli.

Athanaſius.

INSTITUTIONES

THEOLOGIAE CONTROVERSAE

ADVERSUS

Romani Nominis Hoſtes

PROOEMIUM.

I*Nter maxima hominum mala, quae ex primi Parentis lapſu vulnerata Natura, veluti ſaniem quamdam contagioſam, in ceteros derivavit; duo illa omnibus graviora, non immeritò videri debent, ſumma mentis caligo, ſivè perpetua rerum omnium ignorantia, & effraenis cupiditas cuncta ſine modo ſciendi, ex quibus primùm ingenii praecipitantia, & caeca judicandi temeritas: deindè error, atque haereſis defluxere: unde Chriſtianorum Religio, & olim quidem atrocibus diſ-*

ſidiis conflictata, & tunc praecipuè nefariis factionibus ſaeviiſſimè dilaceratur. Scilicet tot erupere ex Orci tenebris noſtra tempeſtate Nerones, qui Romanam Eccleſiam, Chriſti Sponſam, Fidelium Matrem vano impetu appetentes, quum veteres cicatrices recentatis erroribus rumpere, tùm novas inſanias, & opinionum monſtra effundentes, longè jactis telis, ſed imbecillius, & ſine ictu, eam confodere, & proſternere, ſi tantum impietas poſſet, per ſummum ſcelus audaciſſimè ſunt moliti. Ut autem Tartareae iſtius Hydrae vim omnem, & conatum, ſub invicto Romanae Fidei ſcuto militantes ſolidè, ac penitùs retundamus, depellamuſque, quod hiſce Inſtitutionibus cum bono Deo nos praeſtituros, quâ fieri poterit brevitate, ſperamus: maximoperè juvabit ea proximè animadvertiſſe, quae omnium haereſeon ſcatebra, & origo eſſe feruntur; ita enim non tantum errores à nobis arcebimus, ſed etiam intellectâ errandi cauſa, ipſam deceptionis radicem evellemus. Nam quum errare homini ſemper turpe ſit, tunc tamen vehementer timendum, quum non ſolum turpe, verum etiam exitiale eſt, ut in re credenda contingit: leviter enim peccat, qui errando aliis ridendum ſe praebet; at lapſus in fide, non hominum riſu, vel admiratione, ſed Dei ira, ultioneque, non fluxo, & mortali, ſed aeterno, & immutabili judicio, punitur. Si ita eſt, nec uſquam periculoſiùs erratur, quam in Religione: ut omnis procul ſit Theologiae Candidatis errandi occaſio; ad ſequentia poſtulata animum adiicite.

Poſtuletur primò Animus docilis, cupiduſque

ea

ea diſcendi, quae ad Fidem pertinent, Sacrarum Scripturarum non uſquequaque ignarus. Sacrarum enim Literarum inſcitia, non tantum in Sacerdotibus, in quibus, ut ait Leo Magnus epiſtola XXIII., nec excuſatione digna eſt, nec venia: *ſed in omnibus omninò Fidelibus deteſtanda nimis eſt; nulla enim eſt ſecta, quae non ſui fundamenta in Codice aliquo deſcripta, jubeat à ſuis legi. Sic Rabbini docent, teneri unumquemque Pentateuchi exemplar penès ſe habere: paria de Alkorano Turcae; ſoli Chriſtiani (indignum) magna ex parte Sacrorum lectionem deſpicatui habent: unde Hieronymus prooemio in Iſaiam ſcripſit: Si juxtà Apoſtolum Paulum* Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia, & qui neſcit ſcripturas, neſcit Dei virtutem, ejuſque Sapientiam, ignoratio Scripturarum, ignoratio Chriſti eſt; *Et Sanctus Gregorius in Paſtorali part* 1. *cap*. 1. Qui ea, quae Dei ſunt ſapiunt, à Domino ſapiuntur, & qui ea, quae Dei ſunt neſciunt, à Deo neſciuntur, *Paulo atteſtante*, ſi quis ignorat, ignorabitur. I. *ad Corinthios* 14.

II. ***Poſtuletur Animus omnibus Philoſophiae praejudiciis vacuus, quum primis verò Ariſtotelis, cujus Dialecticam Tertullianus in lib. de Praeſcriptionibus cap. 7., vocat artem diſputandi aptiorem, diruendae, quam ſtabiliendae veritati, de qua loquitur Apoſtolus ad Coloſſenſes II. illis verbis*. Videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa Mundi, & non ſecundum Chriſtum. *Et S. Ambroſius lib. 1. de Fide cap. 5. ait.***

Non in Dialectica placuit Deo ſalvum facere populum ſuum, Regnum enim Dei in ſimplicitate Fidei eſt, non in contentione ſermonis.

Quod autem de uno Ariſtotele dixi, idem de aliis dico. Omnis Philoſophia adverſatur Religioni, neque ullus fuit haereticus, qui non alicui Philoſophorum ſectae errores ſuos debeat. Origenes, & Valentinus Platonicae: Marcion Stoicae: Aëtius, Eunomius Peripateticae, ut narrat Epiphanius haereſi 76., e cujus etiam faucibus virus ſuum hauſit Berengarius, quod in Sacratiſſimam Eucharistiam evomuit, ut hiſtoriae teſtantur. Jure igitur Theologus Nazianzenus oratione VII. conqueritur; Pyrrhonis inſtantias, Chryſippi Syllogiſmos, Ariſtotelis pravum artificium, & facundiae Platonis praeſtigia male in noſtram Eccleſiam irrepſiſſe, tamquam Aegyptia quaedam flagella. *Sed his non amplius immoror, ut quae ab aliis latè exagitata ſunt.*

III. *Poſtuletur animus non tumidus, & ampulloſus, non contumax, & refractarius, quique velit ſapere pluſquam oportet contra monitum Pauli ad Romanos XII. In omnibus profectò modus eſt ſervandus; ac praeter omnia in Divinis, in quibus veritas inveſtigari non poteſt, & periculoſa eſt conjectura. Paſſim verò Sancti Patres de hac re differentes utuntur exemplo ignis, & Solis*, ut qui calefit, *inquit Heſychius lib. II. in Leviticum cap.* 6. non propius ad ignem accedit, ita qui de Deo diſputat. *S. Baſilius homilia* 29. *ait*: Scire debemus, & quae dicenda, & quae tacenda ſunt, non omnia lingua proferenda, ne mens, velut oculus

ſus totum Solem intueri volens, lumen etiam illud, quod jam habuit, amittat. *Hinc prudenter S. Auguſtinus monet in Enchiridio cap.* 17. ſunt quaedam quae neſcire,quam ſcire,ſit melius. *Quod idem elegantiſſimis verbis expreſſit S. Proſper in carmine de Ingratis.*

> Multa etenim benè tecta latent, neſcitaque proſunt,
> Dum manſueta Fides quaedam dilata modeſtè
> Suſtinet, & nullo ignorat non edita damno.

Tandem eſto Animus Theologi aequus, candidus, non durus, non difficilis: Catholicae enim veritatis non ea eſt cauſa, ut poſſit geometricis rationibus demonſtrari: ſed quiſque contentus eſſe debeat, ſi in captivitatem redigat omnem intellectum in obſequium Chriſti. Si enim in Phyſicis, verbi cauſa, in quibus nulla jactura eſt, argumentis quibuſdam vix probabilibus, abſque ulla dubitatione, vel tergiverſatione acquieſcimus; cur in rebus Fidei, unde ſalus aeterna pendet, vel nunquam deſtitura calamitas, non ſummam adhibeamus fidem? ignorat Mercator an, & ubi ſit India, ſoli tantum homini dicto fidens.

> . . . . navem mercibus implet
> Ad ſummum latus, & tabula diſtinguitur unda.

Quum igitur caput ſuum tot periculis obje-

ſtent homines ſpe temporalis lucri, ſecuti hominis fidem, qui mendax eſt; cur ubi de perpetua felicitate agitur non aures commodent Verbo Dei, qui veritas eſt? Oportet itaque in re maximi momenti, & unicè neceſſaria, in qua perſuaſio tutiſſima eſt, haeſitatio ſummum habet diſcrimen, & extremam perniciem, aequo animo ſe gerere, non quaerere in ſcirpo nodum, ſed intellectum captivum dedere in obſequium Religionis, *ut inculcat Apoſtolus.*

LIBER PRIMUS
PARASCEVASTICUS
DE TOPICIS THEOLOGICIS.

TOpica dicuntur loci, ſeu fontes, unde argumenta deſumuntur, ut Rhetoribus, & Dialecticis exploratum eſt. Oportet autem, priuſquam cum hoſtibus Catholicae Fidei congrediamur, ut ſtatuatur, quonam armorum genere utendum ſit, ne puerorum more, paleis pugnare videamur, nevè poſſint adverſarii ictum deludere, ſed eum ſuſtinere cogantur.

Et loci quidem Theologici apud Scholaſticos multiplices ſunt, Scriptura Sacra, Traditio, Concilia, Judicium Romani Pontificis, Eccleſiae Catholicae conſenſus, Auctoritas Patrum, Auctoritas Scholaſticorum, Hiſtoriae, & humana Ratio, utquumque tamen ipſi inter ſe definiant. Quod attinet ad rem noſtram, quum non omnes hi loci eandem vim habeant, nec idem pondus, imò in magnam partem ſunt controverſi; idcirco ne quid nobis ſumere videamur, quod Sectarii exſibilent, ut neque probatum, neque conteſtatum; dicimus duos eſſe locos, quos ipſi vel inviti admittere coguntur, Scripturas ſcilicet Canonicas, & Conſenſum totius Eccleſiae, quod nos Traditionem appellamus. An autem conſenſus iſte ſatis probetur per auctoritatem Concilio-

rum, Sanctorum Patrum, & Summi Pontificis, hoc in controverſia eſt poſitum, & ſuo loco diſputaturi ſumus. De ſingulis autem eſt in ſpecie agendum.

CAPUT PRIMUM.

De Sacris Scripturis.

SAcrae Scripturae duabus partibus continentur, Vetere, & Novo Teſtamento. Quum enim univerſum eorum argumentum ſit lapſus hominis, ejuſque reparatio per Mesſiam; qua parte Meſſias, ſivè Chriſtus à Deo promittitur, & Judaeis venturus ſignificatur, creditur, expectatur, dicitur Vetus Teſtamentum; quâ verò nunciatur ejus adventus, lexque ſanctior praedicatur, Novum dicitur. Ita Paulus ad Galatas IV. ſcriptum eſt enim: *Quoniam Abraham duos filios habuit unum de ancilla, & unum de libera; quae ſunt per allegoriam dicta:* Haec ſunt enim duo Teſtamenta.

Quoad vetus Teſtamentum, ſupervacaneum puto hic impugnare haereſim Marcionis, Manichaeorum, & Albigenſium, qui dicebant, eos libros à quodam malo Deo dictatos; eſſet enim hoc cum umbris conflictari: quum jamdudùm exoleverit hoc monſtrum erroris, quo nihil ſtupidius. Quo enim pacto poteſt quis admittere Novum, reſpuere Vetus Teſtamentum? quum in illo ſint quamplurima, & praeclariſſima hujus teſtimonia, ut ex allato Apoſtoli loco, & aliis ejuſdem liquet, & Chriſtus idem ait Lucæ ultimo

timo verſu 44. *Neceſſe eſt impleri omnia, quae ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.*

Haec autem ultima verba confirmant, diviſionem illlam ab Hebraeis factam, Librorum Veteris Teſtamenti, in Legem, Prophetas, & Hagiographos. Legis nomine intelligitur Pentateuchus, ſeu quinque illa volumina, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, & Deuteronomium. Prophetarum libri dicuntur Joſue, libri Judicum, Ruth, Regum, Iſajae, Jeremiae, Ezechielis, & duodecim Prophetarum minorum. Hagiographi ſunt liber Job, Pſalmi, Proverbia Eccleſiaſtes, Cantica, Daniel, Paralipomena, Esdras, & Eſther. Quamquam non omnes, qui in Canone Eccleſiae recenſentur, admiſſi fuerunt in Canone Hebraeorum, ut Sapientia, Eccleſiaſticus, Tobias, Judith, Machabaici, de quibus opportunius infrà.

Nomine autem Canonis intelligimus Collectionem, ſeù cathalogum ſacrorum Librorum, ut ölim in Eccleſia Canon appellabatur Charta illa, in qua Clericorum nomina deſcripta erant, ut notat Albaſpinaeus in Canon. II. Concilii Antiocheni. Hebraici autem Canonis auctor, fertur Esdras, qui libros ſacros in unum corpus redegit, atque ordinavit, ut tradunt Tertullianus lib. de habitu Mulierum, Clemens Alexandrinus lib. I. Stromatum, Irenaeus, & alii. Falſum tamen puto, quod quidam docent, ab Esdra, abſque ullius exemplaris ope, ſolâ inſpiratione Divinâ dictatos fuiſſe omnes libros ſacros quinque viris, qui per quadraginta dies eos, celeritate admira-

bili

bili, omnes exaraverunt, poſtquam in captivitate Babylonica, devaſtata Urbe, incenſoque Templo, cuncti perierant Codices.

Falſum inquam: neque enim omnia exemplaria in Templo erant, quum à Chaldaeis combuſtum eſt, neque credibile eſt, nulla privata exemplaria ſervata fuiſſe, ſaltem à piis viris, Ezechiele, Daniele, Jeremia, vel ab ipſo Eſdra, aut à Levitis, quibus lex Dei cordi erat. Hoc igitur ſenſu dicendus eſt Eſdras auctor Canonis Judaeorum, quod quum eſſet ſcriba doctus, collatis inter ſe pluribus exemplaribus, emendavit textum ab erroribus, qui per imperitiam, vel per oſcitantiam Scribarum in eum irrepſerant: Libroſque ſacros ordine digeſſit, quo reperiuntur. Et licèt priorem ſententiam ſuadeat caput decimum quartum in fine libri IV. Eſdrae, nemo tamen ignorat, eum librum cum praecedente, ab Eccleſia non recipi, ut Canonicos.

Quoniam verò plures è recentioribus Heterodoxis conati ſunt, quorundam è Libris Sacris genuitatem, & veracitatem oppugnare, ut auctor ſyſtematis Praeadamitici, Thomas Hobes Anglus, & omnium peſſimus, Benedictus Spinoza in ſuo tractatu Theologico politico, quibus praeivit Aben Ezra Judaeus; opere pretium eſt, Catholicam ſententiam adſtruere, & hoſtium argumenta refellere, initio ſumpto è libris Moyſis.

PRO-

PROPOSITIO PRIMA.

Libri Pentateuchi veraces ſunt, & Divini, ab ipſo Moyſe deſcripti.

PRobatur prima pars, quod ſint Divini, quo illud ſimul evincitur eſſe veraces: quod enim eſt à Deo mendax eſſe nequit. Primò illa hiſtoria eſt verax, quae confirmata eſt veris miraculis: hujuſmodi autem eſt Pantateuchus: ſi negas, jam ſtatuendum eſt, Moyſen fuiſſe impoſtorem, quod eſſe incredibile, haec ſuadent argumenta. Primum: miracula Moyſis non erant, obnoxia illuſioni, ut eſt mors repentina omnium Primogenitorum Aegypti, diviſio Maris rubri, productio Ranarum, quae invaſerant omnium AEgyptiorum domos, & locuſtarum, quae depopulatae ſunt eorundem agros, Columnam igneam noctu praelucere ambulantibus, dehiſcere terram, & viventes abſorbere homines, &c.; ex quibus conſuevit Moyſes argumentum ſumere Concionum, quas ad Judaeos habuit, ut ſcilicet ipſos teſtes oculatos, potentia Dei ad ejus cultum hortaretur.

Quod ſi dicas, etiam Magos Pharaonis prodigia patraſſe: contra eſt, quod, ea tantùm fecerunt, quae ex viribus naturae fieri poterant per occultas artes, & Magiam, quae apud AEgyptios florebat. Unde quum Aaron juſſu Dei, virgâ percuſſiſſet pulverem, qui verſus eſt in Sciniphes, tentaverunt Malefici idem facere incantationibus, nec potuere: unde coacti ſunt confiteri

Phara-

Pharaoni: *Digitus Dei eſt hic*, ut habetur Exodi VIII. verſu 19.; Adde, quod ſi omnia portenta Moyſis, Magi aequè patrare potuiſſent, nulla ratio adducere debuit Judaeos, ut Moyſi potius, quam illis crederent, & cum ſummo vitae periculo mandatum Regis ſpernerent.

Praeterea difficile eſt imponere multitudini, in qua ſunt prudentes homines, & ſagaces difficile: per longam annorum ſeriem: tempus enim, ut experientiâ conſtat, omnes dolos, & fallacias detegit. Difficile id fieri ab homine ſevero, & relatore, qui Hebraeis, non ſolum non adularetur, nec indulgeret quidquam, quales eſſe impoſtores ſolent; ſed ipſis paſſim exprobaretur ingrati animi vitium, incredulitatem, blaſphemias, ſeditiones, idololatrias; imò uno die eorum ferè viginti tria millia delevit. Exodi XXXII.

II. Probatur. Quum omnis prophetica facultas à Deo ſit, & ipſi Gentiles concedunt, qui Vates futurorum praeſcios, Divinos vocant. Horatius III. Carminum, ode XXIX.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus,

ſequitur eos libros eſſe Divinos, ubi ſunt plures Prophetiae opere completae: tales autem ſunt libri Moyſis, ut Geneſis XLIX praedixit Jacob Regnum in Tribu Judae. Chriſti verò per multae ſunt praedictiones, tùm in verbis, tùm in rerum figuris. Eſt enim Prophetia duplex, per verba ſcilicet, & per ſigna, ut notant Hieronymus in caput XIX. Jeremiae, & Gregorius Magnus homilia 31. in Evangelia: omnia autem in figura

con-

contingebant Judaeis, ut oſtendit Apoſtolus. Sed hoc argumentum, quum latiſſimè pateat, & à nonnullis Sancti Patribus luculenter tractatum ſit, ut ab Origene lib. IV. Periarchon cap. 1., Auguſtino XII. de Civitate cap. 10., & aliis, illud perſequi è re noſtra non erit; quare vos ablego ad Petrum Danielem Huetium in demonſtratione Evangelica propoſit. VI. §. 7.

Secunda pars probatur, quod ſcilicet genuini ſint, & ab ipſo Moyſe ſcripti. Ille dicitur genuinus liber, qui conſenſu omnium gentium illi auctori tributus eſt, cujus nomen praeſefert. Neque enim alia ratione ſcimus libros de Oratore à Cicerone eſſe compoſitos, Aeneidem eſſe opus Virgilii. Omnis autem aetas credidit, Pentateuchum à Moyſe ſcriptum fuiſſe; ita enim Judaei Moyſis coaetanei ſucceſſoribus tradidere, eaque traditio conſtanter in Synagoga perſeveravit, ex qua eam accepit Eccleſia Chriſti à ſuis incunabulis, unde & nos in eadem fide manemus. Hos etiam libros, ut Moyſis partum agnovere Gentiles, Nicolaus Damaſcenus Auguſti familiaris in hiſtoria univerſali, Dionyſius Longinus, Porphyrius, aliique innumeri, quos videre eſt apud citatum Huetium propoſit. IV. cap. 2.: unde Juvenalis Satyra XIV.

Judaicum ediſcunt, & ſervant, ac metuunt Jus,
Tradidit arcano quodquumque volumine Moſes.

Praeterea ex probatis, libri Pentateuchi veraces ſunt, & Divini: ſed in ipſis traditur Moyſes eorum auctor. Exodi XXIV. 4. *ſcripſit autem Moyſes univerſos ſermones Domini*, & verſ. 7. Aſſu-

Aſſumenſque volumen Foederis, legit audiente populo, & cap. XXXIV. 27. ait Dominus Moyſi: *ſcribe tibi verba haec, quibus & tecum, & cum Israel pepigi foedus*. Deuteronom. XXXI. 9., *ſcripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam foederis Domini, & cunctis ſenioribus Israel*.

Neque dicas, ex hoc loco inferri, potius alium eſſe Scriptorem à Moyſe, quum narret res ab eo geſtas: nam plures occurrunt loci ſimiles, in quibus de se Moyſes loquitur, velut alia perſona, ut facit Caeſar in Commentariis, Dares Phrygius in excidio Trojano, aliique.

Diſcutienda nunc ſunt adverſariorum argumenta. Primò opponunt textum Geneſis cap. XII. 6. *Pertranſivit Abraham terram Chananaeam, uſque ad locum Sichem, uſque ad convallem Illuſtrem, Chananaeus autem tunc erat in terra*. Igitur haec à Moyſe ſcripta non ſunt: nam tempore Moyſis Chananaei, patriis finibus depulſi non erant: qui autem haec ſcribit indicat, ſua aetate Chananaeos in terra non fuiſſe.

Reſpondeo, hunc eſſe loci allegati ſenſum: jam tùm quum Abraham venit in terram Chananitidem, Chananaeos invaſiſſe ejus terrae fines: quum enim Moyſes poſteris ſcriberet temporum ignaris, ſignificare voluit, Abraham veniſſe Dei juſſu de Ur Chaldeorum in terram à Chananaeis jam occupatam. Quae reſponſio ab ipſo Aben Ezra admittitur, qui argumentum propoſuit.

Secundo opponunt Deuteronomii III. 11. illa verba: *Solus quippe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe Gigantum; monſtratur lectus ejus*

ejus ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad menſuram cubiti virilis manus. Eſt igitur hic ſcriptor recentior Moyſe. Quorſum enim Moyſes Iſraelitis probaſſet proceritatem ejus Gigantis ex amplitudine lecti ferrei, quando illum jam viderant pugnantem, caeſum, & humi jacentem? aut quamobrem, niſi ex temporis vetuſtate, quod omnia mutat, lectus ille non viſebatur in Baſan ſed in Rabbatha?

Reſpondeo, quod licet magna Hebraeorum pars Gigantem videre potuerit, non tamen omnes ei ſpectaculo interfuerunt, pueri, ſenes, feminæ, aegroti, abſentes. Praeterea Moyſes non tantum Hebraeis hiſtoriam ſcripſit, qui ſuâ aetate vivebant, ſed etiam venturis, quibus, ut perſuaſum iret, quanta eſſet illius Gigantis moles, lecti mentionem fecit. Ceterum quod hic lectus non conſpiceretur in Baſan, ſed in Rabbatha urbe Ammonitarum, non eſt certum longaevitatis argumentum; potuit enim oppugnaturus cum Iſraelitis, & eventum reformidans, ſuppellectilem ſuam in tuto deponere apud Ammonitas, quos ſciebat non eſſe Judaeorum armis laceſſendos; vel potuit Moyſes victor, partem Regionis Baſan Ammonitis vendere, atque ita lectus ille ferreus ad eos pervenire.

Tertio. Opponitur Deuteronomii III.14. *Jair filius Manaſſe poſſedit omnem regionem Argob uſque ad terminus Geſſuri, & Machati. Vocavitque ex nomine ſuo Baſan Havoth Jair, ideſt, Villas Jair, uſque in praeſentem diem*. Ex quibus poſtremis verbis colligitur, ea fuiſſe ſcripta diù poſt mortem Moyſis. Reſpon-

Reſpondeo, nos non negare, quin Esdras in Scripturarum inſtauratione aliquid de ſuo addiderit, ubi locus occurreret obſcurus, vel difficilis. Credibile etiam eſt librum, quo nullus plura habuit exemplaria, multis fuiſſe notis a doctis viris illuſtratum; quid igitur mirum, ſi gloſſema aliquod ex margine in textum irrepſit? Sic Matthaeus non multo poſt mortem Chriſti Evangelium ſcripſit, & ita loquitur ca. XXVII 8. *Propter hoc vocatus eſt ager ille Haceldama, hoc eſt ager Sanguinis uſque in hodiernum diem.*

Hujus generis eſt, quod obiici ſolet ex Geneſis XIV., ubi dicitur, Abraham perſecutum fuiſſe hoſtes loci uſque Dan, quum tamen urbs illa diceretur Lais, nec niſi poſt aevum Abrahami, & Moyſis etiam caeperit Dan vocari, ut patet ex cap. XVIII. Judicum: niſi mavis dicere cum Huetio, Dan in eo textu non eſſe nomen Urbis, ſed Fontis, quod nomen antiquius urbe fuit, ut enim cenſet Hieronymus, flumen Jordanis appellatum eſt à duobus fontibus Jor, & Dan confluentibus.

Idem dicendum de iis, quae ad calcem Deuteronomii attexta ſunt de Moyſis obitu, ſepultura, & luctu Hebraeorum. Tum de eo, quod habetur Exodi XVI. in fine, filios Iſrael comediſſe Manna quadraginta annis, quod etiam contingit poſt mortem Moyſis, ut conſtat ex Joſue cap. V., ſcilicet haec omnia, vel ab Esdra, vel à Synagoga magna fuiſſe adjecta, vel ab ipſo Joſue poſt interitum Moyſis.

Quartò opponitur locus Geneſis cap. XXXVI. 31. *Reges autem, qui regnaverunt in terra Edom, ante-*

antequam haberent Reges filii Iſrael fuerunt hi, Reges autem in Iſraël longè poſt Moyſen eſſe ceperunt. Igitur, qui haec ſcripſit recentior eſt Moyſe, quum poſt Reges ſcripſiſſe videatur.

Reſpondeo non eſſe dubium, quin Moyſes Divino ſpiritu afflatus multa praenoverit; ſed hoc inter alia futurum aliquando, ut Iſraëlitae Regem ſibi praefigerent, quod liquet ex his Deuteronomii verbis cap. XVII. 14. *quum ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, & poſſideris eam, habitaveriſque in illa, & dixeris: conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes; eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum*. Idem confirmatur ex capite XII. Deuteronomii, ubi Moyſes leges ſtatuit de cultu Templi, quod tamen non dudum Chananaea terra ſubacta fuiſſet, id tamen Deo monſtrante ſciebat: & in cap. XXV. ejuſdem libri monet Hebraeos, ut meminerint injuriarum, quas à gente Amalec acceperant, utque adepti terram promiſſam, deleant nomen ejus Coelo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Reliquorum Librorum Veteris Teſtamenti Autoritas vindicatur.

PRoximum eſt, ut agamus de libro Joſue, qui, ut ait S. Hieronymus ad Paulinum, fuit Imago Chriſti, non nomine ſolùm, ſed etiam rebus geſtis; nam quemadmodum, quae praeſtare non poterit Moyſes Legislator, hoc eſt induce-

re Iſraëlitas in terram Sanctam; id Joſue opere complevit. Ita, quae legi deerant Moſis, implevit Jeſus Chriſtus. De autore autem, & aetate hujus Libri, dubitatum eſt à viris doctis, etiam Orthodoxis: Nam S. Athanaſius in Synopſi cenſet, non eſſe Joſue hujus libri autorem, licèt ipſe alium non aſſignet. Theodoretus quaeſt. XIV. in Joſue ait, hunc librum excerptum fuiſſe ex libro Juſtorum, de quo eſt mentio in eodem libro Joſue cap. X.. Hugo Grotius poſt tempore Salomonis ſcriptum eſſe conjicit. Andreas Maſius, qui doctiſſimos in hunc librum edidit Commentarios, putat ab ipſo Esdra ex Analibus compilatum, qui magnâ curâ in Templo aſſervabantur.

Hebraei verò Thalmudiſtae arbitrantur, ab ipſo Joſue conſcriptum. Quae ſanè opinio probabilis eſt, tum ex illis verbis ultimi capitis ejuſdem libri: *Scripſit quoque Joſue omnia verba haec in volumine legis Domini*. Videtur ergo Joſue ad Moyſis exemplum, rerum à ſe geſtarum hiſtoriam contexuiſſe, & ad calcem libri Moyſis adjeciſſe, uti modo extat. Confirmatur hoc teſtimonio Eccleſiaſtici cap. XLVI. ibi: *Fortis in bello Jeſus Nave, ſucceſſor Moyſi in Prophetis*; hoc eſt in ſcriptione librorum Sacrorum, qui divinitùs inſpirati ſunt. Ceterum quum Eccleſia nihil de hac re definierit, praeterquam, eum eſſe Sacrum, & in Canone receptum, ideò à longiore contentione abſtinendum cenſeo.

Liber Judicum continet variam Judaeorum fortunam per annos 316. ſub Ducibus, quibus ſumma fuit rerum gerendarum poteſtas, quoſque Judi-

Judices appellarunt, Hebraice *Sophetim*, unde fortaſſe *Suffetes* dicti Summi Paenorum Magiſtratus (affinitatem quippe utriuſque linguae, Hebraicae ſcilicet, & Punicae jam pridem docti viri indicarunt ad Paenulum Plauti). Inter Judices autem militari virtute fulſerunt Gedeon, Samſon, & Jephte.

Quis nam verò fuit hujus libri ſcriptor non conſtat. Iſidorus VI. Originum 2., & Thalmudiſtae putant, eſſe Samuelem. Alii Scribas ſacros autores fuiſſe tradunt. Alii ipſos Judices, quod non videtur veriſimile; neque enim potuit Samſon mortem ſuam literis conſignare; neque credendus eſt Abimelech adeò impudens, ut interfectis ſeptuaginta fratribus, hujus immaniſſimi ſceleris memoriam poſteris mandare voluerit, de quo Judicum cap. IX.. Praeterea ex capite II. ejuſdem libri, quod eſt veluti totius libri ſummarium apparet, eſſe unius texturae, & ejuſdem hiſtorici opus.

Quidquid tamen de Autore ſtatuatur, liber ſanè in Canone Hebraeorum ſemper fuit, & apud Chriſtianos pro Sacro, & Divino habitus; eòque videtur reſpexiſſe Matthaeus cap. II. ſui Evangelii in fine, quum ait: *Ut adimpleretur quod ſcriptum eſt per Prophetas: quoniam Nazaraeus vocabitur*. Hoc autem de Samſone ſcriptum, extat Judicum XIII. *Et erit Nazaraeus Dei ab infantia ſua*.

Liber Ruth eſt veluti pars, & Appendix libri Judicum, imò eodem libro apud Hebraeos continetur, ut ait Origenes apud Euſebium lib. VI. hiſtoriarum c.25., cujus rationem affert Hie-

ronymus in Prologo Galeato, quia in diebus Judicum facta ejus narratur hiſtoria; ſic enim liber incipit: *In diebus unius Judicis, quando Judices praeerant, facta eſt fames in terra*. Narratur autem hoc libro hiſtoria Ruth Mohabitidis, quae paternâ ſuperſtitione relictâ, veri Dei cultum amplexa, domicilium fixit in Bethlehèm, ibique propinquo ſuo Booz nupſit, cui peperit Obed, Davidis Avum. Hujus autem narrationis, ut nomine eſt exploratus autor, ita omnibus conteſtata eſt autoritas.

Libros Regum ita diſtinguunt Hebraei, ut duos priores Samuelis appellent, duos reliquos Regum dicant. Talmudiſtae,ajunt,illos ab ipſo Samuele, hos ab Jeremia ſcriptos fuiſſe. Quoad primum veriſimile videtur, prioris libri viginti quatuor capita à Samuele ſcripta, in quibus res uſque ad ejus mortem geſtae narrantur; reliquum verò primi, ut & ſecundum librum, qui Davidis facta exibet, à duobus Prophetis deſcripta fuiſſe, Nathan, & Gad, qui Davidi erant à ſecretis, ut indicant verba illa I. Paralipomenon XXIX. *Geſta autem Davidis Regis priora, & noviſſima ſcripta ſunt in libro Samuelis Videntis: & in libro Nathan Prophetae, atque in volumine Gad Videntis*. Ita ſentiunt praeter Talmudiſtas, Diodorus Tarſenſis, & Theodoretus in praefatione horum librorum, ubi ait: *Prophetae ſinguli, quae ſuis temporibus contingebant, ſcribere conſueverunt, quamobrem primus liber Regnorum, & apud Hebraeos, & apud Syros Samuelis, Prophetia nuncupatur*.

Qui horum librorum antiquitatem, & con-

fe-

ſequentèr autoritatem labefactare ſtudent, opponunt primò locum I. Regum IX. : *Olim in Iſrael ſic loquebatur unuſquiſque, vadens* conſulere Deum : *Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns*. Quae verba, ſcripturam hanc recentem eſſe arguunt.

Sed, ut ſuperius notatum eſt, multa ſparſim libris ſacris pro variis temporibus fuerunt adjecta, vel declarationis gratiâ, tùm ab Esdra, tùm ab aliis, qui eos recenſerunt, qualis eſt allata clauſula *Parembolica*, & ſimiles. Sic eadem verba exponens Diodorus Tarſenſis inquit: *Ex his oſtenditur, quod quaecunque ſinguli Prophetae, ſuis acta temporibus, conſcripſerunt: haec colligentes poſteri adjecerunt iſtud, quod olim Prophetam appellabant Videntem.*

Secundo opponunt; nec primum librum unius Autoris eſſe, utpotè quod multa contineat diſſona,& repugnantia, ut quod dicitur cap. XVI. veniſſe Davidem ad Saulem intemperiis agitatum, eique carum nimis fuiſſe, factumque ejus armigerum. In ſequenti verò capite proponitur David, velut ignotus Sauli, quum enim caeſo Goliath veniſſet in aulam Regis, interrogavit eum Saul; *de qua progenie es o adoleſcens?*

At qui lividà haec eſt argumentatio, hiſtoria enim, ut cuique patet, ita ſcriptor exhibet: *Venit primò David ad Saulem ſpiritu malo vexatum, ut eum cithara oblectaret; deindè quum exarderet Philiſtaeorum bellum, animus Saulis aliò converſus eſt, ut jam ampliùs citthariſta non ege-*

egeret : unde cap. XXII. 15. dicitur *tres fratres Davidis majores ſecutos eſſe Saulem in Caſtris , Davidem verò abiiſſe , ut paſceret gregem patris ſui in Bethlehem* . Non mirum igitur , ſi quum poſtea venit ad fratres in Caſtra , non agnovit Davidem Saul , qui eum primum viderat furore correptus , & fortaſſe alitèr indutum , & ornatum .

Tertiò opponit Hobes illa capitis VII. libri I. verſu 15. : *Judicabat quoque Samuel Iſraelem cunctis diebus vitae ſuae* . Qui ait , nonniſi poſt obitum Samuelis ſcribi potuerunt.

Reſpondeo , ſenſum horum verborum poſſe eſſe multiplicem : primus , quem obtrudit Hobes , quaſi Samuel toto vitae ſuae curriculo judicaverit Iſraël : & hic non eſt idoneus : certum enim eſt in pueritia non judicaſſe . Secundus eſſe poteſt , judicaſſe ab obitu Heli Sacerdotis uſque ad id tempus , quo haec ſcribebat Samuel , etiam poſtquam Regnum adeptus eſt Saul . Ita quum Saul vivum cepiſſet Agag Regem Amalec , contra praeceptum Domini , qui pugnare uſque ad internecionem juſſerat , illum Samuel in fruſta concidit I. Regum XV. juxtà Prophetiam Balaami Numerorum XXIV. 20. *Principium gentium Amalec , cujus extrema perdentur* ; & ita intelligitur locus Actuum Apoſtolorum capite XIII. 21. , ubi dicitur regnaſſe annis quadraginta , ſcilicet conjunctis annis , quibus & Samuel , & Saul rexerunt Iſraël . Tertius ſenſus eſſe poteſt , *cunctis diebus vitae ſuae* , hoc eſt aſſiduâ curâ , nullo die vacuo , non intermiſſo labore . Praeter primum igitur , quem optat Anglus

glus, quivis alius eſt commodior ſenſus.

Tertium, & quartum librum Regum agnovit Chriſtus in Evangelio Lucae cap. IV. 25., *In veritate dico vobis, multae viduae erant in diebus Eliae, &c. Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſaeo Propheta*, &c.: & Apoſtolus ad Romanos II. ad eoſdem libros reſpexit, dum ait: *An neſcitis in Elia, quid dicit Scriptura, &c.*

Paralipomenon liber unus eſt apud Judaeos; à noſtris in duos diviſus ob magnitudinem: ab illis autor fertur Esdras: noſtri dubitant. Nomen ipſum Paralipomenon, hoc eſt, *Praetermiſſorium* ſignificat: in his libris ſuppleta fuiſſe plura, quae deſiderabantur in libris ſacris, maximè verò in hiſtoria Regum Juda. De hoc, unum pro omnibus erit Hieronymi teſtimonium: *Paralipomenon liber, ideſt Inſtrumenti Veteris Epithome tantus, ac talis eſt, ut abſque illo ſi quis ſcientiam ſibi Scripturarum voluerit arrogare, ſe ipſum irrideat.*

Sequuntur libri Esdrae duo, quorum ſecundus dicitur Nehemiae. Fuit autem Nehemias de Tribu Juda, Esdrae coaetaneus, licet tredecim annos poſt reditum Esdrae in Judaeam redierit, vixit autem tempore Artaxerxis Longimani. Librum, ſibi cognominem ipſum, Nehemiam ſcripſiſſe, Interpretes conſentiunt, & res ipſa indicat: id enim eſt initium libri. *Verba Nehemiae filii Helchiae*: quomodo conſueverunt libros ſuos auſpicari ejus aevi ſcriptores, Herodotus, Thucydides, Timaeus, & alii.

Hos libros fruſtrà reiiciunt Anabaptiſtae, quum in Hebraeorum Canone recepti ſunt, & à ſeptua-

ginta Interpretibus Graecè verſi. Nec obſtat, quod Iſidorus libro VI. Originum cap. 2. ſcribit, *ſecundum librum Eſdrae apud Hebraeos non haberi, ſed inter apocryphos rejici*. Didicerat enim ille ex Hieronymo, apud Hebraeos Eſdrae, & Nehemiae ſermones in unum coarctari, quod & Iſidorus fatetur: ſenſit itaque alios libros, qui ſub nomine Eſdrae ferebantur, II. III., & IV. non eſſe in Canone, ſed apocryphos cenſeri.

Tobiae liber in Canone Hebraeorum non eſt. Hoc autem ejus autoritatem non convellit; nàm licèt Eſdras Canonis autor ſtudioſus fuerit, & diligens, non potuit tamen omnes gentis ſuae hiſtorias, & veteris memoriae monumenta à popolaribus ſuis ſcripta, colligere: Judaei enim licèt Patriae, libertatique reſtituti, eo tamen tempore maximis rerum difficultatibus premebantur; quum autem poſteà repertus eſt hic liber ab aliis, non potuit locum habere in Canone jam clauſo, & obſignato. Idemque dicimus de libro Judith: unde Athanaſius in Synopſi eos recenſet inter libros, qui non ſunt in Canone, ſed leguntur. Idem de libro Sapientiae, Eccleſiaſtici, & Machabaicis dictum eſt.

Probabile autem eſt, Tobiae librum partim à Tobia Patre, hoc eſt priora duodecim capita, partim à Tobia Filio, hoc eſt, uſque ad finem, conſcriptum fuiſſe, quae eſt conſtantior Interpretum ſententia. Duos autem ultimos verſus, quibus Tobiae filii mors continetur, ab incerto autore, vel ab aliquo ex Nepotibus adjectos putant. Suadetur hoc ex cap. XII. 20. ait

enim

enim Angelus Raphaël : *Vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus*. In Graeca verſione eſt : Scribite in libro quaequunque evenerunt.

Hiſtoriae Judith incertus eſt autor, & incertum tempus. Cenſet autem Petavius lib. XII. de Doctrina Temporum cap. 26. poſt Bellarminum & Suarium, hoc factum incidere in tempora Manaſſis Regis Juda. Quod autem Grotius conatur oſtendere, hunc librum eſſe meram parabolam, & Judith eſſe gentem Judaicam, Bethuliam Templum Dei, Gladium Judith preces Sanctorum, Nabuchodonoſor Diabolum, &c., repetita eſt cantilena Lutheri, Chytraei, aliorumque Novatorum, qui hiſtoriam Judith *poeticum figmentum & tragaediam appellant*; At ſi Judith ad Hebraeam gentem allegoricè ſignificandam aſſumitur, cur dicitur uxor Manaſſes, filia Merari? Holophernis nomen Grotius ex Hebraico derivat; ſed Perſicae eſt originis, perindè ut *Tiſafernes*, *Intafernes*, *Pharnaces*, &c.: non igitur haec ſymbolica eſt, ſed verax narratio.

Dubius quoque autor eſt libri Eſter. Epiphanius, & Auguſtinus lib. XVIII. de Civitate Dei cap. 36. Eſdrae adſcribunt. Euſebius in Chronico recentiorem putat. Nonnulli à Mardochaeo ſcriptum volunt, inter quos Clemens Alexandrinus lib. I. Stromatum : adferunt verba illa capitis IX. verſ. 20. : *Scripſit itaque Mardochaeus omnia haec, & literis comprehenſa miſit ad Judaeos* : & cap. XII. 4. *Sed & Mardochaeus rei memoriam literis tradidit*. Sed haec potius contrarium probant; quomodo enim potuit Mardo-

dochaeus ſcribere, ſe ſcripſiſſe librum, miſiſſe ad Judaeos, ab iis ſuſceptum, & omnia in eo mandata peracta fuiſſe ? Oportuit, priuſquam haec omnia fierent, librum fuiſſe ſcriptum. Talmudiſtae putant, eſſe opus Synagogae magnae.

Quidvis dicatur, modo ſalva ſit libro autoritas: Nam & in Canone Hebraico locum habet, & in eo ſit mentio *Feſti Phurim*, ſivè Fortium, quae etiam ſolemnia *Amanea*, & *Mardochaica* dicta ſunt, eaque diù à Judaeis obſervata fuiſſe teſtatur lex *Judaeos* 18. Codicis Theodoſiani de Judaeis. Quis enim, niſi inſanus, credat Feſtum diem, & Anniverſariam celebritatem profluxiſſe ex tragicomaedia, ut Lutherani quidam loquuntur, ejuſdem vecordiae ſectatores Anabaptiſtae, qui hiſtoriam hanc fictitiam eſſe arbitrantur? Dictus autem eſt dies *Phurim* à voce *Phur*, quam non Hebraeam, ſed Perſicam eſſe notat Aben-Ezra, ſignificatque *ſortem*, quia Aman Judaeorum hoſtis miſerat ſortes in Urnam, quâ perderet, ac deleret Judaeos; quum autem Eſther Regina ſuaiſſet Aſſuero (fuit hic Cambiſes Rex Perſarum, ut ex Joſepho colligit Petavius lib. IV. Rationarii temporum cap. I.) ut revocaret Edictum de occidendis Judaeis: feſtus dies ejus memoriae celebrandae cauſâ inſtitutus eſt, ſeù potius Bacchanalia Judaeorum, ut ait Pater Lamy in Apparatu Biblico lib. 1. cap. 6

Liber Job certum autorem non habet, ſed quot ſunt Interpretes, tot ſententiae. Veriſimile eſt, eum à Moyſe ſcriptum ad ſolatium Hebraeorum, quum Aegyptia ſervitute premerentur; quòd praeter Rabbinorum doctiſſimos, admiſiſſe

vide-

videtur Hieronymus in Epiſtola ad Paulinum, ubi ſacros libros recenſens, poſt Pentateuchum ſubjicit librum Job ante librum Joſue. Anabaptiſtae cenſent, hujus operis fictum eſſe argumentum, ad exhibendum Iſraëlitis invictae patientiae exemplum; quae opinio Religioſo homine indigna eſt. Credibile tamen eſt, hanc etſi veram hiſtoriam, poeticè tamen à Moyſe fuiſſe deſcriptam. Quum enim bona pars verſibus conſtet; quis ſibi perſuadeat Job, in maximis animi, & corporis cruciatibus uxorem, & amicos verſibus alloquutum fuiſſe? aut illos, virum tot malis oppreſſum metricâ oratione alloquutos?

Porrò libri antiquitas ex eo colligitur, quod in multis Scripturae libris fit ejus mentio, in libro Tobiae, in Prophetia Ezechielis, & alibi. In novo Teſtamento citat illum Apoſtolus I. ad Corinthios III. 19. dum ait: *Sapientia hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum, Scriptum eſt enim: Comprehendam Sapientes in aſtutia eorum*. Qui locus eſt apud Job cap. V. 13. *Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum*. Et Jacobus in Epiſtola cap. V. 11. *Sufferentiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus, & miſerator*.

Pſalmorum librum ab uno Davide fuiſſe compoſitum, cenſuere Chryſoſtomus, Theodóretus, & Ambroſius; adeo ut Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus inter haereticos locet eos, qui contra ſentiunt. De ea tamen re quidam dubitarunt, ut Auguſtinus: alii expreſsè fatentur, non omnes Pſalmos à Davide ſcriptos eſſe, ut Athanaſius, Hilarius, & Hieronymus, qui in Epi-

ſtola

ſtola ad Cyprianum ait, *errare eos, qui omnes Pſalmos David arbitrantur, & non eorum nominibus inſcripti ſunt*. Probabile autem eſt, hos Pſalmos, quos Esdra collegit, & ordine digeſſit, eſſe reliquias ingentis numeri Pſalmorum, qui à plurimis viris piis, ab uſque tempore Moyſis, & fortaſsè ante Diluvium compoſiti, aſſervabantur in Tabulario Templi, & quo à Chaldaeis incenſo perierunt. Apparet enim ex Sacra Pagina, Salomonem ſupra quinque milla carminum lucubraſſe.

Complures autem Pſalmos alium à Davide autorem habere, argumento eſt principium Pſalmi 136. *ſuper flumina Babylonis illic ſedimus, & flevimus, quum recordaremur Sion*. Qui Jeremiae temporibus convenit, ab eoque ſcriptus videtur. Pſalmus quoque 64. hunc titulum praefert: *Canticum Jeremiae, & Ezechielis populo tranſmigrationis, quum inciperent exire*. Jeremias autem, Davide quingentis fere annis junior eſt. De captivitate Babylonica etiam loqui videtur Pſalmus 78. *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt Templum ſanctum tuum*. De liberatione verò, Pſalmus 125. *In convertendo Dominus captivitatem Sion*, &c. Cenſuit quidem Auguſtinus lib. XVII. de Civit cap. 14. haec à Davide per vaticinium indicata. Sed nulla eſt neceſſitas recurrendi ad miracula, illaque opinio praeferenda ſemper videtur, quae rationibus pugnat ei, quae ad prodigia, & Prophetiam recurrit.

Opponės. Ait Chriſtus Lucae XX. 42. *Et ipſe David dicit in libro Pſalmorum. Dixit Dominus*

Do-

Domino meo, &c.: videtur ergo totum Pſalterium Davidi tribuere.

Reſpondeo, Davidis nomine librum inſcribi, quia David Pſalmorum delectum, & muſicum inſtrumentum prae omnibus adornandum curavit, vel quia praecipuam ejus libri partem ipſe condidit. Sic volumen Epiſtolarum, quod Ciceroni tribuitur, plurimorum continet Epiſtolas, illius tamen nomen gerit, quod maximam partem ſcripſerit, vel quia licèt liber non ſit ſolius Davidis, ille tamen Pſalmus centeſimus nonus, quem Chriſtus citat, Davidis eſt, adeòque ait: *Ipſe David dicit in libro Pſalmorum.*

Secundo oppones: in calce Pſalmi 71. legitur: *Defecerunt laudes David, filii Jeſſe.* Igitur ſequentes Pſalmi Davidis non ſunt, ſed tantùm ſuperiores. Praeterèa II. Regum XXII. quum ceciniſſet David Pſalmum: *Diligam te Domine fortitudo mea*, qui eſt Pſalmus 17.: eo completo ait hiſtoricus initio capitis XXIII. *Haec autem ſunt verba David noviſſima.* Ergo David non plures, quam decem & ſeptem Pſalmos lucubravit.

Reſpondeo ad primum. Illud Pſalmi 71. extremis temporibus à Davide compoſitum fuiſſe, quum jam jam moriturus, Salomoni Regnum traderet; at ordo Pſalmorum non eſt ordo temporum: fortaſſe enim Eſdras ſequutus eſt ſeriem, quâ Pſalmi in Templo canebantur, prout vel anniverſariae Feſtivitates, vel ſacrorum ratio poſtulabat. Ad ſecundum dico, annotationem illam hiſtorici, *haec ſunt verba David noviſſima*, non pertinere ad antecedentia, quaſi ille Pſalmus fuerit Davidicorum ultimus, ſed ad ſequen-

quentia, ut ex lectione ſit manifeſtum.

Proverbiorum liber Salomonis eſt, non tamen omnes Parabolae in eo continentur; fuerunt enim tria millia, ut habetur III. Regum VI. *loquutus eſt quoque Salomon tria millia Parabolas*. Quamquam Hieronymus in Quaeſtionibus Hebraicis putat, conſtare hunc librum verſibus 915., in quibus continentur tria millia Parabolae, quod tamen aliis non eſt perſuaſibile. Neque verò omnes Parabolae, quae ibi reperiuntur Salomonis ſunt. Sic enim incipit caput XXV. *Hae quoque Parabolae Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiae Regis Juda*, & cap. XXX. *congregantis filii Vomentis*; quae tamen ita erant transferenda verba Agur filii Jachae, qui fortaſſe fuit Hebraeorum Magiſter, ſub ſequioribus Regum temporibus. Ex hoc loco putant Hebraei, Ariſtotelem multa decerpſiſſe.

Librum Eccleſiaſtes Talmudiſtae adſcribunt Ezechiae, Grotius Zorobabeli; quod nihil aliud eſt, niſi Herculis cothurnos aptare infanti; eſt enim liber Salomonis, neque poteſt alteri ab illo convenire, quod dicitur ibidem cap. I. ver. 16. *Locutus ſum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus ſum, & praeceſſi omnes Sapientia, qui fuerunt ante Jeruſalem*. Multa quoque ſparſa in eo inveniuntur de ejus gloria, divitiis, & potentia, quae in Salomonem ita quadrant, ut expreſſiùs notari non potuerit: nam ipſe Deus fatetur III. Regum cap. III. 12. & 13. ſe dediſſe Salomoni ſapientiam, opes, & gloriam ſupra cunctos alios Reges, qui fuerunt, quique futuri erant.

Lu-

Lutherus in ſermonibus Convivalibus temulentiam ſuam apertè prodit, dum inquit: *Eccleſiaſtes Liber nullam habet perfectam ſententiam, equitat in arundine longa, ſicut & ego dum eram in Monaſterio*. Quid enim gravius illo exordio? Dixit Eccleſiaſtes, *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*. Quid illa peroratione Sanctius? *Deum time, & mandata ejus obſerva, hoc eſt enim omnis homo*. Satis eſt librum inſpicere, ut quis ſacrum eſſe, & à ſapientiſſimo virorum eſſe conſcriptum manifeſtè intelligat, ut obſervat Bellarminus libro 1. de verbo Dei cap. 5.

Cantica Canticorum à Salomone adoleſcente compoſita, cenſent Hebraei; unde proverbium apud ipſos, *Juvenum proprias eſſe cantilenas, virorum parabolas, ſenum ſermones de vanitate rerum*. Quidam haeretici, quos memorant Theodoretus, & Philaſtrius, quibuſque acceſſerunt Anabaptiſtae, & Sebaſtianus Caſtalio, hunc librum profanum putant, non Dei Spiritu, ſed cupidinis afflatu ſcriptum, in eoque nihil aliud, quam colloquia amatoria Salomonis cum uxore, Pharaonis filia, exhiberi.

At qui conſtat inter pios, & ſanctos homines, quae ibi dicuntur, myſticè de Eccleſia dici, quam Deus per Incarnationis Myſterium ſibi ſponſam elegit. Neque enim certae foeminae convenire poſſunt, quae ad ejus formam laudandam arceſſerunt. In cap. VII. *Caput tuum ut Carmelus. Naſus ſicut Turris Libani. Collum Turris eburneae, Oculi ſicut piſcinae in Heſebon, dentes ut grex ovium, &c.* Et quamvis quaedam de Regina dicta videri poſſint, ut: *Quam pulcri ſunt greſſus tui in cal-*

calceamentis filia Principis. Non ſic tamen alia, ut cap. I. *Filii matris tuae pugnaverunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis: vineam meam non cuſtodivi*. Idem, *Abi poſt veſtigia gregum, & paſce baedos tuos juxtà Tabernacula paſtorum*, & cap. V. *invenerunt me cuſtodes, qui circumeunt Civitatem: percuſſerunt me, & vulneraverunt me*. Quibus ſignificatur, non hic de foeminarum amoribus, ſed de divinis arcanis ſermonem haberi,

Liber Sapientiae, neque in Canone Hebraeorum receptus fuit, neque Hebraicè ſcriptus extat, ſed Graecè dumtaxat. Exiſtimarunt quidam à Philone Judaeo ſcriptum fuiſſe, ut notat Hieronymus praefatione in libros Salomonis. Credendum eſt ex ſententiis Salomonis ab aliquo compilatum: unde ipſum tanquam Canonicum Eccleſia admiſit, praeſertim quum ſaepè in Epiſtolis citetur ab Apoſtolo, cujus teſtimonia latè expendit Huetius. Itaque Magiſter Canus lib. II. de locis Theologicis cap. 11. meritò Cajetanum caſtigat, qui eum hoc tantum ſenſu pro Canonico agnoſcit, quod ad mores inſtituendos, & fidelium aedificationem plurimum conferat. Hinc S. Auguſtinus lib. 1 de Praedeſtinatione Sanctorum cap. 14. quum uſus eſſet loco quodam Sapientiae cap. IV. verſ. 11. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus*, & à quibuſdam parvi penſus fuiſſet, tanquam non de libro Canonico adhibitus, ita in eos invehitur: non debuit repudiari ſententia libro Sapientiae, qui meruit in Eccleſia Chriſti de gradu lectorum Eccleſiae tam longa annoſitate recitari, & ab omnibus

Chri-

Chriſtianis, ab Epiſcopis, uſque ad extremos Laicos, Fideles, Poenitentes, Cathecumenos, cum veneratione Divinae autoritatis audiri.

Eccleſiaſtici librum non eſſe Salomonis fatetur Hieronymus. Quod eſt intelligendum de compilatore, qui fuit Jeſus filius Sirach, non de ſententiis, quae Salomonis ſunt; quemadmodum vero non dicitur domus opifex, qui lapides caedit, & ligna miniſtrat, ſed qui ea ordine collocat, & diſponit; hinc factum eſt, ut ejus auctor libri, non Salomon eſſe dicatur, ſed Siracides, quem quidam putant fuiſſe unum ex ſeptuaginta interpretibus. Ex hoc libro videtur Apoſtolus illud mutuatus ad Romanos IX. 21. *An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere alind quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* quod reperitur cap. XXXIII. Eccleſiaſtici verſ. 13.; quamvis igitur ejus autoritas à multis in dubium adducta ſit, Eccleſiae tamen definitione firmiter ſtabilita eſt.

Prophetae quidam Majores dicuntur, ut Iſajas, Jeremias, Ezechiel, & Daniel: alii minores numero duodecim, ita dicti, quia ſermones eorum ſunt breves in illorum comparatione, qui majores ideò vocantur, quia prolixa volumina condiderunt. Verba ſunt Auguſtini XVIII. de Civitate cap. 19. De eorum autoritate pauci dubitarunt, pauciſſimi detraxerunt, ut Manichaei, adverſus quos jampridem Eccleſiaſtici Scriptores calamum exacuerunt, in primis Auguſtinus lib. XII. contra Fauſtum Manichaeum. Si enim Prophetiae ſunt opere completae, jam divinae ſunt, iiſque omninò credendum, juxta illud

C Chri-

Chriſti Joannis XIV. 29. *Nunc dixi vobis priuſquam fiat ; ut quum factum fuerit credatis.* Quum autem hic labor à plurimis jam ſuſceptum ſit, & res egregiè oſtenſae, ad alia contendamus.

Libros Machabaeorum totis viribus adortus eſt Calvinus in Antidoto Concilii, & alibi; quum enim inſtituiſſet preces pro mortuis, & purgatorium ignem poenitus evertere; ſentiebat se vehementer urgeri cap.XII. lib.II. Machabaeorum; igitur qui mos eſt deſperantium, ipſis libris autoritatem eripuit. Nihil autem contra nos facit, quod in Canone Hebraeorum non ſint recepti; hoc enim argumentum à nobis ſuperius reſolutum eſt. Sufficit, eos habitos fuiſſe pro Canonicis ab antiquis Eccleſiae Doctoribus Cypriano, Nazianzeno, Ambroſio, Iſidoro, aliiſque: undè Sanctus Auguſtinus XVIII.de Civitate cap. 36.ait:*Libros Machabaeorum non Judaei, ſed Eccleſia pro Canonicis habet*. Ex quo colligit optimè Bellarminus, tantum intereſſe inter ſpiritum Auſtini, & Calvini, ut Auguſtinus quia credit, libros Machabaeorum eſſe Canonicos, inde inferat bonum eſſe orare pro mortuis: Calvinus, quod malum exiſtimet orare pro mortuis, indè conficiat libros Machabaeorum non eſſe Canonicos; ſed audiamus Sectariorum argumenta,

Primum eſt, quod Auctor capite ultimo libri II. petit veniam erratorum, quod ſacris Scriptoribus non convenit, qui non ingenio, & labore ſuo, ſed Spiritu Sancto revelante ſcripſerunt.

Reſpondeo, non petere veniam errorum

quoad

quoad veritatem hiſtoriae, ſed quoad dignitatem, & elegantiam ſtyli, ut ex verbis patet. Ita Paulus II. Corinthior. II. ait: *Utinam ſuſtineretis modicum quid inſipientiae meae, &c.* & infrà *Nam & ſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia, &c.*

Secundum falſum eſt, quod dicitur II. Machabaeorum 1. *Quum in Perſidem captivi ducerentur Patres noſtri*: Judaei enim non in Perſidem, ſed in Babylonem abducti fuerunt.

Reſpondeo, Perſidem vocari etiam Regiones Perſidi finitimas, ut patet ex I. Machabaeorum VI., ubi nuncius, qui venit in Babylonem ad Antiochum, dicitur veniſſe ad eum in Perſidem. Ita etiam loquuntur alii Scriptores, ut Chryſoſtomus, qui homilia VI. in Matthaeum ait, Judaeos ex captivitate Perſica liberatos.

Tertium falſum eſt, quod dicitur in principio capitis I. libri I., Alexandrum Philippi Macedonem primùm regnaſſe in Graecia; conſtat enim ante illum multos fuiſſe in Graecia Reges Macedonum, Corinthiorum, Spartanorum, Athenienſium, ut videre eſt in Euſebii Chronico.

Reſpondeo, id eſſe intelligendum, non de quocunque Graecorum Regno, ſed de Monarchia Graecorum: ſex enim annos inſumpſit Alexander ad fundandam Monarchiam, ſex reliquis eam rexit, ut teſtantur hiſtoriae Diodori, Ariani, Plutarchi, &c.

Quartum falſum eſt, quod dicitur de Romanis cap. VIII. lib. 1. 16. *Et committunt uni hominum magiſtratum ſuum per annos ſingulos, &c.*

Romae enim tunc temporis duo Conſules quotannis creabantur.

Reſpondeo fieri mentionem unius: quia licèt duo eſſent, alternis tamen diebus imperium habebant, & ſic uni videbatur commiſſa Reſpublica; id modo cautum eſt, inquit Livius principio libri II., ne ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur, nec tàm exacti, quàm geminati Reges dici poſſent.

Quintum. Laudantur in his libris quidam, qui mortem ſibi conſciverunt, ut Eleazar libro I. cap. 6., & Razias libro II.

Sed hanc difficultatem ſuſtulit olim S. Auguſtinus Epiſtola 61. ad Dulcitium, cujus ſumma eſt, horum mortes non laudari, ſed narrari, vel certè ſi laudantur, id fit ex ſententia hominum, qui putant eos viriliter agere, qui ſe ipſos interimunt, juxtà Lucani effatum libro IX. Pharſaliae

Scire mori ſors prima viris, ſed proxima cogi.

Et ſanè ita loquitur hiſtoricus de Razia: quum jam comprehenderetur, gladio ſe petiit; eligens nobiliter mori potius, quam ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos indignis injuriis agi. Eleazar verò non ſe ipſe occidit, ſed ex caſu Elephantis periit, ut in textu videre eſt.

DE LIBRIS
Novi Teſtamenti.

Mos fuit Haereticorum I. ſaeculi, eos libros damnare Novi Teſtamenti, quos

causae

cauſae ſuae infeſtos eſſe putarent. Ita olim Manichaei quaſdam partes repudiabant; quorum audaciam noſtra aetate imitari ſunt Anabaptiſtae. Sic Ebionitae probabant, Evangelium ſecundum Hebraeos, alia aſperabantur: Marcioniſtae quaedam excipiebant ex Evangelio Lucae; Cerinthus, & Carpocrates totum rejiciebant. Severiani non agnoverunt Acta Apoſtolorum, neque Epiſtolas Pauli, ut nec Alogi Evangelium Johannis, in quo *Logos*, ſeu Verbum praedicatur. Hoc autem magnum argumentum eſt auctoritatis, & fidei eorum librorum, quod quicumque illos oppugnare tentarunt, ab Eccleſia exterminati ſunt. Videri poteſt Euſebius in libris hiſtoriae Eccleſiaſticae, qui rem hanc veluti ex inſtituto tractavit.

Damnanda autem eſt Eraſmi temeritas, qui in Adnotationibus in Matthaeum ſcribit, non eſſe metuendum, ne Scripturae autoritas labefactetur, ſi levis aliquis error in ea deprehendatur, praeſertim quum Auguſtinus lib.III.de conſenſu Evangeliſtarum cap. VII. fateatur, Evangeliſtas interdum memoria lapſos; quod & res ipſa indicat: legitur enim Matthaei XXVII.9.*Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, &c.*; quod vaticinium non debuit Jeremiae tribui, quum ſit Zachariae cap. XI. 12., en memoriae lapſum.

Sed antequam objectioni ſatisfaciam, quoniam Eraſmus utitur Auguſtini teſtimonio, videamus quid de hac re ſenſerit S. Doctor. Planè in lib.II. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 12.

ſcripſit; *Omnem falſitatem abeſſe ab Evangeliſtis decet, non ſolum eam, quae obliviſcendo &c.*: & in Epiſtola VIII. ad S. Hieronymum: *admiſſo*, inquit, *in tantum veritatis faſtigium aliquo mendacio, nulla particula horum librorum manebit, quae non poſſit in dubium revocari*. Calumniatur igitur Eraſmus, dum ſententiam illam imponit Auguſtino.

Venio nunc ad lapſum Matthaei, de quo differens Auguſtinus ab Eraſmo citatus, occaſionem ei praebuit mentiendi. Ait enim, ſecretiori conſilio Providentiae Dei, qua mentes Evangeliſtarum gubernatae fuerunt, permiſſum, ut memoriae Matthaei, pro Zacharia occurreret Jeremias, quod tamen vel ipſe, vel alii legentes emendare potuiſſent; at id noluit Matthaeus, animadvertens omnes Prophetas uno ſpiritu locutos, & quae Zachariae ſunt, eadem eſſe Jeremiae.

Alii cum Origene, & Euſebio ſuſpicantur, hoc eſſe mendum ſcripturae, maximè quum Librarii conſueverint nomina propria contrahere, & ex breviatura facilè potuit Zacharias mutari in Jeremiam, ut oſtendit Daniel Huetius in Demonſtratione Evangelica propoſitione IX. c. 125., qui etiam hoc addit in interpretatione Syriaca, Perſica, & quibuſdam latinis Codicibus, neque Jeremiae, neque Zachariae nomen reperiri, quod & antea obſervaverat Auguſtinus lib. III. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. VII.

Evangelium primus ſcripſit Matthaeus anno tertio poſt mortem Chriſti, ut docet auctor Operis imperfecti in Matthaeum, & communem eſſe opi-

opinionem teſtatur Baronius. Scripſit autem ad preces Judaeorum converſorum, ideoque uſus eſt ſermone tùm Hebraeis familiari, hoc eſt mixto ex Chaldaico, & Syriaco, ut Hieronymus indicat lib.III. in Pelagianos cap. I.Feruntur textus quidam hebraici, ſed omnes à peritioribus Criticis habentur pro ſuſpectis, ut & textus Syriacus, qui hodie viſitur. Secundus, Evangelium ſcripſit Marcus, & quidem latinè, ut probat Baronius. Tertius Lucas, S. Pauli comes peregrinationis, cujus laus eſt in Evangelio, *per omnes Eccleſias*, ut idem Apoſtolus ait II. ad Corinthios VIII.; idque à Paulo ſignificari volunt illis verbis, quae ſaepè uſurpat in Epiſtolis: *Secundum Evangelium meum*. Is Graecè ſcripſit, ut & poſtremus Johannes, cujus Evangelium Origenes, *primitias Evangeliorum* appellat.

Acta Apoſtolorum idem ſcripſit Lucas, qui ſe eorum auctorem prodit in prooemio ad eundem Theophilum, quem principio ſui compellat; itaut hi libri alter alteri, ſibi auctoritatem concilient. Vocatur à Chryſoſtomo hic liber *Dogmatum de Spiritu Sancto*: a Syris dicitur *hiſtoria Apoſtolorum*. Hieronymi ad Paulinum teſtimonium eſt, ejus libri verba omnia languentis animae eſſe medicinam.

Ex Epiſtolis Pauli una ad Hebraeos, gravem paſſa eſt controverſiam. Marcion, & Arius dixerunt, neque Pauli eſſe, neque ſacram. Hos ſequutus eſt Lutherus in Prologo ad eundem, Brentius in Confeſſione Wicembergenſi, & Kemnitius in Examine IV. ſeſſionis Concilii Tridentini. Concedit tamen Calvi-

nus eſſe Apoſtolicam, ſed dubitat an ſit Pauli. Quae opinio fuit multorum etiam Catholicorum, ut teſtantur Euſebius, & S. Hieronymus in libro de Viris illuſtribus; adſcripta enim fuit Barnabae, Lucae, Clementi Romano Pontifici, & Tertulliano; quum autem Tertullianus libro de pudicitia cap. XX. ejus Epiſtolae meminerit, eamque tribuerit Barnabae. Sed & ſuperiori aevo Eraſmus, & Cajetanus in Adnotationibus ad eandem Epiſtolam, litem olim ſopitam iterum ſuſcitarunt.

Suadetur autem, hanc Epiſtolam eſſe Pauli, quia, demptis pauciſſimis, omnes antiqui Patres ejus eſſe agnoverunt, inter quos Clemens Primus, Pauli coaetaneus, Origenes, Clemens Alexandrinus, Euſebius, & Hieronymus in epiſtola ad Dardanum, ubi de conſenſu omnium Eccleſiarum teſtificatur: & quamvis dicat, ſuâ aetate, non dum fuiſſe relatam in Canonem; ipſe tamen veterum autoritatem ſequitur, neglecta temporis ſui conſuetudine; fortaſſe enim tunc non ſolebat in Eccleſia legi, quod ab haereticis depravata eſſet, & multis additamentis vitiata, ut notat Philaſtrius haereſi 88.

Praeterea idem hoc argumento probatur: certum eſt, Petrum primam ſuam Epiſtolam ad Hebraeos ſcripſiſſe inter gentes diſperſos, ut ex ipſo titulo apparet. Certum quoque eſt, ſecundam Epiſtolam ad eoſdem ſcripſiſſe, ut patet ex principio capitis III. ejuſdem: *Hanc ecce vobis, Fratres cariſſimi, ſecundam ſcribo Epiſtolam*. At qui ibidem fatetur Petrus, Paulum ad eos ſcripſiſſe; ergo Petro teſte, Paulus ſcripſit ad Hebraeos. Verba autem ſunt verſu 15.: *Si-*

cut

cut & cariſſimus Frater noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus Epiſtolis, in quibus ſunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti, & inſtabiles depravant, ſicut & ceteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Ex quibus duo conficiuntur: primum, Paulum ad Hebraeos Epiſtolam ſcripſiſſe: ſecundum, quod proximè innuimus, Pauli Epiſtolas obnoxias fuiſſe aliorum temeritati, & corruptioni.

Argumentum, quod potiſſimum adverſarii oſtendant, ſumitur ex capite II. ejuſdem Epiſtolae illis verbis: *Quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? quae quum initio accepiſſet narrari per Dominum ab eis, qui audierunt, confirmata eſt in nos, conſtante Deo ſignis, & virtutibus, &c.* At Paulus ad Galatas I. fatetur, ſe non per homines, ſed à Chriſto per revelationem didiciſſe Evangelium: ergo hujus Epiſtolae ſcriptor alius eſt à Paulo.

Reſpondet Bellarminus, Paulum haec proferre ex perſona non ſua, ſed hominum ſuae aetatis, quemadmodum Iſaias cap. LXIV. ex perſona populi ait: *facti ſumus ut immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatae univerſae juſtitiae noſtrae: non eſt qui invocet nomen tuum, &c.* Quod quum dicat ipſe Deum invocans, non loquitur ex ſua, ſed ex populi perſona. Inſuper non eſt abſurdum, quod Paulus inter eos recenſeat ſe, qui ab Apoſtolis fuere confirmati: ibi enim non agit de confirmatione per doctrinam, ſed per miracula, ibi ſignis, & virtutibus. Eſt autem vero proximum, Paulum jam converſum,

etſi

etſi Evangelium per revelationem pleniſſimè didiciſſet, confirmatum tamen fuiſſe in fide, auditis miraculis Petri, aliorumque Apoſtolorum, praeſertim verò eo miraculo, quo Ananias ei lumen oculorum reſtituit, de quo Actorum IX.

Reliquas Apoſtolorum Epiſtolas, Jacobi, Petri, Judae, & Johannis, Calvinus admiſit. De Epiſtola Jacobi Eraſmus dubitavit, contempſit Lutherus; ſed una omnium ratio eſt, aequè enim omnes in cathalogo Sacrarum Scripturarum, jam à primis ſaeculis numerantur, ut conſtat ex Concilio Laodicenſi, & Carthaginenſi III. Illâ verò Jacobi utitur ad probandum dogma Eccleſiaſticum, Concilium Milevitanum Cap. VII. Ex Patribus, inſigniores, eam admittunt, ac citant, Sanctus Dionyſius, Origenes, Cyprianus, Epiphanius, Athanaſius, Hieronymus, Auguſtinus; quorum loca apud Bellarminum reperies lib. 1. de Verbo Dei cap. 18.

Quin & Tertullianus unus ex antiquioribus in libro de Praeſcriptionibus teſtatur, in quibuſdam Eccleſiis Apoſtolicis ſuâ aetate legi conſueviſſe literas, ipſis Apoſtolorum manibus ſcriptas, qui mos inolevit ab ipſo tempore Apoſtolorum. Ita Paulus ad Coloſſenſes in fine: *Quum lecta fuerit apud vos Epiſtola haec, facite, ut in Laodicenſium Eccleſia legatur, & quae Laodicenſium eſt, vos legatis*. Evangelium quoque Johannis, manu ipſius ſcriptum, Epheſi ſervatum eſt uſque ad tempora Honorii Imperatoris; atque ex fide iſtorum exemplarium primogenitorum, quae cuſtodiebantur in Archiviis Eccleſiarum, compone-

ponebantur controverſiae, & dubia tollebantur; undè quum hoc in nimiam ſuperſtitionem veniſſet, & quidam nollent quidquam admittere, quod in illis non extaret; meritò de hoc conqueritur Sanctus Martyr Ignatius in Epiſtola ad Philadelphienſes, quum ex eo perimeretur Traditio, & fidei meritum tolleretur.

Denique Apocalypſis Beati Johannis Apoſtoli, licèt ab Alogis adſcripta fuerit Cerintho Haereſiarchae, hanc tamen dementiam ſolidè confutavit Epiphanius. Lutherus, ait, librum neque Propheticum eſſe, neque Apoſtolicum, ſed ſimilem prorsùs libro IV. Esdrae. Eſſe tamen Canonicam ſcripturam, & eſſe Johannis Apoſtoli, conſtans eſt Catholicae Eccleſiae ſententia; nam praeter alia Concilium Ancyranum, quod eſt unum ex vetuſtiſſimis, in Canone ultimo, etiam citat nomen Johannis, ut taceam de Concilio Carthaginenſi III., Romano ſub Gelaſio I., Toletano IV., & aliis, ex quo ait Sulpitius Severus lib. 2. Sacrae Hiſtoriae, *librum Apocalypſis à pleriſque aut ſtultè, aut impiè non recipi*.

Tum verò Sancti Patres proximi temporibus Apoſtolicis, eam talem eſſe agnoverunt, qualem nos profitemur. S. Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 3. eam vocat, *arcanam, & myſticam viſionem dilecti Diſcipuli*. S. Juſtinus in dialogo cum Tryphone idem affirmat; imò teſte Hieronymo, Apocalypſim commentariis illuſtravit, idem fecit S. Irenaeus, qui ait, Apocalypſim quaſi ſuo ſaeculo ſcriptam fuiſſe, hoc eſt ſub finem Imperii Domitiani. Alios numerare inſi-

infiniti eſſet operis: itaque his ſuperſedens, ad alia me confero.

CAPUT SECUNDUM

De Traditione.

TRaditionis nomine intelligitur à Theologis doctrina non ſcripta: undè fit, quod opponatur Scripturae. S. Irenaeus lib. III. cap. XX. *Evenit*, inquit, *neque Scripturae, neque Traditioni conſentire eos*. Tertullianus libro de Corona militis: *Si legem poſtulas, ſcripturam nullam invenies. Traditio tibi praetenditur autrix*. Controverſia inter nos, & Lutheri, Calvini, Sociinique aſſeclas eſt; an omnia, quae ad fidem, & mores pertinent Chriſtianorum in ſcriptura habeantur; an praeter ſcripturas ſint quaedam Divinae, & Apoſtolicae Traditiones, ex quibus, tùm quae credenda, tùm quae agenda ſunt excipiantur.

PROPOSITIO PRIMA

Non omnia in Scripturis habentur, ſed recurrendum interdum ad Traditiones.

PRobatur: Scriptura non eſt neceſſaria, neque ſufficiens ad conſervandam Religionem, ergò praetèr ſcripturam, aliquid non ſcriptura, ſed traditione admittendum eſt. Probatur primum in

In lege naturae, hoc eſt, ab Adamo uſque ad Moyſen fuit vera Religio, cujus ſubſtantia eſt fides, ſaltem implicita in Chriſtum Mediatorem: at tunc nulli fuere libri ſacri, quod praeterquam quod certum eſt, ex eo etiam probari, quod dicit Deus Geneſis XVIII. *Scio quod Abraham praecepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuae poſt ſe, ut cuſtodiant viam Domini*; ergo per ſpatium bis millia annorum Religio conſiſtit in ſola Traditione.

Secunda pars probatur. Libri amitti poſſunt, & vitiari: *Multa*, inquit Chryſoſtomus, *ex Propheticis monumentis perierunt, quod vel Paralipomenon libris evincitur. Ubi eſt liber Bellorum Dei, liber Foederis, liber Legis Dei, de quibus mentio eſt in Pentateucho? Ubi tot carmina Salomonis, &c.*. Et ex Novo Teſtamento, *ubi eſt Epiſtola Pauli ad Laodicenſes, ubi alia ad Corinthios, de qua meminit in prima ad eoſdem capite* V.? Praeterea apud Sanctos Patres reperiuntur quaedam effata Chriſti, quae tamen in Evangelio non extant, illud: *Eſtote prudentes foeneratores*. Interdùm alitèr à Patribus referuntur, ac leguntur in Evangelio, ut in II. Epiſtola Clementis: *Si parvum non ſervaſtis, quis dabit vobis magnum; dico autem vobis, quod fidelis in minimo, etiam in magno fidelis eſt*. Quae verba ſumpta ſunt ex Lucae XVI., ſed aliter ibi leguntur. De Epiſtolis Pauli, quod caeperint ab ipſa aetate Apoſtolorum depravari, teſtis eſt Petrus, ut ſupra notavimus; ergo ſcriptura de ſe non eſt ſufficiens ad conſervandam Religionem.

Inſuper Chriſtus non praecepit, ut Evange-

gelium ſcriberetur, ſed tantum ut praedicaretur: hinc ex natis occaſionibus ea, quae habemus Novi Teſtamenti, ſcripta fuerunt: Matthaeus enim ſcripſit, ut morem gereret Hebraeis: Marcus Romanis: Lucas, ut reprimeret eorum audaciam, qui, quae non noverant, narrabant; Johannes uſque ad exremam aetatem praedicavit ſemper, ſcripſit tandem Evangelium exoratus ab Epiſcopis Aſiae propter haereſim Ebionitarum, ut teſtantur Euſebius, & Hieronymus. Si igitur illae occaſiones non eveniſſent, fortaſſe eas ſcripturas non haberemus.

Denique cur credimus, eſſe credendum Scripturae; quum hoc, quod legimus verum eſſe Evangelium Matthaei, cur hos libros eſſe Divinos, illos apocryphos? certè haec ex Scripturis haberi nequeunt. Audi Origenem apud Euſebium VI. hiſtoriarum 18. *Ex Traditione didici de quatuor Evangeliis, quod haec ſola &c.* S. Auguſtinus in libro contra Epiſtolam Fundamenti cap. V. ait, se non crediturum Evangelio, niſi Eccleſia id praecipiat. Baſilius in libro de Spiritu Sancto cap. 27. docet, magnam fore Evangelii jacturam, ſi negligantur non ſcriptae Traditiones. Vide Canonem Eccleſiaſticarum diſtinct. 11.

Quid? quod ipſi Proteſtantes multa credunt, de quibus ne verbum quidem extat in Scripturis, ut Mariam fuiſſe ſemper Virginem: valere Baptiſmum datum ab impiis, ab haereticis: item parvulos baptizari poſſe credunt Lutherani, & Calviniſtae contra Anabaptiſtas; atqui id ex Scriptura probari non poteſt. Origenes

nes in cap. VI. ad Romanos inquit: *Eccleſia ab Apoſtolis Traditionem accepit, etiam parvulis Baptiſmum dare*: ergo velint, nolint, ad Traditionem recurrere debent.

Sed & ipſa Scriptura Traditionem commendat. Exodi XIII. ita Deus loquitur: *Narrabis filio tuo in illa die dicens: Hoc eſt, quod fecit Dominus*. Pſalmo 77. *quanta mandavit Patribus noſtris nota facere ea filiis ſuis, ut cognoſcat generatio altera*. Et ex Novo Teſtamento, Johannis ultimo: *Sunt & alia multa, quae fecit Jeſus, quae ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros*. Ad Theſſalonicenſes II. *Tenete Traditiones, quas accepiſtis, ſivè per ſermonem, ſivè per Epiſtolam*. Chryſoſtomus ibidem: Hinc patet, quod non omnia per Epiſtolam, ſed multa etiam ſine literis; eadem verò fide digna ſunt tam illa, quam iſta.

Opponunt primo Deuteronomii IV. & XIII. *Non addetis ad verbum, quod ego praecipio vobis, nec auferetis ex eo*. Et cap. I. ad Galatas: *Sed licet nos, aut Angelus de Coelo evangelizet vobis praeterquamquod evangelizavimus vobis, anathema ſit*. Ubi notat Chemnitius, non dixiſſe Paulum, *contra*, ſed *praeter*; & ne interpretemur Apoſtolum de verbo tam ſcripto, quam non ſcripto, affert Auguſtinum, qui eum locum ſic exponit lib. III. contra literas Petiliani cap. VI. *Si quis, ſivè de Chriſto, ſivè de Eccleſia, ſivè de quacunque re, quae pertinet ad fidem, vitamque noſtram non dicam ſi nos, ſed quod Paulus adjecit, ſi Angelus de Coelo annunciaverit vobis, praeterquam quod in Scripturis legalibus, & Evangeliis accepiſtis, anathema ſit*. Reſpon-

Reſpondeo ad primum, argumentum eſſe de ſubjecto non ſupponente: nam Traditio eſt ipſum Verbum Dei; neque Deus dixit: *Non addetis ad verbum quod ſcripſi*; *ſed quod ego praecipio*. Senſus autem eſt, mandata Dei eſſe fideliter conſervanda, nec pravis interpretationibus eludenda, quod idem inculcatur illis verbis Deuteronomii XVII. 11. *Nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram*.

Ad ſecundum dicimus, Paulum intelligi de omni verbo Dei, tam ſcripto, quam non ſcripto. Nec obſtat Auguſtini expoſitio: ibi enim non interpretatur hunc locum ex profeſſo, ſed tantum eo utitur ad probandum, non poſſe quid affirmari contrarium ſcripturis: quum enim Paulus loquatur de praedicatione Apoſtolica, quae partim eſt ſcripta, partim non ſcripta; textus ille, qui eſt univerſalis poteſt probare, non licere aliquid proferre contra praedicationem ſcriptam, quia ex negatione generis, rectè negatur ſpecies, ſed non è contrario. Quid, quod ipſe Auguſtinus alibi, illud *praeter* exponat, *contra*? Sic enim ait tractatu 98. in Johannem: Non ait *pluſquam quod accepiſtis, ſed praeterquamquod accepiſtis*. Nec potuit alitèr accipi; nam ipſe Paulus multa poſtea evangelizavit; & Johannes opera ſua ſcripſit poſt eam Epiſtolam: illae igitur traditiones improbandae ſunt, quae adverſantur verbo Dei, ut Chriſtus ait Phariſaeos arguens Matthaei XV. *quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?*

Secundo opponunt Apoſtolum II. ad Timotheum III. *Omnis ſcriptura divinitus inſpirata utilis*

lis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Si igitur omnia haec, quae neceſſaria ſunt homini Chriſtiano habentur in Scriptura, ſupervacua eſt Traditio.

Reſpondeo, Apoſtolum dicere omnem Scripturam, hoc eſt ſingulos Scripturae libros eſſe utiles ad docendum, corripiendum, &c., ut probaret Timotheo, etiam Vetus Teſtamentum eſſe utile ad docendum, & arguendum, quia fuerat divinitùs inſpiratum. At non dicit, Scripturam eſſe ſufficientem; aliud enim eſt utile, aliud ſufficiens, quod omnis ſanus intelligit. Aliàs argumentum probaret nimis, nimirum ſingulos libros Scripturae ſatis eſſe, quod nemo, vel haereticus admittit.

Tertio opponunt locos Patrum plurimos, ſed duos elegi, qui magis obſtare videntur. Primus eſt Baſilii in ſermone de Confeſſione Fidei, ubi ait: *Infidelitatis argumentum fuerit, & ſignum ſuperbiae certiſſimum, ſi quis eorum, quae ſcripta ſunt, aliquid vult rejicere, aut eorum, quae non ſcripta introducere.* Secundus eſt Auguſtin. lib. II. de Doctrina Chriſtiana cap. 9. *In his, quae apèrte poſita ſunt in ſcriptura, inveniuntur illa omnia, quae continent Fidem, moreſque vivendi.*

Reſpondeo ad primum, Baſilium loqui de iis Traditionibus, quas homines proprio cerebro excogitant à Scripturis alienas, vel repugnantes, haec enim eſt nota ſuperbiae; non autem de iis, quas per manus Epiſcoporum Eccleſia ab Apo-

 ſtolis

ſtolis accepit. Ad ſecundum dico, Auguſtinum loqui de iis Dogmatibus, quorum fides, & cognitio explicita eſt, cuique neceſſaria ad ſalutem, ut ſunt praecipua Myſteria Symboli, & principia Moralia, quae in Decalogo continentur, quae quidem in Scriptura inveniuntur; at non ea, quorum fides, & cognitio non eſt ſimpliciter ſingulis neceſſaria, ut quidam Articuli de Sacramentis, &c.

Opponunt tandem, maximi periculi eſſe fidere Traditionibus, quum impoſſibile ſit diſcernere Divinas Traditiones, quae ſaepiſſimè cum humanis confunduntur. Cui argumento non poterit melius occurri, quam ſi oſtendatur, eſſe quoſdam Characteriſmos, quibus verae Traditiones à falſis diſtinguuntur.

PROPOSITIO SECUNDA

Traditiones Vniverſae Eccleſiae conſenſu approbatae, Divinae ſunt.

PRobatur, quia Eccleſia Univerſalis juxtà Pauli praeconium I. ad Timotheum III. eſt *Columna, & Firmamentum veritatis*, errare igitur nequit; fundata eſt enim Eccleſia ſuper Chriſtum, qui eſt ipſa veritas, & ex ejus promiſſione, portae inferi non ſunt praevaliturae adverſus ipſam. Si autem poſſet Eccleſia Catholica decipi, jam Diabolus de Chriſti Sponſa victoriam reportaret, in nullo enim magis ille triumphat, quam in errore, qui eſt ſemen malorum omnium: at hoc eſt maximè abſurdum, & impium dictu; ergo Traditiones, quas Ec-

Eccleſia amplectitur Univerſa, verè ſunt Apoſtolicae.

Praeterea idem à Sanctis Patribus paſſim praedicatur. Tertullianus in libro de Praeſcriptionibus adverſus haereticos ait: *quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum*. Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap. II. ſcribit; *In ipſa item Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt*. Quam ſententiam ab ipſis Proteſtantibus vehementer extolli animadverto. Et ratione quidem: ſi enim ponamus, totam Eccleſiam potuiſſe errare in quovis ſaeculo, jam nihil proponi poteſt, cur non exiſtimemus, eam erraſſe in recipiendo Evangelio.

Hinc amarulenta illa Hieronymi ironia in Vigilantium, quum jam eſſet ab univerſa Eccleſia proſcriptus: *Et non ſolum*, inquit, *unius Urbis, ſed totius Orbis errant Epiſcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur Baſilicas mortuorum*. Eadem quoque eſt ratio argumentandi reliquorum Sanctorum Patrum. Cyprianus ex eo, quod Novatianus apud omnes Orbis Eccleſias haereticus audiret, haereticum eum eſſe pronunciat, ſic enim ſcribit Epiſtola XIII. lib. 3. *Quam vanum eſt, ut Novatiano nuper relicto, & confutato, & per ipſum Orbem à Sacerdotibus Dei abſtento, nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere, & de Majeſtate, ac Dignitate Eccleſiae judicare*. S. Auguſtinus in libris adverſus Pelagianos infert, eorum haereticam eſſe doctrinam, quod omnes Chriſtiani Orbis Eccleſiae

ſubſcripſerunt Decretis Synodorum Chartaginenſium, & judicio Summorum Pontificum Innocentii, & Zoſimi Et ut finem faciam, S. Irenaeus lib. 1. adverſus haereſes cap. 2. probat, ex conſenſu Eccleſiarum judicandum eſſe de veritate doctrinae; Eccleſia enim in univerſum Orbem diſſeminata, Fidem, quam ab Apoſtolis per praedicationem accepit, diligenter cuſtodit, quaſi unam domum inhabitans, ut perindè ea omnia credit, quaſi unam habens animam, & unum cor.

PROPOSITIO TERTIA.

Traditio, cujus initium invenitur in Decretis Pontificum, Canonibus Conciliorum, aut Sanctiſs. Patrum ſtatutis, licèt ab Univerſa Eccleſia ſervetur, tamen non eſt Divina.

PRobatur: ſi id, cujus initium reperitur, eſſet Divina Traditio, oportet, ut ei, à quo principium habet, de novo ſit à Deo revelatum: Sed Eccleſia non admittit novas Revelationes; non igitur illud erit a Deo traditum. Aſſumptio probatur: nam vel illa Revelatio nota fuit Apoſtolis, vel fuit ignota: ſi primum, eam non docentes, infidelitèr se geſſerunt in exercendo Apoſtolatus Miniſterio, ait enim Dominus: *Docete omnes gentes*; quod ſi ipſe omnia docuit, & Apoſtoli docere omnia debebant, juxtà illud: *Sicut miſit me Pater, ita ego mitto vos*. Si ſecundum, cul-

culpandus eſſet Chriſtus, quod non omnia docuiſſet Apoſtolos, quae ſunt ad Eccleſiae regimen neceſſaria: & falſo etiam dixiſſet Johannis XVI. *Quum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*.

Hoc argumentum eſt Tertulliani in lib. de Praeſcript. cap. XXII., ubi de Gnoſticis ait: *Solent dicere, non omnia Apoſtolos ſciſſe, agitati dementiâ, qua verſus convertunt, omnia quidem Apoſtolos ſciſſe, ſed non omnia omnibus tradidiſſe, in utroque Chriſtum reprehenſioni ſubjicientes, qui aut minus inſtructos, aut parum ſimplices Apoſtolos miſerit*.

Quod autem in Eccleſia novae Revelationes ſemper repudiatae fuerint, probatur: primò ex illo Apoſtoli I. ad Timotheum VI. : *O Timothee depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiae, quam quidam promittentes, circà finem exciderunt*. Accuratè hunc locum expoſuit Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap XXI. & XXII.: primò exponit verbum illud, *depoſitum*: *quid eſt depoſitum*, inquit, *quod tibi creditum eſt, non quod à te inventum, quod accepiſti, non quod excogitaſti, rem non ingenii, ſed doctrinae, non uſurpationis privatae, ſed publicae Traditionis*. Deinde explicans illud, *vocum novitates*, ait: *Non dixit, antiquitates, non dixit vetuſtates, imò planè quid è contrario ſequeretur oſtendit; nam ſi vitanda eſt novitas, tenenda eſt antiquitas, & ſi profana eſt novitas, ſacrata eſt vetuſtas*.

Secundo, quia Eccleſia ſemper reſiſtit novis Revelationibus in iis, quae pertinent ad Fidem, &

 mores.

mores. Rejectus olim Montanus autor Sectae Cataphrygum, qui ſe Paracletum eſſe jactabat, duaſque Propheti ſſas ſuâ inſpiratione factas Priſcam, & Maximillam, earumque revelationes venditabat, ut narrat Euſebius lib. V. hiſtoriae Eccleſiaſticae cap. XV. Alios, brevitati ſtudens, omitto. Ex quo citatus Vincentius Lirinenſis lib. I. Commonitorii cap. VI. ſcripſit: *Mos iſte in Eccleſia ſemper viguit, ut quo quiſque foret religioſior, eò promptius novellis adinventionibus contrairet*. Hinc Summi Pontifices, & Concilia ſummo ſtudio id unum adverſus haereticos curarunt, ut defenderent ſuſceptae ſemel Religionis integritatem. Itaque Traditiones, quarum initium reperitur apud homines, non ſunt à Deo communicatae, quod erat probandum.

Quum igitur conſenſus Univerſae Eccleſiae non ſit errori obnoxius in recipiendis Traditionibus, ut demonſtratum eſt propoſitione II.; conſequens eſt nec in aliis pertinentibus ad Fidem, vel mores eam errare poſſe, potiſſimum verò in Interpretatione Sacrae Scripturae; ſi enim Eccleſia decipi nequit in congnoſcendis Divinis Scripturis, neque falli poterit in adgnoſcendo ſenſu Scripturarum: parum enim proderat admittere verum Evangelium, & neſcire verum ſenſum Evangelii, ſecundum illud Sancti Hieronymi in Commentario ad Galatas: *Non putemus in verbis Scripturarum eſſe Evangelium ſed in ſenſu, non in ſuperficie, ſed in medulla, non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis*. Qua igitur lege credimus Eccleſiae dicenti hanc, non illam eſſe Scripturam Canonicam, eadem cre-

dere

dere debemus dicenti hunc, non illum eſſe Scripturae ſenſum, quod ſanè pluſquam manifeſtum eſt. Illud modo inquirendum, an ad probandum Eccleſiae conſenſum, ſit idoneum argumentum petitum ab autoritate Conciliorum, Sanctorum Patrum, ac Summorum Pontificum. De his igitur agendum.

CAPUT TERTIUM.

De Conciliis.

Concilia in Eccleſia idem ſunt, quod Comitia in Regno: quemadmodum enim Regni Comitia non aliud ſunt, quam Conventus Principum, Procerum, Magiſtratuum in unum locum; ita Concilia ſunt Congregatio Praeſulum Chriſtianorum, ut de rebus agant, quae ad Eccleſiam pertinent. Sunt autem vel ex toto Orbe coacta, & dicuntur Oecumenica, ſeù Generalia, vel ex uno aliquo Regno, vel Natione, ut Africana, Hiſpanica, & dicuntur Nationalia, vel ex una tantùm *Provincia* convocatis Epiſcopis, qui ſub eodem Metropolitano conſtituti ſunt, & dicuntur Provincialia, vel ex una Dioeceſi à Presbyteris, qui ab eodem reguntur Epiſcopo, & dicuntur Dioeceſana. Horum autem, ut diſpar eſt convocandi ratio, ità & diſpar autoritas, de quo infra.

Mos autem fuit omnium fermè haereticorum, ut quiſque gravem in ſe Concilii ſententiam expertus eſt, ipſi autoritatem abjudicare. Hoc ergo Arius; quum enim damnatus fuiſſet in Con-

cilio Nicaeno, nolens ejus definitioni acquieſcere, pronunciavit, *Concilium erraſſe*. Idem Neſtorius, qui Concilii Epheſini Decretum, quo fuerat proſcriptus, opinioni ſuae poſthabuit. Idem Dioſcorus, & Euthyches egerunt cum Concilio Chalcedonenſi: & Johannes Hus Bohëmus, erraſſe dixit Conſtantienſe Concilium in condemnatione Wicleffi praeceptoris ſui. Poſtremus omnium Lutherus, quum à principio Pſeudo-Apoſtolatus, & praedicationis ſuae appellaſſet ad Concilium, formidans tamen ne congregato Concilio, venenoſa ſua dogmata damnarentur, docuit in libro de Conciliis, nullam prorſus eſſe Synodum, quae Divinae ſit autoritatis. Luthero ſubſcribit Calvinus IV. Inſtitutionum, non eadem calliditate; praeſenſerat enim convocatum à Paulo III. Concilium, & conſcius erat, complura ex Dogmatibus, quibus portentoſa illa Reformationis machina ſubſtructa erat, jam pridem Oecumenicis Conciliis profligata fuiſſe. At nos Catholicam ſententiam adſtruamus.

PROPOSITIO PRIMA.

Concilia Generalia legitimè congregata Divinae ſunt Autoritatis; Itaque argumentum ex iis deſumptum in materia Fidei, aut Morum certiſſimum eſt.

PRobatur primò. Eccleſia Univerſa non poteſt errare in rebus Fidei ex probatis: atqui

qui Concilium Oecumenicum repraeſentat Eccleſiam Univerſalem, ut docet S. Auguſtinus lib. 1. de Baptiſmo cap. 18.: unde Martinus V. in calce Concilii Conſtantienſis jubet, ut ſuſpecti de haereſi interrogentur, an, non credant, Concilium Generale Univerſam Eccleſiam repraeſentare; igitur non poteſt Concilium errare, ejuſque definitiones erunt Divinae autoritatis.

Secundo ex promiſſione Chriſti. Idem conſtat Matthaei XVIII. *Ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Si igitur Dominus pollicitus eſt veritatis cognitionem duobus, aut tribus, qui in unum locum conveniunt, & ab eo petunt veritatis doctrinam; quantò magis docebit veritatem Epiſcopos Univerſos ejus autoritate in unum coactos? Ex Traditione autem habemus, illa Evangelii verba, exponi conſueviſſe de Conciliorum infallibilitate in rebus Fidei, vel Morum. Ita Concilium Chalcedonenſe in Epiſt. ad Leonem Papam: Synodus VI. Generalis actione 17.: Caeleſtinus in Epiſtola ad Concilium Epheſinum, &c.

Id confirmant praecedentia Chriſti verba in eodem Capite; ait enim, *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus*. Nomine autem Eccleſiae intellexit corpus Paſtorum, ut patet ex verbis proximè ſequentibus: *Quaecunque ligaveritis ſuper Terram, erunt ligata & in Coelo, & quaecunque ſolveritis ſuper Terram erunt ſoluta & in Coelo*. Quum autem quaerere potuiſſent Apoſtoli quomodo ſcire poſſent, ſe congregatos in Concilio ſemper à Deo veritatem docendos; occurrit eis Dominus argumen-

to

to à minore ad majus, ſi enim *ubi duo, vel tres, &c.* quid ubi tota Eccleſia in unum convenit?

Tertio non minoris autoritatis eſſe debet Concilium, quod habuerunt Apoſtoli in cap. XV. Actorum, ac quodvis aliud Generale Concilium, juxtà illam normam celebratum: quamvis enim defecerint Apoſtoli, non tamen defecit, nec unquam deficiet Eccleſia ex verbis Chriſti: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſaeculi*; unde Chryſoſtomus in homilia IV. in Eſajam inquit: *facilius eſt extingui Solem, quam Eccleſiam obſcurari*. Atqui Concilium illud Apoſtolicum, Divinae fuit autoritatis, Scriptura enim ejus definitionem Spiritui Santo tribuit, dum ait: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis*; ergo cetera Concilia Oecumenica, ſunt Divinae autoritatis.

Quarto: quia haereſes fermè omnes ex eo ortae ſunt, quod non obtemperatum eſt legitimis Eccleſiae Paſtoribus. S. Cyprianus libro 1. Epiſtola 3. *Neque enim aliunde haereſes obortae ſunt, aut nata ſchiſmata, quam inde quam Sacerdoti Dei non obtemperatur*. At in iis maximè obedire debent, quae pertinent ad ſenſum Scripturae, juxtà illud: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem Domini requirent de ore ejus*: Malachiae II. Et Matthaei XXIII. *ſuper Cathedram Moyſi ſederunt Scribae, & Phariſaei, quaecunque dixerint vobis ſervate*; itaque obediendum eſt Paſtoribus, tunc maximè quum nomine Eccleſiae Generalis loquuntur in Concilio; ergo tunc errare non poſſunt, alioqui nec eo caſu tenerentur Fideles iis obedire.

Opponitur primò, quod poſſunt errare

omnes

omnes Epiſcopi etiam in unum coacti, ut patet ex illis Jeremiae verbis cap. VI.: *A Propheta uſque ad Sacerdotem quiſque ſectatur mendacium*; ſi igitur Concilium nihil aliud eſt, quam coetus plurimum ex univerſo Orbe convenientium Epiſcoporum, jam ſemper poterit errare, etiamſi fuerit legitimum.

Reſpondeo, Paſtores ſingulos errori ſubjectos eſſe, non autem dum omnes ſimul congregantur, tunc enim referunt Univerſam, cui Chriſtus ſuum ſemper propitium, ac praeſens numen promiſit. Nec adverſatur citatus textus Jeremiae; nam Scriptura interdum ſolet omnes arguere propter improbos aliquot, ut quum inquit Apoſtolus II. ad Philippenſes: *Omnes quaerunt, quae ſua ſunt, non quae Jeſu Chriſti.*

Secundo, opponitur Nazianzeni locus in Epiſ. ad Procopium, ubi ait, ſe nullius Concilii exitum felicem obſervaſſe.

Reſpondeo, Nazianzenum loqui de Synodis, quae habitae fuerint ſub Conſtantio Imperatore Ariano, quae vel non fuerunt Oecumenicae, ut plurimae tempore Nazianzeni, in quibus Orientales convenerunt, diſſentientibus Occidentalibus; vel ſuffragiorum libertas in iis adimebatur, ut contigit in Concilio Ariminenſi, quod congregatum fuit anno 359., quodque erraſſe, & Arianis in ſpecie ſaltèm faviſſe, teſtatur Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos.

Tertio opponitur Auguſtinus lib. III. contra Maximinum, cap. XIV., ubi concedit, ſe non debere laudare Concilium Nicaenum contra Maximinum, ſed neque poſſe Maximinum adferre ad-

adverſus ipſum Concilium Ariminenſe. Idemque S. Doctor lib. II. de Baptiſmo cap. 3. aſſerit: *Ipſa Concilia Plenaria priora a poſterioribus emendari, quum aliquo experimento aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur, quod latebat.*

At nemo fidelior erit interpres Auguſtini, quam ipſe Auguſtinus. En ejus verba in Maximinium Arianorum Epiſcopum citato cap. XIV. *Nec ego Nicaenum tibi, nec tu debes Ariminenſe mihi, tanquam praedicaturus proferre Concilium; nec ego hujus autoritate, nec tu illius detineris: ſcripturarum autoritatibus, non quorumcumque propriis, ſed utrique communibus teſtibus, res cum re, ratio cum ratione concertet.* Non quaſi Auguſtinus non habeat fidem Nicaeno, ſed ex abundanti ejus autoritatem omittit, ne diſputare cum haeretico, teneatur de utriuſque Concilii vi, & oſtendere unum eſſe Concilium legitimum, alterum verò Conciliabulum.

Ad alterum Auguſtini teſtimonium, reſpondent quidam, per *Plenaria* Concilia intelligere Auguſtinum Concilia Nationalia, non autem Oecumenica, ut Concilium Arelatenſe I., quod licet non ſit Oecumenicum, dicitur tamen Plenarium ab eodem Sancto Doctore, ubi direpta eſt controverſia illa de rebaptizandis iis, qui ab haereticis baptizantur, qua Eccleſia tantopere vexata fuit.

Alii reſpondent, Concilia priora emendari à poſterioribus in rebus facti, ut quae ad Diſciplinam pertinent, non de rebus Fidei, aut morum, quod ex ipſa Auguſtini ratione convincitur

citur: nam in illis, non in iſtis verificatur, *quod experimento aperiri poteſt, quod clauſum eſt, & quod latet cognoſci*. Sic in Concilio Claromontano, cui praeſedit Urbanus II. Can. XXVIII. prohibita eſt Communio ſub una tantum ſpecie Sacramenti; contrarium vero definitum eſt in Concilio Conſtantienſi Seſſione XIII., ubi ſub Excommunicatione prohibitum eſt, ne Populus ſub utraque ſpecie communicaret.

Opponitur quarto. In Concilio Nicaeno II., quod eſt Generale VII., definitum fuit deberi Sacris Imaginibus cultum Religioſum. In Concilio verò Francofurtenſi anno 794., ubi convenerunt tercentum Epiſcopi Occidentales, praeſidentibus quoque Legatis Apoſtolicis, damnatum fuit Decretum de pio imaginum cultu, latum in Concilio Nicaeno II.; ergo vel erravit Nicaenum probando, vel Francofurtenſe improbando Imagines.

Reſpondeo, ex duobus illis Conciliis, Nicaenum fuiſſe Oecumenicum, quippe in eo, non tantum Orientales, ſed etiam Occidentales convocati fuerunt, adſtiteruntque Romanae Eccleſiae Legati: Francofurtenſe verò non fuit Generale; in eo enim nemo interfuit ex Orientalibus Epiſcopis; potuit igitur aberrare in vertenda ſententia Nicaenorum Patrum. Generalibus enim dumtaxat Conciliis infallibilitatem vindicamus, non etiam reliquis. At quid ſi dicamus, erraſſe Francofurtenſem Synodum in quaeſtione facti, non autem in articulo Fidei? ita planè videbitur, ſi inſpiciamus, caput II., ejuſdem Concilii, ubi haec habentur: allata eſt

in

in medium quaeſtio de nova Graecorum Synodo, quam de adorandis Imaginibus Coſtantinopoli: ibi enim primùm, deindè Nicaeae fecerunt, in qua ſcriptum habebatur, ut qui Imagines Sanctorum, ita ut Deificam Trinitatem ſervitio, aut adoratione non impenderent, anathema judicarentur, quam omnes, qui ſupra Sanctiſſimi Patres noſtri omnimodis & adorationem, & ſervitium reſpuentes contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt; itaque viſum fuerat Patribus Francofurtenſibus, quòd Synodus illa Nicaena definiiſſet, Sanctorum Imaginibus eundem cultum deberi, qui Sacroſanctae Triadi exhibetur; erravit igitur in quaeſtione facti. Ex his autem conſtat falli Binium, qui in Titulo, & Notis ad Concilium Francofurtenſe, ait, in eo confirmatam fuiſſe Nicaeni ſententiam.

PROPOSITIO SECUNDA.

Jure, poteſtas convocandi Synodum pertinet ad Eccleſiam, prout continet Animarum Paſtores.

EST contra Lutherum libro de Conciliis, Calvinum lib. IV. Inſtitutionum, & Centuriatores Magdeburgenſes Centuria IV., putantes, jus convocandi Concilia pertinere ad Eccleſiam, non prout animarum Paſtores, ſed prout Imperatores, Reges, & Magiſtratus complectitur: unde colligunt, Imperatoris eſſe convocare Concilium Generale, Regis Nationale, Magiſtra-

giſtratuum ea, quae in ſubjectis ſibi Regionibus celebrantur.

Probatur noſtra aſſertio. Quod pertinet ad ſpirituale animarum regimen, eſt omninò ex jure Eccleſiae, prout continet earum Paſtores: hujuſmodi autem ſunt Concilia, in quibus vel agitur de rebus Fidei, vel Morum, vel Eccleſiaſticae Diſciplinae, quae omnia pertinent ad Eccleſiae Paſtores. Hoc autem vel ipſi Imperatores agnoverunt: refert enim Sozomenus lib. VI. Hiſtoriae Eccleſiaſticae cap. 7., quod petentibus Epiſcopis à Valentiniano Imperatore facultatem cogendae Synodi, reſpondit ille: Sibi, qui è Laicorum numero erat, non licere, ſe ejuſmodi negotiis interponere; & ideò Sacerdotes, & Epiſcopi, quibus haec curae ſunt, ſeorſum per se, ubi, cunque ipſi libitum fuerit in unum conveniant. Adde quae Hoſius Corbudenſis Epiſcopus ad Conſtantinum ſcripſit apud Athanaſium in Epiſtola ad Solitarios: *Neque nobis in hoc genere praecipe, ſed potius ea à nobis diſce, & quemadmodum qui tuum Imperium carpit, contradicit ordinationi Divinae, ita & tu cave, ne, que ſunt Eccleſiae ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.*

Opponitur, quod octo prima Concilia Generalia fuere per Imperatores convocata: nam Nicaenum I. coëgit Conſtantinus, ut narrat Euſebius in ejus vita lib. III.: Conſtantinopolitanum I. convocavit Theodoſius Senior, teſte Socrate lib. V. Hiſtoriae Eccleſiaſticae cap. VIII.. Epheſinum, Theodoſius Junior, ut tradit Evagrius hiſtoriar. lib. VI. cap. 3.; Chalcedonenſe

nenſe congregavit Marcianus Imperator, ut ipſe fatetur in L. 4. C. de Summa Trinitate illis verbis: *Quae nunc de Chriſtiana Fide à Sacerdotibus, qui Chalcedone convenerunt, per noſtra praecepta ſtatuta ſunt, &c.* & notat ibidem Gothofredus per illum textum, Synodos antiquitùs coactas Imperatorum decreto. Hinc jactat Socrates Graecus rei Eccleſiaſticae hiſtoricus in prooemio libri V.: *Ex quo Imperatores Chriſtiani eſſe caeperunt, ab ipſis res Eccleſiaſticas pependiſſe, ac Synodos maximas ad ſua uſque tempora ipſorum juſſu coactas.*

Reſpondetur primò, ſegregandum eſſe factum à jure; ex eo enim quod factum eſt, non probatur, quod ità fieri debuit. Et ſanè in pluribus, Chriſtiani Imperatores interdùm modum exceſſerunt, & in Eccleſiaſticum regimen invaſerunt, ut in Ordinationibus, Translationibus, & Degradationibus Epiſcoporum, aut Sacerdotum, cujus rei exempla paſſim occurrunt apud Philoſtorgium, & alios hiſtoricos. Juſtinianus etiam de ritu ſacrificandi leges ferre non eſt veritus; nam in Novella 137. de Ordinatione Epiſcoporum cap. 8. jubet, ut ſivè Communio, ſivè Baptiſmus, ſivè Oblatio celebretur, Orationes palam dicantur audiente, & intelligente Populo; quod etiam Scriptura (ſi ſuperis placet) evincit Theologus Tribonianus; citat enim Paulum ad Romanos X. unde ait, *corde creditur ad juſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem.*

Reſpondetur ſecundo, Eccleſiam pluribus de cauſis permiſiſſe, ut primis ſaeculis Imperatores Synodos convocarent, tum quia apud ipſos erat

erat ſumma rerum poteſtas, ita ut Epiſcopos contumaces cum minùs autoritate coërcere poterat Romanus Pontifex: ipſi, imperio in diſciplina continerent. Tum etiam, quia jure Civili prohibebantur quaecumque Conventicula, vel Hetaeriae, niſi Caeſaris, vel Senatus autoritate fierent L. 3. §. 1. D. de *Collegiis*, & *Corporibus*; unde Tertullianus in libro de jejunio adverſus Pſychios excuſans Chriſtianorum Conventus ait: *Niſi forte, in Senatus-conſulta, & Principum mandata coitionibus appoſita delinquimus*. Plinius Epiſtola 97. ad Trajanum lib. X., loquens de Conventibus Chriſtianorum: *quod ipſum*, inquit, *facere deſiiſſe poſt Edictum meum, quò ſecundum mandata tua Hetaerias vetueram*. Tum denique; nam quum Eccleſiae admodum pauperes eſſent, vix ſuppetebat Epiſcopis, ut Viaticum ſolverent longis itineribus ad Concilium acciti. Convocante autem Imperatore, dabantur ipſis vehicula, & alimenta, erat igitur veluti mutua quaedam gratificatio. Quid majus eſt jure eligendi Romani Pontificis: tamen in Concilio Lateranenſi ab Hadriano I. fuit Carolo Magno conceſſum, ob expulſos Italiâ Longobardos. Can. *Hadrianus* diſtinct. 63.

Hinc colligitur reſponſio ad alteram, quae fieri poſſet, difficultatem, cur ſcilicet non declaravit Eccleſia, illa octo priora eſſe Conciliabula; quandoquidem ut Concilium ſit legitimum requiritur in primis, ut Eccleſiaſtica poteſtate congregetur. Multa enim ſunt, quae ea Concilia legitima eſſe demonſtrant. Primo quod ſunt ab Imperatoribus convocata, ſed ex conſilio Eccleſiae, ut de

Nicaena Synodo loquens Rufinus lib. 1. cap. I, apertè fatetur, eam ab Imperatore convoçatam ex ſententia Sacerdotum. Secundo, quia Epiſcopi facto declararunt, ſe conſentire in Imperatoriam convocationem, praeſertim Summi Pontifices, qui in omnes illas Synodos miſerunt Legatos, qui ibi praeſiderent. Tertio, quia Eccleſia, quae eſt *firmamentum veritatis*, & tunc, & ſequentibus ſaeculis approbando definitiones Fidei in eiſdem Conciliis factas: clarè nimis oſtendit, nihil in iis actum, quod non fuerit legitimum.

PROPOSITIO TERTIA.

Jus cogendi Synodos Oecumenicas Solius Romani Pontificis; ſed in quibuſdam caſibus convenit etiam aliis.

PRima pars dupliciter probari poteſt, rationibus ſcilicet, & exemplis. Rationibus autem hic ſuperſedemus, quoniam omnes ex illo Articulo dependent, an Romanus Epiſcopus ſit Caput Eccleſiae Catholicae, quòd inferiùs agitabimus. Quod attinet ad exempla, ea manifeſtè ſuggerunt hiſtoriae: nam praeter illa octo priora, cetera Concilia Generalia, Summi Pontifices convocarunt. Et quidem Lateranenſia omnia, quot fuerunt Generalia, congregata fuiſſe juſſu Epiſcoporum Urbis, nemo, cui cor ſapit,

pit, in dubium adducere poteſt: videamus, quid de reliquis fuerit.

Sanè quicunque conſulet Epiſtolas iiſdem Conciliis praefixas, animadvertet, Concilium Lugdunenſe primum actum fuiſſe ab Innocentio Quarto; Lugdunenſe Secundum à Gregorio Decimo; Viennenſe à Clemente Quinto; Conſtantienſe à Johanne Viceſimo tertio; Baſileenſe à Martino Quinto; Tridentinum à Paulo Tertio, & quod magis eſt, Graeci *Romanae* Eccleſiae perpetui obtrectatores, antequam in ſchiſmate se obdurarent, interfuere Conciliis à Papa convocatis, ut Lugdunenſi Secundo, & Florentino. Imò quum in hoc ultimo contendere caepiſſent actione 25., non poſſe Papam convocare Synodos, abſque Imperatore; haec exceptio à Latinis rejecta fuit, & idem Eugenius reſpondit; autoritatem ſibi eſſe, ac facultatem convocandi Synodum Oecumenicam, ubi opus fuerit, & omnes Patriarchas parere ejus voluntati.

Secunda pars probatur numerando caſus, quibus poſſent alii Synodum Generalem congregare. Primus caſus eſt, ſi Papa ſit haereticus, & apoſtata: ſivè notoriè, quo caſu Eccleſia non poſſet ipſum tolerare, neque enim eſt ſucceſſor Petri, qui non manet in fide Petri, juxtà notata in Canone *ſi Papa* diſt. 40., & Can. *ſunt quidem* 25. quaeſt. prima: ſivè occultè, & tunc idem Papa requiri deberet, ut Concilium convocaret, id ſi abnueret, augeret ſuſpicionem, qua urgebatur; imò tacitè se ipſum damnare videretur. Gloſſa in Can. *Anaſtaſius* diſtinct. 19.

Secundus eſt caſus, ſi duo de Papatu contendunt; tunc enim ita diſtinguitur, vel aliquis eſt in poſſeſſione, & debet ab ipſo peti, ut Generale Concilium convocet, ubi ejuſmodi lis dirimatur: quod ſi detrectet, illud jus erit penès Cardinales: ubi enim Eccleſiae Univerſali periculum aliquod imminet, & qui in poſſeſſione Papatus eſt, renuit illi obviam ire, tenentur ejus negligentiam ſupplere, qui proximum gradum occupant, quia quum duo Eccleſiam lacerarent, Benedictus Decimus Tertius, & Gregorius Duodecimus, Cardinales Schiſmatis pertaeſi convenerunt Piſis, ubi coacto ex pluribus Epiſcopis Concilio, utrumque Antipapam in jus vocarunt, & utroque ex Pontificatu ejecto, Pontificem crearunt Alexandrum V.

Vel nemo eſt in poſſeſſione, & tunc jus congregandi magnam Synodum ad ipſos Cardinales ſpectat: eo enim caſu Romana Sedes vacare cenſetur, itaque qui eam pro tempore moderantur, tenentur omnia experiri, ut viduatae Eccleſiae proſpiciatur, nihil autem opportuniùs Concilio. Haec autem omnia apertè deprehenduntur in Concilio Conſtanſienſe, quod caepit celebrari anno 1415., finemque habuit anno 1418. quum vexaretur Eccleſia pluralitate Pontificum. Johannes Viceſimus tertius, qui in poſſeſſione erat, Concilium congregavit Conſtantiae, ibique, lecta Bulla Convocationis, idem Johannes promiſit, vovit, ac juravit, ſe ceſſurum Papatui, ſi ita viſum eſſet Concilio, ad pacem Eccleſiae ſervandam. At quum deinde furtim Conſtantia diſceſſiſſet, ne cogeretur ſtare

pro-

promiſſis, Concilium, abſente Papa, agnovit ſe pro Oecumenico, & declaravit ſe poteſtatem habere immediatè à Chriſto, cui quilibet, etiam ſi Papalis dignitatis exſtat obedire teneatur. Poſtmodum pronunciata fuit adverſus ipſum Johannem ſententia depoſitionis, tanquam contumacem, fautorem ſchiſmatis, perjurium, ſimoniacum, aliiſque nominibus criminoſum; quam ſententiam idem Johannes ſcriptam approbavit, neque diſtulit palam ſe abdicare Pontificatu. Vide Cabaſſutium in notitia Conciliorum.

PROPOSITIO QUARTA.

Laici jus ſuffragii in Conciliis non habent.

Lutherus cum Magdeburgenſibus, contendit, Chriſtianos omnes, non tantum Ordinem, ſed etiam plebem eſſe advocandos ad Concilium, & habere jus in eo ferendi ſuffragii, ſeù judicii definitivi. Ex oppoſitio Catholici ſentiunt, ad ſolos Epiſcopos id pertinere ex Divina inſtitutione, seù vi characteris Epiſcopalis, quo ſignati ſunt. Hoc tamen jus ex privilegio, ſivè Eccleſiae permiſſu convenire Abbatibus, Cardinalibus, & Ordinum Praepoſitis Generalibus.

Probatur: omnium Conciliorum exemplar illud eſſe debet, quod habitum fuit ab Apoſtolis Actorum XV.: At in eo Laicorum nullus ſententiam dixit, ſoli verò Apoſtoli poſt inſtitutum examen loquentes inducuntur, ut ubi

dicitur: *Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes, &c.* ergo jus ſuffragii pertinet tantum ad Epiſcopos, qui vices Apoſtolorum gerunt. Et quamvis interdum legatur mulieres, & Mariam Chriſti Matrem adfuiſſe Confeſſibus Apoſtolorum, ut in electione Mathiae, *Actorum I.*, nunquam tamen quidquam dixiſſe, vel judicaſſe reperias, quum iis claves Regni Coelorum non ſunt commiſſae. Vide textum in cap. *nova quaedam de Poenitentiis, & Remiſſionibus.*

Praeterea Traditio, quae ex probatis eſt fidiſſima Religionis cuſtos id manifeſtum facit: nec ab ipſis Eccleſiae primordiis unquam Laici homines ad haec uſque tempora habuere in Conciliis jus ſuffragii deciſivi, nec poterunt Sectarii unum aliquod proferre Concilium, ubi id in uſu Eccleſiae fuiſſe oſtendatur. Ex contrario verò afferre poſſumus Synodorum Acta, quibus evincitur, Laicis nec intereſſe Concilio Calcedonenſi, quum Dioſcorus Alexandrinus Monachorum, & Laicorum turbam ex Aegyptio ſecum adduxiſſet, clamarunt Epiſcopi; *Emitte foras ſuperfluos, Concilium Epiſcoporum eſt.*

Rude autem eſt argumentum, quod ex eo ſumitur, quod ſaepè in Actis Apoſtolorum legitur: *Convenerunt Apoſtoli, & Seniores videre de verbo hoc, &c.* & Epiſtola Synodica ita inſcripta eſt: *Apoſtoli, & Seniores Fratres his, qui ſunt Anthiochiae, & Syriae, & Ciliciae Fratribus ſalutem*. Etenim vel pueri moneat, quod Senior, Graecis eſt Presbyter; & quamvis in Veteri Teſtamento Seniores interdum eos ſignificant,

ficant, qui aetate provectiores erant: in Novo tamen Teſtamento Presbyteri paſſim cum Epiſcopis confunduntur; ſic in cap. XX. Actorum qui verſu 17. dicuntur *Presbyteri*, verſu 28. appellantur *Epiſcopi*; non quia eadem erat in Presbyteris, ac in Epiſcopis poteſtas; ſed forte ex eo, quod qui Presbyteri fuerant, iidem Epiſcopatus poteſtate pollebant, quum rari admodum prima illa aetate Eccleſiae Miniſtri inveniri potuerint, qui & Presbyteri & Epiſcopi functiones ſejunctim adimplendas aſſumpſerint. Ita ſane intelligendus Hieronymus in Caput I. Epiſtolae ad Titum. Ita etiam intelligendum eſt illud in Can. *olim* diſt. 95.: Olim idem erat Presbyter, qui & Epiſcopus: Idemque eſt, quod in Can. *legimus* diſtinct. 93., notat Antonius Auguſtinus lib. 1. de emendatione Gratiani Dialogo XV., de quo alibi agendum eſt; igitur Apoſtoli, & Seniores ſunt Apoſtoli, & Epiſcopi ab iis per Civitates conſtituti.

Poſtremo id probatur, quia definire ea, quae ad Fidem, vel mores regendos pertinent, eſt ex jure docendi: quod eſt ex jure docendi pertinet ad munus Paſtoris: munus autem Paſtoris non Laicis datum eſt, ſed Epiſcopis, ſecundum illud Apoſtoli ad Epheſios IV.: *Alios autem Paſtores, & Doctores, &c.*, & Actorum XX. idem ſic concionatur verſu 28.: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo*: Unde olim Doctoris diſputare, aut ea docere. Synodus ſexta in Trullo Can. 64., Concilium Caeſarau-

guſtanum cap. VII., idemque teſtatur Alexius Commenus Imperator in Novella de Doctoribus lib. 1. juris Orientalis: *Poteſtatem docendi populum ſolis Epiſcopis datam eſſe, & magnae Eccleſiae Doctores Patriarchae jure docere, &c.* Vide Thomaſinum part.2 de Veteri Eccleſiae diſciplina lib. 1. cap. 92. num. 12.: nullo igitur pacto Conciliares definitiones à Laicorum judicio pendent.

Opponitur Epiſtola quaedam Nicolai Primi ad Michaelem Imperatorem, in qua haec habentur: *ubinam legiſtis, Imperatores anteceſſores veſtros, Synodalibus Conventibus interfuiſſe? Niſi forſitan, in quibus de Fide tractatum eſt, quae univerſalis, & quae omnium communis eſt, quae non ſolum ad Clericos, verum etiam ad Laicos, & ad omnes omninò pertinent Chriſtianos*. Extat apud Gratianum in Can. IV. diſtinct. 96., unde fit, ut ſi res Fidei aequè ad Laicos pertinent, atque ad Clericos, ſuffragia in Concilio ab utriſque ferenda ſunt.

Reſpondet Bellarminus, verum quidem eſſe, Fidem ſpectare ad omnes, ſed non eodem modo, ad Clericos, uti Doctores, ad Laicos, uti Diſcipulos. Sic quum cauſa belli communis eſt, ea pertinet ad omnes; at non ſinguli milites in conſiliis adhibentur, ut quid pro rerum opportunitate ſit gerendum ſtatuant, ſed tantum Praefecti; ita licet, dum res Fidei agitantur, de communi cauſſa diſceptatur; non tamen Laici, ſed Clerici ad dirimendas controverſias admittentur. Debent igitur Principes cauſſam Fidei, tamquam communem tueri, non

ta-

tamen ut Paſtores, & Doctores. En quid Theodoſius junior in Epiſtola ad Epheſinam Synodum de ſe ipſo loquitur: *Illicitum eſt eum, qui non ſit in ordine Sanctorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus.*

Itaque excluſis Laicis poſſunt de cetero alii Clerici, maximè doctiores Conciliis adeſſe, imò & praeeſſe, ut Apoſtolicae Sedis Legati, etiam non Epiſcopi, ut factum deprehenditur in Concilio Nicaeno Secundo: ubi Adriani Papae loco praefuerunt Abbas quidam Monaſterii Sancti Sabae, & duo alii, unus Presbyter, alter Archipresbyter. Sic Lateranenſe Concilium habitum, praeſente Carolo Magno, celebratum fuiſſe dicitur à centum quinquaginta tribus Epiſcopis, Religioſis, & Abbatibus, Can. *Hadrianus* diſtinct. 63. cap. 22.

Opponitur deindè textus Innocentii V. in cap. II. *de ſententia, & de re judicata* in ſexto, ubi in haec verba Pontifex proteſtatur: *Parati eramus vocare Reges, Praelatos, & Principes, tàm Eccleſiaſticos, quàm Saeculares ad aliquem tutum locum, ubi per ſe, vel per ſolemnes nuncios convenirent.* Ergo, ne dicamus Papam eſſe ſimulatorem ſi ea, quae pollicebatur, opere impleturus fuiſſet, omnes erant ad Concilium vocandi, etiam Laici.

Reſpondeo, in eo Conſeſſu, qui a Papa deſignatur, non fuiſſe definiendas quaeſtiones Fidei, ſed potius quaedam in facto poſita diſcutienda. Quum enim Fridericus Secundus, adverſus quem Innocentius invehitur, Eccleſiam vehementer agitaret, ait Pontifex, quod ſi in

ali-

aliquo injuriam ſibi factam oſtendere poſſet,ipſe paratus erat convocare Reges, Praelatos, Principes, &c., ut publicè ei ſatisfaceret, & latam excommunicationis ſententiam revocaret; non igitur ibi Concilium, ſed potius Conventus politicus, in quo & Laici, & Clerici judicarent, uter eſſet in jure ſuo laeſus, Eccleſia ne, an Imperator; adeoque nihil haec ad Concilia Eccleſiaſtica, de quibus agimus, ubi Fidei capita firmanda ſunt, & ab haereticorum machinationibus vindicanda.

CAPUT QUARTUM.

De Autoritate Sanctorum Patrum.

QUod attinet ad Patrum autoritatem, praeter ea, quae Proteſtantes effutierunt, de quibus mox; duo ſunt extrema vitanda, quae etiam Catholici frequentarunt: primum eſt, ſententias Patrum paris fermè ponderis eſſe, ac Divinas Scripturas, eorum dicta aequari quoad autoritatem Conciliorum ſtatutis, & Pontificum Romanorum decretis. Ita Gloſſa in Can. *Noli* diſtinct.9., inconſiderate pronunciat: *Scripta Patrum hodie jubentur teneri uſque ad ultimum jota.* Et meritò reprehenditur à Melchiore Cano lib. VII.deLocis Theologicis cap. VII. num. 4., & Alphonſo de Caſtro lib. 1. adverſus haereſes cap. 7. Noviſſimè Alexander Octavus ſimilem caſtigavit ineptiam in propoſitione damnata 30. dicente: *Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere,*

re, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

Hoc autem tum facto ipſo refellitur, quum deprehendamus, Patres ferè ſingulos erraſſe, & quoſdam etiam in materia Fidei; homines enim fuere, adeoque humana omnia ipſis contingere poterant, ut facilè eorum ſcripta legendo poteſt quiſque animadvertere. Tum quia in nonnullis ſibi contradicunt, & ita quum una ſit veritas, neceſſe eſt aliquos à veritate aberrare. Tùm deniquè; nam ipſi Patres alitèr de ſe judicant, & in ſpecie S. Auguſtinus Retractationum libros ſcripſit, & in libro IV. de origine animae cap. I., inquit: *Negare non poſſum, nec debeo ſicut in ipſis majoribus, ita multa eſſe in tam multis opuſculis meis, quae poſſint juſto judicio, & nulla temeritate damnari*. Egregium etiam eſt Hieronymi judicium Epiſtola XIX. ſed quia longiuſculum eſt, deſcribere omitto.

Ex oppoſitio alii liberè in Sanctos Patres invecti, eorum errata non reverenter, ut par fuiſſet, excuſarunt, ſed acritèr perſtrinxerunt, quo nomine malè audiunt Cajetanus Praefatione in Pentateuchum, Petavius in Notis ad Epiphanium, Maldonatus Commentario in Evangelia, & alii, quod ſanè neque modeſti hominis eſt. Patrum enim noſtrorum pudenda non detegere, aut deridere debemus, imitati Cham, qui meritò fuit a Patre Noë maledictus; ſed potiùs, ut morigeri filii Sem, & Japhet pallio operire, eorumque honeſtati conſulere. Ita S. Auguſtinus lib. VII. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 2. errorem S. Cypriani de Rebaptizazione recenſens, ita loqui-

quitur: *Reddens debitam reverentiam, dignumque honorem, quantum valeo, perſolvens pacifico Epiſcopo, & glorioſo Martyri Cypriano; audeo tamen dicere, eum alitèr ſenſiſſe de ſchiſmaticis, vel haereticis baptizandis, quam poſteà veritas prodidit.* Sanctus etiam Thomas modeſtiſſimè ſemper de Patribus loquitur, etiam quum errores minus ſunt excuſabiles, ut III. parte, quaeſt. 27. artic. 4. & alibi.

At verò Calviniſtae, rem eò perduxerunt, ut penè omnis autoritas ſit Eccleſiae Patribus derogata. Andreas Rivetus, & Johannes Dallaeus Miniſter Charentonenis in libris editis *de uſu, & autoritate Patrum*, conati ſunt oſtendere, non tantùm ſingulos magno livore excutientes, omnia ipſorum errata, ſivè in hiſtoria, ſivè in grammatica, ſivè in Philoſophia, ſivè in aliis diſciplinis, prodiderunt, praeſertim Auguſtini, Irenaei, Hilarii, Epiphanii, Athanaſii, Hieronymi, ne quid dicam de Origene, de quo olim, dictum: *ubi benè nemo meliùs, ubi malè, nemo pejùs*; vel de Lactantio, cujus errores ſupra ſexaginta recenſuit Antonius Raudenſis, *quum eſſet magis librorum Ciceronis, quam Sanctarum Scripturarum eruditus*, inquit Bellarminus. Sed quod rei caput eſt, nituntur evincere praefati Proteſtantes, omnes etiam conjunctim potuiſſe errare, & reipsâ cunctos ſimul Patres aliquo ſaeculo in Fide lapſos fuiſſe. Quum autem improbus eorum labor ad vertendos complures Catholicae Religionis Articulos vehementer contendat; magnum erit operae pretium, ſi eum

eum irritum reddamus, & inanem. Quum his igitur congrediamur.

PROPOSITIO UNICA.

Etſi Patres ſeorſum ſinguli errare potuerunt in rebus Fidei, non tamen omnes conjunctim.

PRobatur: multa ſunt ad Fidem pertinentia, quae plebs ignorat, adeòque eorum cognitio, ac certitudo manet penès Patres, & Doctores Eccleſiae: ſi igitur Patres, & Doctores Eccleſiae univerſi potuiſent in his Fidei capitibus errare, jam tota errare potuiſſet Eccleſia, quod eſt falſum ex ſupra traditis. At ponamus jam Patres in aliquo Fidei articulo erraſſe, is certè error, non ex alia cauſa oriri potuiſſet, niſi ex erronea interpretatione Scripturae: Sed non poſſunt omnes Eccleſiae Doctores decipi in falſa expoſitione Scripturae; ergo nec errare in articulo.

Aſſumptio probatur firmiſſimo argumento Melchioris Cani lib. VII. de locis concluſione 5. Duo ſunt quae Chriſtus Eccleſiae promiſit, eique nunquam deerunt, ſpiritus ſcilicet, & verbum: per Iſaiam Deus iis verbis praenunciat; *Spiritus meus, qui eſt in te, & verba mea, quae poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui amodò uſque in ſempiternum.* Conſtat autem apud omnes, qui vel mediocriter ſacris literis ſunt imbuti, ſeminis nomine, Chriſti

ſti Eccleſiam Fidelium intellige; igitur ambo in Eccleſia ſemper conjuncta erunt, Verbum Dei hoc eſt *S*acra Scriptura, & Spiritus, hoc eſt ſenſus ejuſdem; ergo quemadmodum non potuerunt omnes Sancti Patres admittere aliquem librum apocryphum pro Canonico, vel Canonicum velut apocryphum reijcere, quia ſic defeciſſet in Eccleſia Verbum Dei; ita non potuit ſpiritus, ſeù vera interpretatio deficere: nihil enim prodeſt Verbum conſervari, niſi recta ejus habeatur expoſitio. Quum autem hujuſmodi facultas in Eccleſia non ſit apud omnes, ſed apud Patres tantum, & Doctores; ſequitur ſi hi potuerunt errare, totam ſimul Eccleſiam errare potuiſſe, quod eſt impoſſibile.

Praeterea ubicumque eſt Eccleſiae corpus, ibi eſt ſpiritus veritatis, ut Chriſtus ait Johannis XIV.: *Ego rogabo Patrem, & alium Parac'itum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in aeternum ſpiritum veritatis*: Spiritus autem in corpore non eaſdem tribuit functiones omnibus corporis partibus, ut elegantèr diſſerit Apoſtolus ad Romanos XII., & I. ad Corinthios XII. *Aliis datur per ſpiritum ſermo ſapientiae, aliis Prophetia, aliis interpretatio ſermonum, &c.* Certum autem eſt, quod Sacrarum Literarum intelligentia, ſi quibus data eſt, ea Sanctis Doctoribus per ſpiritum data credenda eſt; qui igitur ſpiritum veritatis in interpretatione Scripturae negat Sanctis omnibus, idem manifeſtè ſpiritum veritatis aufert ab Eccleſia, quemadmodum munus videndi oculis tollit, qui reliquas etiam omnes corporis partes obſcurat;

Nam

Nam ſi oculus, ut Chriſtus inquit, non fuerit lucidus, totum corpus tenebroſum erit.

Hinc S. Auguſtinus, cujus autoritate maximè Dallaeus abutitur, libro I. contra Julianum cap. 6. intelligens, Pelagianos abuti teſtimonio S. Johannis Chryſoſtomi, negat potuiſſe tantum Eccleſiae Doctorem diverſa ab aliis ſentire, negat aliam eſſe potuiſſe mentem ab Hilario, Cypriano, Baſilio, Nazianzeno, Ambroſio, Innocentio, ſubijcitque haec verba: *alia ſunt, in quibus inter ſe aliqui etiam doctiſſimi, atque optimi regulae Catholicae defenſores, ſalva Fidei compage non conſonant, & alius alio de una re melius aliquid dicit, & verius*: hoc autem unde nunc agimus, ad ipſa Fidei pertinet fundamenta.

Opponit Dallaeus, Patres, imo Patrum principes in nonnullis Fidei capitibus defecerunt, Auguſtinus cenſuit Euchariſtiam eſſe neceſſariam infantibus: Templa Angelis non eſſe conſtruenda: omnia Peccatorum, aut Infidelium opera eſſe peccata: mortuos neſcire quid hic agatur, dum agitur, ſed audire poſtea ab iis, qui hinc ad eos pergunt: negavit ſimulacrum Dei poſſe in Templo collocari; dubitavit an Sol, & Luna eſſent animata, & pertinerent ad Eccleſiam, &c. Athanaſius putavit adorari eſſe ſolius Dei, expunxit à Sacrorum Librorum Canone Sapientiam, Eccleſiaſticum, Judith, Eſther, & Tobiam, quod & fecit Cyrillus. Hilarius exiſtimavit, corpus Chriſti non ſenſiſſe dolores, animas eſſe corporeas, ſenſit quoque cum Chiliaiſtis, ut & Jrenaeus. Hieronymus negat Dei

pro-

providentiam curare inanimata, & inſecta: negat Chriſtianorum in peccato morientium poenas fore aeternas: animis Sanctorum tribuit omni praeſentiam: ait, Petrum ſimulaſſe, quum fuit à Paulo reprehenſus; Paulum vero interdum erroris coarguit, &c. Errores Epiphanii, Petavius ejus interpres paſſim detegit, & refellit, & ſic de aliis. Quum igitur erraverint ſinguli in Articulis Fidei, quid ni potuerunt in uno, eodemque articulo univerſi alucinari? Si vetuſtiores, & celebriores lapſi ſunt in rebus Religionis, quid eſt à ceteris expectandum quorum longè minor eſt autoritas, vel fama? ineptum autem eſt, quod Romanenſes Theologi reſpondent, aliam eſſe rationem ſingulorum Patrum, aliam univerſorum, errare potuerant ſinguli, non autem omnes: Nam idem hoc eſt, ac ſi quis poſtquam conceſſit ſingulos Senatores poſſe aegrotare, negaret tamen Senatum univerſum poſſe communi quodam, & epidemiali morbo laborare.

Reſpondeo, nos concedere, aliquos in Sanctis Patribus errores deprehendi poſſe, licet non tam multos, quam vult Dallaeus; quidam enim, quos eis affingit, vel errores non ſunt, vel ſunt errores non in Fide, ſed vel in Philoſophia, vel in Metaphyſica: undè meritò arguitur, ipſum ſtudio partium abreptum, plura in Sanctis Patribus notaſſe, quam oportebat, ut quibus morbus incidit regius, omnia Lutea videntur, nec tam Patrum errores, quam Patres ipſos allatrare voluiſſe putandum eſt. Profecto ad id, quod de Auguſtino objicit; S. Doct. nequa-

quanquam actualem Euchariſtiae ſumptionem parvulis baptizatis, ad ſalutem eſſe neceſſariam, aſſeruit; ſed tantum contra Pelagianos, parvulos abſque Baptiſmo decedentes, a vita aeterna alienos eſſe, probavit ex veritate Chriſti: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Ex quibus Servatoris, verbis optime colligebat Auguſtinus, abſurdum eſſe illud Pelagianorum commentum, quo vitam felicem Parvulis ſpondebant extra Regnum Coelorum. Ad id quod additur ex Auguſtino de Angelis diſſerente: idem Pater oſtendit, Templa non Angelis proprie conſecranda, ſed Deo potius in memoriam, honoremque Angelorum. Vide Petavium de Angelis lib. II. cap. 9. §.6.

Quod inde Dallaeus Auguſtino imputat de mortuis, falſum eſt: Audiatur ſi quidem ipſe Aug. in lib. de Cura pro mortuis gerenda Cap. XV. & XVI., ubi dicit mortuos ex ſeſe neſcire, *quid hic agatur; ſed vel ab Angelis audire poſſe, vel revelante ſpiritu Dei*: quod idem eſt, ut Gregorius lib. XII. Moralium Cap. 14. explicat, ac eos noſtrarum rerum notitiam ex Dei claritate capere. Deinde etiam falſum convincitur, Auguſtinum dubitaſſe, an Sol & Luna eſſent animata; quum in lib. XIII. de Civitate Dei in illud propendeat, quod ſideribus animam neget; & lib. II. Retractat, cap. 7. recenſens libros contra Faſtum ait: *In decimo quarto de Sole, & Luna talia dicta ſunt, tanquam ſentiant, & ideo tolerent vanos adoratores ſuos: quamvis verba ibi accipi poſſint ab animali ad inanima-*

le translata modo locutionis, qui vocatur graece metaphora. Quod de ſimulacro Dei ſubdit Dallaeus, illud negavit Auguſtinus, poſſe in Templo collocari ad exprimendam Dei naturam, quo ſenſu quidem nefas eſt: ſiquidem ſummae dementiae eſt, Deum velle figura corporea exprimere. Tandem Auguſtinum calumniatur Dallaeus, quum dicit, a S. Doctore doceri, omnia peccatorum, aut infidelium opera eſſe peccata: quandoquidem idem Aug. ſuam mentem explicat lib. V. de Civit. Cap. 12. ubi de Veteribus Romanis inquit: *Unde intelligi poteſt quem finem volebant eſſe virtutis, & quo eam referebant, qui boni erant, ad honorem ſcilicet*. Illud igitur bonum carpit in infidelibus, quod pravo fine turpatur. Uſque modo a calumniis Dallaei Auguſtinum vindicavimus; reſtat, ut aliquos Patres in vero ſenſu explicemus. Athanaſius putavit adorari ſolius Dei eſſe, ſi cultum *Latriae* ſpectemus ſoli Deo debitum: & quoad Scripturae libros, quos Adverſarius expunxiſſe dicit a Canone, ut & fecit Cyrillus, legendus eſt Melchior Canus lib. II. de loc. Cap. 11.

De S. Hilario dicimus, eum de Chriſti Divinitate agentem adverſus Arianos, ſenſum doloris ab ipſa Divinitate tantum removiſſe, ut patet ex Cap. XXXI. in Matthaeum contra Arianos, & ex lib. X. de Trinitate. Nec idem S. Doctor. Animam corpoream putavit, ut falſo appingit Dallaeus; nam ex Tractatu in Pſ. 118. lib. X. num. 7. expreſsè dicit; *Eſt igitur in hac rationabili & incorporali Animae noſtrae ſub-*

ſubſtantia primum; quod ad imaginem Dei factum eſt. Itaque neque ipſe neque Jrenaeus cum Chiliaſtis ſenſit.

Demum perperam Calumniator, varios Hieronymo affingit errores: nam ubi in Comment. in Habacuc Cap. 1. de propria individui cujuſquam providentia agit, eam Deo non negat, ſed curam dumtaxat benevolam illam adhiberi brutis, & inanimis, quae hominibus a Deo adhibetur. Quoad poenas attinet damnatorum, eas aeternas eſſe firmiſſimè credidit Hieronymus in Cap. XXV. Matt. ubi aperte ſcribit. *Prudens lector attende, quòd & ſupplicia aeterna ſint, & vita perpetua metum deinceps non babeat ruinarum*. Et haec ſatis modo ſint ad Hieronymum vindicandum: Legantur reliqua, quae reſtant in Panopia adverſus Haereſes II. ſaeculi Diſſert. 18. Ar. 1. Natal. Alex., & in Hiſt. Saeculi 4. cap. 6. num. 10. uſq. ad 13. Interim pro reſponſione, negamus potuiſſe univerſos PP. errare in aliquo Articulo Fidei: & quod calumniatur de Senatu, qui poteſt aegrotare totus, ſiquidem poſſent aegrotare ſinguli, hoc pacto à nobis diluitur, ſi Deus hujuſmodi Senatui immunitatem à morbo pollicitus eſſet, quando Deus verax eſt, poſſent; quia igitur promiſit Eccleſiae ſpiritum veritatis, adeoque immunitatem ab errore, poterunt Patres, per quos Spiritus Dei docet Eccleſiam ſuam omnem veritatem, errare ſinguli, ſed non poterunt ſimul univerſi.

Urget Dallaeus, non tantum unus, duo, vel plures, ſed etiam omnes ejuſdem ſaeculi Doctores errarunt unum, eundemque Fidei errorem.

rem : Nam omnes ejuſdem ſaeculi Patres, imò ejus, quod Apoſtolicis temporibus fuit proximus, ſenſerunt cum Chiliaſtis, ſeu Millenariis, qui decepti loco Apocalypſis Cap. XX. *Et regnaverunt cum Jeſu mille annis*, putarunt poſt Reſurrectionem, Chriſtum in carne cum Sanctis regnaturum per mille annos in voluptatibus, in gemmea Jeruſalem cum gloria, & uberrima rerum ómnium copia, qui error Cerintho haereſiarchae originem debere dicitur; Ita ſenſit Sanct. Juſtinus in Dialogo cum Triphone, ubi ait, *pleroſque omnes illius ſaeculi Doctores in eadem ſententia fuiſſe*. Ita S. Iraeneus, Papias Hieropolitanus, Apollinaris; proxima aetate idem ſenſit Tertullianus, deindè Victorinus, Lactantius, Sulpitius Severus, aliique; adeo ut S. Hieronymus non auſus ſit eam ſententiam penitus damnare, ait enim: *Quia multi Eccleſiaſticorum virorum, & Martyres ita dixerunt, & unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat*. At, quod ſpes illa Chiliaſtarum merum delirium fuerit, nemo hodie dubitat, & affatim demonſtrarunt olim Dionyſius Alexandrinus, Gregorius Nazianzenus, & Gennadius Maſſilienſis, ut tradit Trithemius in libro de Eccleſiaſticis Scriptoribus.

Urget praeterea in eundem errorem, quod ſcilicet in ultima die, ignis omnes homines reſuſcitatos expiabit, etiam improbos, conſentiunt Hilarius, Lactantius, Auguſtinus, Hieronymus, Ambroſius, Caeſarius Arelatenſis, Euſebius, Emiſſenus, Eligius Noviomenſis, aliique, ut ipſe Bellarminus agnoſcit lib. II. de

Pur-

Purgatorio Cap. 1. §. 1.: unde fortaſſe eſt, quod ſcripſit Efrem Syrus in libello de variis Inferni tormentis, quod damnati exclamabunt invocantes Sanctos Omnes: *Salvete omnes Sancti, ſalvete Apoſtoli, Prophetæ, ac Martyres, ſalvete Patriarcharum coetus, ſalve Monachorum agmen, ſalve & tu Domina Sancta Dei Genitrix Virgo.* Atque hinc etiam illud videtur derivaſſe, quod plurimi ſancti Patres preces pro damnatis approbarunt, & velut utiles commendarunt, Johannes Chryſoſtomus homilia LXII. in Johannem; & alibi, S. Auguſtinus in Enchiridio Cap. CX., Damaſcenus in Oratione de his, qui cum fide deceſſerunt, Prudentius, aliique.

Inſuper urget, communem fuiſſe ſententiam, animas Sanctorum ſtatim à morte, & ante Reſurrectionem, Dei viſione non frui. Ita Clemens Romanus, Juſtinus Martyr, Irenaeus, Tertullianus, Origenes, Chryſoſtomus, Lactantius, Theodoretus, Victorinus, Prudentius, Ambroſius, Oecumenius, Theophilactus, Bernardus, & Johannes Viceſimus Secundus, ut notat Stapletonus de ſcripturae autoritate contra Witakerum lib. 1. Cap. 2. ſectione 5. Tamen in Florentino Concilio magna conquiſitione facta, ut Fidei dogma definitum eſt, Juſtorum animas ante diem Judicii Dei viſione frui; conſenſus igitur Patrum ad res Fidei ſtabiliendas, nullius eſt autoritatis.

Reſpondeo: quod attinet ad fabulam Regni Millenarii, per Chriſtum in terram regendi poſt Reſurrectionem, non fuiſſe communem ſententiam Patrum, ut teſtatur idem Juſtinus,

cujus autoritate Dallaeus abutitur, ait enim, plurimos ſua aetate contrariam opinionem propugnaſſe. Conſtat quoque ex Eccleſiaſtica hiſtoria, fuiſſe Dionyſium Alexandrinum, qui floruit poſt Juſtinum, ſed non integro ſaeculo. Ipſo junior eſt, Egyptium quemdam Epiſcopum nomine Nepotem, qui hanc de Millenario Chriſti Regno fabellam praedicabat, tamquam Novatorem exagitaſſe; quod ſatis ſuadet, ſententiam illam fuiſſe Eccleſiae Fidei adverſam, & doctrinae à majoribus acceptae.

Eadem eſt reſpondendi ratio omnibus argumentis, quae Dallaeus intorquet; Nunquam enim efficiet, ut omnes prorſus Patres in eundem errorem impegerint, quod improbi poſt Reſurrectionem, igne ſint expiandi; paucorum fuit error, ſed certe non fuit neque Hilarii, neque Hieronymi, neque Auguſtini, neque Ambroſii, ut probat Bellarminus loco in objectione adducto; qui inquit, adductos PP. videri ſano modo intelligi poſſe: Nam aliqui eorum per ignem non intelligunt ignem Purgatorium, ſed ignem divini judicii, quomodo loquitur Paulus in priori Epiſtola ad Cor. Cap. III. quum ait; *Uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit*. Sed eſto aliqui errarint hac in re, ut Origenes, & ſit error, ſi malit etiam complurium, non autem eſt omnium; idque ſatis eſt pro noſtra concluſione tuenda. Quod Animae Sanctorum ante judicium noviſſimum, non gaudeant viſione beatifica, communem ſententiam fuiſſe, falſum eſt: contrarium enim docuere Chryſoſtomus, Auguſtinus, Hierony-

ronymus, Theodoretus, Ambroſius, Bernardus; & callidè nimis Calvinianus Miniſter eos ad partes ſuas trahere conatur, hoc enim dumtaxat praefati Doctores ſenſerunt, beatitudinem conſummatam; quae ab Anima in Corpus derivatur, differri ad tempus generalis Reſurrectionis, quum totus homo beatus erit, quod noſtrarum partium Theologi luculenter oſtenderunt.

Inſurgit iterum: Sententia Patrum plerumque incerta eſt, & ambigua; ſed & ſi certo de ea conſtaret, non eſt infallibilis, nec extrà erroris aleam conſtituta. Veritas autem Religionis debet certiſſimè conſtare, ut in ea poſſit animus acquieſcere; propoſitum autem ſic probat. Duo ſunt locorum genera, quae apud Patres occurrunt; vel enim, ut teſtes narrant ea, quae Eccleſia ſua ipſorum aetate credebat, aut gerebat, vel ut Doctores, quid ip ſi ſentiant, exponunt: neutra autem ſpecie infallibiles eſſe poterunt; nam dato, quod dum de jure diſputant, vel nunquam, vel rariſſimè errant, ubi tamen de facto agitur, falli, & errare poſſunt: at ſcire quis. fuerit Eccleſiae ſenſus ſingulis aetatibus, cognitio eſt facti, non juris, hiſtoriae eſt, non Fidei caput; itaque eorum teſtimonia in hoc genere, non ſunt abſolutè vera.

Confirmat hoc Dallaeus, primo exemplo Philaſtrii Brixienſis Epiſcopi, qui in Cathalogo haereſeon multa recenſet, quae ab Eccleſia, fuiſſe damnata, ab omni veri ſpecie abhorret, ut Cap XLI. tamquam haereticos notat eos, qui

Epiſtolam ad Hebraeos Pauli eſſe negant: Cap. 79. haereſis eos inſimulat, qui negant omnes Pſalmos ab uno Davide fuiſſe compoſitos: Cap. 82. pronunciat, contrarium eſſe Fidei Catholicae putare, Stellas eſſe Coelo infixas, non autem in veſperum è locis abſconditis repentè juſſu Divino procedere, &c.

Secundo id confirmat exemplo S. Hieronymi, qui teſtatur credidiſſe Eccleſiam, Animas hominum à Deo immediatè creari, quum eas in corpora infundit; ita in Epiſtola 61. adverſus errorem Johannis Jeroſolymitani, & libro II. Apologiae contra Rufinum. At S. Auguſtinus in contrariam ſententiam apertè inclinat, quae ſtatuit, Animam cum corpore ſimul ſeri, & de patre in filium traduci. Hoc autem ſatis oſtendit, tunc temporis nihil ea de re Eccleſiam definiſſe. Hieronymus verò, ut erat animo in Rufinum concitato, facilè pronunciavit, eam ſententiam eſſe ab univerſa Eccleſia receptam, cui pleroſque videbat ejus aetatis adhaerere Doctores.

Tertio addit exemplum Johannis Theſſalonicenſis Epiſcopi, cujus liber productus eſt, & lectus in Concilio Nicaeno II., Oecumenico VII., actione 5., ubi haec habentur: *Sanctus dixit: de Angelis, & Archangelis, & eorum poteſtatibus, quibus & animas noſtras adjungo, ipſa Catholica Eccleſia ſic ſenſit: eſſe quidem intelligibiles, ſed non omnino corporis expertes, & inviſibiles, ut vos Gentiles dicitis, verum tenui corpore praeditos, & aereo, ſive igneo, ut ſcriptum eſt, qui facit Angelos ſuos Spiritus,*

&

& Miniſtros ejus ignem urentem. Subditque in eadem ſententia fuiſſe Baſilium cognomento Magnum, Athanaſium, & Methodium, quibus accenſeri poteſt Auguſtinus, qui Epiſt. CXV. ad Nebridium docet, Angelos eſſe aërea, ſivè aetherea animantia; & in libro de Eccleſiaſticis Dogmatibus Cap. XI. ait, *Nihil incorporeum, & inviſibili natura credendum, niſi Deum ſolum;* Et Cap. XII., ſtatuit, omnem Creaturam corpoream eſſe. Cardinalis quoque Cajetanus in Commentario Epiſtolae ad Epheſeos Cap. II. dixit, Daemones eſſe Spiritus aëreos, quae ſanè opinio a Schola Platonica originem trahit; cujus amor Johannem Theſſalonicenſem impulit, ut illam toti Catholicae Eccleſiae adſcriberet.

Quarto idem firmat exemplo S. Auguſtini, qui pluribus in locis fatetur, conſuetudinem fuiſſe Eccleſiae Univerſae ante Cypriani tempora, ut venientes ab haereticis, à quibus eſſent baptizati, reciperentur in Eccleſia abſque iteratione baptiſmi. At verò Firmilianus in Epiſtola ad S. Cyprianum docet, in Eccleſiis Ciliciae, & Cappadociae à tempore ſupra hominum memoriam aliud obſervatum fuiſſe. Quod & a Sanctis Patribus Baſilio in Epiſtola ad Amphilochium Cap. 1., & aliis poſt Tertullianum lib. de pudicitia Cap. XIX. admiſſum fuit.

Praeterea idem Auguſtinus lib. XVIII. de Civitate Dei Cap. 43. comparans verſionem Scripturae factam à Hieronymo cum verſione ſeptuaginta Interpretum ait: *Eccleſiae Chriſti tot hominum autoritati, ab Eleazaro tunc Pontifice, ad hoc tantum opus Electorum, neminem judi-*

judicant praeferendum. *Suum*, inquit *Dallaeus*; *& ſibi conſentientium judicium pro Eccleſiarum illius temporis judicio, obtrudit*; Eccleſiae enim ipſae ubi, & quando ſic judicarunt ? nullum Eccleſiarum iſtius ſaeculi fuiſſe hujus generis judicium; ſatis oſtendit, vel ſequentium Eccleſiarum fides, quae Hieronymi verſionem abdicatis ſeptuaginta Interpretibus; tandem praetulit.

Quinto exemplo S. Fulgentii, qui in lib. de Fide ad Petrum Cap. XXVII. hoc dogma veluti certum Fidei articulum proponit; quod Animae puerorum ſine Baptiſmo decedentium, aeternis ſuppliciis affliguntur; ait enim: *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites etiam parvulos, qui ſine Sacramento Baptiſmatis de hoc ſaeculo tranſeunt, ignis aeterni ſupplicio puniendos*. Citat Gratianus in Can. *Firmiſſimè* de Conſecrat. diſtinct. 3., & licet falsò eam autoritatem Auguſtino adſcribat, fuit tamen hic in eadem ſententia, ut patet ex Epiſtola ipſius XXVIII., & ſermone XIV. de verbis Apoſtoli Cap.III., ut & alii Sancti Patres; quos allegat Petavius tomo I. Dogmatum Theologicorum lib. IX. cap. 10. § 8. & 9. Atqui Catholicam Eccleſiam non ita pro certo definiſſe, ſatis conſtat ex Theologicorum conſenſu; quo poſterioribus ſaeculis illa opinio rejecta eſt, & Gregorius Ariminenſis, qui in ſecundum diſtinct. XXXIII. quaeſt. 3. eam recentavit, appellatus fuit *Parvulorum tormentum*.

Sexto exemplo Venerab. Bedae, qui in libro de Ratione temporum Cap. LXV. ait: *Habere Eccleſiae Fidem, Dominum in carne paulo pluſ-*

pluſquam triginta tribus annis, uſque ad ſuae tempora paſſionis vixiſſe, & mox ſancta quidem Romana, & Apoſtolica Eccleſia hanc ſe Fidem tenere, & ipſis teſtatur indiculis, quae ſuis in Coereis annatim inſcribere ſolet. Praeterea in eodem loco haec habet: *quod Dominus decima quinta Luna, feria ſexta, Crucem aſcenderit, &c. nulli licere dubitare Catholico*. Ceterum Petavius in notis ad Epiphanium pag. 113. & 143. prolixè oſtendit, has duas ſententias; quas tamquam de Fide Eccleſiae eſſent tradit Beda, nihil minus eſſe; quam quod ille dicit. Sequitur ergo Patres in agnoſcendis Fidei Capitibus, paſſim fuiſſe deceptos.

Secundam partem ſuae propoſitionis, quod ſcilicet Patres, quum tanquam Doctores, quid ipſi ſentiant, exponunt; non ſunt infallibiles, longâ oratione probare nititur Dallaeus. Tum quia non fuerunt afflati Spiritu Sancto, ut Scriptores librorum Canonicorum, ſed ut homines licet Sancti, & eruditi, errori fuerunt obnoxii. Tum quia ipſi Sancti Patres negant ſuis aſſertionibus in iis, quae de Religione pronunciant, fidenter adhaerendum eſſe; unde ſaepè monent ſuae aetatis homines, ne ſine praevio examine ſua dicta ſuſpiciant; quam in rem Origenis, & Cyrilli adfert teſtimonia. Tum etiam, quia multa occurrunt inter opera Sanctorum Patrum, quae raptim ſcripta ſunt, quaedam etiam extemporaria, ut credibile ſit autores ipſos multa in iis fuiſſe emendaturos, ſi recognoſcere licuiſſet. Tum denique ſingulos eo-

rum

rum lapſus recolit, & errata redarguit, de quo nos abundè ſupra.

Reſpondeo, Patres, ubi de facto agitur, errare poſſunt; diſtinguo; ſi de mero, & ſimplici facto agatur, ut verum admitto; ſi de facto, quod eſt à jure inſeparabile, falſum eſſe aſſevero. Sunt enim quaeſtiones quidam facti, quae tamen ita jus ipſum involvunt, ut nemo poſſit errare in facto, quin ſimul erret in jure: verbi cauſſa, Quaeſtio facti eſt, an libri, quos Eccleſia recipit pro Canonicis, ſint verbum Dei; ſivè, an libri, quos Eccleſia legit, ſcripti ſint à Prophetis, Apoſtolis, Evangeliſtis: attamen implicat illam quaeſtionem juris, an Deus verbum ſuum à Sacris Scriptoribus literis conſignatum, Eccleſiae tradiderit; unde qui negat libros iſtos eſſe ſacros, & Canonicos, negat ſimul Scripturam Sacram in Eccleſia ullam extare. Ad rem igitur noſtram; ſcire, quae fuerit Eccleſiae ſententia ſingulis ſaeculis, eſt quidem cognitio facti, ſed ita eſt à jure indiviſa, ut non poſſit in una errari, quin & in alia erretur. Nam qui aſſerit dogma aliquod ab Eccleſia explodi tamquam haereticum, quod verè non eſt, vel putat ſententiam aliquam ſpectare ad Fidem Catholicam, quae ad eam non ſpectat, non tantum in facto fallitur, ſed quamvis ignorans etiam in jure, dum autem ignorat, quae ſit vera Fides; vera enim Fides illa eſt, quam Eccleſia profitetur. Itaque ſi Patres univerſi erraſſent, quum ut teſtes retulerunt, quae eſſet ſuâ aatate Fides Eccleſiae, conſequenter eſſet dicendum erraſſe, quum docuerunt, quae

eſſet

eſſet vera Fides, qui error in ipſam Eccleſiam refunderetur, quae *non habet rugam, neque maculam*.

Nunc ad ſingulas confirmationes reſpondendum eſt. Ad primam dicimus, Philaſtrium non ſatis accuratum fuiſſe in recenſendis haereſibus, ſed in nonnullis deceptum fuiſſe; vel ſi modeſtius cum eo agere velimus, in eo cathalogo referre voluit, non tantum haereſes, verùm etiam errores, in quos plerique, ſalva Fidei veritate, impingebant. Quamquam verò Philaſtrius, aliique, non ex Eccleſiae ſententia, ſed ex ſua privata opinione aliquas, veluti haereticas traduxerint, quae tamen haereticae nonſunt, vel inter Fidei Capita recenſuerint ſententias quaſdam probabiles, & indifferentes; non ideò ſequitur, Patres univerſos, aut maximam partem erraſſe, quum teſtati ſunt de Fide Eccleſiae ſuis temporibus.

Ad ſecundam dico, S. Hieronymum non aſſerere, quod ipſe Dallaeus affingit; Dogma Fidei eſſe, quod Anima hominis immediatè à Deo creatur, quum in corpus infunditur; ſed tantum, quod Eccleſia ſentiat, Animas non fuiſſe creatas ante corpora, & poſtmodum deſiderio corporum in terram delapſas, & alligatas humanis corporibus; ſed eas à Deo quotidie creari: an autem immediatè, an Parentum opera cum ipſius corporibus propagentur, quaeſtio eſt, qua nihil Hieronymus de Fide pronunciat. Diſputat enim ibi S. Doctor contra Origeniſtas, quorum partes tuebantur Johannes Jeroſolymitanus, & Rufinus. Error autem Origeni.

geniſtarum hic erat, Animas multis ſaeculis ante corpore creatas fuiſſe, & ob peccata in corpora detruſas veluti in carceres. Sententia vero, quae dicebat Animas ex traduce fieri, non Origeniſtarum erat, ſed autorum Eccleſiaſticorum, ut patet ex S. Auguſtino, Hieronymi aequali, eamque ut minus probabilem Hieronymus reſpuit, non tamen aſſerit ab Eccleſia damnatam: Notandum autem modo eſt, quod aſſerit Natalis Alex. tom. V. Hiſtor. Eccleſ. ſaecul. 5. Cap. 4. ar. 3. §. 10. qui rem diffuſe, & ex profeſſu tractat: *Illud tamen Antiquorum dubium* (ſunt ejus verba de propagatione ſcilicet Animarum per traducem) *non impedit, quin modo ab omnibus Catholicis aſſerendum ſit, Animas a Deo creari & creando corporibus infundi, ut habetur inter Synodi Lateranenſis Decreta.*

Ad Tertiam reſpondeo, Johannem Theſſalonicenſem diſertè non affirmaſſe, Angelos ſecundum Eccleſiae Fidem, eſſe corporeos, ſed non eſſe Eccleſiae Fidem, quod ſint incorporei, quia multi Sanctorum Patrum, corpora ipſis ſubtiliora tribuerunt. Sed etiam conceſſo, quod ita exiſtimaſſet Johannes, Eccleſiam Catholicam ſentire, Angelos eſſe corporeos, fuiſſet hic error privati Doctoris, non omnium Patrum, eorum praecipuè, qui Synodo VII. interfuerunt, quandoquidem illi in confeſſione Fidei, quae Actione quarta lecta fuit, profeſſi fuere ſe ſalutare, & honorare Venerabiles Icones Sanctorum etiam, & incorporalium Angelorum, ut homines enim juſtis apparuerint.

Ad Quartam dicimus, verè dixiſſe Augu-

ſti-

ſtinum, Eccleſiam univerſam id moris habuiſſe uſque ad tempora Cypriani, ut abſque novo Baptiſmo, venientes ab haereticis reciperet. Teſtimonium autem Firmiliani de Eccleſiis Ciliciae, & Cappadociae, quod eos rebaptizaverint, ſuſpectum eſt; quippè Firmilianus eandem rebaptizationis ſententiam cum Cypriano propugnavit. Sed etiam ſi illud, ut ingenuè dictum admittamus, quota pars Orbis Chriſtiani erant illae duae Ecclaſiae? Aut cur non potuerunt à diſciplina excidere, quae integra ſervabatur in reliquo corpore Eccleſiae? an non potuit illa conſuetudo in praefatis Eccleſiis eſſe recens introducta, quod eſt veriſimilius, quum nuſquam legatur in illis Eccleſiis, ea de re priùs motam fuiſſe controverſiam? Denique ut demus, S. Auguſtinum in hoc hiſtoriae capite deceptum eſſe; quid tum? non Patres ſingulos nos tuemur, ſed univerſum eorum coetum.

Ad id, quod additur ex eodem Auguſtino quaſi judicaverit, Eccleſiam ſenſiſſe, nullum Interpretem eſſe praeferendum ſeptuaginta Senioribus: Reſpondeo, quod neque Eccleſia decreto aliquo Synodali, aut lege latâ ſtatuit, eorum Verſionem cunctis anteponendam eſſe, neque id contendit Auguſtinus, cujus verba lividè, ſed irrito, conatu Dallaeus detorquet. Hoc ſolum docet S. Doctor, Verſionem illam, uſu Apoſtolorum eſſe cónſecratam, ab Eccleſia ad quotidianos uſus adhiberi, ſecundum eam ſcripturam legi in ſacris Conventibus Chriſtianorum, & ab Eccleſiaſticis autoribus laudari. Quae omnia veriſſimè dicta eſſe conſtat ex S. Irenaeo

lib.

lib. III. adverſus haereſes cap. 25. Cyrillo Jeroſolymitano Catheceſi IV., & S. Hieronymo Quaeſtionibus in Geneſim, & Commentario in Prophetiam Habacuc cap. II.

Ad quintam dicendum: in Fulgentii ratiocinio, duas eſſe propoſitiones, unam praecipuam alteram incidentem. Prima eſt parvuli, ſivè in utero Matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur, ſivè quum de matribus nati ſine Sacramento Baptiſmatis de hoc ſaeculo tranſeunt, aeternâ poenâ damnantur. Secunda eſt, hanc poenam eſſe ignis ſempiterni cruciatus. Et primam quidem, meritò Fulgentius, ut Fidei dogma protulit, oppoſitus errori Pelagianorum, qui dicebant, horum Animas in loco quodam à Regno Coelorum diſtincto, aeterna Beatitudine fruituros, quandoquidem nullum in iis agnoſcebant Originale peccatum: patet hoc ex ratione, quam adnectit, quia etſi propriae actionis peccatum nullum habuerunt, Originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & nativitate traxerunt; ceterum ſecundam propoſitionem, non ut Fidei caput propoſuit, ſed ut probabilem ſententiam amplexus eſt: quod autem eas non clarius, & expreſſius diſtinxerit, ſed unam in altera involverit, occaſionem calumniandi Dallaeo praebuit.

Ad ultimam concedimus, Venerabilem Bedam falſum fuiſſe in adſcribendis toti Eccleſiae illis ſententiis de aetate Chriſti annorum trigintatrium, & de die Paſſionis, ut & nullo merito eos culpat, ac haereſeos arguit, qui contra

tra ſentiunt, quandoquidem ob variantes de ea re Patrum opiniones, certum nihil Eccleſia definivit. Verùm jam ſaepius repetitum eſt, nos ſingulorum Patrum errores defendendos non ſuſcepiſſe, neque ſingulorum cauſam agere, ſed Univerſitatis.

CAPUT QUINTUM

De Romani Pontificis Decretis.

JAM ad eum pervenimus ſcopum, in quem omnia haereticorum ſcommata, ac virulentae obtrectationes collineant, hoc eſt, ad Romanum Pontificem, ejuſque Sedem, quam Donatiſtae olim *Cathedram peſtilentiae* vocabant, Waldenſes *purpuratam maeretricem*, Wiclefus *Satanae Synagogam*, hodierni Proteſtantes *ſolium Antichriſti*, & ipſum Papam *Antichriſtum* appellant, ut olim convicii cauſſa Berengarius, Pontificem, *Pomificem*, & *Pulpificem* dicere conſuevit, ut de aliis taceam. Quamquam enim Sectarii ſaepiſſimè non minus inter ſe, quam à nobis diſſident in aliis Fidei Dogmatibus, in hoc tamen omnes conſpirant, & totis viribus, totaque animi contentione ſtudent, Romanam Sedem evertere.

Omnibus tamen facem praetulerunt Graeci, quorum aemulatio, & ſuperbia non ante deſtitit cum hac Sede Bellum gerere, quam ipſi à Turcarum Imperatore oppreſſi, Religionem ſimul, & dignitatem amiſerunt. Etenim uſque ab anno 381. Epiſcopum Conſtantinopolitanum

qui antea ne Patriarcha quidem erat, auſi ſunt praeferre tribus Patriarchis Orientis, & ſecundum facere à Romano Pontifice. Deinde anno 451. facere parem, ut patet ex actione 16. Synodi Calcedonenſis, poſtmodum Gregorii Magni aetate circa annum ſexgenteſimum, Epiſcopum novae Romae vocare caeperunt Oecumenicum, hoc eſt Orbis terrarum, ſivè Univerſalem Epiſcopum. Tandem verò anno 1054. palam edixerunt, Romanum Epiſcopum propter additionem factam Symbolo Conſtantinopolitano particulae, *Filioque*, jam de gradu excidiſſe, & ſummum, ac primum Epiſcoporum omnium, eſſe Pontificem Conſtantinopolitanum.

Omnia igitur Monſtrorum genera, nobis ſeſe offerunt contra Papam pugnantia, quae utinam olim à Domino purificata, Petrus occidat, & manducet, ut ipſi, praeſignificatum in linteo illo magno, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terrae, & volatilia Coeli, ut refert Lucas Actorum X. verſ. 12. Hoc autem maximum eſt argumentum, quod Sancta Sedes ſingulari providentiâ Dei, ac protectione munita eſt, quod tot Paganorum, haereticorum, Schiſmaticorum, ac Principum etiam Chriſtianorum perſequutionibus, ejus autoritas & Majeſtas ne dum non everſa, labefactata, aut imminuta fuerit, ſed ſemper magis, ac magis creverit, ac floruerit. Quinimò hoc ipſum, quod filii hujus mundi tam immani odio eam inſectentur, oſtendit, eam verè Sedem eſſe Petri, quem Chriſtus ſpeciali nomine dilexit, quod Salvator idem profeſſus eſt Johannis XV., *ſi*

mun-

mundus Vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit, & ibidem: *Quia elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*. Sed ut rem preſſius attingamus, oportet, ut primum de Primatu Petri agamus, deinde de ſucceſſione Romani Pontificis in eundem.

PROPOSITIO PRIMA

Petrus Apoſtolus fuit Eccleſiae Caput, & Princeps loco Chriſti, ab ipſo Chriſto conſtitutus.

PRaecipuus Scripturae locus, qui ad hoc Dogma probandum afferri ſolet, eſt ex Matthaei Evangelii Cap. XVI. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo Claves Regni Coelorum; & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Coelis, & quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in Coelis*. Mirum tamen eſt, quot cavillationibus haeretici hunc locum divexarint. Eraſmus in Commentaria ejuſdem, cenſuit, nomine *petrae* intelligi unumquemque Fidelem. Centuriatores Magdeburgenſes ſecuti Lutherum in libro *de poteſtate Papae*, ajunt, petram illam eſſe Fidem, ſeu confeſſionem Petri. Calvinus lib. IV. Inſtitutionum Cap. VI. vult *petram* non eſſe Petrum, ut Catholici ſentiunt, ſed ipſum Chriſtum.

Ut autem verus ſenſus ejus loci pateat, animadvertendum eſt, quod lingua Syriaca, qua

Chriſtus loquebatur, Petrus dicitur Cephas, ſivè Petra. Johannis I. verſ. 42. *Tu es Sion filius Jona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Haec autem diverſitas naſcitur ex eo, quod interpres ſequutus eſt textum, non Syriacum, ſed Graecum; Graecè autem lapis dicitur *Petros* maſculinè, idemque *Petra* faemininè: quum verò loqueretur de homine, maluit Graecus tribuere ei nomen maſculinum *Petros*, quam *Petra*. Dixit ergo Chriſtus: *Tu es Cepha*, & *ſuper hoc Cepha*; latinè ad verbum, *Tu es Petra*, & *ſuper hanc Petram aedificabo Eccleſiam*; loqutus igitur eſt de perſona Petri, non de ejus Fide, nec de quolibet Fideli.

Praeterea firmatur haec interpretatio totius Eccleſiae conſenſu, Patrumque tam Graecorum, quam Latinorum. Concilium Calcedonenſe Actione III. vocat Petrum *Petram*, & *crepidinem* Eccleſiae Catholicae: & in hymno Dominicae ad Laudes, quem S. Ambroſii eſſe, teſtatur Auguſtinus lib. Retract. XII., canitur Hoc, ideſt gallo, *ipſa petra Eccleſiae, canente culpam diluit.* Origenes Homilia V. in Exodum: *Vide magno illi Eccleſiae fundamento, & petrae ſolidiſſimae, ſuper quam Chriſtus fundavit Eccleſiam, quid dicatur à Domino: Modicae Fidei quare dubitaſti?* Elegantiſſimè Chryſoſtomus Homilia IV. in Caput 6. Iſaiae: *Quid autem Petrus baſis Eccleſiae, ille vehemens amator Chriſti, ille ſermone indoctus, & Rethoricorum victor, ille, qui Graecanicam Sapientiam non aliter, quam araneorum telam diſſolvit, ille qui Sagenam miſit in mare, & piſcatus eſt Orbem.* Epiphanius

in

in Anchorato: *Dominus conſtituit Petrum primum Apoſtolorum petram firmam; ſuperquam Eccleſia Dei aedificata eſt*. *Nihil dici potuit expreſſius*. Brevitatis autem ſtudio, omittimus Athanaſium, Baſilium, Nanzianzenum, aliosque, quos videre potes apud Bellarminum.

Eraſmus ad tuendam expoſitionem ſuam, utitur teſtimonio Origenis, Tractatu I. in Matthaeum, ubi ait: *Petra eſt omnis imitator Chriſti, & ſuper omni ejuſmodi petra aedificatur Eccleſia Dei*. At non videt, non ad literam reſpicere Origenem, ut in loco à nobis citato, ſed exponere hunc locum allegoricè. Si enim quiſque Fidelis eſſet petra illa, ſuper quam Eccleſia fundata eſt, quiſque eſſet fundamentum: ubi igitur reliquum aedificium? Eraſmus abſurdum cenſuit, Eccleſiam fundari ſuper Petrum, quod merus eſſet homo; quomodo ſuper omnem hominem aedificari non erit abſurdum?

Calvinus pro ſua interpretatione probanda, affert Apoſtolum I. ad Corinthios III. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, praeter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus*. Manifeſtum eſt igitur, petram eſſe Chriſtum, ſuper quam Eccleſia aedificata eſt. Addit S. Auguſtinum Tractatu ultimo in Johannem, ubi ſcribit: *Super hanc petram, quam confeſſus eſt, aedificabo Eccleſiam meam*. Idem alibi repetit; imò lib. I. Retractationum Cap. 12. rettactat, quod alicubi dixerat, Eccleſiam aedificatam eſſe ſuper Petrum, docetque dicendum, ſuper Chriſto aedificatam eſſe.

Reſpondeo, Chriſtum eſſe veriſſimum Ec-

cleſiae fundamentum; ſi enim Petrus fundamentum eſt, qui vices illius gerit, multò magis Chriſtus fundamentum eſt, quod intendit Apoſtolus; at hoc non excludit, quin ſuper Petrum fundata ſit Eccleſia, ut oſtendit ſenſus literalis verborum, quae nullo modo referri poſſunt ad Chriſtum: quum enim antea dixerit Dominus: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus*, aburda eſſet loquutio, ſi ea, quae ſequuntur, *& ſuper hanc petram aedificabo Eccleſiam*, non eſſent referenda ad *petram* illam, de qua proximè loquutus fuerat, ſed ad Chriſtum, qui licèt dicatur *petra*, non tamen ſub eo nomine eum confeſſus fuit Petrus, ſed illis: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*. Praeterea ſi Chriſtus nomine petrae ſe ipſum intellexiſſet, non dixiſſet *aedificabo*, ſed *aedifico* Eccleſiam, nam in se jam aedificaverat Apoſtolos, & alios Diſcipulos; dicit autem *aedificabo*, quia nondum conſtituerat Petrum fundamentum, ſed id facturus erat poſt Reſurrectionem.

Ad argumentum ex Auguſtino deſumptum, reſpondeo, Auguſtinum utroque ſenſu noſtrum textum expoſuiſſe, ità tamen, ut ambas interpretationes exiſtimaret eſſe probabiles; ait enim loco citato: *Harum autem duarum ſententiarum, quae ſit probabilior eliget lector*. Tandem verò acquievit in illa, quam praefert Calvinus, ut verba referantur ad Chriſtum, non ad Petrum, non perpendens linguae Sanctae expreſſionem: illâ enim ratione ducitur, ut *ſuper hanc petram* intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus: non enim dictum eſt illi, Tu es *petra*, ſed tu es

es *Petrus*, petra autem erat Chriſtus. Hoc autem falſum eſſe patet ex ſupradictis, quod Cephas eſt petra, ideóque Chiſtus dixit; Tu es *petra*, quod Auguſtinus non perpendit. Quamquam lib. 1. Retractat. Cap. 21. hunc communem Sanctorum ſenſum reprobat; ut notat Melchior Canus de Locis lib. VI. Cap. 3:

Supereſt Lutheranorum Phalanx, quae pro illo ſenſu pugnat, ut *petra* ſit confeſſio, & Fides Petri: Primò proferunt complura Sanctorum Patrum teſtimonia: S. Hilarius libro VI: de Trinitate ait: *Super hanc confeſſionis petram Eccleſiae aedificatio eſt*. Ambroſius lib. VI. in Lucam Cap. IX. *Fundamentum Eccleſiae Fides eſt.* Chryſoſtomus Homilia LV. in Matthaeum: *ſuper hanc petram, ideſt Fidem, atque confeſſionem*. Cyrillus lib. IV. de Trinitate; *Petram*, opinor, nihil aliud, quàm inconcuſſam, & firmiſſimam Diſcipuli Fidem vocavit.

Secundo argumentatur Mathias Illyricus: *Si Eccleſia fundata eſſet ſuper Petrum, potius quam ſuper confeſſionem Fidei, continuò corruiſſet*: Nam eodem Cap. XVI. Matthaei, quum praedixiſſet Jeſus Diſcipulis Paſſionem ſuam; mortem; & Reſurrectionem, caepit Petrus increpare illum, dicens: *Abſit à te Domine; non erit tibi hoc*. Unde à Chriſto reprehendi meruit illis verbis: *Vade poſt me Satanà; ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea, quae Dei ſunt, ſed ea, quae hominum.* Inſuper idem Apoſtolus, non ſine vehementi execratione, Chriſtum à Judaeis captum iterum, ac tertiò negavit, Matthaei XXVI.: non igitur ſuper Petro, ſed ſuper Fide, non in fluxo,

& labili, ſed in ſolido, & firmo Eccleſiae fundamento poſitum eſt.

Reſpondeo, Sanctos illos Patres non aſſerere, Eccleſiam à Chriſto ſimpliciter fundatam, alioqui non dixiſſet *aedificabo*; nam Fides jam erat in multis, ſed ſuper Fide, prout erat in Petro; ſiquidem licet Fides dicatur eſſe *fundamentum juſtificationis, & omnium virtutum*, ut ait Auguſtinus Sermone XXII. de verbis Apoſtoli: *Domus Dei credendo fundatur, ſperando erigitur, & diligendo perficitur*; tamen non recte diceretur, *Fides eſſe fundamentum Eccleſiae*: *quum enim Eccleſia ſit congregatio hominum, debet ejus fundamentum eſſe aliquis homo, ut ſit ejuſdem generis fundamentum, & reliquum aedificium*. Praeterea idem fuit à Chriſto conſtitutum Eccleſiae fundamentum, cui traditae ſunt Eccleſiae Claves, qui poterit ligare, & ſolvere: atqui Claves, & poteſtas ligandi, & ſolvendi, non poteſt dici, quod data ſit Fidei; non igitur Fides, ſed Petrus Chriſtum confeſſus eſt caput Eccleſiae.

Ad ſecundum dico cum Hieronymo ad citatum Caput Matthaei, quod Petrus quando audivit, *vade poſt me Satana*, & quum negavit Chriſtum, non dum erat Eccleſiae caput, vivente ſcilicet ipſo Chriſto, poſt cujus Reſurrectionem ipſi data fuerunt, quae hic promiſſa ſunt; nunquam enim Eccleſia habuit duo capita viſibilia; ſed aſcendente Salvatore, ejus vices, ac jura capitis, gerere coepit Petrus. Mitto, quod aliqui defendunt Petrum non excidiſſe à Fide, quum Chriſtum negavit, ſed tantum à Carita-

ritate: id enim veſtigare, non eſt ejus loci.

Nunc aliis argumentis Primatum Petri ſtabiliamus. In omni hominum coetu ordo aliquis ſervandus eſt, oportetque unum inter plures eſſe primum; ergo in Collegio Apoſtolico primus aliquis eſſe debuit: at ſine dubio fuit Petrus: omnes enim Evangeliſtae, quum Apoſtolos numerant, non tantum primo loco Petrum collocant, ſed primum etiam fuiſſe affirmant. Matthaei X. *Duodecim Apoſtolorum nomina haec ſunt, primus Simon, qui dicitur Petrus, &c.* Idem obſervare eſt apud Marcum Cap. III., & Lucam cap. VI.; Primatus igitur Petri ex ipſo ordine disertè oſtenditur.

Certo tamen definiri non poteſt, quamobrem haec Primatus praerogativa, delata fuit Petro. Sunt, qui putant delatam ob aetatem. Hieronymus lib. I. contra Jovinianum: *Aetati*, inquit, *delatum, quia Petrus ſenior erat*. Caſſianus lib. III. de Incarnatione: *primum hunc decuit reſpondere, ut idem ordo eſſet reſponſionis, qui erat honoris, & ipſe antecederet confeſſione, qui antecedebat aetate*. Chryſoſtomus Homilia LIX. in Matthaeum, alludens ad illa Chriſti verba ad Petrum Matthaei XVII. in fine: *Invenies ſtaterem, illum ſumens, da eis pro me, & te*: *Didrachma pro Petro ſolutum, quod ipſe eſſet primogenitus*. Licet S. Epiphanius haereſi LI. nulla ratione ſtatuat, Andream fuiſſe Petro Seniorem.

Alii Primatu donatum exiſtimant, propterea, quod primus vocatus fuerit; nam licèt ex Apoſtolis Andreas prior ad Chriſtum acceſſerit, vide-

videtur tamen primas Petrus ad munus Apoſtolatus electus, quum dixit ei Chriſtus Lucae V. 10. *Noli timere, ex hoc jam homines eris capiens*. S. Hilarius in Matthaeum Cap. XVII. *Petrus primus credidit, & Apoſtolatus eſt Princeps.* Chryſoſtomus Homilia IX. de Poenitentia: *Petrum quum dico, Petrum nomine primum Diſcipulorum, primum vocatum, & primum obedientem.* In eadem ſententia ſunt Cyprianus, & Gregorius Magnus.

Alii denique ob eximiam caritatem ergà Chriſtum, factum cenſent, ut primus inter reliquos conſtitueretur. Ita S. Auguſtinus Sermone XIII. de verbis Domini: *Petrus*, inquit, *in Apoſtolorum ordine primus, in Chriſti amore promptiſſimus*. Et S. Cyrillus lib. XII. in Johannem Cap. 64. *Praeveniebat Petrus alios, ardore namque Chriſti praecipuè fervens, & ad faciendum, & ad reſpondendum paratiſſimus erat*: Cujus autem praecipuae caritatis exempla in Scripturis occurrunt multa, ſed quae non eſt neceſſe hic percenſere.

Ceterum quaecunquè tandem ratio Chriſtum impulerit, ſatis eſt nobis probaſſe, ab eo Petrum in primario loco fuiſſe conſtitutum, eundemque tenuiſſe, non ſolum vivente Chriſto, ſed etiam poſt ejus diſceſſum. Conſtat hoc ex pluribus Actorum locis: nam Cap. I. enumerans Lucas Apoſtolos, qui erant in Coenaculo congregati, primo loco Petrum nominat; & ut erat omnium primus, ibi inducitur, ceteros alloquens & praeſcribens electionem alterius in locum Judae proditoris Cap. II. primus omnium Apo-
ſto-

ſtolorum annunci at Jeſum Chriſtum, & cauſſam aperit, cur audirentur ab omnibus cujucunque idiomatis Cap. III., & IV.: licèt comitem haberet Johannem, ipſe tamen claudum ſanitati reſtituit, ipſe ſolus concionem habet ad Populum, & quum interrogaretur uterque à Senioribus, & Scribis, ipſe tantum pro ſe, & Johanne reſpondet.

Oppones. Paulus fuit omnino aequalis Petro; ergò non fuit hic primus; primatus enim unius eſt, nec eſt alteri communicabilis. Prior autem propoſitio probatur ex iis, quae profert Petrus de Marcà in Exercitatione de *ſingulari Primatu Petri*, quae eſt inter Opuſcula ipſius, ubi numero 17. probat, Paulum fuiſſe verè, & propriè Romanae Eccleſiae Epiſcopum. Id enim praeclarè aſſeverat Epiphanius, vocans Petrum, & Paulum *Romanos Epiſcopos*. Cui praeiverat Irenaeus, qui deſcribens Pontificum in Romana Eccleſia ſucceſſionem, Petrum, & Paulum primos enumerat. Euſebius quoque idem facit, dum Clementi tertium locum aſſignat in Romano Epiſcopatu poſt Petrum, & Paulum. Hinc Romani Pontifices inter cetera Sedis ſuae ornamenta id poſuerunt, ut ſe dicerent Vicarios Petri, & Pauli, eorumque Throni ſucceſſores, ut loquitur Hadrianus I. in Epiſt. ad Conſtantinum, & Irenem Imperatores; quem imitatus Gregorius VII. ſedere ſe dixit in *Cathedra Petri, & Pauli*, in formula excommunicationis contra Henricum Imperatorem. Idem teſtantur Imagines utriuſque Apoſtoli impreſſae in Bullis plumbeis ante octingentos annos; imò quum Paulus

ad

ad dexteram Petri collocetur, quidam argumentum ſumpſerunt tribuendi Paulo praecipui honoris.

Reſpondeo, Petrum, & Paulum in Apoſtolatu, in poteſtate, in autoritate aequales fuiſſe: in Primatu non item; & licèt omnes Apoſtoli in dignitate aequales fuerint, fateor tamen Paulum ſpecali nomine dici poſſe aequalem Petro; primo quia ſicuti Petrus fuit Apoſtolus Judaeorum, ita Paulus fuit Apoſtolus Gentium; Secundo, quia non minùs ille, quam iſte plurimum laboravit ad annunciandum Evangelium, innumeraſque gentes adivit, & ad Fidem convertit; tertiò quia uterque Romanam Eccleſiam fundavit, eamque conſecravit Sanguine ſuo. His verò non obſtantibus, in primatu Petrus, fuit Paulo ſuperior. Itaque S. Ambroſius libro de Spiritu Sancto Cap. XII., dum ait: *Nec Paulus indignus Apoſtolorum Collegio, cum primo quoque facilè conferendus, & nulli ſecundus, nam qui ſe imparem neſcit, facit aequalem*. Supponit, Petrum inter Apoſtolos primum fuiſſe, cum quo tamen Paulus conferri poſſet.

Eodem modo intelligendus Auguſtinus Sermone XXV. de Sanctis, ubi ſcribit: *Etſi Petrum priorem, tamen ambos ditavit honore uno* S. Gregorius primo Dialogorum Cap ultimo; *Paulus*, inquit, *Apoſtolus, Petro Apoſtolorum primo in Principatu, frater eſt*. Quamobrem Maximus Taurienſis Homilia V. in Natali Apoſtolorum ait: *Ergò Beati Petrus, & Paulus eminent in univerſos Apoſtolos, & peculiari quadam praerogativa praecedunt: verum inter ipſos, quis cui praeponatur*

natur incertum eſt: puto enim illos aequales eſſe meritis, quia aequales ſunt paſſione, & ſimul eos fidei devotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad Martyrii gloriam perveniſſe. Vides aequalitatem utriuſque Apoſtoli praedicari in meritis, & martyrio, ſalvo tamen Principatu Petri.

Quinimò argumentum nimis probat; ſi enim ex eo, quod Petrus, & Paulus dicuntur Principes, & Apices, & Capita Apoſtolorum, inferri poſſet, eos in primatu quoque pares fuiſſe; dicendum etiam eſſet, Jacobum, & Joannem eſſe aequales Petro in jure Suprematus, quum & hi non raro his nominibus decorentur; ut quum Paulus comparat ſe cum magnis Apoſtolis, indigitans hoc nomine Petrum, Jacobum, & Johannem, quos *Eccleſiae Columnas* appellat. Victor Antiochaenus in Marcum Cap. IX., iſtos tres Apoſtolorum *coryphaeos* vocat; qui primas inter Apoſtolos tenebant. Chryſoſtomus in Epiſtola ad Galatas principio ait: *Petrus, Jacobus, & Johannes non prohibebant circumcidi, quum eſſent inter Apoſtolos primae dignitatis*. S. Auguſtinus in eadem Epiſtola ad Galatas, *Petrus*, inquit, *Jacobus*, *& Johannes honoratiores erant ceteris Apoſtolis*. Sequeretur igitur, & iſtos Petro in primatu coaequandos, quod imprudenter omninò diceretur: magna enim inſcitia eſt, quum dico, v. g., Virgilius, Horatius, Tibullus ſunt Poëtarum principes; hoc ita intelligere, ut omnino inter ſe ſint aequales; eo enim tantùm ſignificatur praeſtantia ipſorum ſuper ceteros.

Urgent adverſarii, Paulum Petro aequari, non tantum in meritis, Fide, laboribus, & Martyrio,

tyrio, ſed etiam in hoc, quod Paulo non minus ac Petro, totius Orbis cura commiſſa dicatur. Quod non tantum à permultis Sanctis Patribus affirmatur, ſed & ipſa Latinorum Eccleſia in Praefatione Miſsae Apoſtolorum manifeſtè fatetur, ajens, *quos operis tui Vicarios eidem contuliſti praeeſſe Paſtores*.

Reſpondeo, Apoſtolatus, non Primatus proprium eſſe hoc munus, curam gerendi Eccleſiarum univerſi Orbis, praedicandi Chriſtum ubique, ac Fideles confirmandi. Id autem praecipuè Paulo conveniebat, quum eſſet Apoſtolus Gentium, & Fundator complurium Eccleſiarum, quibus propterèa ſpecialiter proſpicere tenebatur, curamque in ſe ſuſpicere. Quod & ipſemet teſtatur I. ad Corinthios XI. 23,, ubi ait: *Miniſtri Chriſti ſumus* (ut minus ſapiens dico) *plus ego in laboribus plurimis, in carceribus, &c.* ac poſtquam curſim exhauſtos labores recenſuit, ſubdit: *Praeter illa, quae extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum: quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror? &c.*

Ad ea, quae ſuperius allegabantur de Imaginibus Petri, & Pauli; Reſpondeo, non eſſe tanti, ut in his immorandum ſit; ex eo enim, quod ſimul pingantur, nihil poteſt colligi de aequalitate in Primatu, ſed ut ſummum in Apoſtolatu; praeterea, quod Paulus nonnunquam dextrum Petri latus occupet, non alia poteſt reddi ratio, praeter Pictorum arbitrium, quibus, ut ait Horatius

Quidlibet audendi ſemper fuit aequa poteſtas.

Exem-

Exemplum poteſt eſſe in Cruce S. Andreae, quam pictores ejus figurae obtrudunt, cujus interjectio fit ad angulos partim acutos, partim obtuſos, quum tamen extet in Aede S. Victoris Maſſiliae, eandemque cum Chriſti cruce formam habet. Vide Molanum in hiſtoria Imaginum lib. III. Cap. 51.

Denique opponitur Cypriani teſtimonium, in lib. de Unitate Eccleſiae dicentis. *Hoc erat utique, & ceteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio praediti, honoris, & poteſtatis*. Et S. Hieronymus in lib. adverſus Jovinianum inquit: *At dicis ſuper Petrum fundatur Eccleſia, licet hoc ipſum alio in loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves Regni Coelorum accipiant, & ex aequo ſuper eos Eccleſiae fortitudo ſolidetur*.

Reſpondent Turrecremata, Cajetanus, Bellarminus, fuiſſe omnes Apoſtolos pares quoad amplitudinem rerum gerendarum, ſed in modo, & ordine agendi, hoc eſt ſingulos Apoſtolos habuiſſe poteſtatem in omnes Chriſtianos; ſed inter ſe fuiſſe impares, quoniam Petrus erat caput ceterorum.

Aliter reſpondet Petrus de Marca loc. citato num. 4. fuiſſe quidem aequales, non tantum in poteſtate, & amplitudine, ſed etiam in modo fundandi, erudiendi, & regendi Eccleſias, nam & tollebant diviſiones, & ſchiſmata, ut fecit Paulus in Eccleſia Corinthiorum: haereticos excommunicabant, ut idem Paulus Hymeneum, & Phigellum; unde recte ait Hieronymus, ſuper omnes ex aequo ſolidatam Eccleſiae fortitudinem: in Apoſtolatu quoque pares erant

erant inter ſe, ita tamen ut ſi ob privilegium ſpeciale non eſſent in gratia per Spiritum Sanctum confirmati, & labi potuiſſent ad haereſes, vel ſchiſmata, a Petro cogendi eſſent ad ſervandam unitatem cum Capite, quod erat Petrus; ideoque tenebantur Apoſtoli particulares Eccleſias huic unitati ſubjicere, quae fuit Cypriani mens, ut conſtat ex verbis, quae ſequuntur, ait enim: *ſed exordium ab Unitate proficiſcitur, ut Eccleſia uno monſtretur.*

PROPOSITIO SECUNDA.

Petrus fuit Romae Epiſcopus, nec indè Sedem ſuam alio unquam tranſtulit.

PRima pars probatur ex ſuperius demonſtratis. Conſenſus Sanctorum Patrum Fidei dogma firmat: ſed conſenſus non tantum Patrum, ſed omnium Chriſtianorum probat, Petrum & Paulum Romae paſſos, illumque Crucis patibulo, hunc gladio interemtum fuiſſe: ubi eorum eſſe monumenta, docet communis Orbis terrarum peregrinatio, non modo noſtrâ aetate, ſed ab uſque temporibus Euſebii, qui libro II. hiſtoriarum cap. 25. hoc argumentum tanti fecit, ut ſupervacuum putaſſet addere teſtimonia. Haec autem non deſunt, ſi Bellarminum conſulas; Ignatii, qui tempore Apoſtolorum vixit, Dionyſii Corinthii, qui ab Apoſtolorum obitu, poſt centeſimum annum floruit, Hegeſippi, Chryſoſtomi, Theodoreti, Tertulliani, Hieronymi,

rymi, Ambroſii, aliorumque: unde etiam Arator antiquus poëta Chriſtianus, ita cecinit in fine Actuum Apoſtolorum:

Dignaque materies Petri, Paulique coronae
Caeſareas ſuperare minas, & in Arce tyranni
Pandere jura Poli, ſummumque in agone tribunal
Vincere, ne titulos parvus contingeret hoſtis.

Probatur ſecundo ex iis autoritatibus, quibus in propoſitione antecedente oſtenſum eſt, Petrum, & Paulum fuiſſe Epiſcopos Urbis Romae; iiſque addi poteſt Cyprianus lib. I. Epiſt. 3. ad Cornelium, ibi: *navigare audent ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt, &c.* Eſt igitur Roma Epiſcopatus Petri, quod idem innumeris Sanctorum Patrum teſtimoniis, Bellarminus confirmat: quare S. Proſper in carmine de ingratis ita canit:

Sedes Roma Petri, quae Paſtoralis honoris
Facta caput Mundo, quidquid non poſſidet armis
Religione tenet . . . .

Secunda pars probatur. Si Petrus in hoc Epiſcopatu non permanſit uſque ad mortem, ſed alio ſedem tranſtulit; dicant Sectarii, ubi fuit Petri Cathedra, poſtquam exceſſit Antiochiâ, nam fuiſſe Petrum perpetuò Antiochiae, nec ipſi Antiocheni contendunt, & ſatis id probat Eccleſiae conſuetudo, quae nunquam Antiocheno Epiſcopo primum tribuit locum; neque ulla hactenus Eccleſia, Petrum Epiſcopum ſuum, vindicavit, praeter Antiochenam, & Romanam;

ſi igitur Romam tranſtulit Cathedram, ibique diem clauſit; dicendum eſt, ibidem ſedem ſibi fixiſſe, nec alio tranſtuliſſe, quod erat probandum.

Adverſus primam partem, quod S. Petrus Romae fuerit, opponunt haeretici, & qui inter eos eminet, Claudius Salmaſius in Apparatu ad libros de Primatu Papae, quod Apoſtulatus Petri fuit Judaeorum, & Pauli Gentium, ex S. Ambroſio in Commentario Cap. II. ad Galatas. Tempore autem, quo ſupponitur à Papiſtis, Petrus fuiſſe Romae, eſt ſub Imperio Claudii, tunc autem vel pauci, vel etiam nulli erant Romae Judaei, quippe qui à Claudio, partim ſub pretextu militiae, in Provinciis gravioris coeli diſtributi fuerant, partim exulare juſſi, referente Svetonio in vita Claudii Cap. 36. Veriſimile igitur eſt, Petrum non Romae, ſed potius Babylone aetatem ſuam conſumpſiſſe, ubi decem Judaeorum tribus ſupererant. Quod confirmat, primam Epiſtolam Petri eſſe ibi ſcriptam, ait enim in calce ipſius: *Salutat vos Eccleſia, quae eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus*. Praeterea Lucas in Actis, non tacuiſſet adventum Petri Romam, quum adventum Pauli literis conſignaverit.

Reſpondeo, Epiſtolam illam, Romae à Petro fuiſſe ſcriptam, licet eam vocet Babylonem; ita enim antiqui Patres hunc locum intellexerunt. Euſebius II. Hiſtoriarum 15. ait: *Et hoc dicit Papias, quod Petrus in prima Epiſtola ſua, quam de Urbe Roma ſcripſit, meminerit Marci, in qua tropicè Romam, Babylonem nominavit*. Hiero-

ronymus quoque in libro de Viris illuſtribus, in Marco, inquit: *Petrus in Epiſtola prima, ſub nomine Babylonis, figuraliter Romam ſignificat*. Quo etiam ſenſu, locum eundem expoſuerunt Oecumenius, Beda, & alii.

Idem conteſtatur Johannes in Apocalypſi, ubi paſſim Romam vocat Babylonem, ut obſervavit Tertullianus lib.III. contra Marcionem, & apertè colligitur ex Cap.XXVII. Apocalypſis, ubi dicitur, Babylon magna ſedere ſuper ſeptem montes, & habere imperium ſuper Reges terrae: quae neque convenire poſſunt Babyloni, quae erat in Aſſyria, neque ei, quae erat in Aegypto, & vulgò dicitur Cairum. Idcirco autem Petrus, qui Judaeus erat, uſus eſt hac figura; quia ſicuti vera Babylon fuerat caput Imperii, Regemque habuerat Nabuchodonoſor, qui populum Dei vexavit, & captivum abduxit; ita Roma tempore Apoſtolorum caput erat Imperii ſub dominatu Neronis, qui populum Dei ſaeviſſimè afflixit. Sed quod maximè mirum eſt, nihil eſt in Proteſtantium ore frequentius, quam Romam appellare Babylonem, eoque conſilio ſcripſit Lutherus librum de *Captivitate Babylonica*: & Magdeburgenſes, non aliam ob rem Apocalypſim recipiunt inter libros Canonicos, niſi quia multa ibi adverſus Romam, ſub nomine Babylonis congeruntur. Si igitur Roma per ipſos eſt Babylon, cur tantopere indigantur, Petrum *Roma* ſcripſiſſe, dum *Babylone* ſcripſit?

Sed & clauſula illa ſubſequens, *& Marcus filius meus propoſitum noſtrum non mediocriter ju-*

vat. Ex veteribus enim Scriptoribus graviſſimi conſtanter affirmant, Marcum Romae ſcripſiſſe Evangelium, juxtà ea, quae ibidem à Petro praedicante exceperat. Ita Euſebius loco citato, ubi citat Papiam, & Clementem Alexandrinum: ita Irenaeus, Hieronymus, Damaſus, Ado Viennenſis, aliique. Hinc factum, ut Evangelium Marci tribueretur Petro, Evangelium Lucae Paulo: *coepit*, inquit Tertullianus lib. IV. contra Marcionem, *Magiſtrorum videri, quae Diſcipuli promulgarint*.

Quod attinet ad expulſionem Judaeorum ab Urbe, juſſu Cladii factam, non refragatur, quin Petrus Romae fuerit: non enim eſt neceſſe, ut Petrus toto tempore, quo fuit Romae Epiſcopus, Romae commoratus ſit; ſed poſſunt haec ſimul ſtare, ut Petrus anno ſecundo Claudii Romam venerit; anno deinde nono Claudii, fuerit cum omnibus Judaeis expulſus; ità enim ex Joſepho hiſtorico refert Paulus Oroſius lib. VII. Hiſtoriarum Cap. 6.: *Anno ejuſdem nono explusos per Claudium Urbe Judaeos*. Mortuo autem Claudio rediit Petrus Romam, ibique ſub Nerone vitam finivit. Nec obſtat quod Claudius, qui juſſerat Judaeos Urbe ſummoveri, multò magis juſſiſſe videtur, ne in Urbem reciperentur; igitur nunquam redire potuit Petrus. Non inquam obſtat; nam Petrus rediiſſe dicimus tempore Neronis, quo potuiſſe Judaeos Romae degere, patet ex Cap. ultimo Actorum; ubi Paulus Romae Judaeis praedicat.

De diviſione Apoſtolatus dicimus, non ità in-

intelligendum eſſe, ut Petrus tantùm Judaeis, vel in Judaea, Paulus tantum Gentilibus praedicaret; ſed, ut Petrus praedicaret omnibus, & ubicunque vellet, ſed praecipuè Judaeis; Paulus quoque omnibus, & ubicumque, ſed praecipuè Gentilibus. Alioqui Petrus alienam provinciam invaſiſſet, quum praedicavit Antiochiae, & in Aſia, Galatia, Ponto, Cappadocia, Bithynia; Paulus quoque uſurpator fuiſſet, quum praedicavit Romae Judaeis, ut proximè annotavimus ex Capite ultimo Actorum.

Ad ultimum, quod objicit Salmaſius de ſilentio Lucae in Actis hujus adventus Petri; Reſpondeo, ex argumentis ab autoritate, nihil rectè inferri negativè: non enim debuit Lucas omnia dicere; & plus creditur duobus teſtibus aliquid affirmantibus, quam mille nihil dicentibus, modo iſti non negent, quod alii affimant. Quemadmodum non eſt hominis ità ratiocinari: Matthaeus in Evangelio non memorat Circumciſionem Domini, Marcus verbum nullum facit de Praeſentatione, Lucas ſilentio praeterit Stellam novam, Johannes nuſquam dicit, Chriſtum natum de Maria Virgine; ergo haec omnia falſa ſunt?

Ejuſdem eſt rationis illud argumentum, quo utuntur Sectarii, imò Illyricus *demonſtrationem* vocat. Paulus ad Romanos ſcribens, plurimos ſalutandos jubet, ut videre eſt per integrum Caput ultimum; Petri verò, ne meminit quidem: ſcilicet hae ſunt demonſtrationes eorum, quibus ſanum non eſt ſinciput. Primò, quia ità concludi poſſet, neque Johannem fuiſſe Epheſi Epiſcopum, neque Jacobum Jeroſo-

roſolymis; quandoquidem Paulus ad Ephеſios ſcribens, Johanni ſalutem dicere praetermiſit, neque ſalutat Jacobum, dum ſcribit ad Hebraeos. II. Paulus idcircò ſalutem Petro non impertit, quia quo tempore ſcripſit, Petrus non erat Romae, ſed verſabatur in Syria: nam putata ratione temporum, conjicit Bellarminus, ſcriptam fuiſſe ad Romanos Epiſtolam anno Claudii XI., vel XII., quum jam Petrus Româ diſceſſerat, ut ſupra dictum eſt.

Opponunt praeterea. Diſcordia autoritatorum, argumentum eſt falſitatis; at mira varietas obſervatur in enumerandis Petri ſucceſſoribus: nam quidam poſt Petrum immediatè ponunt Clementem, ut Tertullianus de Praeſcriptionibus, & Hieronymus in Cap. LII. Iſaiae. Alii poſt Petrum ponunt Linum, deindè tertio loco Clementem, ut Optatus Milevitanus lib. II. contra Parmenianum, & Auguſtinus Epiſtola 165. Alii poſt Petrum ponunt Linum, & Cletum, ſivè Anacletum, & tandem Clementem quarto loco, ut Irenaeus, Euſebius, & Epiphanius. Magna quoque diſcordia eſt in tempore adventus Petri: quidam enim eum referunt ad annum Claudii II., alii ad IV.: alii ad XIII.: quemadmodum verò ubi unitas, ibi veritas, ſic ubi variantia, ibi mendacium.

Reſpondeo, diſſenſum Scriptorum eſſe falſitatis argumentum, quantum ad id, in quo diſſentiunt, quia neceſſario aliqui ex diſſentientibus, falluntur. Atque ita argumentum ferit autorem; nam ſumma concordia eſt inter Patres,

tres, quod Petrus fuerit Romae, diſcordia inter aliquos quoad tempus; Verum igitur erit primum; in ſecundo aliqui decipiuntur. Sic de tempore, quo Chriſtus eſt mortuus, maxima eſt inter Scriptores diſſentio, ut videri poteſt apud Clementem lib. I. ſtromatum; infert ergò aliquis, Chriſtum in Cruce non eſſe mortuum. Faxit ipſe Deus, ne in tantam inſaniam Proteſtantes evadant. De annis Samuelis, Saulis, & ipſius Mundi, qui hactenus fluxerunt, tot ſunt ſententiae, quot Chronologi; nemo tamen dixerit, vel Samuelem, aut Saulem non praefuiſſe, vel Mundum creatum non eſſe, niſi merus Atheus.

Diſcordia verò, quae reperitur in recenſendis proximis Petri ſucceſſoribus, originem ducit ex ſancta illa contentione, quam inter ipſos modeſtia excitavit. Primus enim poſt Petrum Epiſcopus alter fuit; alter eſſe debuit; undè nonnulla obſcuritas in hanc ſucceſſionem invecta eſt. Res autem ſic ſe habuit. Petrus, imminente Martyrio, Clementi Sedem Epiſcopalem reliquit; ſic Tertullianus, Hieronymus, aliique. Ille Pontificatum recuſavit viventibus Lino, & Cleto, qui fuerant Petri Coadjutores. Epiphanius haereſi 27. Hinc factum, ut Petro Linus ſuccederet, Lino Cletus, Cleto Clemens, deindè Clementi Anacletus, ut numerant Optatus Milevitanus, Auguſtinus, Damaſus, & alii. Quod autem Cletum cum Anacleto quidam confuderint, ortum eſt ex ſimilitudine nominis, quemadmodum Graeci paſſim confundunt Novatum Carthaginenſem, cum Novatiano Roma-

no Preſbytero. Sic Euſebius, & Nicephorus, ex Marcello, & Marcellino unum fecerunt Pontificem, quum duo fuerint. Anacletus igitur fuit à Cleto diverſus, quod ipſa Eccleſia fatetur, dum dies feſtos in utriuſque honorem inſtituit diverſos.

PROPOSITIO TERTIA.

Romanus Epiſcopus ſuccedit Petro, non tantum in Epiſcopatu, ſed etiam in Primatu.

EST contra Nilum Theſſalonicenſem Epiſcopum in libro adverſus Primatum Papae: ubi concedit, Petrum fuiſſe Paſtorem totius Eccleſiae, & Romanum Epiſcopum; atque ſuccedit in Epiſcopatu, non in univerſalis Eccleſiae regimine. Admittit tamen, Pontificem Romanum praerogativas quaſdam habuiſſe, ut quod primus ſederet, primus ſententiam diceret, ſed hoc eſſe ex Conciliorum decretis. Nilum ſecuti ſunt Lutherus, Calvinus, Mathias Illyricus, & Magdeburgenſes.

Probatur. Succeſſio id importat, ut ſucceſſor idem jus habeat, quod deceſſor: ita dicimus, Epiſcopos eſſe Apoſtolorum ſucceſſores, quia quoad jura Epiſcopalia, eandem exercent poteſtatem. Ita quicunque Epiſcopus Epheſinus, non minor eſt Johanne; Jeroſolymitanus non minor Jocobo in jure Epiſcopatus Epheſi, vel Jeroſolymae: atqui Petro Romano Epiſcopo man-

mandata fuit à Chriſto cura omnium Apoſtolorum; ergò, qui ſuccedit Petro, ſuccedit in curam omnium Epiſcopatuum gerendam, & in autoritatem ſupra omnes. Aſſumptio probatur Johannis XXI. poſtquam Chriſtus dixit bis Petro: *Paſce agnos meos*, ait tertio: *Paſce oves meas*; quem locum ita interpretatur Chryſoſtomus: aliis omiſſis, Petrum dumtaxat affatur, fratrum ei curam committit: eodem modo exponunt Theophylactus, Bernardus lib. II. de Conſideratione, & alii, quos citat Cardinalis Perronius; ergò Romanus Pontifex praefectus eſt, non ſolum agnis, hoc eſt reliquis Chriſtianis, ſed & omnibus Epiſcopis, hoc eſt ovibus.

Dices; hanc curam fuiſſe in Petro perſonalem, neque ad ſucceſſores tranſmitti. Contra: nam Pontifex eſt propter Eccleſiam, non Eccleſia propter Pontificem. Sic enim Auguſtinus in lib. de Paſtoribus inquit: *Quod Chriſtiani ſumus, propter nos eſt; quod praepoſiti ſumus, propter vos eſt*. Atqui Eccleſia non minus nunc, quam olim eget uno Paſtore, quum nunc & plures, & deteriores ſint Chriſtiani; ergò decedente Petro, non debuit perire Pontificatus, qui non fuit pro Petro, ſed pro Eccleſia, conſtitutus; ex fine igitur Pontificatus Maximi, debet hic durare, donec durabit Eccleſia.

Idem oſtenditur ex Conciliis Generalibus. Concilium Conſtantinopolitanum I., cui, & Graeci, & Latini interfuerunt, Canone II. ſtatuit, ut Conſtantinopolitanus habeat Primatus honorem, poſt Romanum Epiſcopum. Adeò ſci-

ſcilicet, tum Graecis ſpiritu arrogantiae nondum afflatis, perſuaſum erat, Romanum Pontificem in tota Eccleſia Primatum habere. In Concilio Epheſino proteſtantur Patres, se deponere Neſtorium ex mandato literarum Coeleſtini Papae Romani, ut refert Evagrius lib. I. hiſtoriarum Cap. 4. Idem Concilium in Epiſtola ad praefatum Coeleſtinum ſcribit, ſe non auſum fuiſſe judicare cauſſam Johannis Patriarchae Antiocheni, quae magis dubia erat, quam cauſſam Neſtorii; ſed eam reſervaſſe judicio ipſius Coeleſtini. Concilium Chalcedonenſe paſſim vocat Papam Leonem, Univerſalem Eccleſiae Pontificem, & in Epiſtola ad eundem, haec habet: *Contrà ipſum, cui Vineae cuſtodiam à Salvatore commiſſa eſt, oſtendit inſaniam*; *idest contra tuam quoque Apoſtolicam Sanctitatem*. Ubi ſub nomine vineae, cujus cuſtodia ab ipſo Chriſto Romano Pontifici credita eſt, non aliud, praeter Eccleſiae regimen univerſae, intelligitur. Concilium Conſtantinopolitanum II. actione 4. *Nos Apoſtolicam Sedem ſequimur, & obedimus, & ipſius communicatoribus communicamus, & condemnatos ab ipſa, condemnamus*. Septima Synodus actione II. recepit Epiſtolam Hadriani Papae ad Taraſium, ubi dicitur: *cujus Sedes per totum terrarum Orbem Primatum obtinens, lucet, omniumque Eccleſiarum Dei caput exiſtit*; Multa alia afferri poſſent Concilia Oecumenica idem confirmantia, ut Lateranenſe Quartum, Lugdunenſe, Viennenſe, Florentinum &c.; ſed his abſtinemus, quia à Lutheranis parvi penduntur, utpotè poſt annum ſexcenteſimum celebrata.

Con-

Confirmatur idem ex Patribus, tùm Graecis, tùm Latinis. S. Ignatius Epiſtolam ad Romanos, ita ſcribit: *Ignatius Eccleſiae ſanctificatae, quae praeſidet in Regione Romanorum*: praeſidere autem eſt aliis ſupereſſe, ſivè eſſe caput omnium Eccleſiarum. S. Athanaſius in Epiſtola ad Felicem Papam: *Propterea vos*, inquit, *Praedeceſſoreſque veſtros, Apoſtolicos videlicet Praeſules, in ſummitatis arce conſtituit, omniumque Eccleſiarum curam habere praecepit, ut nobis ſuccurratis, &c.* S. Epiphanius haereſi 68. quae eſt Meletianorum, ſcribit: *Urſacius & Valens poenitentiam agentes, unà cum libellis profecti ſunt ad Beatum Julium Romanum Epiſcopum, pro ratione reddenda de ſuo errore, ac delicti*: Hi autem Epiſcopi erant: ſi igitur veniam petebant à Romano Pontifice, hic certè omnium Epiſcoporum eſt Judex. Reliqua Graecorum Patrum teſtimonia, hoc eſt Baſilii, Chryſoſtomi, Nanzianzeni, Cyrilli, Theodoreti; vide apud Bellarminum lib. II. de Romano Pontifice Cap. 15.

Ex Latinis prodit primo Hieronymus in Epiſtola ad Ageruchiam de Monogamia, ubi teſtatur, ſua aetate à toto Orbe terrarum Romanam Eccleſiam conſuli conſueviſſe, & ab ea reſponſa mitti. Verba ſunt: *Ante annos plurimos, quum in chartis Eccleſiaſticis juvarem Damaſum Romanae Urbis Epiſcopum, & Orientis atque Occidentis, Synodicis conſulationibus reſponderem, &c.* Inſuper idem Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum, adeò Catholicam ſententiam ſplendidè propugnat, ut ipſe ejus Commentator Eraſmus, Romanae Eccleſiae ſemper infen-

ſus,

ſus, non dubitat in Adnotationibus ad eam Epiſtolam profiteri; videri ſibi Hieronymum aſſerere, omnes Eccleſias ſubjectas eſſe Apoſtolicae Sedi; locus eſt prolixior, ſed tamen non praetereundus: *quamquam*, ait, *tui me terram magnitudo, invitat tamen humanitas. À Paſtore, praeſidium ovis peto; cum ſucceſſore Piſcatoris, & Diſcipulo Crucis loquor: ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens Beatitudini tuae, ideſt Cathedrae Petri communioni conſocior, ſuper illam Petram aedificatam Eccleſiam ſcio: quicumque extrà hanc Domum agnum comederit, profanus eſt; ſi quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio*. Et inferius: *Non novi Vitalem, Melitium reſpuo, ignoro Paulinum, quicumque tecum non colligit, ſpargit; hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt*.

Plura tamen ſunt notanda in hoc praevalido Hieronymi teſtimonio. Primò, quod cum ipſe ordinatus fuiſſet ab Epiſcopo Antiocheno Paulino, ut ipſemet teſtatur in Epiſtola ad Pammachium, quamquam neque natus ibi erat, neque renatus per Baptiſmum, quippè olim non attendebatur locus originis, ut alibi à nobis probatur; *quum*, inquam, *Antiochenus eſſet Presbyter, agnoſcit tamen, ſe ovem Romani Pontificis, ab eoque uti Paſtore praeſidium petit*. Secundò fatetur, Damaſum eſſe Petri ſucceſſorem. Tertiò dicit, ſe neminem praeponere Damaſo, niſi ſolum Chriſtum, illum enim facit Chriſti Vicarium, cui velle ſe adhaerere, pronunciat, dum ait: *Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuae communio-*

ne

ne conſocior. Quarto, Romani Pontificis Sedem ponit fundamentum ejus domus, & navis, quae eſt Eccleſia Univerſalis; itaque Romanum Pontificem, ut Eccleſiae Caput univerſae. Quinto, praefert Hieronymus Damaſum Epiſcopo ſuo, qui tamen non erat unus de trivio, ſed Patriarcha Antiochenus, cui antequam veniret Romam, per plures annos inſederat Petrus; nihilominus pro ingenuitate ſua, ſic loquitur: *Non novi Vitalem, Melctium reſpuo, ignoro Paulinum, &c.*

Secundo. Cyprianus Epiſtola VIII. ad plebem univerſam: *Deus unus eſt, Chriſtus unus & una Eccleſia, & Cathedra una ſuper Petrum, Domini voce fundata*. Et libro IV. Epiſt. VIII. vocat Romanam Eccleſiam *radicem, & matricem Eccleſiae Catholicae*.

Tertio S. Auguſtinus in Epiſtola CLXI. ſcribit: *in Romana Eccleſia ſemper Apoſtolicae Cathedrae viguit Principatus*: Et in Epiſtola XCII. ad Innocentium, ipſe cum integro Concilio Milevitano rogat Romanum Pontificem, ut coërceat Pelagianos, qui Palaeſtinam, & Africam praecipuè turbabant. Cur id non poſtulant à Primate Africae, Carthaginenſi Epiſcopo? cur non ab Jeroſolymorum Patriarcha? niſi quia intelligebant, in Africa, & Palaeſtina majorem eſſe Romani Pontificis, quam propriorum Epiſcoporum autoritatem. Alia Latinorum teſtimonia, videri poterunt apud noſtros Polemycos, Lindanum lib. IX. Panopliae, Stapletonum lib. VI. Controverſiarum, Alanum Copum Dialogo I., Albertum Pighium, Bellarminum, & alios.

Op-

Opponunt Heterodoxi. Primo locum Cypriani, quem inter alios, magni facit Salmaſius: ait enim Beatus Martyr, in lib. de Unitate Eccleſiae: *Epiſcopatus unus eſt, cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur*. Igitur non eſt unus univerſi Orbis Epiſcopis. Addunt alterum ejuſdem Cypriani locum, in Epiſtola ad Quintum, ubi ipſe in Concilio reſidens ſcribit: *Neque enim quiſquam noſtrum, Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem Collegas ſuos adigit; quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis, & poteſtatis ſuae, arbitrium proprium, tamquam judicari ab alio non poſſit, quum nec ipſe poteſt alterum judicare, ſed expectamus univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus, & ſolus habet poteſtatem praeponendi nos in Eccleſiae ſuae gubernatione, & de actu noſtro judicandi.*

Reſpondeo ad primum: Epiſcopatum unum eſſe, ſed eodem ſenſu, quo Eccleſia una eſſe dicitur; Eccleſia autem una eſt juxtà eundem Cyprianum ibidem; ut multi rami ſunt, una arbor: multi rivi, una aqua: quemadmodum enim in ramis, & rivis unitas oritur ab unitate capitis, ideſt radicis, aut fontis; ſic una eſt Eccleſia, & Epiſcopatus unus in radice, & in capite, licèt Epiſcopatus particulares ſint multi. Itaque Epiſcopatus ſolidus poſſidetur ab omnibus Epiſcopis, ſed non eodem modo. Petrus enim, ejuſque ſucceſſores eam partem tenent, quae eſt veluti radix, & fons: reliqui Epiſcopi, eas partes, quae ſunt veluti rami, & rivi; eſt enim magnus Epiſcopatus corpus quoddam, non homo-

homogeneum, ſed heterogeneum: undè ſit haec diverſitas, quà ſinguli partem ſuam adminiſtrant. Et ne diſcedamus ab exemplo, tàm ramus, quàm radix ſunt partes arboris; vario tamen modo: nam radix alit, ac ſuſtentat ramos, & quaecunque in ramis ſunt, à radice proveniunt, non è contrario. Ità; licet Romana Eccleſia, & Romanus Epiſcopatus ſit pars Eccleſiae Univerſae, & Epiſcopatus univerſalis, ut eſt Eccleſia, & Epiſcopatus Neapolitanus; attamen haec ab illa regitur, non ex adverſo. Papa igitur non eſt Epiſcopus omnium Eccleſiarum, ſed ſingulae habent ſuum verum, ac proprium Epiſcopum, ſed comparatè ad alios; ideſt, quod radix ad ramos, fons ad rivulos.

Ad ſecundum reſpondeo, Cyprianum, dum ait: *Neque quiſquam noſtrum, Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum, conſtituit*; loqui de iis, qui erant ſecum congregati in illo Concilio Carthaginenſi, non de Epiſcopo Romano. Subdit, non eſſe agendos Collegas tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem; hoc intelligens, Epiſcopos inſtituto examine rerum, poſſe liberè ſententiam ſuam dicere, nec debere à Praeſide tyrannicè cogi ad ſuam ſententiam, antequam quaeſtio definita ſit. Quae eſt S. Auguſtini mens in exponendis his Cypriani verbis lib. III. de Baptiſmo Cap. 3. quod addit, *Epiſcopum non poſſe judicari, niſi à ſolo Deo, à quo conſtituitur*: intelligendum eſt de rebus occultis: nam de cetero, quod poſſit Romanus Pontifex judicare, & deponere Epiſcopos haereticos, ipſi Cypriano compertum erat,

erat, quum in lib. III. Epiſt. 13. ad Stephanum Papam, eum hortatur, ut jubeat deponi Epiſcopum Arelatenſem, & alium ejus loco conſtitui.

Secundo, opponunt Hieronymum in Epiſtola ad Evagrium illis verbis: *Si autoritas quaeritur, Orbis major eſt Urbe: quid mihi profers unius Urbis conſuetudinem? quid paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium, in leges Eccleſiae vindicas? ubicunque fuerit Epiſcopus, ſivè Romae, ſivè Eugubii, ſivè Conſtantinopoli, ſivè Rhegii, ſivè Alexandriae, ſivè Tanis, ejuſdem meriti, & ejuſdem Sacerdotii: potentia divitiarum, & paupertatis humilitas ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit; ceterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt*. Citat etiam Gratianus Can. *legimus* diſtinct. 93.

Reſpondeo, Hieronymum ibi improbare pravam quamdam conſuetudinem, quae obſervabatur à Diaconis Eccleſiae Romae: quoniam enim pauci erant, & curam habebant theſauri Eccleſiaſtici, ſuperbire coeperant, & ſe praeferre Presbyteris; qui è contrario propter multitudinem, facti erant contemptibiles; undè ibidem, ait Hieronymus: *Omne quod rarum eſt, plus appetitur: Pulegium apud Judaeos, pipere pretioſius eſt. Diaconos paucitate, honorabiles; Presbyteros, turba contemptibiles facit*. Itaque quum Diaconi coepiſſent ſedere cum Presbyteris, Sedente Epiſcopo, quum tamen ſtare debuiſſent, non autem ſedere: & inſuper in domeſticis conviviis benedictiones Presbyteris dare: haec omnia damnat Hieronymus, aitque

que, non debere attendi unius Urbis conſuetudinem in rebus hujuſmodi, contra conſuetudinem totius Orbis.

Ad id, quod adjiciebatur de Epiſcopatuum aequalitate, ubicunque fuerit Epiſcopus, ſivè Romae, ſivè Eugubii, &c. reſpondeo: Hieronymum eſſe intelligendum de Epiſcopatibus ratione Ordinis, non ratione Jurisdictionis: neque enim negare voluit, aut potuit, majorem eſſe ditionem Epiſcopi Alexandrini, quam Tanenſis; quum conſtet, illum tribus amplis Provinciis, iſtum uni Civitati, & quidem parvae, praefuiſſe. Hinc eſt, quod illis uſus eſt verbis: *Ejuſdem meriti eſt, & ejuſdem Sacerdotii*. Sacerdotio autem Ordo ineſt ex natura rei, non autem Jurisdictio; quae poteſt ab eo ſeorſum concedi.

Tertio opponunt, quod Chriſtus agnovit ſupra ſe Imperatoriam Majeſtatem, illis verbis Johannis XIX. *Non haberes poteſtatem adverſus me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper*. Papa ergo, qui Chriſti ſe Vicarium jactat, multo magis Laicae poteſtati ſubjectus eſſe debet. Confirmatur id, tùm ex S. Auguſtino in Commentario ad eum locum, ubi apertè docet; poteſtatem Pilati in Chriſtum, fuiſſe divinitùs conceſſam, juxtà illud Apoſtoli ad Romanos XIII. *Non eſt poteſtas niſi à Deo*; tùm ex S. Bernardo, qui in Epiſtola 42. ad Henricum Epiſcopum Senonenſem ait: *dicite, ſi audetis, ſui Praeſulis Deum ordinationem neſcire: quum Romani Praeſidis poteſtatem, Chriſtus ſuper ſe quoque fateatur fuiſſe Coelitus ordinatam*.

I Reſpon-

Reſpondeo, Chriſtum non fuiſſe ulli homini ſubjectum, quum eſſet Deus; ſed quum formam ſervi accepiſſet, toleravit poteſtatem, quam Pilatus in eum exercebat de *facto*, non de *jure*. Sic ad vitandum ſcandalum, quum rogatus eſſet tributum, docuit primùm ſe non teneri; deinde dari juſſit: Matthaei XVII. Quum igitur Pilatus poteſtatem habuerit in omnes Judaeos, exercuit eam in Chriſtum, qui tamquam merus homo, & Judaeus ad ipſum ductus fuerat: quemadmodum ſi Clericus mutatâ veſte offeratur Magiſtratui judicandus, poſſet Praetor in illum animadvertere, ex autoritate, quam in Laicos habet.

Quarto: Paulus Actorum XXV. Caeſarem appellavit; ſentiebat igitur, ſe illi eſſe ſubjectum: ait enim, *ad Tribunal Caeſaris ſto, ibi me oportet judicari, Caeſarem appello*. Si igitur Petrus fuit ipſi aequalis, debet etiam à Caeſare judicari.

Reſpondeo, jam ſuperiùs oſtenſum fuiſſe, Paulum fuiſſe Petro aequalem in Apoſtolatu, non autem in Primatu; ſed ut directè argumento ſatisfiat; dicimus cum Alberto Pighio lib. V. Hierarchiae Eccleſiaſticae Cap. 7., differentiam eſſe inter Principes Ethnicos, & Chriſtianos: quo enim tempore Principes erant Gentiles, ipſi Pontifices judicabant, nec poterant ab illis judicari, qui non ſunt, niſi Fidelium Judices, ſecundum Apoſtolum I. ad Corinthios VI. *Quid ad me de his, qui foris ſunt, judicare?* Porrò Gentiles, erant legitimi Chriſtianorum Judices: lex enim Evangelica ne-

neminem privat dominio, aut jure ſuo; ſicut ergo ante Evangelium fuere homines ſubditi Principibus, ità & poſteà; & hac ratione Paulus quum accuſaretur ſeditionis, ac tumultus in Populo excitati, jure Caeſarem appellavit. At poſtquam Principes *Chriſtiani* facti ſunt, & ſponte leges Evangelicas ſuſceperunt; continuò ſe tanquam Paſtori oves, & membra capiti, ſubjecerunt ſe Praeſidi Eccleſiaſticae Hierarchiae; ideoque in ſpiritualibus ab ipſo judicandi ſunt, juxtà legem Evangelicam.

Quintò opponunt citatum Pauli locum ad Romanos XIII. *Omnis anima ſit ſubdita poteſtatibus ſublimioribus*: & Petri Epiſtola I. Cap. II. *Subjecti eſtote omni humanae creaturae propter Deum: ſivè Regi, quaſi praecellenti, &c.* quibus teſtimoniis nemo excipitur, non Clericus, non Epiſcopus, non Papa, dicit enim *omnis anima*.

Reſpondeo, eas propoſitiones eſſe genericas; neque ex iis probari, Papam ſubeſſe Principi, ſed tantùm, ſubditos debere parere ſuperiori ſuo: nec obſtat, quod exemplum utrobique affertur de Rege, nam exempla non reſtringunt regulam; ſed ideò de Rege verba fiunt, quia tunc Chriſtiani accuſabantur perduellionis à Calumniatoribus. Ad rem S. Bernardus Epiſt. 183. ad Conradum Imperatorem: *Legi*, inquit, *omnis anima ſubdita ſit poteſtatibus ſublimioribus, quam ſententiam cupio vos cuſtodire in exibenda reverentia Petri Vicario, ſicuti ipſam vobis vultis ab univerſo ſervari Imperio*.

Sextò objicit Calvinus Canonem XXII. Concilii Milevitani 2., cui Auguſtinus praefuit, ubi prohibetur appellatio ad Summum Pontificem, in haec verba: *Quod ſi & ab eis provocandum putaverint, non provocent, niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum ſuarum. Ad Tranſmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intrà Africam, in communionem ſuſcipiatur*. Suavis autem eſt Gratianus, dum in Can. *Placuit* cauſſa II. quaeſt. 6. relatis hujus Canonis verbis, aſſuit exceptionem iſtam: *niſi fortè ad Apoſtolicam Sedem appelletur*. Indubitatum enim eſt, per *Tranſmarina* judicia, intelligi Romana, ut docet Balſamon in Canonem XXVIII. Concilii Carthaginenſis, quae etiam dicuntur ab Auguſtino in Epiſt. 162. *Clericorum improba refugia*.

Reſpondeo: in eo Canone, non aliud ſtatui, quam Clericis inferioribus, non licere provocare à ſententia Epiſcopi ſui, ad judicia Tranſmarina: ſic enim incipit Canon. *Placuit, ut Presbyteri, Diaconi, & ceteri inferiores Clerici in cauſſis, quas habuerint, &c.* ea ratione, quia quaecunque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda: ut habetur in Can. ultimo Eccleſiae Africanae in Bibliotheca Juſtelli; & facinus ubi admiſſum eſt, debet expiari, ut ex Symmacho notat Cujacius in Cap. *Poſtulaſti* XIV de foro competente. Itaque ne Clerici inferiores tam longo appellationis judicio permiſſo, debitam poenam eluderent: Conſtituere Milevitani Patres, ut ab Epiſcopo proprio judicati, provocare poſſent ad Synodum finitimorum Epiſco-

Epiſcoporum, & ab illa, ad Synodum totius, Dioeceſeos, quod Nationale Concilium dicimus: inde vero, ne ad Oecumenicam quidem Synodum, provocatio eſſet.

At hoc nihil facit contra Primatum Pontificis; ſufficit enim, Africanos non irritaſſe, quod Concilium Sardicenſe (quod habitum fuit veluti appendix quaedam Concilii Nicaeni) Canone IV., & VII. voluit, Epiſcopos poſſe appellare ad Pontificem: idemque tamen ſtatuit, cauſſas Clericorum inferiorum, terminari apud vicinos Epiſcopos. Imò, licèt Clericis prohibitum fuerit in Milevitano, ne Pontificem appellarent; non tamen prohibitum fuit, nec prohiberi potuit, nè Pontifex, appellantis libellum ſuſciperet; undè quum Apiarius Presbyter ad Romanum provocaſſet: Pontifex eum admiſit, & gradui ſuo reſtitui fecit, ut patet ex Epiſtolis Africanorum ad Bonifacium, & Coeleſtinum Papam. Vide Emmanuelem Schelſtrate diſſertatione 1. de Eccleſia Africana Cap. 7. ubi contra Petrum de Marca diſputat.

Septimo opponitur S. Gregorius apud Gratianum in Can. ſi *quis* cauſſa II. quaeſtione ſeptima, ubi haec habet: *Si quis nos ſuper his redarguere voluerit, veniat ad Sedem Apoſtolicam, ut ibi ante confeſſionem B. Petri mecum juſté decertet, quatenus ibi unus ex nobis, ſententiam ſuſcipiat ſuam.*

Reſpondet Bellarminus, haec verba in Operibus Gregorii Magni, non reperiri: neque enim unus eſt hic locus, in quo alucinatur Gratianus; quum enim non ipſos fontes requi-

ſierit, ſed vetuſtiores Collectores compilaverit; facilè fuit, eorum errores in ſuum transferre volumen, & ſententias Patrum vel mutilas, vel depravatas, vel ſuppoſitas obtrudere, falsò inſcribere, vel propriis autoribus abjudicata aliis tribuere, ut adnotarunt Romani Correctores, & Antonius Auguſtinus in libris de *Emendatione Gratiani:* ſed etiam, ſi citatum locum, ut genuinum agnoſcamus, reſponderi poteſt: Gregorium illis verbis, non provocare ad judicium hominum, ſed ſolius Dei: videtur enim loqui de diſceptatione per juramentum, & de expectatione Divinae ſententiae, quae ſaepe ſtatim contra perjuros fertur.

Ultimum argumentum. Licet unicuique Pontificem occidere, ſi ab eo injuſtè fuerit laceſſitus: igitur à fortiori, licebit Regibus, vel Concilio deponere Pontificem, ſi is Rempublicam perturbet, vel peſſimo ſuo exemplo animarum offendiculum, eſſe deprehendatur.

Reſpondet Cajetanus in Tractatu de autoritate Papae, & Concilii, non rectè inferri. Etenim ad reſiſtendum invaſori, & se defendendum, non requiritur ulla autoritas, nec eſt opus, ut qui invadatur ſit Judex, & ſuperior ejus, à quo invaditur; at verò ad judicandum, & puniendum requiritur autoritas: itaque ſicut licet reſiſtere Pontifici invadenti corpus, ita licet invadenti animas, vel turbanti Rempublicam, & multo magis ſi Eccleſiam deſtruere niteretur: at non judicando, puniendo, vel deponendo, quod non eſt, niſi Superioris; ſed impediendo, ne voluntatem ſuam exequa-

quatut, & reſiſtendo ei non faciendo, quod jubet.

PROPOSITIO QUARTA.

Judicium Romani Pontificis, eſt locus Theologicus.

PRobatur. Romanus Pontifex ex probatis habet Primatum in Eccleſia jure Divino: ergo jus habet docendi eos, quibus à Chriſto Praepoſitus fuit, juxtà illud Petro dictum; *Paſce oves meas*. Paſtoris autem hoc eſt, ut ſolvat dubia, quae naſci poſſunt circa Scripturarum ſenſum, proponat Traditionem Patrum, praecipiat Canonum obſervantiam in univerſo Orbe, & compellat omnes Fideles: imò etiam ipſos primarum Eccleſiarum Epiſcopos, etiam per cenſuras, & per ipſam excommunicationem, ut ſanam Fidem profiteantur, atque ad normam Evangelii, & Sacrorum Canonum mores ſuos componant.

Quod autem Eccleſia Univerſalis hanc poteſtatem in Summo Pontifice ſemper venerata ſit, probatur per ſingula: etenim ſecundo ſaeculo Victor Papa, interminatus eſt Aſiaticis excommunicationem, propterea quod Paſcha cum Judaeis celebrarent. Aſiatici porrò, ut se defenderent, non excipiebant Romano Pontifici, jus non eſſe excommunicandi tot Eccleſias Orientis, quod ſine dubio non omiſiſſent; ſed hoc uno se tuebantur, quòd praxis, quàm ſe-

quebantur, ad ipſos pervenerat ex Apoſtolica Traditione: ideoque non eſſe cauſſam, cur excommunicari deberent. Eandem poteſtatem in ipſo Victore, agnovit Irenaeus Lugdunenſis Antiſtes, ſcribens, ut diſpenſatione potius, quam poteſtate uteretur, nec univerſas Eccleſias abſcinderet: ut eſt apud Euſebium lib. V. Hiſtoriae Eccleſiaſticae Cap. 24.

Sequentibus ſaeculis eadem Pontificis autoritas ſartatecta ſemper fuit; etenim III. ſaeculo ſchiſma Novatianorum Decreto Cornelii Papae compreſſum fuit, cujus in omnibus Provinciis ratio habita fuit, referente Euſebio lib. VI. Hiſtoriarum Cap. 23. illis verbis: *quumque in Provinciis, Antiſtites quid agendum eſſet conſultaſſent, hujuſmodi decretum cunctis promulgatum eſt, &c.* Ineunte quoque ſaeculo V. Pelagiana haereſis, Romanae Sedis ſententia proſcripta eſt, atque omnes Orbis Eccleſiae, ejus definitionem reverenter amplexae ſunt, ut teſtatur S. Auguſtinus Sermone II. de verbis Apoſtoli, ajens: *De hac cauſſa duo Concilia miſſa ſunt ad Sedem Apoſtolicam: indè etiam reſcripta venerunt, cauſſa finita eſt; utinam aliquando finiatur error.*

Idem confirmant ſententiae condemnatoriae Damaſi Papae in Macedonium: Coeleſtini in Neſtorium: Leonis in Euthychetem: Agathonis in Monothelitas, quorum damnationi, univerſus Chriſtianorum coetus ſubſcripſit; indè etiam emanarunt innumerae Conſtitutiones, ac Decretales Epiſtolae, quibus refertus eſt Gratiani Codex, & integrum Raymundi volumen;

quaſ-

quaſque ante Proteſtantium defectionem, Univerſa Eccleſia, ut ſupremam praeſeferentes autoritatem, maximè venerata eſt.

Praetereà, id oſtendit perpetua Eccleſiae praxis. Majores enim noſtri, in cauſſis dubiis, Romanum Epiſcopum conſulere ſolebant, ejuſque reſponſis omninò ſtare. Sic non ſolum conſultationibus Epiſcoporum, ſed etiam particularium Synodorum reſpondebant, ut reſtatur Innocentius I. Epiſtola 4., ubi ait: *Mirari non poſſumus, dilectionem tuam ſequi inſtituta majorum, omniaque, quae poſſunt aliquam dubitationem recipere, ad Nos, quaſi ad Caput, atque ad apicem Epiſcopatus referre, ut conſulta Sedes Apoſtolica ex ipſis rebus dubiis, certum aliquid faciendum pronunciet.*

Sed & ipſum, quod Epiſcopis, ac ceteris etiam Sanctis Patribus in uſu fuit; qui licèt ſpeciali lumine fuerint à Deo inſigniti, autoritati tamen Pontificis Romani, primas deferre non dubitarunt, eumque in rebus arduis conſulere. Quod praeter allatum Auguſtini teſtimonium, probant paritèr nonnulla loca S. Hieronymi, qui ſaepe Fidem, quam profitebatur defendit; ea ratione, quia idem ſentiebat cum Romano Epiſcopo. Itaque in Epiſtola ad Marcum ait: *Aut in eis placet haereticum me cum Occidente, haereticum cum Aegypto, hoc eſt cum Damaſo, Petroque condemnent*. Idem in Epiſtola ad Damaſum, à quo ſciſcitatus fuerat, an tres hypoſtaſes, an unam tantum in Trinitate admittere deberet, haec habet: *Beatitudini tuae, ideſt Cathedrae Petri communione conſocior: dignare*

ſcri-

ſcripta tranſmittere. Eadem quoque habet de ſua cum Antiochenis communione: ſimul etiam, cui apud Antiochiam debeant communicare, ſignifices. Ego interim clamito; ſi quis Cathedrae Petri jungitur, meus eſt. Sed jam tempus admonet, ut huic primo libro proſagogico, modum imponamus.

LI-

LIBER SECUNDUS

De Deo Uno, & Trino

CAPUT PRIMUM.

De Exiſtentia Dei.

PRaeclarè quidem, ac ſapienter Cicero in libro I. de Natura Deorum ſcripſiſſe videtur, nullas eſſe gentes ſic immanitate efferatas, ut apud eas nulla ſuſpicio Deorum ſit, & ibidem ait: *Omnium gentium, generumque hominibus, ita videri eſſe Deos.*

Utinam verò noſtris temporibus nulli ſint, de quibus videatur praedixiſſe Propheta: *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus*. Sanè inter veteres nonnulli Atheiſmi infamiâ celebres, fuiſſe perhibentur, Diagoras Melius, Theodorus cognomento Atheus, Protagoras Abderita, Epicurus, aliique, quos recenſet Sextus Empiricus lib. VIII. contra Mathematicos. Ego autem, ſi quid judicare poſſum, exiſtimo, neminem fuiſſe ſani capitis hominem, qui nul-

lum prorſus Divinitatis conceptum habuerit; ſed quod de Philoſophis, aliiſque quibuſdam narratur: ita accipiendum puto, ut Atheiſmi notam incurrerint; propterea quod Gentilium Deos contemnerent, qui omnium peſſimè de Deo ſentire videbantur. Qua de re, Socratem Athenis ad cicutae hauſtum damnatum fuiſſe, credendum eſt. Quis enim ſibi perſuadeat, homines contemplationi deditos, nullum Divinitatis ſenſum habere potuiſſe, ſaltem ſi Dei nomine intelligatur cum Stoicis, ipſa Univerſitas rerum, juxtà illud Lucani,

Juppiter eſt quodcumque vides, quocumque moveris.

Utcumque tamen ſit, in ipſo Theologiae controverſae veſtibulo, & nobis demonſtrandum, primum Theologicum fundamentum, Dei nimirum exiſtentia. Quam in rem, diverſi generis argumenta, proferri ſolent; quaedam ſcilicet, quibus SS. Patres uſi ſunt adverſus Gentes, ut Athanaſius, Baſilius, Nazianzenus, Arnobius, Lactantius, quae plerumque deſumuntur ex ipſa mundi aſpectabilis, ejuſque partium contemplatione. Sed his argumentis ego ſuſpendendum duxi: quum enim noſtra aetas metaphyſicis ſpeculationibus magnopere delectetur; fruſtrà delicatis Philoſophorum auribus, eas rationes adhibebas, quae nullam demonſtrationis vim habeant: undè non immeritò Petavius, ea vocat argumenta *communia, & popularia*: hoc eſt, ut idem explicat, à ſenſibus petita, vulgi apta judiciis; quae quidem argumenta, fateor cum eodem Petavio lib. 1. de

Deo

Deo Cap. 1. §. 4. non iccircò contemnenda eſſe, quia ſingula non neceſſariò, & ἀποδεικτικῶς evincunt, neque ex anterioribus, primiſque ſunt petita : ſed eo magni facienda, quia collecta in unum, & còacervata, neceſſariam propemodum fidem faciunt apud eos, qui & ſui compotes ſunt, & rationis habent aliquid, ac judicii.

At non ideo, quorundam ſocordiae blandiendum eſt, qui nullam exiſtentiae Dei demonſtrationem dari poſſe, jactant: inter quos perridiculus videtur Ariſtoteles II. Phyſicorum Cap. 1., textu 6. decernens: Ridiculum eſſe, conari demonſtrare, quod ſit natura; quum eam eſſe evidens ſit: evidentia autem per obſcura demonſtrare, illius eſt, qui dijudicare nequit, quid ſit per ſe perſpicuum, aut non ſit. Quaſi vel naturam eſſe, ſit notio prima, vel non poſſit quis dubitare, non tantum de exiſtentia rerum naturalium, ſed de exiſtentia ſui ipſius, quod jam omnibus vel tyronibus in Philoſophia, exploratum eſt. Illa autem philoſophandi ratio, eorum eſt propriè, qui ratiocinium habent in oculis, & tactu: quemadmodum & Ariſtotelis admirator Marcus Tullius, argumentatur lib. II. de Natura Deorum: quod qui dubitat (eſſe Deum ſcilicet) haud ſanè intelligo, cur non idem Sol ſit, an nullus ſit, dubitare poſſit.

Secundi generis argumenta, ſunt Theologorum, quae paulo ſubtiliora, Petavius appellat; ſunt autem ejuſmodi, ut ſi appendantur in ſtatera Metaphyſica, nihil ponderis habere comperientur; cujus rei periculum facere, non erit a noſtro propoſito alienum. Dixi, ſi appen-

pendantur in ſtatera Metaphyſica, nihil ponderis habere : ceterum non negaverim ex eis confici, ut ex effectis, & iis, quae poſteriora ſunt; atque etiam iis ex incommodis, & abſurdis, quae in contradicentium parte altera cernuntur, Dei exiſtentia probetur, ut bene innuit Petavius loc. cit. §. 3. Igitur prima ratio Damaſceni talis eſt. Quidquid eſt, vel eſt creatum, vel increatum : omne autem creatum eſt mutabile; nam cujus eſſe à mutatione coepit, mutationi ſubjectum manet, ſivè corrumpatur, ſivè mutetur voluntate : At quum omnia mutari videamus, etiam Angelos, erunt omnia creata; ergò ab aliquo creata ſunt, qui ipſe erit increatus, & immutabilis.

Hoc argumentum peccat multiplicitèt in ratione verae demonſtrationis, nec Atheum convincit. Primò, quia ſupponit rationem creationis, quam Atheus ignorat: nam per creationem, vel intelligitur productio ex nihilo ſimplicitèr, & haec repugnat, nàm aliàs poſſet quis, dum cogitat, non eſſe; ſi enim de nihilo poteſt aliquid affirmari, hoc eſt, quod poteſt eſſe causa alicujus rei, poterit de nihilo affirmari cogitatio; adeòque dici, me dum cogito eſſe nihil; quod quum ſit impoſſibile, impoſſibile erit mihi cogitare, quod aliquid fiat ex nihilo. Vel intelligitur productio entis ex nihilo à Deo facta, & tunc ſupponitur Deus, antequam probetur.

Secundum argumentum ſupponit exiſtentiam rerum materialium, quam tamen ſcire non poſſum, niſi poſtquam novi exiſtentiam meam,

&

& exiſtentiam Dei: qui enim neſcit, ſe exiſtere, ſimul neſcit eſſe affirmantem,aut negantem, hoc eſt certò se affirmare,vel negare;qui vero Deum non novit, licet multa pro veris habeat, ſemper tamen poteſt dubitare, an tali naturâ praeditus ſit, ut fallatur in omnibus, etiam quae evidentiſſima apparent; ideòque non poteſt habere certam ſcientiam alicujus rei, priuſquam noverit autorem ſuae originis. Denique reſponderet Ariſtoteles, Mundum eſſe ab aeterno, ideòque nihil eſſe creatum.

Secunda ratio ſumitur ex neceſſario, & contingente. Si enim ſunt contingentia, quae poſſunt exiſtere, & non exiſtere, dabitur ens neceſſarium, quod eſt Deus. Si enim omnia ſupponantur contingentia, potuerunt omnia non exiſtere: quâ ſuppoſitione facta, nullum ens eſſet pòſſibile, nec ipſe Mundus: nam ut aliquid ſit poſſibile, quid debet habere cauſſam, à qua produci poſſit, quia non ens, non poteſt eſſe cauſſa ſui ipſius: ſed ex ſuppoſitione, nullum ens exiſtit; ergo nullum ens eſt poſſibile

Sed poſſet quis reſpondere; contingentiam nihil eſſe in rebus ipſis,ſed eſſe tantum defectum noſtri intellectus, non autem quod ex parte rei poſſit exiſtere, vel non exiſtere, quod vulgò vocant contingens reale. Hac fortaſſe ratione, quidquid exiſtit, non ex ſua vi, ſed ex vi cauſsae producentis exiſtit; hoc eſt ex vi potentiae Dei: qui quum ab aeterno decreverit, quae ſint producenda, & nihil magis ſit neceſſarium, ut exiſtat, quam quod Deus existitu-

titurum decreverit; ſequitur, neceſſitatem exiſtendi in rebus omnibus creatis, ab aeterno fuiſſe. Quod ſi dicas, eſſe contingentes, quia Deus potuit aliter decernere; reſpondebit adverſarius, quod quum in aeternitate non detur quando, nec ante, nec poſt, neque ulla affectio temporis; ſequitur, Deum nunquam extitiſſe ante illa Decreta, ut potuerit aliud decernere.

Tertia ratio, quae *manifeſtior* dicitur à Sancto Thoma I. parte, quaeſt. II. artic. 3. ſumitur ex ratione motus. Quidquid enim movetur, ab alio movetur, & hoc rurſus ab alio; igitur ne procedatur in infinitum, neceſſe eſt pervenire ad aliquod primum movens, quod à nullo moveatur; & hoc omnes intelligunt Deum.

Sed hoc argumentum à motu deſumptum, Philoſophorum diſputationibus, ac Scholis magis congruit, quàm inſtituto à nobis operi, ut notat Petavius: Praeſertim quum ad illud perpoliendum nonnulla requirantur, quae ex Naturae, philoſophiaeque principiis arceſſenda ſunt; quae reapſe demonſtrationi, nequaquam nituntur. Praeterea cum Atheis res agitur, qui ponunt materiam aeternam, & infinitam: quod etſi impium ſit dicere, tamen dicunt. Igitur ad argumentum reponere poſſunt: vel per motum intellegitur quaecunque mutatio, etiam quae animae contingit, & cum Moliniſtis, hoc eſſe falſum, blaterabunt: quia humana voluntas ſe ipſam movet ad actus ſibi proprios: vel intelligitur motus corporum, & omiſſo quod

ar-

argumentum ſumitur à rebus indemonſtratis; ſupponit enim exiſtentiam ſubſtantiae corporeae, & modorum ipſius; dicet Atheus, qui ponit materiam aeternam, & infinitam: id quod movetur, ab alio moveri, ſi loquamur de partibus materiae, ea enim eſt naturae lex, ut quidquid quieſcit ſemper quieſcat, donec ab alio ad motum impellatur; non autem ſi loquamur de materia; haec enim quum ſupponitur aeterna, non potuit ab alio moveri, neque agnoſcit primum motorem, quum in aeternitate non ſit primum, & ultimum, adeoque motus materiae eſt innatus. Particularia verò corpora, quum moventur, ab alio quidem moventur, ſed indè non fit, perveniendum eſſe ad Primum Movens Immobile; poſſunt enim unum ab alio moveri in infinitum: nam quum vacuum nuſquam ſit, niſi in capite Epicureorum, quòmque corpora ſe tangant; ſequitur, in omni motu integrum circulum corporum ſimul moveri, quod in Phyſicis eſt demonſtratum.

Et haec quidem ſunt argumenta, quotquot videre licuit, ſelectiora, quibus nituntur Theologi probare exiſtentiam Dei; ſupereſt igitur, ut ad Metaphyſicos recurramus, qui certas, ac firmas ſuggerere nobis poterunt demonſtrationes ad affirmandam Dei exiſtentiam. Verùm, antequam ad haec ſermonem convertamus; erit operae pretium difficultatem amovere, quam ex ſacris literis, adverſus noſtrum Conſilium intorquent.

Ajunt, Dei exiſtentiam, poſſe demonſtrari ex creaturis; atque hanc propoſitionem adeò

eſſe certam, ut è recentioribus, Gaſpar Juvenius abſolutè pronunciet, ſententiam negantem, aliquâ cenſurâ notandam eſſe: propterèa quod expreſsè adverſatur Sacrae Paginae. Dicitur enim Sapientiae XIII. Vanos eſſe homines, qui Deum ex ipſius operibus non potuerunt intelligere. Quoniam à magnitudine ſpeciei, & creaturae cognoſcibiliter, poterit Creator etiam videri. Et Jobi XVII. haec habentur: *Interroga jumenta, & docebunt te, & volatilia Coeli, & indicabunt tibi, loquere terrae, & reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris; quis ignorat, quod omnia haec manus Domini fecerit?* & Cap. XXX. ejuſdem libri: *Omnes homines vident eum, unuſquiſque intuetur procul*. Denique Apoſtolus, Cap. I. ad Romanos ait: *Inviſibilia ipſius à Creatura Mundi per ea, quae facta ſunt intellecta conſpiciuntur*; ſempiterna quoque virtus ejus, & Divinitas; ita ut ſint inexcuſabiles, quia quum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt.

Reſpondeo, nos non negare per opificium Mundi poſſe argui Creatorem; ſed dicimus, id genus argumenti ſatis eſſe ad probandam, non autem ad demonſtrandam Dei exiſtentiam: Praeterea ſtat etiam Scripturae ſenſus, ſi monſtretur Deus ex creatura, ſcilicet ex mentis humanae exiſtentia: Hinc pro comperto habemus, iiſdem creatarum rerum veſtigiis & ipſos Gentiles Philoſophos ad Dei notitiam perveniſſe, ut ex Apoſt. in Epiſt. ad Romanos, demonſtrat, Petavius lib. 1. de Deo Cap. 1. §. 9.

PRO-

PROPOSITIO PRIMA.

Deus exiſtit.

Tertii generis, ſunt argumenta Metaphyſicorum, inter quos eminet Carthesius. Primum autem eſt hujuſmodi. Quod de aliqua re verum eſt, ſivè poteſt affirmari de ipſa, id continetur in natura, ſeu conceptu illius rei, quod ex se eſt evidens; ſed in idea, ſeu conceptu cujuſque rei continetur exiſtentia, vel poſſibilis, vel neceſſaria, quandoquidem nihil concipere poſſumus, niſi ſub ratione exiſtentis; ergò in natura, ſivè conceptu Entis ſummè perfecti continetur exiſtentia neceſſaria: nam alias conciperetur imperfectum, contra quod ſupponitur concipi, eſt enim exiſtentia radix omnium perfectionum; immò ipſae perfectiones nihil aliud ſunt, niſi modi exiſtendi.

Etſi verò haec demonſtratio non admodum videbitur efficax iis, qui ſolent eas tantum res contemplari, quae producuntur à cauſſis, & ita judicant ea, quae citò exiſtunt, ſeù quae paucis indigent ad exiſtendum, citò perire, ea verò, ad quorum exiſtentiam plura requiruntur, non ità facilè exiſtere. Tamen animadvertere deberent, nos hic non loqui de rebus, quae à cauſſis externis fiunt, ſed de primo Ente perfectiſſimo, cujus ideam habemus, quum habeamus ideam perfectionum, ut ſummae ſcientiae, ſummae potentiae, &c. hoc autem

 à nulla

à nulla cauſſa externa produci poteſt: nam quae fiunt à cauſſis externis, ſivè pauca, ſivè multa ad ea requirantur, quidquid habent realitatis, ſivè perfectionis, id omne debetur virtuti cauſſae externae; ideòque eorum exiſtentia non oritur ex perfectione ſua, ſed ex perfectione tantum cauſſae externae. At verò Ens, quod perfectiſſimum concipitur, quidquid perfectionis habet, nulli cauſſae externae debet, ideòque ejus exiſtentia, ſequitur ex ſola ipſius natura; hoc eſt, ejus exiſtentia nihil aliud eſt, niſi ejuſdem eſſentia. Perfectio igitur rei non tollit ejus exiſtentiam, ſed contrà ponit: imperfectio verò tollit exiſtentiam; itaque de nullius rei exiſtentia certiores eſſe poſſumus, quam de exiſtentia Entis ſummè perfecti, hoc eſt Dei; nam ſi ejus eſſentia excludit omnem imperfectionem, & abſolutam perfectionem involvit, eo ipſo tollit omnem cauſſam dubitandi de ipſius exiſtentia, & ſummam ejus certitudinem exhibet, quod meditanti fiet perſpicuum. Vide eundem Cartheſium meditatione V., & in fine reſponſionis ad primas objectiones.

Secundum argumentum. Habemus ideam Dei: nam per Deum nihil aliud intelligimus, niſi ſubſtantiam ſummè perfectam, in qua nihil planè concipimus, quod defectum aliquem, vel limitationem perfectionis involvat. Ideae autem nomine, non intelligitur imago in phantaſia corporea depicta, hoc eſt in aliqua parte cerebri effictа, ſed intelligitur forma illa cogitationis, per cujus immediatam perceptionem

ſum

ſum conſcius ejuſdem cogitationis; itaut nihil poſſim exprimere intelligendo id, quod dico, quin ex hoc ipſo certum ſit, in me eſſe ideam ejus, quod verbis illis ſignificatur. His poſitis, quum ego expertus cognoverim, me multis imperfectionibus premi, conſcius enim mihi ſum, me deſiderare, dubitare, timere, dolere, quibus equidem carerem, ſi undique perfectus eſſem; conſtat igitur in me eſſe ideas perfectionum: nam idea privationis dependet ab idea poſitivi, quùm non poſſit in aliquo eſſe idea tenebrarum, niſi ex idea lucis; ideòque ſi rem propiùs inſpiciamus, prior eſt in nobis idea Entis perfectiſſimi, quam idea propriae exiſtentiae.

Nunc ita procedit demonſtratio. Habemus ideam Dei: Sed realitas objectiva cujuſque ex noſtris ideis, hoc eſt ipſa entitas rei repraeſentatae per ideam, quatenus eſt in idea, requirit cauſſam, in qua eadem ipſa realitas contineatur, non tantum objectivè, ut eſt in idea, ſed, vel formalitèr, quando ſcilicet objectum ideae tale eſt, quale illud percipimus, vel eminentèr quando ſcilicet objectum non quidem eſt tale, ſed tantum, ut poſſit illius vicem ſupplere. Quod ut clarius percipiatur, exemplo utendum eſt. Unde ſcimus v. gr. Coelum exiſtere; an quia illud videmus? At viſio non tangit mentem, niſi quatenus eſt in idea, hoc eſt non tamquam imago in phantaſia depicta, ſed quatenus inhaeret menti, & informat mentem ipſam, converſam in illam cerebri partem. Sed neque ob hanc ideam poſſu-

mus judicare Coelum exiſtere, niſi quia omnis idea debet habere cauſſam ſuae realitatis objectivae realitèr exiſtentem; quam cauſſam judicamus eſſe ipſum Coelum.

At verò realitas objectiva ideae Dei, nec formalitèr, nec eminenter continetur in Nobis: neque enim Nos tales ſumus, vel perfectius, hoc eſt eminentèr, vel aequè perfectè; ſeù formaliter continemus realitatem Entis perfectiſſimi, ſeù omnium perfectionum, quae in idea Dei objectivè continentur; quae eadem ratio facit, ne poſſit contineri in aliquo alio, praeterquam in ipſo Deo: ſi enim ſupponatur, nihil vel minus eſſe in cauſſa, quam in effectu, jam nihil in cauſſa, erit cauſſa effectus: nulla autem res, nec ulla rei perfectio actu exiſtens, poteſt habere nihil, ſivè rem non exiſtentem pro cauſſae ſuae exiſtentiae, quod eſt evidens; igitur haec idea Dei, quae in nobis eſt, quum non poſſit habere nihil pro cauſſa, non nos metipſos, non aliquid aliud, quod ſit ipſo Deo minus perfectum; ſequitur debere habere Deum ipſum pro cauſſa; itaque Deus exiſtit.

Tertia verò Cartheſii demonſtratio, quoniam difficultates aliquot pati poſſe videbatur; ideò ad removendum omne offendiculum, conſentaneum viſum eſt, primum duas alias propoſitiones demonſtrare, ex quibus vis illius demonſtrationis pendet. Prima autem haec eſt. Quanto res eſt perfectior ex natura ſua, tantò magis exiſtentiam involvit neceſſariam; & è contrario, quo magis neceſſariam involvit

exi-

exiſtentiam, eò eſt perfectior.

Probatur. Quia in idea, ſeù conceptu cujuſcumque rei continetur exiſtentia, ut ſupra dictum eſt; ſi igitur ponamus A eſſe rem, quae habet decem gradus perfectionis, ejus conceptus involvit plus exiſtentiae, quam ſi ſupponamus habere quinque gradus perfectionis: nàm quum de nihilo nullam poſſimus affirmare exiſtentiam, quò magis cogitatione detrahimus ejus perfectioni, tantùm negamus de poſſibilitate ejus exiſtentiae: tantò magis enim de nihilo participare concipimus; igitur ſi concipimus gradus perfectionis ipſius diminui uſq; ad ciphram, ſivè zerum, nullam continebit exiſtentiam, hoc eſt impoſſibilem exiſtentiam: Si verò concipimus perfectionis gradus augeri in infinitum, continebit ſummam exiſtentiam, hoc eſt maximè neceſſariam; Quum autem haec duo ſeparari non poſſint; ſequitur rem, quo magis natura ſua involvit neceſſariam exiſtentiam, eò eſſe perfectiorem, quod erat primum.

Secunda propoſitio eſt. Qui habet potentiam ſe conſervandi, ejus natura involvit exiſtentiam neceſſariam. Probatur: Qui habet vim ſe conſervandi, habet vim ſe creandi; ex eo enim, quo ego nunc cogito, non ſequitur neceſſariò me eſſe cogitaturum poſtea, Conceptus enim, quem habeo meae cogitationis, non continet neceſſariam exiſtentiam cogitationis; nam poſſum clarè, & diſtinctè concipere cogitionem, quamvis ſupponam, eam non exiſtere. Quum autem omnis cauſſa debeat continere perfectionem effectus; ſequitur dari aliquid, vel in nobis, vel extrà nos,

quod nondum intelleximus, cujus natura involvit exiſtentiam, & ſit cauſſa, cur noſtra cogitatio incoepit, & pergat exiſtere: nam quamvis noſtra cogitatio incoepit exiſtere, non ideo ejus natura, ſeù eſſentia neceſſariam exiſtentiam magis involvit, quàm antequàm exiſteret; igitur indiget eâdem vi, ut perſeveret in exiſtendo, quà indiget, ut incipiat exiſtere.

Nunc ſic: Qui habet vim se conſervandi, habet vim ſe creandi, hoc eſt, non indiget ulla cauſsâ externà ad exiſtendum, ſed ſola ipſius natura erit cauſsa ſufficiens, ut exiſtat, vel poſſibilitèr, vel neceſſario; at non poſſibilitèr: nam ut proximè demonſtratum eſt, tunc ex eo, quod jam exiſteret, non ſequeretur ipſum poſtea extiturum, quod eſt contra hypotheſim; ergò ejus natura erit cauſſa ſufficiens, ut exiſtat, non poſſibilitèr, ſed neceſſario, hoc eſt, ejus natura neceſſariam involvit exiſtentiam, quo demonſtrata eſt ſecunda propoſitio.

Venio nunc ad demonſtrationem principalem, qua probatur exiſtentia Dei ex eo, quod nos ipſi habentes ejus ideam, exiſtimus. Si haberem vim conſervandi me ipſum, talis eſſem naturae, ut neceſſariam involverem exiſtentiam, ex probatis: ſed ex probatis etiam, id quod involvit abſolutè neceſſariam exiſtentiam, eſt quid abſolutè perfectiſſimum; ergo mea natura continere debet omnes perfectiones: ſed ego quatenus ſum res cogitans, ſum certus habere multas imperfectiones, ut quod dubito,
timeo,

timeo, deſidero, &c.; ergo non habeo vim conſervandi me ipſum; neque dici poteſt, quod ego careo illis perfectionibus, quia eas mihi ſpontè denego: nam hoc eſt omni luce clarius, quod ſi res cogitans novit aliquas perfectiones, quibus ipſa careat, ſi poſſit, ſtatim eas ſibi dabit.

Procedit modò demonſtratio. Ego exiſto, neque quandiù exiſto, poſſum exiſtere, quin conſerver; ſed non habeo vim conſervandi me ipſum; ergò conſervor ab alio; ſed non ab alio, qui non habet vim ſe conſervandi propter eandem rationem, qua ego me ipſum conſervare non poſſum; ergò conſervor ab alio, qui habet vim ſe conſervandi; ergo cujus natura involvit exiſtentiam neceſſariam; ergò quae continet omnes perfectiones, quas intelligo pertinere ad Ens infinitè perfectum, qui eſt Deus; igitur Deus exiſtit.

PROPOSITIO SECUNDA.

Deus unus eſt.

Probatur: omnis perfectio, quae in Deo eſt, eſt ab ipſo Deo, alioqui ſi eſſet ab alio, jam non conciperetur Deus eſſe ſummè perfectus, quod ejus definitioni repugnat; ergò Deus eſt unus. Quod ſi negas, finge per hypoteſim plures eſſe Deos, v. gr. A. & B., jam uterque erit ſummè intelligens, quandoquidem eſt infinitè perfectus; ergò A intelliget omnia, hoc eſt ſe ipſum, & B., & pariter B. intelliget

se ipſum, & A.: ſed A. & B. neceſſariò exiſtunt: nam Dei exiſtentia ex demonſtratis eſt ipſa ejus eſſentia; ergò cauſſa veritatis, & neceſſitatis ideae, quam habet A. ipſius B., erit ipſe B.; & è contrario cauſa veritatis, & neceſſitatis ideae, quam habet B. ipſius A., erit ipſe A; ergò dabitur aliqua perfectio in A., quae non eſt ab A., & aliqua perfectio in B., quae non eſt à B., ergò A., & B. non ſunt ſummè perfecti, adeòque nec Dii: nam perfectio intellectus unuſcujuſque partim a ſe, partim ab alio dependeret.

PROPOSITIO TERTIA.

Tres ſunt Divinae Perſonae.

HActenus cum Metaphyſicis ratiocinati ſumus ad demonſtrandam Dei exiſtentiam & unitatem; Nunc ad Chriſtianae Religionis Myſteria abſtruſiora gradum facimus, ubi omnis humana ratio caligat,& ad ſolum Verbum Dei,quà ſcriptum quà traditum recurrendum eſt: undè Hilarius inquit lib. VIII. de Trinitate n. 52 *Hoc Eccleſia intelligit, hoc Synagoga non credit, hoc Phyloſophia non ſapit*. Solet autem haec diſputatio, ità vulgò à Theologis inſtitui, ut partim laborent adverſus Judaeos, ut evincant, poſſe Triadem probari ex Veteri Teſtamento: quorum ego laborem, etſi commendatione dignum cenſeam, quum plura adducantur, quae ad propoſitam rem faciunt, ut inter alia illud Geneſeos XVIII., ubi de Abrahamo dicitur: *Tres vidit*

vidit, *& unum adoravit*, ſub qua ſpecie, inquit Auguſtinus lib. II. de Trinit. Cap. 11. fuit Trinitas tunc adumbrata: tamen quia noluit Deus myſterium Judaeis aperire, ne Gens maximè in idolatriam prona, ſtatim Aegyptiorum more plures Deos adorare coepiſſet: dici etiam poſſet, nihil adverſus ineffabile hoc Myſterium facere, ſi in Veteri Teſtamento parcius, obſcuriuſque, perſonarum fuerit commendata Trinitas.

Partim verò adverſus haereticos agunt, tùm veteres, tùm recentiores. Ex veteribus Trinitatem opugnarunt, Arius, Sabellius, Eunomius, Paulus Samoſatenus, Macedonius, aliique. Proximioribus autem noſtro ſaeculis, Antitrinitariorum emerſit Princeps, Michaël Servetus Hiſpanus, editis quibuſdam libris, quos inſcripſit de *Erroribus Trinitatis*: ubi Trinitatem, imaginariam eſſe, contendit, & cum unius Dei profeſſione pugnare; ac propterea Trinitarios eſſe Atheos. Hic autem Genevae comprehenſus, autore Calvino, vivus combuſtus eſt anno 1555. Hunc ſectati ſunt Valentinus Gentilis Conſentinus, Fauſtus Socinus Senenſis, à quo Secta haec Socinianorum nomen traxit; dicuntur etiam Unitarii, & Fratres Poloni, quippe in Polonia, & Tranſylvania haec peſtis mirè graſſatur.

Ceterum, ſi ex novo Teſtamento omnia depromere vellemus argumenta; nihil aliud eſſet, inquit Petavius, niſi integrum illud tranſcribere; adeò nulla eſt pagina, ex qua non aliquod argumentum deſumi poſſit. Erit igitur noſter

labor

labor ſelectiores quoſdam locos expendere. Primum eſt initio Evangelii Johannis: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum, &c., & Verbum caro factum eſt, &c.* Hunc locum urget Tertullianus adverſus Praxeam, & Athanaſius in Oratione contra Sabellii gregales: Ibi enim, Verbum, apertè diſtinguitur à Deo, quum dicatur fuiſſe apud Deum: ſi autem Verbum illud *Dei*, fuiſſet in corde Patris, nec eſſet hypoſtaſi ab eo diverſum, non diceretur Deus apud Deum, quemadmodum Verbum, ſeù ſermo hominis, non dicitur eſſe homo apud hominem, quum neque vivat, neque ſubſiſtat, ſed ſit viventis, ac ſubſiſtentis animi motus. Si igitur Verbum eſt apud Patrem, eſt à Patre diſtinctum, at non natura, quum dicatur eſſe Deus; ergo Perſona.

Secundus eſt evidens locus Johannis XIV. ubi ait Chriſtus: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem: Non creditis, quia Ego in Patre, & Pater in Me eſt? Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis.* Hic obſervandum, quod ne forſè quis putaſſet, Filium eſſe Patrem, & Patrem eſſe Filium, ac tantum nomina diverſa, una verò Perſona; ob eam rem dicit Dominus: *Ego in Patre, & Pater in me eſt*; hoc enim abſurdè, & inſulsè de una, & ſingulari Perſona diceretur. Praeterèa, ut aequalitatem cum Patre oſtenderet, ait: *Qui videt me videt & Patrem*. Si enim aliquid eſt in prototypo, quod non eſt in imagine, falsò quis diceret, qui videt prototypum, videt imaginem,

&

& hoc quidem in creatis. In Deo autem, cujus natura ſimpliciſſima eſt, non liceret ita pronunciare, qui videt unam perſonam, videt & alteram, niſi eſſent adeo ſimiles, ut in nihilo prorſus natura differrent, vel aliqua eſſet perfectio in una, quae in altera deſideraretur. Ita Chryſoſtomus Homilia 74. in Johannem: *Qui creaturam videt, non ideò videt Dei ſubſtantiam; itaque ſi diverſae eſſent ſubſtantiae, nunquam illud diceret: Nemo quid ſit aurum neſciens, poteſt in argento, auri videre ſubſtantiam, non enim alia per aliam natura videtur.*

Tertio probatur ex Cap. III. Matthaei, ubi expreſſa reperitur Perſonarum diſtinctio in Baptiſmo Chriſti in Jordane. Primo enim Pater de Coelis loquitur. *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Habetur igitur diſtinctio Filii à Patre. Secundo de Spiritu Sancto dicitur: *Vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut Columbam, & venientem ſuper ſe.* Itaque Spiritus Sanctus, qui deſcendit neque Pater erat, qui locutus eſt, neque Filius qui baptizabatur; diverſa igitur ab utroque Perſona.

Reſpondent Sociniani: Filium, de quo Matthaeus loquitur, non eſſe Filium naturalem, ſeù conſubſtantialem Patri; ſed eſſe perſonam Chriſti, quae licet ſit mera Creatura, tamen ratione unionis, quam habet cum Deo per caritatem, dicitur Deus. Per Spiritum Sanctum verò, non intelligitur perſona aliqua à Patre diſtincta, ſed ipſa Divinitatis Virtus, qua Chriſtus abundè in Baptiſmo cumulatus fuit. Eadem igi-

igitur ſentiunt hodie Sociniani, quae olim Praxeas, & Pauliani; negabant enim Trinitatem, & Chriſtum purum hominem eſſe, docebant; unde appellati ſunt ſecundi Judaei, autore Epiphanio haereſi 65.: ajebant enim, unum eſſe Deum, & in ipſo eſſe Verbum, & Spiritum Sanctum, ut in corde hominis verbum eſt: unde in Concilio Nicaeno ſtatutum legimus, ut rebaptizarentur, qui à Paulianis baptizati fuerant.

Sed impugnatur praecedens reſponſio; tùm quia Chriſtus verus eſt Deus, ut inferius probabitur contra Neſtorium; tùm etiam quia Chriſtus, loco citato, non dicitur Filius ſimplicitèr, ſed per emphaſim quandam, qua diſtinguitur ab iis, qui per adoptionem tantum dicuntur Filii Dei; *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. De Spiritu Sancto vero, quis neget, in Evangelio non ſignificare virtutem Dei, ſed Perſonam Divinam à Patre, & Verbo diſtinctam? en quid ait Lucas Cap. III. *Et deſcendit Spiritus Sanctus corporali ſpecie ſicut Columba in ipſum*. Deſcenſus autem eſt actio perſonalis; nec in ſacris literis dicitur uſquam Dei virtus, aut Dei proprietas deſcendere.

Quarto id probatur ex forma; qua Baptiſmus adminiſtratur ex inſtitutione Chriſti. Matthaei XXVIII. *Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Vel enim dices, Filium, & Spiritum Sanctum eſſe Creaturas; & hoc abſurdum eſt, quum nulla res creata, Deoque inferior, adſciſci debuerit in conſortium Dei. S. Ambro-

ſius lib. I. de Fide, Cap. 1. Inaequalium ſocietas melioris offenſa eſt, & injuria ejus, qui verè Deus eſt, ſi ei non verus alius comparetur. Hinc impium eſſet aliquem baptizare in nomine Dei, & cujuſcunque etiam praeſtantiſſimae creaturae; quamobrem Paulus ita Corinthios increpat Epiſt. I. Cap. 1. verſu 13. *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Ratio autem eſt, quia nomen, eſt autoritas. Virgilius II. Aeneidos

. . . . . . Et magnum Reginae nomen obumbrat.

Autor autem dicitur ab Juriſconſultis, à quo jus in nos tranſit. L. IV. D. de Evictionibus. Et Johannis V. *Ego veni in nomine Patris mei*, &c. Dividere autem autoritatem in Baptiſmo inter Deum, & Creaturas, pluſquam impium eſt.

Vel dices: in ſolius Dei nomine baptizari, ſed illa tria, eſſe tantum nomina diverſa, rem verò eandem; & tunc magna, & intolerabilis eſſet futilitas, eandem rem per plura nomina deſignare; immò quum nomina ſint accipienda in ſignificatione propria, ſi eſt Pater, & eſt Filius, jam Pater non eſt Filius: nam ſi Deus eſſet una Perſona; qua tandem ratione dici poſſet, quod eadem Perſona ſit Pater, & ſit Filius; quod enim generat, & quod generatur, quod mittit, & quod mittitur, quod ſpirat, & quod ſpiratur diſtinguitur realitèr. Igitur Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, ſunt Perſonae diſtinctae. Ita Tertullianus Cap. XI. adverſus Praxeam: *Si Filium, inquit, nominat, Filius autem non*

aliis

alius erit, quam qui ex ipſo prodiit: ſermo autem prodiit ex ipſo, hic erit Filius: non ipſe, de quo prodiit, non enim ipſe prodiit ex ſemetipſo.

Tandem, ut cetera mittam, ſi excutiantur quotquot ſunt loci Theologici, ex ſingulis, argumentum erui poteſt ad hanc veritatem demonſtrandam; nam praeter ſcripturas, quibus nihil apertius, Traditio eſt in hoc, prae aliis Articulo certiſſima, ſivè loquamur de Conciliis Oecumenicis; Primum Generale Nicaenum damnavit Arium; & quotcumque deinde ſecuta ſunt, omnia Antitrinitarios diris devoverunt: Sancti Patres, Pontifices, qui extiterunt, poſtquam erupit Acherontis ille abortus, Arius, omnes in eum, ejuſque Sectarios ſtylum exacuerunt, ita ut nullus omnino Chriſtianus uſque ad Servetum, & Socinum, peſtiferum hoc dogma jamdiù conſopitum, excitare auſus ſit. Si igitur Traditione didicimus, quid ſit Eccleſia Chriſti, & Traditione Chriſtiani ſumus: ex Traditione quoque hoc debemus tueri, Divinas Perſonas eſſe tres, & peſſimos iſtos Unitarios execrari, & ad corvos mittere.

Contra Perſonarum Triadem, opponunt Sociniani, primo: Ubi eſt pluralitas, ſivè Naturarum, ſivè Perſonarum, ibi unitas eſſe non poteſt: Sed Scriptura docet, Deum eſſe unum, & ſolum; ergò Perſonae iſtae ſunt commentitiae. Ita enim Johannes Cap. XVII. Evangelii: *Haec eſt vita aeterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Primae Corinthiorum VIII. ait Apoſtolus: *Nobis unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum, &*

unus

unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum. Idem III. ad Epheſios: *Unus Deus, & Pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis*.

Reſpondeo, textus Scripturae, qui docent, Deum eſſe unum, non pugnare cum Trinitate Perſonarum: ibi enim Scriptura confutare vult Deos Gentilium, & ſtabilire unam Dei eſſentiam, & naturam: quum autem Perſonae unam habeant naturam Divinam; ſequitur unum, ac ſolum Deum eſſe. Verba autem citata ex Evangelio Johannis, ita ſunt diſponenda, autore S. Auguſtino Tractatu CXV. in eundem; *Haec eſt vita aeterna, ut te, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum, cognoſcant ſolum Deum verum*. Confirmatur hoc ex S. Athanaſio Oratione IV. in Arianos, ubi ait: *Quum Pater ſolus Deus, & verus appellatur, non ad exautorationem ejus appellatur, qui dicit, Ego ſum veritas; ſed ad demolitionem eorum, qui ex natura tales non ſunt. Sic quum dicit Paulus, Patrem eſſe unum Deum, eodem modo id dicit, quo ait, Chriſtum eſſe unum Dominum; quemadmodum igitur Chriſtus ita eſt Dominus, ut tamen non excludat à dominatu Patrem, ita Pater ſic Deus eſt, ut non excludat à Divinitate Filium*.

Secundo opponitur. Deus eſt Ens à se, & per hoc à creaturis differt, quae ſunt ab alio: ſed pluralitas Perſonarum in Deo, ſupponit unam ab alia procedere, & ab ea accipere ſuum eſſe, quod idem eſt, ac eſſe ab alio; quum igitur hoc repugnet Divinitati, repugnat quoque Perſonarum diſtinctio.

Reſpondeo; ex Divinis Perſonis, unam non eſſe ab alia tanquam à cauſſa, ſed tanquam à principio; Ens, quod dat eſſe alteri per modum cauſſae, non dat illi proprium ſuum eſſe, ſed tantùm ſimile, ut homo generat hominem: At verò Ens, quod dat eſſe alteri per modum principii, communicat ipſi proprium ſuum eſſe; atque ideo, ſi eſſe principii eſt independens, etiam eſſe illius, qui oritur à principio, erit independens; unde conſtat, Filium in Divinis non eſſe minus perfectum, quam principium ex quo generatur, ſivè Pater; in utroque enim eſt unum, atque idem eſſe.

Tertio opponitur. Si ex illis verbis Johannis I.: *In principio erat Verbum*, colligi poſſet aeternitas, adeoque Divinitas Filii: etiam ex Capite 1. Geneſis: *In principio creavit Deus Coelum, & Terram*, inferri poſſet aeternitas Coeli, & Terrae: Atqui haec non demonſtratur ex Geneſi, ergò nec illa ex Johanne.

Reſpondeo, quod idcircò Coeli, Terraeque aeternitas ex illo Geneſis non infertur, quia Moyſes non dicit, in principio fuiſſe, ſed in principio creata fuiſſe, quod autem creatum eſt, aeternum eſſe nequit: Johannes contrà, non dicit Verbum in principio factum, vel creatum, ſed ſimpliciter fuiſſe: imò omnia quae facta ſunt, per ipſum facta fuiſſe, quod manifeſtè indicat aeternitatem Verbi, & Mundi in tempore creationem. Quod ſic probo argumento S. Auguſtini, Tractatu 1. in Johannem. Creare ſolius eſt Dei: à nihilo enim ad Ens, eſt diſtantia infinita, ſeù qua major excogitari non poteſt,

eſt, adeòque ad id requiritur virtus infinita: ſed omnia ſunt creata per Verbum, ergò Verbum eſt Deus. Praeterea id, per quod omnia creata ſunt, creatum eſſe non poteſt: ſi enim omnia ſunt facta per Verbum, & Verbum ipſum eſt factum, jam Verbum factum erit per aliud Verbum, ſeù per Verbum Verbi, atque rurſus; vel hoc factum eſt per aliud Verbum, & ſic in infinitum nugatoriè ibitur: vel non; *& illud ipſum*, inquit Auguſtinus, *dico ego unicum Filium Dei; ſi verò Verbum illud, per quod omnia facta ſunt, non eſt creatum, erit ipſe Deus.*

Quartò opponitur: Haec vox *Deus* poteſt de Filio praedicari; ſed ita, ut non ſit ſummus ille Deus, qui unus eſt, ſed ſenſu aliquo tropologico, ut quum dicitur Exodi VII. quod Moyſes vocatus eſt *Deus Pharaonis*.

Reſpondeo, hoc Arianorum effugium praecluſum fuiſſe ab Hilario; quia Scriptura non dicit, Moyſem abſolutè Deum, ſed Deum Pharaonis, hoc eſt à Deo, Pharaoni datus, dum timetur, dum oratur, dum punit, dum medetur, unde ait Dominus: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis*. *Aliud eſt*, inquit Hilarius, *Deum dari, aliud Deum eſſe: eò ipſo quod dicitur conſtitutus Deus, non naturalis, ſed fictitius Deus ſignificatur. Erat igitur Deus Pharaonis, hoc eſt in opinione Pharaonis*. Adde quod ibi non legitur nomen *Adonai*, quod apud Hebraeos erat proprium Dei nomen, ſed *Elohim*, quod Rabbi Abraham Chaldaeus, interpretatur *Nuntium*, & *Legatum* ad Pharaonem. Sic Pſalmo VIII. verſ. 6. *Minuiſti eum paulo minus ab*
 Elohim.

Elohim. Septuaginta, & Pagninus vertunt, ab *Angelis*, Hieronymus, & Pratejus, à *Deo*.

Aliud quoque ex grammatica ſubſidium, petunt Sociniani, quod & olim oſtendebant Ariani, quos refutat Chryſoſtomus Homilia III. in Johannem: ajunt in praefato Cap. 1. Johannis, in Graeco exemplari Verbum dicitur Deus, *Theos*, ſed ſine articulo: quum tamen ſemper ac in Scripturis eſt ſermo de Deo, additur ejus nomini articulus praepoſitivus, qui vim quamdam habet, & efficaciam ſpecialem; itaque quum dicitur, *Otheos*, non eſt ſimplicitèr, ac ſi dicas, *Deus*, ſed ſummus ille, ac magnus Deus: ut quum dicitur Poëta ſinè articulo apud Graecos, quemvis Poëtam ſignificat; at verò cùm articulo, indicat Homerum, qui in Poëſi primas tenet. Verbum igitur, loco citato, non intelligitur de Deo ſummo, ſed quodam minori Deo, ſeù de eo, qui propter ſingularem inter creaturas excellentiam, Deus appellatur.

Atque ità boni iſti Sociniani, nos ad ineptias Gentilium redigere moliuntur, qui habebant Deos Superos, Medioximos, Semones, & Minutos, quos Plautus vocat Patellarios. Ad rem Chryſoſtomus reſpondet, quod etiam Pater nonnunquam ſine articulo praepoſitivo appellatur in Sacris Libris, ut legere eſt in eodem Cap. 1. verſ. 6. *Fuit homo miſſus à Deo*, ubi deeſt articulus. Et è contrario Filius ſaepè vocatur Deus praepoſito articulo, ut ad Romanos IX. 5. ibi: *Ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſaecula*. Ratio autem cur Johannes in illis verbis:

Et Deus erat Verbum, non adjecit articulum voci Deus (oportet enim cum Grammàticis Grammaticum agere) eſt, quia in Graeca lingua, maximè verò Proſarum Scriptores, articulum addunt ſubjecto propoſitionis, non autem attributo, ſivè praedicato, ut docet prae ceteris Conſtantinus Rhodocanacides in Tractatu de articulis Regula III. Quum igitur, in ea propoſitione, Verbum ſit ſubjectum, Deus ſit praedicatum, juxtà expoſitionem Hilarii lib. I. de Trinitate Cap. 7.; propterea abſtinuit Johannes ab articulo in voce, *Deus*.

Sed belli ſanè, ac miri Grammatiſtae fuerunt veteres Ariani, quorum gregem aequè ſtrigoſi ſequuntur Sociniani. Cavillantur enim & illud; *Omnia per ipſum facta ſunt*; quia particula *per*, non ſignificat cauſſam principalem, ſed tantùm inſtrumentalem denotat: aliud quippè eſt, aliquid ab aliquo creari, quod indicat cauſſam principalem, aliud per aliquem creari, quo inſtrumentum deſignatur. Quum igitur dicat Scriptura, omnia per Verbum facta fuiſſe; ſenſus eſt, Verbum fuiſſe veluti inſtrumentum creationis univerſi, quo Deus uti voluit, adeòque ex eo non rectè inferri, Verbum eſſe Deum. Ita Ariani apud S. Athanaſium lib. de Communi Eſſentia Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & apud Baſilium lib. de Spiritu Sancto Cap. II.

Hoc autem vix reſponſione dignum eſt. In Scripturis enim praepoſitio, *per*, non minus quam praepoſito, *ab*, conjungitur cum cauſſa principali, quod exemplis eſt manifeſtum. Ge-

neſis IV. *Poſſedi hominem per Deum*. Proverbiorum VIII. *Per me Reges regnant*. Primae Corinth. I. *Paulus vocatus Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei*. Praeterea idem Apoſtolus, erit idoneus autor noſtrae interpretationis; quod ſcilicèt illa verba, *per ipſum*, ſignificent cauſſam principalem, non autem inſtrumentum: nam Cap. I. ad Hebraeos, verba illa pſalmi CI.: *Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt Coeli*, quae procul dubio David de Deo praedicat, ipſe tribuit Filio Jeſu Chriſto. Quum igitur noſtra interpretatio, ſit ab ipſo Divino Spiritu profecta, & ab omnibus Patribus admiſſa; ſequitur, nimis impudentes, & temerarios eſſe Arianos, qui aliam ſubſtruere audent. Nihil dicam de quaeſtione illa, an creatura poſſet à Deo aſſumi ad creandum, ſaltem inſtrumentalitèr, nè(quod prohibeat Deus)in Scholaſticorum fines irrumpamus.

CAPUT SECUNDUM

De Divinis Relationibus.

NOmine Relationum Divinarum, intelligunt Theologi habitudines reales unius Perſonae ad aliam. Quum enim in Deo ſint reales proceſſiones, ſivè origines unius perſonae ab alia, hoc eſt Filii à Patre, Spiritus Sancti à Patre, & Filio; ſequitur neceſſariò dari habitudines principii ad principiatum; adeòque reales Relationes, quibus una perſona ab alia diſtinguitur; quum enim Natura Divina ſit eadem

in

in omnibus; ſequitur diſtinctionem unius, ab alia non poſſe ex ipſa natura, & eſſentia deſumi; petenda igitùr eſt ex Relationibus.

Quomodo autem hae Relationes diſtinguantur ab ipſa natura, an ſcilicet *modali* diſtinctione, ut cenſuit Durandus, an *formali* ex natura rei, quam obtendunt Scotiſtae, an *rationis ratiocinatae*, quam Thomiſtae propugnant, an ſolâ diſtinctione *rationis ratiocinantis*, qua contenti ſunt Nominales, ad nos veſtigare non pertinet, quum non pertineat ad Fidem; itaque unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Quod ad Fidem pertinere creditur, illud eſt, Relationes ab Eſſentia, non diſtingui *realiter*, licèt realiter diſtinguantur inter se, ut definivit Concilium Rhemenſe contra Gilbertum Porretanum Pictavienſem Epiſcopum ubi dicitur: *Credimus nullas omnino res, ſivè relationes, ſivè proprietates, ſivè ſingularitates, ſivè unitates dicantur adeſſe Deo, quae ſint ab aeterno, & non ſint Deus.*

PROPOSITIO UNICA.

Relationes Divinae, ab ipſa Natura Divina, non diſtinguuntur realitèr.

PRobatur. Si Relationes Divinae ab Eſſentia realiter diſtinguerentur, daretur in Divinis, non tantum Trinitas rerum, ſed etiam Quaternitas, hoc eſt tres Perſonae, ſeù Rela-

tiones, & Eſſentia Divina; ſed in Divinis non datur Quaternitas rerum, ut definitum eſt in Concilio Lateranenſi IV. ab Innocentio III. in Cap. 2. de Summa Trinitate, illis verbis: *In Deo ſolummodò Trinitas eſt, non quaternitas, quia quaelibet trium Perſonarum, eſt illa res, videlicet ſubſtantia, Eſſentia, ſeù Natura Divina, quae ſola eſt univerſorum principium, praeter quod aliud inveniri non poteſt*. Igitur Eſſentia à Relationibus non diſtinguitur.

Quod ſi dicas; in citato textu Concilii, agi tantum de Quaternitate Perſonarum, non autem de Quaternitate rerum; falsò dixeris: quandoquidem in Concilio agitur de illa Quaternitate, de qua loquebatur liber Abbatis Joakimi, editus contrà Petrum Lombardum, Magiſtrum Sententiarum, qui liber fuit in eo Concilio damnatus: ſed in illo agebatur de Quaternitate rerum, non de Quaternitate perſonarum; itaque de eadem agitur in Concilio. Hoc tamen, ut intelligatur, ſciendum eſt, quod vulgò fertur, Magiſtrum Sententiarum in primo diſtinct. V. haec ſcripſiſſe: *Quaedam ſumma res eſt, Pater & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non eſt generans, neque genita, neque procedens*; quae tamen verba in Magiſtro non reperiuntur, teſte Petavio lib. VI. de Trinitate Cap. 12. num. 4. Ex illa tamen Doctrina, Joakimus Abbas collegit, quod cenſuit reprehenſione dignum, quod ſcilicet ex illa propoſitione, daretur Quaternitas: eò argumento, quia praeter Patrem, qui genuit, & Filium, qui generatur, & Spiritum Sanctum, qui procedit, ſumma illa res veniebat in numerum,

merum, quae neque generat, neque generatur, neque procedit, quia Eſſentia non generat Eſſentiam. Ipſe verò ſeparabat tres Perſonas, non ſolum Relationibus, & proprietatibus, ſed etiam Naturis, & Eſſentiis, quas numero diſtinctas in tribus ità conſtituebat, ut una eſſet Eſſentia, & Natura, non vera, & propria unitate, ſed quaſi collectiva; quemadmodum multi homines dicuntur unus populus, & multi fideles una anima. Conſtat igitur ex diſputatione Joakimi adverſus Magiſtrum, non contendere illum, ex propoſitione Magiſtri ſequi Quaternitatem Perſonarum, ſed tantum Quaternitatem rerum, quae conſtaret ex Perſonis, & ſumma illa re, quam Magiſter dicebat, neque generantem eſſe, neque genitam, neque procedentem. Quum itaque Innocentius in Concilio, damnaverit Joakimum; ſequitur in ipſo agi de Quaternitate rerum, non de Quaternitate Perſonarum.

Secundo probatur. Relationes, quas Gilbertus voluit eſſe ab Eſſentia Dei diſtinctas, non ſunt quidem fictum ſed reale; ergò iſtud Ens, quod in ſyſtemate Gilberti, eſſet reàliter diſtinctum ab Eſſentia Divina, vel eſſet increatum, vel creatum. Si primum, eſſet Deus: quod enim eſt increatum, eſt eſſentialiter Deus, & è converſo; eſſet igitur indiſtinctum à Deo. Si ſecundum; ergò quaelibet Divina Perſona, eſſet aliquid realitèr compoſitum ex Divina Natura, & aliquo Ente creato, ſeù relatione, quod repugnat ſimplicitati Dei: compoſitio enim, quae eſt diſtinctorum

rum unio, imperfectionem involvit. Meritò igitur, quum haec, & ſimilia opinionum portenta, Gilbertus in magno quodam Clericorum conventu effudiſſet, delatus fuit ad Eugenium III., à quo damnatus eſt ejus libellus; primum in Concilio Pariſienſi, deindè in Concilio Rhemenſi: ubi egregiè contrà ipſum, diſputavit Sanctus Bernardus.

Oppones. Magis opponuntur relativum, & abſolutum, quam relativum, & relativum; debent igitur magis diſtingui; atqui relativum, & relativum in Divinis diſtinguuntur realitèr, ut Paternitas, & Filiatio; nam ſi Perſonae inter ſe diſtinguuntur realitèr, & non per eſſentiam, ſed per relationes diſtinguuntur; oportet, ut relationes ipſae, non minus realitèr inter ſe diſtinguantur ex vi regulae, *propter quod unumquodque tale, & illud magis*; ſi igitur relativa inter ſe ſunt realiter diſtincta, à fortiori ſunt diſtincta ab Eſſentia, quae eſt quid abſolutum.

Reſpondeo, propoſitionem eſſe falſam; quia licèt abſolutum, & relativum ſint in diverſo ordine, tamen non ſunt ſibi invicem oppoſita; ex contrario verò relativum, & relativum in Divinis, ita ſibì opponuntur, ut unum excludat alterum; qui enim dicit Patrem, dicit Filium ab eo diſtinctum; qui dicit principium, dicit terminum à principio diſtinctum: at qui dicit Patrem, aut Filium, non dicit aliquid excludens naturam Divinam, quum nullam cum ea oppoſitionem habeat; Hinc Axioma illud ex Patribus, apud Theologos obtinuit: *In Divinis omnia ſunt unum, ubi non intercedit oppoſitio relativa*.

Secun-

Secundo opponit Gilbertus, Theodoreti autoritatem, dicentis. *Qui naturam, & perſonam idem eſſe intelligit, in diviſionem Arii incidet, aut in confuſionem Sabellii*. Opponit quoque S. Hilarii locum, dicentis: *Non eſt idem Natura, quod res Naturae*. Igitur Sanctis Patribus Natura, & Perſona non ſunt idem: ſed Relatio nihil aliud eſt, niſi fòrma, quae conſtituit Perſonam; ergo Relatio, & Eſſentia diſtinguuntur realitèr.

Reſpondeo, ſenſum dictorum Patrum eſſe, non debere nos intelligere Naturam, & Perſonam, idem eſſe; non autem, quod realitèr Natura, & Perſona non ſint idem, idem enim ſunt, ſed conceptus diverſi; nam conceptus Naturae, prout eſt conceptus naturae, non eſt idem cum conceptu Perſonae, prout eſt conceptus Perſonae; etenim quum Natura Divina ſit infinita, praebet menti noſtrae fundamentum eam intelligendi, modò ſub conceptu perſonae: quandoquidem propter ſui infinitudinem duplici officio fungitur, & Naturae, & Perſonae, ſed conſiderata ſub diverſo reſpectu.

Tertio opponitur. De una, eademque re, non poſſunt verè dici duo attributa contradicentia; oportet igitur, ut ſi vera dicuntur, illa *realiter* ſint diſtincta: atqui de Natura Divina, & Relationibus, praedicantur verè attributa contradicentia; ergo non ſunt unum realiter. Aſſumptio probatur, quia Natura Divina per generationem aeternam, communicatur Filio; Paternitas verò, non communicatur: In Incarnatione, Perſona Verbi aſſumpſit naturam humanam

non

non autem Natura Verbi aſſumpſit naturam humanam: ſed communicari, & non communicari, aſſumere, & non aſſumere, ſunt contradictoria; ergò de Eſſentia, & Relationibus, contradictoria verificantur.

Reſpondeo: quod tunc de eadem re, non poſſunt praedicari duo contradictoria, quando non eſt virtualitèr multiplex: verùm Eſſentia Dei, licèt actu ſit ſimpliciſſima, tamen propter ſui eminentiam, eſt virtualitèr multiplex, hoc eſt aequivalet rebus diſtinctis; itaque rectè dicimus, Naturam Divinam communicari, & non communicari; hoc eſt, communicari ſecundum conceptum relativum: eandemque ſecundum conceptum relativum, hoc eſt, prout Verbum aſſumpſiſſe Naturam humanam; ſecundùm conceptum abſolutum, non aſſumpſiſſe naturam humanam: Atque haec eſt ratio, cur Theologi in varias ſententias abierint, & alius modalem, alius formalem, alius virtualem diſtinctionem invexerit; ad removendam, ſcilicèt contradictionem, quarum (modò abſtineas à reali), quamvis elige, nihil enim ad nos attinet.

CAPUT TERTIUM

De Divinitate Chriſti.

PRimus, qui Chriſti Divinitatem impugnare auſus eſt, videtur fuiſſe Cerinthus; licèt S. Irenaeus priorem eo, recenſeat Carpocratem. Sed oportet, Cerinthum antiquiorem fuiſſe: nam Carpocrates collocatur à Theodoreto ſub Hadria-

no

no Imperatore: Cerinthus verò, fuit aequalis S. Johannis Apoſtoli; unde refert Euſebius Caeſarienſis lib. IV. Hiſtoriarum Cap. 14. Quod quum aliquando Johannes ad Balneum veniſſet lotum, animadvertens tum, illuc acceſſiſſe Cerinthum, ſtatim se inde proripuit, dicens: *ne balneum ſubito cadens, cum Cerintho nos opprimat*. Johannes autem deceſſit anno primo Imperii Trajani, ut tradit in Chronographia, Genebrardus; fuit igitur vetuſtior Cerinthus.

A Carpocrate autem, ſecta Gnoſticorum originem habuit, qui Chriſtum dicebant, eſſe Filium hominis, hoc eſt Joſephi, & Mariae, ut refert Tertullianus de Praeſcriptionibus Cap. XLVIII. His adjungendi ſunt Ebionitae, Pauliani à Paulo Samoſateno, Sabelliani, & Photinus Syrmienſis Epiſcopus, Pauli Samoſatenſis diſcipulus, qui celebriorem fecit ſectam ſub nomine Photinianorum; quorum veſtigia jamdudum obliterata, novelli recentaverunt Sociniani, quorum teterrimum, atque exitialiſſimum dogma eſt, Jeſum Chriſtum eſſe hominem merum, à Maria genitum; itaut ante illud tempus, in rerum natura, nunquam extitarit: Vocari autem Deum, & Dei Filium, non quod eſſentiâ Divinâ ſit praeditus, vel à Deo Patre ſubſtantivè generatus; ſed propter excellentem dignitatem, & functionem, ad quam ab omni aeternitate deſtinatus fuerat. Hos igitur refellere, nunc conſilium eſt.

PRO-

PROPOSITIO UNICA.

Jeſus Chriſtus natus de Virgine, eſt verus Deus.

PRobatur loco maximè expreſſo initii Evangelii Johannis; Johannis, inquam, qui ut ait Ambroſius lib. III. de Sacramentis Cap. 2. *Majore tuba fudit aeterna Myſteria, quidquid locutus eſt, myſterium eſt*. Ibi poſtquam dixit, Verbum fuiſſe ab aeterno Deum: apud Deum omnia facta per ipſum; ſine ipſo nihil: deinde ſubdit, idem Verbum Deum, à quo omnia ſunt condita, carnem factum eſſe, ſivè hominem; & eum eſſe, qui vocatus eſt Jeſus Chriſtus, quem Johannes Baptiſta Chriſtum, ideſt Meſſiam eſſe, teſtificatus eſt Filium Dei, quo nomine deinceps appellatus eſt, & à Nathanaële, Johannis I., Unigenitus Dei Filius.

Reſpondet Fauſtus Socinus in Diſputatione de Chriſti Natura, edita Chracoviae anno 1660. in primis: nomen principii, non reſpicere aeternitatem, ſed ordinem earum rerum, quas Johannes de Jeſu Chriſto dilectiſſimo Dei Filio, ſcripturus eſt; pro quo affert exemplum Moyſis: *In principio creavit Deus, &c.*, quod à nobis ſuperius refutatum. Secundo, ait, Filium Dei appellari Verbum ibidem, non itaut ſit Patri conſubſtantialis, & coaeternus, ſed tantum metaphorice, & metonymicè. Metaphoricè quidem, quia quemadmodum Verbo hominis, ejus voluntas cognoſcitur, ita per Chriſtum, omnis Dei voluntas patefit. Metonymicè verò, quia Chri-

Chriſtus eſt autor illius Verbi, quod per excellentiam, poteſt ità ſimplicitèr appellari; quippè quod aliis omnibus utilius ſit, & praeſtantius.

Et quod ait Johannes, *Et Verbum erat apud Deum*, ita exponit: *Jeſus, quatenus Dei Verbum, ante Baptiſtae praedicationem pateſieret, ſoli Deo natus erat*. Rurſus, quum Evangeliſta ſic loquitur: *Et Deus erat Verbum*, negat Chriſtum alitèr dici Deum, quam eo modo, quo haec appellatio interdùm rebus creatis communicatur, ut Pſalmo 81. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat. Ego dixi Dii eſtis, &c.* Denique quod ſequitur: *Et Verbum caro factum eſt*, aliter exponit, quam vulgò fit; vertit enim, *Et verbum caro fuit* (ex Graeco enim textu poteſt utroque modo verti), quod ſic interpretatur, Chriſtum fuiſſe carnem, hoc eſt hominem imbecillem, aerumnoſum, humilem, deſpectum; ſolet enim Scriptura nomine carnis, ſignificare imbecillitatem, atque humilitatem.

En novam, & imaginoſam Socini interpretationem, quà neſcio, an aegri ſomnia, vel deliria abſurdiora, & ineptiora eſſe poſſint. Bonam Fidem hic deſidero, atque illud omnibus Chriſtianorum mentibus infingendum, ex I. Epiſtola Divi Petri Cap. I. advoco: Hoc primum intelligentes, quod omnis Prophetia, Scripturae propriâ interpretatione non fit; ſivè ut in Graeco legitur, non eſt propriae interpretationis. Adde regulam quamdam Socini, ut ſuo ſe gladio juguler; ait enim Fauſtus in Epiſtola II. ad

ad Matthaeum Radecium: *cognitionem veri dogmatis de Deo, ſine ulla controverſia duraſſe uſq; ad tempora Concilii Nicaeni, & aliquando poſt, inter eos, qui Chriſtum profitebantur*. Ergò, non poterit melius ſciri veritas Chriſtianae Fidei, quam ex Scripturis Patrum Antenicaenorum. Videamus modo, quisnam ſit germanus, & verus ſenſus hujus Scripturae loci, qui ex illorum interpretatione, & ſententia colligi poſſit.

Immenſi autem eſſet operis, ſi omnes eorum Patrum ſententias, excutere velimus: proferendi enim eſſent Ignatius, Juſtinus, Policarpus, Athenagoras, Irenaeus, Clementes duo, Romanus, & Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Cyprianus, &c., quotquot Petavius recenſet lib. III. de Trinitate; itaque ſatis erit nobis, pauca de multis eligere teſtimonia. Primum eſt Ignatii ad Magneſios, ubi ait: *Jeſus Chriſtus, qui ante ſaecula apud Patrem erat, & in fine apparuit*; & paulo poſt: *Unus eſt Deus, qui ſe ipſum manifeſtum reddidit per Jeſum Chriſtum Filium ſuum, qui eſt ipſius Verbum ſempiternum*.

Secundum, Juſtini Apologetico II., ubi ait: *Chriſtum à Chriſtianis, dici ſolum propriè Filium Deo genitum, qui eſt Verbum ipſius, & Primogenitus, & Virtus, ac de illius voluntate hominem eſſe factum*. Tertium, Tertulliani de Praeſcriptionibus Cap. XIII. dicentis, *Verbum Filium Dei appellatum: in nomine Dei variè viſum à Patriarchis, in Prophetis ſemper auditum; poſtremò delatum ex Spiritu Patris Dei, & virtute in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum egiſſe Jeſum Chriſtum*.

Ce-

Cetera vide apud laudatum autorem.

Opponit Fauſtus primo: Quicumque verè mortuus eſt, is non eſt, aut illius, non eſt Divina ſubſtantia; mori enim nulla Divina ſubſtantia poteſt: ſed Filius Dei Unigenitus, verè eſt mortuus; ergò, non ulla Divina, ſed humana ſubſtantia in Chriſto, eſt Unigenitus Filius Dei.

Reſpondent Catholici. Primum: Propoſitionem eſſe univerſe falſam; nam is, qui verè mortuus eſt, hoc eſt Perſona Chriſti, vel Unigeniti Filii Dei, conſtat duplici natura, ſeù ſubſtantia, quarum una eſt morti obnoxia, altera mortis expers.

Sed replicat Socinus, quod haec eſt petitio principii; & hoc modo, poſſe omnes contradictiones conciliari: nam dicet aliquis, album, quatenus eſt album, non poſſe eſſe nigrum, quaſi album poſſit eſſe non album: tale autem eſt hoc; qui eſt mortuus, quatenùs eſt mortuus, non eſt vivus, quaſi ſcilicet, qui mortuus eſt, poſſit non eſſe mortuus.

Reſpondeo: petitionem principii, non à nobis, ſed ab ipſis committi; non enim ille petit principium, qui defendit ſuam Theſim, & ad eam defendendam, utitur principiis à ſe poſitis; ſed ille, qui contrà theſim diſputans, utitur eo, quod eſt in quaeſtione, ad impugnandum tamquam medio. Noſtra theſis eſt: eadem hypoſtaſis Verbi, habet duas naturas in ſe ſubſiſtentes, quarum una immortalis, altera eſt mortalis, quum utraque in Chriſto Divina dici poſſit: una ſtricte & vere, quia eſt a Deo communi-

cata Perſonae genitae, & eſt Verbum ipſum, ac Dei Filius; altera nimirum humana, nonnisi large, & nomine tenus, quia à Deo aſſumta, ſubſiſtens in eadem perſona. Quum igitur ita argumentatur Socinus: ille non poteſt mori, cujus eſt Divina ſubſtantia; atqui mortuus eſt, non habet Divinam ſubſtantiam; eſt illud ipſum, de quo eſt quaeſtio inter nos, & Socinianos.

Quod addit de contradictione, nihil moror: nulla enim eſt contradictio, quoties aliquid affirmatur, & negatur de eadem re, ſed non ſecundum idem, ut loquuntur Dialectici. Chriſtus autem verè mortuus eſt, ſed ut ait Apoſtolus, *ſecundum carnem*; hoc eſt, quatenus homo erat; undè *mortificatus carne*, dicitur à Divo Petro I. Epiſtola Cap. III. Negamus verò, eundem fuiſſe mortuum, quatenùs Deus erat, ſivè ſecundum Divinitatem.

Urget Socinus. Filius Dei Unigenitus, non eſt mortuus ſecundum Divinitatem; ergo neceſſariò ſequitur, ejus Divinitatem, non eſſe Filium Dei Unigenitum.

Reſpondeo huic Sophiſtae: neque Filium Dei eſſe mortuum ſecundum Divinitatem, neque propriè loquendo, Divinitatem ipſam, eſſe Filium Dei Unigenitum. Divinitas enim, realitèr, & identicè, eſt eadem cum omnibus tribus Perſonis, licèt ratione, & mentis conceptu, diſtinguatur. Quum autem dicitur Filius Dei Unigenitus, vel intelligitur Verbum ſolum, vel Verbum incarnatum. Filietas enim naturalis, dupliciter obtineri poteſt; vel ſcilicet per naturam, & generationem formalem, qua natura ipſa, & eſſen-

eſſentia communicatur; vel per unitionem ſubſtantivam in eandem perſonam. Prior modus competit ſoli Verbo, à Patre genito: poſterior verò, competit homini aſſumpto, per unitionem cum Verbo. Itaque Filius Dei, primo modo, eſt ipſa Divinitas identicè, & realitèr, licèt non ratione: non autem poſteriore modo: humanitas enim per aſſumptionem, non fit Divinitas, ſed conjuncta Verbo fit Deus, & Verbum unitione, non generatione, quâ Divina Natura communicatur.

Ex hoc patet reſponſio ad aliud ſophiſma Jonae Sclictingii; dùm quaerit, an caro, ſivè humana natura pertinet quidquam ad conſtituendum Filium Dei, verè & formalitèr dictum, an non pertinet? Si pertinet; ergò antequam carnem aſſumeret, non fuit Filius Dei verè, & perſonalitèr. Si non pertinet; quomodo carne, ſeù naturâ humana moriente, dicitur ipſe Filius Dei verè, ac propriè mortuus? Patet, inquam, reſponſio ex diſtinctione proximè explicata: nam ad conſtituendum Filium Dei, quatenus per generationem, naturam communicatam accipit, caro ipſa non pertinet, & ita Verbum ante Incarnationem, erat verè, & propriè Filius Dei. Ad conſtituendum verò Filium Dei; quatenus aſſumit alteram naturam, quae ipſi uniatur, ipſa natura pertinet, quae, ut adſcita eſt in eandem hypoſtaſim cum Verbo, ità eſt adſcita in eandem proprietatem Filii, ſed alio modo, quam Divinitas; haec enim per generationem, illa verò per unitionem, ceſſit in eundem, & indiviſum Filium Dei.

Inſtat adhuc Socinus. Per hoc, quod anima hominis ſit unita corpori, per nullum loquendi modum dici poteſt, hominis animam mori, licet corpus moriatur; ergò, etiam ſi ſubſtantia aliqua Divina, quae in Chriſto eſſet, foret ipſe Filius Dei Unigenitus; tamen per nullum loquendi modum dici poſſet, Unigenitum Dei Filium, fuiſſe mortuum.

Reſpondeo, quod dum homo moritur, non moritur corpus, ſed totus homo; niſi ſumatur pro toto, pars illa, quae ſenſibus noſtris ſubjicitur. Sed, ne de hoc diſputemus, dicimus; alitèr eſſe unitam animam corpori, aliter humanam naturam Verbo: nam anima, & corpus, non habent unam ſubſiſtentiam, neque anima per ſe ſubſiſtens, aſſumpſit corpus humanum in ſuam hypoſtaſim; ſed utrumque per ſe ſubſiſtit, & eſt pars totius hominis. At Verbum, & humanitas, non ſunt partes Chriſti, ſed ambo ſunt quid integrum, & completum; ſed Verbum natura ſimul, & perſona; humanitas natura, non perſona. Verbum igitur aſſumpſit naturam humanam in eandem hypoſtaſim; quae ità continet ambas naturas, ut quae ſingulis conveniunt, inter ipſas mutuò communicentur; Undè dicitur Deus mortuus, ſed non quatenus Dei perſona, ſed quatenus perſona Verbi in carne eſt, quae mortis diſpendium ſenſit: Hinc bene Vigilius in lib. II. contra Eutychen, inquit: *Quum ergò dicimus, Dominum paſſum, & mortuum, non expaveſcat Neſtorius; quia ſecundum unitatem perſonae dicimus. Rurſus quum dicimus, Dominum nec paſſum, nec mortuum, quia eſt omni-*

nè

rò impoſſibilis, non formidet Eutyches; quia ſecundum naturae proprietatem dicimus.

Opponit Crellius Scripturae locum, ex Matthaei Cap. XXIV., & Marci XIII.: ubi Chriſtus ait, neminem ſcire de die extremi Judicii, niſi ſolum Patrem, at ne Filium quidem; unde ita colligit. Qui ſolus aliquando ſcivit diem, horamve ultimam judicii, is ſolus eſt Summus ille Deus; Atqui, teſte Chriſto, Pater ſolus aliquando diem, horamve illam ſcivit; quarè is ſolus, eſt Summus ille Deus. Hoc argumentum ab Arinis mutuatum, iterùm in Catholicos recudit Crellius.

Reſpondeo, ſenſum Scripturae, juxtà complures antiquos Patres, eum eſſe; Chriſtum ignoraſſe diem judicii, quà homo erat, ſciſſe verò quà Deus. Nec obſtat, quod Crellius retorquet; Chriſtum ſimplicitèr, & ſine ulla limitatione, negaſſe, Filium ſcire diem, atque horam judicii: unde conſequitur, eum de se toto quantus quantus eſt, locutum eſſe. Ridiculè quidem, quaſi quum Chriſtus dicitur, mortuus ſimplicitèr, & ſinè ulla limitatione; conſèqui debeat, totum ipſum, & quantus quantus eſt, mortem objiſſe; adeòque etiam ipſius Animam.

CAPUT QUARTUM

De Spiritu Sancto.

DUO ſunt, quae inter Catholicos, & Etherodoxos de Spiritu Sancto controverſa fuerunt. Primùm, an eſſet Deus, quod licèt

ex principiis Arii eſſet negandum; nihilominus Ariani, nunquam id expreſsè negarunt. Primus autem, qui hoc apertè negavit, fuit Macedonius, à quo Sectarii dicti *Pneumatomachi*, hoc eſt Spiritus impugnatores. De qua ſanè haereſi, ego nihil hic repetendum duco; quum ſatis validè, niſi fallor, probatum ſit ſuperius, tres eſſe Divinas Perſonas, *Patrem*, ſcilicet, *Verbum*, & *Spiritum Sanctum*.

Secundum, de quo diſputatum eſt inter noſtros, & haereticos eſt, an Spiritus Sanctus, procedat à Patre tantùm, an etiam à Filio. Qui autem hoc, primus affirmare auſus eſt, fuit Neſtorius, poſt Neſtorium Theodoretus, deindè Photius Conſtantinopolitanus Patriarcha, qui per vim, ejecto Ignatio, ſedem illam invaſerat, idem dogma reſtauravit circa annum 863., cui paſſim Graeci adhaeſerunt: & quamvis in diverſis Conciliis, cum Latinis foedus inire viſi fuerint, ut in Concilio Barenſi ſub Urbano II., ubi Anſelmus Cantuarienſis Epiſcopus ſtrenuè pro Romanis, adverſus Graecos dimicavit: in Concilio Lateranenſe ſub Innocentio III.: in Lugdunenſe ſub Gregorio X.: in Florentino denique ſub Eugenio IV. Dogmati Catholico ſubſcripſerunt; ſed ſoluta Synodo, opera Marci Epiſcopi Epheſini, qui Florentinae definitioni, ſubſcribere recuſaverat; ad veterem errorem, veluti ſus ad volutabrum, Graeci redierunt, de quo adeò gloriantur, ut eum, tamquam teſſeram exiſtiment, quâ ſe diſcernunt à Latinis. Cum his itaque, manum conſerere oportet.

PRO-

PROPOSITIO UNICA.

Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio.

PRobatur. Spiritus Sanctus miſſus eſt à Filio; ergò ab eo procedit, quum miſſio in Divinis, ſupponat proceſſionem: ideò enim Pater non mittitur, quia à nemine procedit, quod eſt argumentum Auguſtini Lib. IV. de Trinitate Cap. 19., ubi ait: *Pater non dicitur miſſus; non enim habet de quo miſſus ſit, aut de quo procedat*. Eadem ratione, Verbum dicitur à Patre miſſum, quia ab eo procedit; quumque non procedat à Spiritu Sancto, dici nequit, Verbum à Spiritu Sancto miſſum. Propoſitio autem principalis, probatur ex illo Johannis XV. *Quum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me*: & Cap. XVI. *Si non abjero, Paraclitus non veniet ad vos; ſi autem abjero, mittam eum ad vos*. Igitur Spiritus Sanctus miſſus eſt à Filio. Hoc argumentum latè tractatur à Divo Athanaſio, in Epiſtola ad Serapionem.

Reſpondent Graeci; quod quum in Scripturis dicitur *Spiritum Sanctum à Filio mitti*; non eſt intelligendum de ipſa perſona Spiritus Sancti; ſed de donis, quae per quandam *appropriationem*, ut locuntur Theologi, Spiritui Sancto tribui ſolent. Sed rejicitur hujuſmodi

reſponſio, ex eo, quod ſupponit, ipſas Divinas Perſonas nobis non dari; ſed tantum communicari earum effectus; quod eſt contrà illa Chriſti verba, Johannis XIV. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Praetereà; quod habet ſolum rationem effectus, non dicitur mitti, ſed dari, vel communicari; ſi ergo mittitur, ipſa Perſona mittitur.

Secundo probatur. Proceſſio nihil aliud eſt, quam receptio eſſentiae, & exiſtentiae: Sed Spiritus Sanctus, recipit eſſe à Filio; ergò ab ipſo procedit. Probatur aſſumptio ex Chriſti verbis, Johannis XVI. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Quâ autem ratione accipiet, ſic exponit: *Omnia quaecumque habet Pater, mea ſunt; propterea dixi, quia de meo accipiet*. Ergo Spiritus Sanctus aliquid accipit à Filio: ſed hoc, non poteſt eſſe aliquid accidentale, quum accidentia in Deo, locum non habeant; eſt igitur ipſa eſſentia, & exiſtentia, quae in Divinis, ne per mentem quidem, ſeparari poſſunt.

Tertio probatur: quia Spiritus Sanctus dicitur Spiritus Filii, ad Galatas IV: *Miſit Deus Spiritum Filii ſui in corda veſtra*: Et Actorum XVI. *Tenebant ire in Bithyniam, & non permiſit eos Spiritus Jeſu*. Si igitur, ideircò dicitur, à Patre procedere, quia dicitur in Scripturis, Spiritus Patris: eadem ratione, quia dicitur Spiritus Filii, à Filio quoque procedere, dicendum eſt. Praetereà Spiritus Sanctus, non poteſt eſſe Filii, niſi aut tanquam ſuperior, aut inferior, aut aequa-

lis

lis: primum, ac ſecundum impium eſt: erit igitur aequalis: at aequalis non poteſt dici, eſſe alterius, niſi ab eo procedat; ergo ſi Spiritus Sanctus eſt Filii, procedet etiam ab ipſo.

Quarto, utemur ad idem probandum, argumento Sancti Auguſtini lib. III. contrà Maximinum Cap. 14., qui perpendens verba illa Johannis XX. *Haec quum dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum*, ita ratiocinatur: *Niſi procederet, & de ipſo, non diceret Diſcipulis: Accipite Spiritum Sanctum; eumque inſufflando daret, ut a ſe quoque procedere ſignificans; apertè oſtenderet flando, quod ſpirando dabat occultè*.

Ex Patribus porrò Graecis, nonnulla afferuntur teſtimonia in Concilio Florentino: ubi, ut diximus, de hac re, non leviter concertatum eſt: praeſertim ex S. Epiphanio in Anchorato num. 67. & 72.; Cyrillus Alexandrinus in libro de Lapſu & Converſione hominis, & Commentario in Joëlem Cap. XX.: Baſilius lib. III. contrà Eunomium, & alii.

Ex Latinis autem, plurimi afferri poſſent, ſed paucis contenti erimus. Tertullianus adverſus Praxeam, ita ſcribit: *Tertius eſt Spiritus à Deo, & Filio*: S. Ambroſius Lib. I. de Spiritu Sancto Cap. 11. ait: *Spiritus quoque Sanctus, quum procedit à Patre, & Filiò, non ſeparatur à Patre, non ſeparatur à Filio*. S. Auguſtinus Lib. IV. de Trinitate: *Nec*, inquit, *poſſumus dicere, quod Spiritus Sanctus, & à Filio non procedat; neque enim fruſtrà idem Spiritus, & Patris, & Filii, Spiritus dicitur*. Leo Magnus Epiſt. XCIII. docet:

cet : *Alium eſſe, qui genuit, alium, qui genitus eſt, alium qui de utroque proceſſit*. Brevitatis autem ſtudio, omittimus Hilarium Lib. II. de Trinitate, Gennadium Maſſilienſem Lib. de Eccleſiaſticis Dogmatibus Cap. II., & alios.

Reſpondent Graeci. Patrum Latinorum teſtimonia in hac lite dirimenda, nullas habere vires; ut qui in rem ſuam teſtificari videantur. Sed contrà eſt: quia Patres proximè citati, vixere iis Saeculis, quibus nulla inter Graecos, & Occidentales, exorta erat de hac re controverſia. Praeterea Concilia, quae in Oriente habita ſunt, & quae ab ipſis Graecis agnoſcuntur pro Oecumenicis, in definiendis Fidei Dogmatibus, plurimum Latinorum autoritati tribuunt: ut Epheſinum Cypriano, & Ambroſio: Quarta Synodus Leoni Magno: Sexta Synodus Ambroſio, Auguſtino, & aliis. Denique, quum Eccleſia Occidentalis, per ſingula ſaecula docuerit, Spiritum Sanctum à Filio procedere: ſi hoc haereticum eſt, juxtà Graecos, jam Eccleſia Latina haereſi ſemper laboravit; non puto tamen, ipſos Graecae Fidei homines, ſi ad ſanam mentem provocaverint, in tantam audaciam evaſuros.

Opponunt. Patres Concilii Conſtantinopolitani I., non inſeruerunt Symbolo, particulam, *Filioque*; igitur non crediderunt, *Spiritum Sanctum à Filio procedere*.

Reſpondeo: argumentum ab autoritate negativè, non concludere. Si Patres Conſtantinopolitani, ea tantum credidiſſent, quae ſymbolo expreſſa ſunt, defeciſſent in Fide Sacramentorum, Purgatorii, Cultus Imaginum, Indulgentia-

tiarum, ac tot aliorum Dogmatum, quae Eccleſia Catholica profitetur; itaque ſi argumentum valeret, probaret etiam, Patres Nicaenos, non tradidiſſe Divinitatem Spiritus Sancti, quia in Symbolo, ejus non meminerunt. Sed ad rem. Conſtantinopolitani Patres convenerant, ut adſtruerent Divinitatem Spiritus Sancti, ad quod ſatis erat dicere, procedere à Patre; Proceſſio enim ſignificat conſubſtantialitatem procedentis cum principio, à quo procedit; nihil igitur attinebat declarare, Proceſſionem ex Filio.

Opponunt ſecundò. S. Johannes Damaſcenus, qui floruit VIII. Saeculo Imperante Leone Iſaurico, lib. I. de Fide Orthodoxa Cap. 11. docet, *Eccleſiam Graecam, non admittere proceſſionem Spiritus Sancti ex Filio*; & rationem affert, *quia ex Nazianzeno, ſolus Pater habet rationem Principii*.

Reſpondeo: omnes autoritates, quae afferri poſſent à Theodoreto, vel Johanne Damaſceno in hac re, nihili faciendas eſſe; uterque enim in hoc articulo, ſequutus eſt errorem Neſtorianorum, ut fatetur S. Thomas prima parte quaeſt. 36. art. 2. Ad rationem autem, quae ſubditur, dicimus: Nazianzeni dictum, eſſe diſtinguendum; ita ut, Patrem ſolum habere rationem Principii; ſit verum, ſi loquatur de *principio generativo*; falſum, ſi de *principio ſpirativo*.

Tertio opponitur. Productio Spiritus Sancti, vel eſt proprietas ſubſtantialis, vel perſonalis: Si primum; ergò Spiritus Sanctus procedit etiam à ſe ipſo; ſi ſecundum: quum proprietas perſonalis, non competat niſi uni perſonae; ſequi-

ſequitur, vel tantùm Patris, vel tantum Filii eſſe.

Reſpondeo, eſſe perſonalem proprietatem: ſed fruſtrà dici, nullam proprietatem perſonalem, convenire duabus Perſonis; duabus enim convenit amor ille, quo ſe mutuò amant, quique eſt principium, quo duae illae Perſonae ſpirant, ſeù producunt tertiam; itaque hoc Graecorum argumentum, petit principium.

Denique opponitur. Vel virtus ſpirandi, quae requiritur in Patre, ſufficit ad producendum Spiritum Sanctum, & ſic fruſtrà requiritur in Filio, virtus ſpirativa: vel non ſufficit, & ſic non erit infinita, quod eſt abſurdum.

Reſpondeo per inſtantiam: Vel virtus creativa Patris, ſatis erat ad creationem Univerſi, vel non. Si primum; ergo fruſtrà omnia per Verbum facta ſunt. Si ſecundum; ergò, non eſt infinita. Directè autem reſpondendo dicimus, non eſſe inutilem virtutem ſpirativam in Filio; utpotè, quae eſt eadem cum virtute ſpirativa Patris; Pater enim omnia, quae habet, Filio ab aeterno communicavit, unâ excepta Paternitate.

LIBER TERTIUS

De Religione.

QUod initio harum Inſtitutionum poſtulavimus, in Chriſtiano, ſcilicet Theologo, animum docilem, & obſequentem, non elatum, non contumacem, neque humanae rationi plus juſto indulgentem; in hac ſanè materia, ubi de Religione agimus, etiam, atque etiam inculcamus; ſi enim cum ingeniis effrenatis, ac tumidis, certamen ſuſcipiendum ſit, fruſtrà erit labor omnis; quum nullus in ea re ſit demonſtrationis uſus, ſeù Metaphyſicae, ſeù Mathematicae, neque perſuaſio mentis; ſed pia affectio cordis, convictioni intellectus in obſequium Fidei unita, hóminem facit religioſum. Actum praeſtabilius erit, ſimplicem eſſe, & rudem, quàm *cum tanta pernicie literarum*, ut inquit, Auguſtinus, jam Manicheiſmum ejerans, *Surgunt indocti, & rapiunt Regnum Dei, & nos cum noſtris literis, demergimur in profundum.*

At, ne quis putet, velle nos humano judicio clitellas imponere, & veluti excaecatum Sam-

Samſonem ad piſtrinum damnare : Quid enim magis tyrannicum, quam nobiliſſimam judicandi facultatem, qua à belluis ſeparamur, compedibus vincere, ut nullo ratiocinio duci poſſit? Neque in ea conditione ſumus, nec id prorſus eſt opus; quandoquidem Divina teſtimonia, ut Propheta ait, *credibilia facta ſunt nimis*. Hoc tantùm flagitamus, quod omnes docti conſentiunt; ſufficere, ad hujus rei Fidem faciendam, argumenta probabilia, & ſi non ſint demonſtrativa, ut in pleriſque omnibus videmus; homines, ita comparatos eſſe, ut credibilia, pro credendis habeant; aliàs nihil unquam, neque publicè, neque privatim quiſquam, vel diceret, vel faceret: immò, neque terram calcare crederet; quum ad probandam rerum materialium exiſtentiam, deficiat demonſtratio, juxtà doctiorum ſententiam. Rectè igitur Ariſtoteles principio Ethicae ſcripſit: *certitudinem rerum non eſſe in omnibus eodem modo quaerendam, ſed juxtà genus cujuſque, & quantum rei naturâ ſinit; abſurdus enim fuerit, qui Geometriam ſuadentem admittat, vel ab Oratore demonſtrationem requirat*. His itaque ſuppoſitis, ad rem venio.

Fertur hac tempeſtate peſtifera, ac exitialis *Deiſtarum*, ut vocant, haereſis, putantium, Deum quidem eſſe, ſed ipſum nihil eſſe aliud, praeter Univerſum, ſivè ipſam rerum naturam: nullam praetereà eſſe Revelationem, nullumque exhibendum Cultum Religioſum: ut enim dicebat Socrates, apud S. Auguſtinum Lib. I. de Conſiliis Evangelicis Cap. 18. *Unuſquiſque Deus, ità colendus eſt; ut ſe ipſe colendum*

eſſe

eſſe praecipit. In tantum verò,admittendam Religionem, in quantum ad continendos in obedientia populos, inſervit. Sic Numa Pompilius, Religionis ſpecie, Populi Romani ferociam edomuit; Minos Cretenſium; Sertorius Hiſpanorum. Proindè omnis Religio, quaecumque ea ſit, bona erit; ſi hunc finem aſſequatur, ut ſimplex plebecula fidelitatem, & obſequium praeſtet; nec aliam ob cauſam, vafri homines, hoc religionis ſimulacrum inane compoſuerunt, ut fert vetus dictum: *Sapienter ad opinionem imperitorum, eſſe fictas Religiones*. Atque hi ſunt, qui Deiſtae, Naturaliſtae, Politici, Spinoziſtae vocantur.

Ceterum, antequam haec monſtra laceſſam; juvat hic veſtigare, quid ſit Religio, & undè dicatur. Marcus Tullius Lib. II. de Natura Deorum, ità Religionem à ſuperſtitione diſtinguit: Qui totos dies precabantur, & immolabant, ut ſui liberi ſibi eſſent ſuperſtites, ſuperſtitioſi ſunt appellati: Qui autem omnia, quae ad cultum Deorum pertinerent, diligentèr pertractarent, & tamquam relegerent, ſunt dicti Religioſi, ex *relegendo*. Lactantius à *religando* derivat, quod Deus pietatis vinculo, hominem ſibi ligaverit. Alii à *reliciendo*, hoc eſt, alliciendo, quia multae Religiones, dolo Sacerdotum inſtitutae, in fraudem homines alliciunt.

Superſtitio verò dicta eſt, à rebus ſuper nos ſtantibus; hoc eſt Coeleſtibus, & Divinis, ut putat Servius in illud Aeneidos VIII.

Vana ſuperſtitio, veterumque ignara Deorum.

Ad

Ad quod reſpexiſſe videtur Lucretius lib. I.,dum de Religione loquens, ait.

Quae, caput à Coeli regionibus oſtendebat,
Horribili ſemper aſpectu Mortalibus inſtans.

Hinc apud veteres, confuſa interdum haec nomina, & Religioſus dicebatur, qui nimia, & ſuperſtitioſa Religione ſeſe alligaverat, ut docet Gellius Lib. IV. Cap. 9., ubi antiqui Poëtae verſum recitat,

Religentem eſſe oportet, Religioſum nefas.
ſcilicet, inclinamentum illud, verbi *Religioſus*, accipiebatur, ut in his, vinoſus, mulieroſus, nummoſus, &c., quod immodicam quandam rei copiam ſignificat. Plura, qui cupit, eruditionis gratiâ, videat Petavium lib. XV. de Incarnatione, Capite 1.

Quod ad rem attinet, Religio definitur, *eſt Virtus, quae Deo tamquam ſupremo omnium Domino debitum, & congruentem cultum exhibet*. Qui igitur Deum eſſe novit, quod ignorari non poteſt ex demonſtratis in ſuperiore libro, eique debitum negat cultum; is eum non agnoſcit pro Domino, quod conditioni ipſius creaturae repugnat, ut latius ex infrà dicendis, conſtabit.

PROPOSITIO PRIMA.

Datur in humanis vera Religio.

PRobatur primò. Quod univerſi homines aequè ſentiunt, id verum eſſe putandum eſt, quaſi non ſit opinio acquiſita, ſed notio

ab

ab ipſa natura inſita : unde dicebat Cicero I. Tuſculanarum : *Omnium conſenſus, naturae vox eſt*. Quare enim dicunt Politici, hominem in ſtatu merè naturali, & ſeorſum à ſocietate, vel nullo modo, vel non ſecurè vivere potuiſſe : Societatem verò ſine Legibus, ſinè Magiſtratibus manere non poſſe, niſi quia omnes id uno ore fatentur? Atqui omnium ſemper conſtans fuit ſententia, eſſe aliquam veram Religionem; erit igitur haec naturalis notio, & Mortalibus ingenita, ideòque vera.

Aſſumptio, hiſtoriis clariſſimè evincitur; nuſquam enim legitur aliqua fuiſſe Natio, Urbs, vel Oppidum, ubi non fuerit Divinus Cultus, Juramenta, Preces, Sacrificia; immò, quod magis notandum, in America repertae ſunt gentes barbariſſimae, quae ſparſim belluarum more vivebant ſine Rege, ſine Lege, ſine ulla politia; in hoc tantum ſolo, à belluis diſtinguebantur, quod nulla non aliquam Religionem obſervaat.

Neque dicas; non poſſe dici univerſorum hſententiam, quae tot habet contradictores Politicos: Nam ſi ita eſt, jam nullum erit naturae dictamen, quum nulla tam ſtolida ſit opinio, quae non aliquem inveniret patronum, ne hoc quidem naturale, & univerſis inſitum erit, quod vel ipſi admittunt Politici, vitam eſſe ſtudioſè conſervandam, propterèa, quod multi vel fatui, vel deſperantes, laqueo ſibi gulam fregerint. Quemadmodum igitur rectè dicimus, furtum naturâ turpe eſſe, licèt Lacedemonum Reſpublica illud permiſerit: Parentes eſſe honoran-

dos, licèt quidam eos necaverint; ita rectè dicemus, Religionem eſſe à natura cordibus hominum inſcriptam, licèt impii, & libertini eam refugiant.

Secundo probatur. Concedunt Politici, non poſſe hominum Societatem ſine Religione regi: undè putat Macchiavellus, Principem debere prae aliis affectare Religionem, & igitur Religio neceſſaria: ſed nihil fictum, aut falſum neceſſarium eſſe poteſt hominibus; error enim repugnat naturae rationali, & malus eſt; ideoque non poteſt eſſe neceſſarius ad bonum, quemadmodum aegritudo, non poteſt ad ſanitatem eſſe neceſſaria; ergò datur inter homines vera Religio.

Adde, quod haec Politicorum propoſitio ſe ipſam deſtruit, impoſtura Religionis eſt neceſſaria; quum enim impoſturae facilè dignoſci poſſint, facilè eſt, poſſe hoc omnibus innoteſcere; quo facto jam omnis Religio extinguitur, & ſic actum eſt de humana ſocietate; ergò, vel dicendum, non eſſe neceſſariam, vel non eſſe impoſturam. Quod planè ſi ità eſſet, ſaltem diuturnitate temporis haec larva deſtructa foret; ut enim ſapientèr Cicero lib. II. de Natura Deorum ſcripſit: *Opinionum commenta delet dies, naturae judicia confirmat, ut videmus in Religione accidiſſe, quae ob temporis longaevitatem non tantum deſtructa non eſt, ſed magis ac magis confirmata.*

Hinc vides, quam ſcelerata ſit haec ſententia, quam nemo vellet, etiam Politicus aliis innoteſcere; licèt enim ipſe ſibi permittat homici-

m'cidium, adulterium, perjurium, ac cetera flagitia; idem tamen nollet filios, uxorem, ſubditos ejuſdem eſſe opinionis; metuit enim, ne filii, veneno ipſius vitae inſidientur, uxor honori, alii libertati, vel rei familiari; quiſque enim facilius laedi poteſt, quam laedere: nam minus poteſt unus adverſus decem aequales, quam decem adverſus unum, etiam ſi in illum factione non conſpirent.

Neque juvat replicare, Societatem hominum non eſſe à natura, ſed ab ipſorum hominum inſtituto; ideoque non eſt mirum, ſi ad eam conſervandam ſit neceſſarium aliquid fictum.

Contrà enim eſt: quia licèt Societas non ſit immediatè ab ipſa natura, tamen humana ratio à natura eſt; ratio autem dictat, homines vivere non poſſe, niſi in ſocietate, ſocietas igitur à natura eſt. Etenim quum natura omnibus viventibus dederit auxilia neceſſaria ad vitam tuendam, ut patet in brutis, quorum alia dentibus, alia unguibus, roſtro, curſu, volatu, &c., ſatis virium habent ad se defendenda; homini autem nihil armorum ſupereſt, praeter intellectum; quod agitur homo ratione ductus, ut neceſſarium eligit, id maximè naturale eſt, alioquin homo à natura creatus fuiſſet imperfectus, quia immò non tantum mentem, ſed etiam loquelam natura nobis dedit, quippe ad Societatem ordinatos; oportebat inſtrumenta habere, quibus alter alteri mentis conceptus aperire poſſet:

Tertio probatur. Ratio naturalis jubet, homi-

minem probum eſſe, malum vitare, bonum ſequi debere: atqui unuſquiſque agnoſcit, ſe debilem, & infirmum ad hoc adimplendum: homo enim, dum irâ fertur in alterius necem, videt ſe contra naturam abripi, quae dictat, nihil eſſe alteri faciendum, quod ipſe ſibi fieri nollet; ac proindè experitur, ſenſum cum ratione pugnare; in pugna autem ſenſus validioris cum ratione imbecilla, non poteſt victoria ſperari, niſi cum auxilio alterius; ergo non poteſt homo probus eſſe, niſi altero opem ferente: ſed hoc auxilium non poteſt praeſtari niſi à Deo, qui Omnipotens eſt, & voluntati vires ſufficere poteſt; ergò exiſtit vera Religio, quae docet Deum eſſe colendum, timendum, orandum, eique omnis probitas, & honeſtas accepto ferenda.

Denique, ſi neque allata argumenta, neque Univerſi vox ad certitudinem Religionis oſtendendam ſufficiant, rem hanc ſaltem dubiam efficient: humana verò prudentia poſtulat, ut in dubiis illud praeoptemus, ubi minus imminet periculi: At ſi Religio falſa ſit, & nihilominus credamus, nullum inde periculum eſt: Sin autem vera, & nos ſimus increduli, aeternum infelices futuri ſumus. Quae igitur vecordia eſt, iis rebus nolle Fidem adhibere, quae creditae nihil nocent, neglectae poſſunt infinitam afferre calamitatem?

Planè S. Auguſtinus lib. VI. Confeſſionum Cap. 1. fatetur, ſe, quum diù incertus fluctuaſſet inter Philoſophorum, & Chriſtianorum dogmata, tandem ad Scripturae veritatem ample-

plectendam, hac praecipuè ratione adductum fuiſſe, quod ſibi ineptum videretur tàm multa credere, quae neque vidiſſet, neque quum gererentur adfuiſſet, velut in hiſtoria Gentium, in deſcriptionibus locorum, & Urbium; fidem habere Medicis, Amicis, aliiſque multis; demum pro certo habere, se his ortum eſſe Parentibus, quod aliis tantùm renunciantibus cognoviſſet; Libris verò ſacris Fidem derogare, quorum autoritatem omnes ferè gentes ſuſciperent.

Opponunt: Si daretur vera Religio, oporteret, eam poſſe ab hominibus inveniri, & diſcerni; cui enim bono Religio eſſet, ſi fruſtrà ſemper quaeſita, nunquam inveniretur? aut quomodo poſſet homo à Deo puniri, ſi eam Religionem non ſervaverit, quam reperire non poſſit? Atqui vera Religio nequit diſcerni; nulla igitur eſt vera; probatur minor. In tanta Religionum varietate, & confuſione unuſquiſque ſuam putat, & dicit eſſe veram, ejuſque fundamenta quaecunque ea ſint, profert; plerumque verò homini ea contingit Religio, quae ſuae originis loco convenit. Sic quia in Italia nati ſumus, ubi Catholica Romana ſervatur Religio; iidem ſi Conſtantinopoli nati, Muhammedani: ſi in Saxonia, vel in Anglia, Lutherani eſſemus, vel Calviniſtae; nemo igitur hanc, vel illam ſervat Religionem, quia hanc prae illa veram eſſe cognoſcit, ſed prout ſors tulerit naſcendi.

Urgent praeterea. Si vera Religio inveniri poſſet, id vel fieret ex fide aliorum, vel

ex proprio ſcrutinio: At neutra ex his, ad ejus cognitionem conducere poteſt; igitur non eſt invenibilis. Probatur minor quoad primam partem; nam omnis homo tenetur praejudiciis, ac proindè ſtudio, ac affectione propriae Sectae: quoſcunque interrogaveris, de ſua praedicabunt, quumque ubique gentium ſint homines docti, & integrae famae, non eſt cur uni praeter alios credere debeam; itaque ratio credendi, nequit oſtendi ex aliorum fide, & teſtificatione.

Secunda pars probatur. Si proprio examine, atque experimento deberet quis veram Religionem diſcernere, neceſſe eſſet ſingulas Orbis Sectas, Religioneſque diligenter explorare, earum cauſſas, principia connexa, & conſequentia expendere, omnes denique audire, ut in tanta re oportet: Atqui haec nullus Mortalium perficere poteſt; non docti, & perſpicaces: deficit enim vel librorum copia, vel pecunia, vel bona valetudo, vel tandem vita, quae vix brevitate ſuâ, immenſum hoc ſtudium abſolvere poſſet: non indocti, tardique ingenio, qui neque ſtudiorum ſuorum fiduciâ id aſſequi poſſunt, neque doctiorum perſuaſionibus acquieſcere, quum in omni gente, vel ſecta homines docti reperiantur. Quod ſi Patriae tantum ſuae Doctores audire debent, jam ad naſcendi ſortem cuncta devolventur, quod erat proximum abſurdum; neque tenebantur Judaei, vel Gentiles aures praebere Apoſtolis Chriſti, neque tenerentur Sinenſes, vel Americani audire Evangelicos Concionatores, qui peregrè ad ipſos accedunt. Reſpon-

Reſpondeo, verám Religionem, & inveniri poſſe, & facilè invenitur. Ex demonſtratione enim Metaphyſica, probatur exiſtentia Dei, hoc eſt Entis ſummè perfecti, cujus eſt omnia regere, ac providere; qui enim cum Epicureis providentiam Deo abnegat, is omnium bipedum ſtultiſſimus eſt, neque ullum de Deo ſanum habet conceptum, utpotè, qui à cumulo perfectionum, perfectionem maximam, nimirum Providentiam, removet. Si igitur à Deo, noſtrae menti multarum rerum ideae inditae ſunt, quibus poſſimus ſcientias nobis comparare, v. gr. quod totum ſit parte ſuâ majus, quod cujus habemus claram, & diſtinctam ideam, id verum ſit, quod nihil poſſit ſimul eſſe, & non eſſe, &c., ac proindè habemus à Deo documenta prima, quibus poſſimus Geometrae fieri, & Metaphyſici; an putandum eſt, nullam nobis ab ipſo ideam datam, quâ in cultum ipſi debitum feramur? quâ veram felicitatem aſſequi poſſimus? Haec enim magis & Deum decent, & homini neceſſaria ſunt: Si autem horum Caput Religio eſt, jam Religio non ſolum erit invenibilis, ſed facilè invenibilis.

Inſuper demonſtratur à Metaphyſicis, mentem humanam eſſe realitèr à corpore diſtinctam: huic proximum eſt, eam eſſe immortalem. Si enim nihil eſt, neceſſe, eam cum corpore perire; conſtat eam reſolutioni non eſſe obnoxiam; corpus enim, quia partibus componitur, in eas reſolvitur; at nemo unquam intelligere poterit quadrantem, vel dimidium cogitationis. Hoc poſito, videndum de felicitate,

aut de infelicitate animae hominis poſt hanc vitam; Profectò enim, quum Deus ſit juſtus, aequalitatem in omnibus ſervare debet: ſed in hac vita ſaepè videmus, mala bonis, bona malis contingere; erit igitur ſtatus, in quo bona bonis, mala malis retribuentur; ergò datur aliqua doctrina, quae homini finem reſpiciendum praeſcribat, à ſceleribus deterreat, ad virtutem incitet, propoſito perennis beatitatis, vel infortunii eventu, quae Religio dicitur.

Et haec quidem iis, qui ſano ratiocinio utuntur, cognitu facillima ſunt: qui verò ſunt idiotae, & non uſque adeo ſapiunt, aliis motivis, exiſtentiam verae Religionis perſuadere ſibi poſſunt; nimirum Signis, Miraculis, Prophetiis, Martyrum conſtantiâ, Eccleſiae Sanctitate, Firmitate, &c. Itaquè poſſunt tam ſapientes homines, quam vulgares veram Religionem invenire, licèt diverſa via. Mentiuntur ergò prophani, & libertini, qui eam invenibilem non eſſe, jactant.

PROPOSITIO SECUNDA.

Sola Chriſtianorum Religio vera eſt.

Dico ſolam veram eſſe, nam lumine naturali quiſque intelligit; quod ſi haec vera eſt, non poſſunt aliae, quae diverſa principia, & dogmata praeſeferunt, huic etiam contraria, verae eſſe. Quoniam verò ad noſtram

ſtram Theologiam, quaeſtiones Scholaſticas nullo modo pertinere volui; idcircò abſtineo in praeſenti, illam controverſiam attingere, an Chriſtiana Fides, habeat non ſolum evidentiam credibilitatis, ſed etiam evidentiam veritatis, quod ultimum negat Sfortia Pallavicinus cum aliis. Bellarminus verò concedit, ſolam evidentiam veritatis ex ſuppoſitione, ſi admittatur autoritas Scripturarum, & Sanctorum Patrum, quod idem eſt, ac dari evidentiam veritatis adverſus Haereticos, ut poſſit demonſtrari, quae nam ſit veritas revelata; at non adverſus Infideles.

Ego ſanè exiſtimo, in noſtra Religione etiam Veritatis evidentiam reperiri, niſi tamen, evidentiae nomine, intelligas certitudinem Metaphyſicam, vel Geometricam: de cetero ſi intelligas evidentiam moralem, ajo; non minus eſſe certa Fidei noſtrae principia, ac certum ſit, fuiſſe olim maximum apud Romanos Imperium, extitiſſe Caeſarem, Auguſtum, Tiberium, &c. eſſe nunc Americam, Aegyptum, & alia hujuſmodi: immò etiam, ſi dicatur haberi evidentia veritatis ex ſuppoſitione autoritatis Librorum Sacrorum, jam ex probatis in Lib. I. evincitur, Sacra Biblia eſſe Divinae autoritatis, & ſic Chriſtiana veritas erit ſimplicitèr evidens.

Sed antequam ad probationes veniam: illud ſupponendum eſt, veram Religionem, non eſſe quoad ſingula examinandam; hoc enim ſuperbiae Gentilium erat, qui nihil admittebant, niſi quod humano ingenio congruere videbatur. Et

fru-

fruſtrà ſanè de Moyſe dixit Averröes ; *Multa loquitur, ſed nihil probat ; benè loqueretur Barbarus, ſi probaret* : Probatio enim ſcientiam parit, non Fidem, & qui Deo credere ſe profitetur, credere debet etiam, quae non intelligit. Si igitur tibi probavero, Moyſem fuiſſe à Deo miſſum ; teneris ea, quae propoſuit, credere, etiamſi mente non aſſequaris. Veſana enim haec arrogantia eſt, velle à Deo rationem quaerere dicti ſui, quum tot ſint in Phyſicis, & Geometricis, quae ut vera à nobis admittuntur, nec tàm clarè, diſtinctèque percipiuntur, qualis eſt diviſio corporis in infinitum, conjunctio animae corpori, & alia, ut de Geometricis taceam. Itaque recti judicii eſt putare, quae homines à Deo inſpirati dixerunt vera eſſe, utcumque intelligi non poſſint

At non idcircò ad Muhammedanam Barbariem deflectendum eſſe, cenſemus, qui Religionem totam in gladio ſitam habent, ità ut ſublata cujuſvis examinis facultate, homines bruteſcere cogant. Abſit tanta vel ſtoliditas, vel immanitas, vel tyrannis à verae Religionis cultoribus. Sed nec omnia, ut Ethnici, vel nihil, ut Muhammedani in Religione expendendum eſſe fatemur ; verùm & ſciendum, & credendum paritèr contendimus : credendum ſcilicèt ſine diſputatione doctrinam revelatam : ſed ſciendum, quidnam revelatum ſit. Ità rectiſſimè Apoſtolus II. ad Timotheum I. 12. ait : *Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare*. Et perperam Julianus Apoſtata Chriſtianis objiciebat : *Veſtra eſt in-*

infantia, *& ruſticitas*, *nec quidquam aliud, quam crede*, *veſtrae ſapientiae eſt*. Cui reponit Nazianzenus Oratione III. in Julianum, illud Pythagoreorum, *ipſe dixit*: quemadmodum enim ſi Pythagoras fuiſſet infallibilis, nihil fuiſſet quaerendum de Dogmatum veritate, ſed tantum, an & quid dixiſſet; ità quum Deus ſit certiſſimè verax, & infallibilis, nihil aliud quam, an, & quid dixerit, quaerendum.

Venio nunc ad probationes. Chriſtiana Religio, neque res falſas ad credendum proponit, neque rebus veris Fidem adimit; vera eſt igitur. Conſequens de se patet: nam Religiones, quae falſa credenda proponunt, quales ſunt Gentilium, verae eſſe non poſſunt; neque Judaica, quae licèt vera proponat, non tamen ex integro; plurimis enim rebus veris, Fidem non habet: paria autem ſunt credere falſum, & non credere verum. Antecedens probatur. Religio Chriſtiana eſt, quae ſtatuit, Jeſum Nazarenum eſſe Meſſiam, ea, quae feciſſe, ac docuiſſe, quae narrantur in hiſtoriis novi Teſtamenti: Sed hae Hiſtoriae veraces ſunt, ergò & illa vera eſt. Probatur minor: verax eſt hiſtoria, quae res geſtas ità narrat, ut narrantur in multis Libris coëtaneis, vel proximis aetati, qua res geſtae ſunt: Unde enim ſcimus, vixiſſe olim hominem nomine Caeſarem, bellica virtute praeſtantiſſimum? Scilicèt ex ipſius Commentariis, ex Cicerone, Bruto, Livio, Vellejo, Lucano, & aliis, qui fuerunt ejus temporis, vel aequales, vel ſuppares: Atqui tales ſunt Hiſtoriae de Chriſti geſtis; ergò veraces.

Ad

Ad firmandam aſſumptionem, non utar teſtimoniis domeſticis, ne cauſſam infirmam ſuſtinere videamur. Omiſſis igitur Evangeliſtis, tùm Petrò, Paulo, Jacobo, aliiſque Chriſtianis, qui coëtanei fuerunt, & res à Chriſto geſtas eodem modo narrant; advocabimus teſtes Ethnicos, & Judaeos, Chriſtiani nominis hoſtes infenſos. Non tamen ſingula Chriſti, & Apoſtolorum Acta expendemus, quod nimis longum eſſet, & alias ab Euſebio in Demonſtratione Evangelica abundè praeſtitum, ſed illuſtriora tantum geſta memorabimus.

Fuiſſe olim in Judaea virum quemdam nomine Jeſum, nèmo ſani ſincipitis negaverit, Quamplurimi enim Gentiles, de hoc teſtantur, Svetonius, Tacitus, Plinius junior, Celſus, Lucianus, aliique. Natum in Bethlehem, probant Tabulae Cenſuales Romanorum, quae quum in Archiviis ſervarentur, confidentèr earum Fidem appellabant, Juſtinus Apologia II., & Tertullianus contra Marcionem. Teſtes etiam ſunt Helena, & Conſtantinus, qui ſpeluncam, ubi Chriſtus natus praedicabatur, Templo, & Donariis decorarunt. Novam Stellam poſt Chriſti ortum apparuiſſe, & ad eum veniſſe Magos, fatetur ipſe Julianus Apoſtata, licèt ad cauſſas naturales recurrat, Herodis, ob ſuſpicionem Regni, immanem ſaevitiam in pueros, & in ipſum filium ſuum, fidem facit Auguſtus illo celebri dicto: *Praeſtat Herodis porcum eſſe, quam filium*; de quo Macrobius II. Saturnalium 4.

Jeſum fuiſſe Prophetam, noviſſe, ac praenun-

nunciaſſe futura, tradit Phlegon Trallianus, Hadriani Auguſti Libertus in Chronicis. Miracula patraſſe, fatentur Hebraei in Thalmude, & Chriſtianorum inimiciſſimi Celſus, & Julianus, licèt ad incantationes, & praeſtigias refert Celſus: Julianus rem verbis elevare ſtudeat, ut patet ex Origene lib. II. contra Celſum, & Cyrillo Lib. VI. contra Julianum: Fuiſſe Cruci affixum, teſtatur Tacitus Lib. XV. Annalium, ubi de Chriſtianis loquens, ait: *Autor ejus nominis Chriſtus, qui Tiberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum, ſupplicio affectus erat.*

Sed magnum ſuggerit argumentum, mirabilis illa Solis defectio, & ingens terraemotus, quae Chriſto moriente contingerunt. Meminit citatus Phlegon Lib. XIII. Chronicorum ad annum IV. Olympiadis 202., qui incidit in annum XVIII. Tiberii, quo mortuus eſt Chriſtus, ait autem; *Dies, hora ſextà, ità in tenebroſam noctem verſus, ut Stellae in Coelo viſae ſint, terraeque motus in Bythinia, multas aedes Nicaeae ſubvertit.* Eadem apud Thallum reperiri III. Hiſtoriarum, alioſque Gentiles, teſtatur Euſebius; hinc Tertullianus in Apologetico Cap. XXI. hujus prodigioſae defectionis teſtes citat ipſas Paganorum tabulas: *eum*, inquit, *Mundi caſum in Archivis veſtris habetis.* Et S. Lucianus Martyr Antiochenus coram Praeſide Nicomediae conſtantèr, ait: *Conſulite Annales veſtros, invenietis Pilati temporibus, dum pateretur Chriſtus, media die fugatum Solem, & interruptum diem.* Quid? Quod in Sinarum monu-

numentis notatum reperitur ad id tempus, quo Chriſti mors circà menſem Aprilem, Solare diliquium praeter naturae leges contigiſſe; qua obſervatione Quambrutium Sinarum Imperatorem magnopere commotum fuiſſe, refert Hadrianus Greſſonius in hiſtoria Sinenſi. Fuiſſe autem non ordinariam, ſed portentoſam Eclypſim, demonſtrat Petavius Libro X. de Doctrina Temporum Cap. XXIV.

Accedit praeclarum Joſephi de Chriſto teſtimonium. Fuit autem Flavius Joſephus Hebraeus, Sacerdotum genere prognatus, ſectà Phariſaeus, quam praeter alias, Chriſtus inceſſerat: iſque Veſpaſianum Judaicae gentis hoſtem implacabilem, vel Meſſiam eſſe credidit, vel credere ſimulavit. Hic autem hiſtoricus Lib. XVIII. Antiquitatum Cap. 4. ingenuè de Chriſto ſcripſit, *fuiſſe eum virum ſapientem, ſi tamen virum dicere oportet: Mirabilia feciſſe, eorumque fuiſſe Magiſtrum, qui vera libenter amplectuntur, plurimoſque tum è Judaeis, tum è Gentilibus ad ſe protraxiſſe: à primoribus tandem ſuae gentis accuſatum, à Pilato ad crucem damnatum, poſt tertium diem redivivum ſuis apparuiſſe; quum Divini Vates haec, aliaquae per multa admiranda de ipſo praedixiſſent*. Quid potuit clarius à Chriſtiano proferri?

Tanta igitur fuit vitae, Doctrinae, ac Miraculorum Chriſti fama, quae Gentes jam omnes perſuaſerat, ut mirum non ſit, Romanos Imperatores adhuc Gentiles cenſuiſſe, eum inter Deos referendum, divinoſque illi honores tribuiſſe. Primum quidem Tiberius de rebus à

Chri-

Chriſto ſupra hominis vires geſtis, à Pilato certior factus, ad Senatum retulit, ut inter Deos cooptaretur. Abnuit quidem Senatus, ſivè propter Hebraeorum infamiam, quam pridem notaverat Cicero in Oratione pro Flacco, ſivè ob ſupplicii dedecus, quo Jeſus extinctus fuit, ſivè quod extera Sacra recipi, jam veritum eſſet, ut Livius tradit Lib. XXIX.; ſivè quod verius puto, noluit Deus Sanctiſſimum Filii ſui nomen tam foeda ſocietate, Doemonumque colluvio dehoneſtari. Quodcumque tamen ſit, perſeveravit Tiberius in ſententia, & benevolentia ergà Chriſtianos, poenaſque conſtituit adverſus eorum accuſatores. De hac re autorem habemus Tertullianum in Apologetico Cap. V. & XXI. Chriſtianum ſanè Scriptorem, ſed nullius mendacii coarguendum, quum haec objecerit ipſi Senatui, Populoque Romano, qui rei falſitatem facilè deprehendiſſet ex Commentariis publicis, iiſque potiſſimum, quibus res ſub Pilato geſtae continebantur, & quorum Fidem non ſemel implorat Juſtinus Apologia II. Similia de tentato Chriſti Cultu ab Hadriano, & Alexandro Severo narrat Lampridius.

Quod attinet ad Apoſtolorum praedicationem, licèt externis teſtimoniis deficiamur, rem tamen omnem prodigiis, atque Altiſſimi dextera expeditam fuiſſe, tot, tantaque credibilitatis argumenta evidentèr commonſtrant, ut non ſinat, vel mens, vel pudor de hoc nullatenus dubitare. Et primo quidem, Apoſtolos veraces fuiſſe, ratio ſuadet; ſi enim negas, ergò

vel

vel ipſi decepti fuerant, vel alios decipiebant: Neutrum admitti poteſt: non primum, quia quum Petrus, v.gr. praedicabat, Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, non potuit in eo decipi, quum fuerit teſtis oculatus. Unde Johannes hiſtoriam ſuam ità concluſit: *Hic eſt Diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit haec, & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus*. In Capite autem praecedente ſcripſerat: *Multa quidem, & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quae non ſunt ſcripta in libro hoc*. Non ſecundum, quia nullus mendaciorum ſator, tantùm ſibi placere velit, ut ad fabulas ſuas confirmandas, per atrociſſima ſupplicia, denique animam agere, non recuſet.

Secundo. Si Apoſtolicae praedicationis circumſtantiae omnes excutiantur, clariſſimè conſtabit, nihil aliud fuiſſe, niſi Divinae veritatis, ac potentiae inſtrumenta, quae portentis, & miraculis innumeris, Mundum ad veram Religionem adduxerint. Si numerum Perſonarum inſpicias, duodecim reperies, quot nimirum ad familiam, vel oppidulum inſtruendum vix, eſſent ſatis: ſi conditionem, homines videris de ima faece vulgi, rerum omnium egenos, ſine ſacculo, ſine pera, ſinè amicis, omnibus denique deſtitutos, quae apud homines in pretio ſunt. Si eos, ad quos miſſi fuerunt, deprehendes: Orbem nunquam magis literatum, nec tantum ſimplicem populum, ſed viros doctiſſimos: iis aures primùm, mox intellectum prae-

praebere captivum: neque enim in rure, vel pago Apoſtoli praedicarunt, ſed Athenis, Romae, ubi & ingenia, & literae potiſſimum florebant.

At fortaſsè, res ad credendum faciles, ad agendum, ſuaves proponerent? Nihil minus. Quid enim credendum? Deum uni Trinum, Deum carnem factum, crucifixum, redivivum: Homines in Adamo peccaſſe omnes, Deo conciliari per lavacrum, & his ſimilia, quae omnem captum, & humanam ſuperant Fidem. Quae fieri praecipiebant? Caſtè, ſobriè vivendum, ſuperfluum erogandum, inimicis benefaciendum, & alia, quae ſenſum dictamini penitùs repugnant. Fortè homines in probitatem tunc inclinati? nihil corruptius: Romani praeſertim, ut Salluſtius, Livius, Juvenalis declamant. Uſque adeo verum, quod ait Apoſtolus I. ad Corinthios I. *Quae ſtulta ſunt Mundi elegit Deus, ut confundat Sapientes: & infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia.*

Neque dicas; Muhamed Arabem, Camelorum paſtorem, literarum omnium expertem, VII. Saeculo ineunte, novam Religionem infinitae multitudini perſuaſiſſe. Ne, inquam, dicas; conſtat enim ex Hiſtoriis Zonarae, Cedreni, Pauli Diaconi, aliorumque, Muhamed, ductâ viduâ divite, mercatorem factum, imperitum ipſum, imperitiſſimae multitudini impoſuiſſe, primùm illuſionibus quibuſdam, & praeſtigiis; cui rei multum opera ſua profuere, duo Judaei Apoſtatae, & duo Chriſtiani Haeretici Sergius, & Johannes; legem ſcripſit,

O quam

quam Arabes vocant *Alkoran*, hoc eſt Scripturam per excellentiam, eamque verſibus rythmicis diſtinctam edidit, ut ſtolidae plebi ſuavitate captus, eſſet plauſibilior. Fabulatur, eam ſibi à Deo miſſam, non ſemel totam, ſed ut Sybillae folia, diverſis locis, & temporibus, ac ſententiis abruptis, ne quis in ea rationem, ordinem, vel conſequentiam curioſius inquireret. Mox vi, & armis belluina ſecta propagata eſt, impoſito praetereà tyrannico mandato, nihil examinandi, nihil dijudicandi; itaque ejus incrementum violentiae debetur, non praedicationi. Vae enim Muhamedanis, ſi ratione agendum eſſet.

Sapienter igitur Auguſtinus Libro XXII. de Civit. Dei Cap. 5. ad Evangelii praedicationem reſpiciens, ait: *Stupentibus, vel doctis, vel indoctis, jam crediderunt, & docti, & indocti: Si rem credibilem crediderunt, videant, quàm ſint ſtolidi, qui non credunt; ſi autem res incredibilis credita eſt; etiam hoc utique incredibile eſt, ſic creditum eſſe, quod incredibile eſt*. Et paulo poſt *Non peritos Grammatica, non armatos Dialectica, non Rhetorica inflatos piſcatores, Chriſtus cum retibus Fidei, ad mare hujus ſaeculi pauciſſimos miſit; atque ita ex omni genere tàm multos piſces, & tanto mirabiliores, quanto rariores etiam ipſos Philoſophos coepit.*

Alludit autem S. Doctor ad hiſtoriam Evangelicam Lucae V.: ubi quum Apoſtoli per totam noctem laborantes, nihil coepiſſent, ait ad Dominum Petrus; *in verbo tuo laxabo rete*, ac ſtatim ingens piſcium copia capta eſt: mirantibus

bus autem cunctis, Christus Petro inquit: *Noli timere, ex hoc jam eris homines capiens*. Scilicet, ſi capiendi erant homines propriis Apoſtolorum viribus, fruſtrà omnis impenderetur labor; quod autem incredibilis copia capta ſit: hoc ideo, quia retia laxarunt in nomine Chriſti, hoc eſt in brachio forti, & virtute Omnipotentis; oportuit igitur prodigiis, ac miraculis ſuprà naturam editis, perculſos homines, Apoſtolis Fidem habuiſſe; neque alitèr fieri potuiſſe intelligibile eſt. Concludit ergò ſubtilitèr Auguſtinus loco citato: *Si Miracula facta eſſe non credunt: hoc unum nobis grande Miraculum ſufficit, quod terrarum Orbis, ſine ullis miraculis credidit*. Vide etiam Chryſoſtomum in Oratione, *quod Chriſtus ſit Deus*.

Tertio Chriſtianorum fervens in Deum pietas, inſignis in homines caritas, mirabilis in tormentis conſtantia, fatentibus vel ipſis Paganis, magnum praebet credibilitatis argumentum. Illuſtre eſt in hac re Plinii teſtimonium X. Epiſtolarum 97. Is dum Ponti, Bithyniaeque Proconſul eſſet, à Trajano petiit, quomodo agere deberet cum Chriſtianis, quorum ſuperſtitio, non tantùm Civitates, ſed vicos etiam, & pagos pervagabatur, ait: ſe per tormenta quaeſiſſe, cujus criminis eſſent rei, nec aliud deprehendiſſe, niſi quod ſtatis diebus antè lucem convenirent: carmen Chriſto, quaſi Deo, dicerent, ſeque Sacramento, non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne Fidem fallerent, ne depoſitum abnegarent, mox cibum cape-

rent promiſcuum, tamen & innoxium, ut non aliud in ipſis puniendum cenſeret, niſi pervicaciam, & inflexibilem obſtinationem, quam ſcilicèt nos invictam animi fortitudinem, & in propoſito ſervando perſeverantiam, ac firmitatem interpretamur.

Hanc quoque Chriſtianorum conſtantiam, licèt aliud agens, ſummopere tamen extollit Arianus Philoſophus ſub Hadriano Imperatore, Doctrinae fama conſpicuus, in Epicteto lib. II. Cap. 9.: ubi hoc diſcrimen conſtituit inter verè baptizatos, & baptiſmi ſimulatores; quod primi fortem animum, & propoſiti tenacem oſtenderent, non utique ſecundi. Galenus itidem magnus Chriſtianorum oſor lib. III. de differentia pulſuum, quum quorundam Philoſophorum, & Medicorum pertinaciam notare vellet, ait: *citius Chriſtianos Religionem ſuam abnegaturos, quam illi meliorem ſententiam induant.*

Itaque, quum homines non ſint admodum vitae prodigi, libentius verò mortem oppetant, quam diriſſimis ſuppliciis se cruciari ſinant; incredibile eſt, naturae viribus tantam reperiri poſſe in tàm exquiſitis tormentis ferendis conſtantiam, immò etiam alacritatem: quod ſi in uno, vel altero ob infixam menti perſuaſionem, & corporis robur contingere poſſit, quemadmodum de Paganis ipſis quaedam refert Valerius Maximus Lib. III. Dictorum, Factorumque Memorabilium Cap. 2., & 3.: an idem dicendum de tot millibus Martyrum, de tot invalidis ſenibus, mollibus pueris, teneriſque puellis, de

tot

tot viris, ac foeminis in otio, in luxu, in deliciis nutritis?

Proximum eſt, ut argumentum diluamus, quod contrà Miracula afferri ſolet. Miracula non ſemper fiunt in confirmationem verae doctrinae; ergò nihil faciunt ad evidentiam credibilitatis Chriſtianae Religionis. Probatur antecedens: primò ex illo Matthaei XXIV. *Surgent Pſeudo-Chriſti, & Pſeudo-prophetae, & dabunt ſigna magna, & prodigia; ità ut in errorem inducantur; ſi fieri poteſt, etiam Electi.*

Secundo, quia Prophetia eſt quid, Miraculo majus: ſed Prophetiae donum, etiam impiis aliquando contingit, ut de Balaamo teſtatur Sacra Hiſtoria Numerorum XXII.; immò tunc etiam contingere poſſe, quum falſa praedicant, teſtatur Moyſes Deuteronomii Cap. XIII. *Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & praedixerit ſignum, atque portentum, & evenerit, quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſerviamus eis: Non audies verba Prophetae illius, aut ſomniatoris; quia tentat vos Dominus Deus veſter.*

Tertio ab exemplis. Magi prodigia fecerunt coram Pharaone. De Miraculis tùm Romanorum, tùm exterorum Gentilium, agit Valerius Maximus per totum Caput VIII. libri 1. Uulgata ſunt in Romana hiſtoria, Tarquinium novacula cotem ſecuiſſe. Tucciam Veſtalem, aquam cribro portaſſe. Claudiam Zona magnam navim, in Fidem ſuae pudicitiae, traxiſſe, & alia quibus ſcatent Livius, & Plutarchus.

chus. Veſpaſianum oris excremento, caecum reſtituiſſe, item manu, debilem contactu ſanaſſe, Tacitus refert Lib. IV. Hiſtoriarum Cap. 81. De Apollonio Thyaneo, quae non jactat mirabilia Philoſtratus, ejus vitae Scriptor? puellam Romae mortuam ad vitam revocaſſe: ſecreta cordium perſpecta habuiſſe, ut & futurum; linguas omnes calluiſſe, etiam avium: compeditum ſe ſolviſſe, & carceri eripuiſſe; è Domitiani conſpectu evanuiſſe, aliaque his ſimilia; undè Hierocles librum ſcripſit, cui titulus *Philalethes*: ubi Chriſto Apollonium oppoſuit, contrà quem ſcripſit Euſebius. Denique miracula ſua venditant Turcae; non ſunt igitur haec veritatis argumenta.

Contra tamen dicendum, ex Miraculis peti maximum rebus credendis ſubſidium. In hoc enim Chriſtus, ſe Meſſiam eſſe manifeſtavit, quum interrogatus à Diſcipulis Johannis, an ipſe eſſet Meſſias, reſpondit: *Euntes renunciate Johanni quae audiſtis, & vidiſtis. Caeci vident, Claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt*. Tum etiam, quia in hoc Judaeorum contumaciam arguit, quod tot inſpectis prodigiis, nihil de pertinacia ſua remitterent: ait enim Johannis XV. *Si opera non feciſſem eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent*.

Sed antequam reſpondeam ad objecta; illud praeſupponendum duco, non poſſe à Deo, vel Miraculum, vel Prophetiam contingere in confirmationem falſi; quod probo. Deus non poteſt mentiri, quod praeterquam quod eſt mani-

nifeſtum ex ipſa ideâ Dei, patet etiam: quia, ſi Deus poſſet mentiri, nunquam deberemus ei firmitèr credere, quia ſemper poſſemus rectè dubitare, an tunc deciperet. Hoc poſito, qui miraculum edit in confirmationem erroris, deceptionem alterius mentiendo procurat; paria enim ſunt, vel falſum teſtificari, vel falſum teſtimonium approbare; undè appoſitè S. Auguſtinus Epiſt. XLIX. inquit: *Sicut humana conſuetudo, verbis; ità Divina Potentia etiam, factis loquitur*. Si igitur Deus miraculo, falſam Doctrinam confirmaret, facto ipſo mentiretur, quod nefas eſt dicere.

Nec obſtat, quod dicitur Exodi Cap. I. quod quum Obſtetrices Aegyptiae mentitae fuiſſent Pharaoni in gratiam Hebraeorum, *Deus iis beneficavit, & aedificavit domos*: Si ergò Deus, aliquando mendacium beneficiis compenſat, jam mendacium approbat facto; & ſic nulla eſt repugnantia, cur non poſſit etiam falſum dogma prodigiis confirmare.

Non, inquam, obſtat; nam Obſtetricibus benefecit Deus: *non quod mentitae ſunt, ſed quia in homines Dei, miſericordes fuerunt*, ut ait S. Auguſtinus Lib. contrà mendacium Cap. XV. Diſtinguendum enim eſt inter beneficium, quod praeſtiterunt Obſtetrices Hebraeis, non occidendo mares ob timorem Dei, caritatemque proximi; & mendacium coràm Rege prolatum, quod Hebraeorum foeminae nullâ earum ope, ſed ab ſe ipſis parerent: primum Deus benignè muneribus proſequutus eſt: ſecundum Deo veritatis, placere neutiquam potuit. Nota autem in

textu : *Et quia timuerunt Obſtetrices Deum, aedificavit eis domos* ; quod τὸ eis , non poteſt referri ad Obſtetrices , quia in textu Hebraeo eſt pronomen maſculinum , non foemininum, ſed eſt referendum ad Iſraëlitas ; ità ut ſenſus ſit : Quum Obſtetrices timerent Deum , ideſt Iſraëlitarum , non interficiendo maſculos , & Deus aedificaret illis, hoc eſt Hebraeis domos, ſeù ipſorum familias in dies augeret ; pracepit Pharao omni populo ſuo , dicens : *quidquid maſculini ſexus natum fuerit , in flumen proiicite , &c.*

Reſpondeo , nunc directè ad primum. Surgent *Pſeudo chriſti* , &c. dico : non intelligere Chriſtum vera miracula , quae à Deo tantum fiunt ; ſed vel res miras , & inſuetas , quae homines in ſtuporem rapiunt ; ſed per magiam naturalem fieri ſolent , quae tamen vulgus non intelligens miratur , & Deo tribuit ; vel ſignificare prodigia , quae fiunt opera Daemonum,quos multa poſſe ſupra humanam naturam ,certum eſt ex revelatis ; immò etiam naturali lumine credibile eſt, inter mentes noſtras, & Divinam infinitam , eſſe alias , atque alias ſublimiores , & perfectiores , quae plurima intelligant , & poſſint ſupra noſtrum captum . Senſus igitur Chriſti eſt, ſurgent Impoſtores , qui multa edent miranda , vel naturali ſapientiâ , vel Daemonum potentia, quae tanti eſſe videbuntur , ut ſi fieri poſſet etiam Electos deceptura eſſent ; reſpiciens fortaſſe ad Simonem Magum , & alios .

Ad ſecundum dico : Moyſem in illo Deuteronomii loco, non ea mente locutum fuiſſe , quaſi

quaſi fieri poſſit, ut ſurgat Propheta, & vera vaticinetur, ſuadens ad Idolatriam; jam enim probavi, hoc Divinae Eſſentiae repugnare: ſed loquitur per emphaſim, ut enim confirmaret in Fide Hebraeos, populum ſcilicet durae cervicis, & ad fabulas, ſuperſtitiones, impietatem, quam ad veram doctrinam proniorem: ait, etiamſi ſurrexerit inter vos aliquis, Prophetam, ſe eſſe jactans, & aliqua praedixerit, quae deinde eveniant, quod etiam caſu contingere poteſt, ſi ad Idolorum cultum inſtiget, hunc ne audiatis; eodem nimirum loquendi genere, quo uſus eſt Paulus ad Galatas I. *Si Angelus de Coelo evangelizaverit vobis, praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.*

Notabilis etiam eſt in citato Textu, locutio illa Methaphorica: *Quia tentat vos Dominus Deus veſter.* Tentat enim, qui aliquid ſcire deſiderat; quomodo igitur Deus, qui omnia novit, tentare homines dicitur? Reſpondet S. Thomas prima parte quaeſt. 114. artic. 2. in corpore; quod licèt finis tentantis, ſit ſcientia, non tamen ſemper ſit à tentante, ut ipſe ſciat, ſed aliquando etiam, ut alios ſcire faciat; & ita Deus tentare dicitur; unde ſequitur in Textu allegato: ut palam fiat, utrum diligatis eum. Sic in Evangelio S. Johannis Cap. VI. dicit Chriſtus Philippo: *Unde ememus panes, ut manducent hi? hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus;* ſcilicet, ut exponit Gloſſa interlinearis, *Fidem illius, de futuro miraculo conſulens;* erant enim Chriſti aſſeclae modicae Fidei: undè exprobrat eis Dominus, Johannis IV.

Niſi

Tarquinium, & Augurem, ut apud minutam plebem, inanibus obſervationibus fidem conciliarent.

De duplici Veſpaſiani miraculo, quid ſentiendum ſit, paucis exponam, cum Daniele Huetio in Demonſtratione Evangel. propoſit. IX. Cap. 39. num. 6. Quum Joſephus hiſtoricus fucum facere Judaeis coepiſſet, quod Veſpaſianus eſſet Meſſias, inque eam rem Vaticinia quaedam Veteris Teſtamenti ei accommodaſſet; eandem fabulam producere conati ſunt, adulandi ſtudio, Aegyptii; quumque audiſſent, Jeſum, qui Meſſias à plerisque habebatur, ſputo caecum ſanaſſe, claudos, ac debiles morbo liberaſſe: duos ſubornant, quaſi unus caecus alter manu invalidus eſſet: hi Caeſarem adeunt: primus, ut oculos ſputo aſpergat, rogans: ſecundus, ut pede calcaretur; uterque monitu Serapidis Dei, ea petere affirmat. Reliquum fabulae, nemo melius Tacito nobis aperiet, ait enim; *Veſpaſianus primò irridere, aſpernari: atque illis inſtantibus, modo obſecratione ipſorum, & vocibus adulantium in ſpem induci, poſtremo aeſtimari à Medicis jubet, an talis caecitas, ac debilitas ope humana ſuperabiles forent: Medici variè diſſerere; huic non exeſam vim luminis, ſed redituram, ſi pellerentur obſtantia; illi elapſos in pravum artus, ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe integrari: id fortaſſe cordi Deis, & divino myſterio, Principem electum; denique patrati remedii gloriam penès Caeſarem, irriti, ludibrium penès miſeros fore*. Tandem, quum ex compacto ea contigiſſent, concludit Tacitus;

utrumque, qui interfuere, nunc quoque memorant, poſtquam nullum mendacio pretium . Haec quicunque ſecum evolvet, impoſturam clariſſimè deprehendet.

Quod attinet ad Apollonium, omnes cordati viri, tùm ex antiquis, tum ex recentioribus, putant, Magum fuiſſe, quo nomine à Domitiano captus, & in carcerem detruſus eſt. Porrò Philoſtratus, qui ejus vitam, centeſimum poſt annum ſcripſit, hunc ſibi ſcopum propoſuiſſe videtur, ut invaleſcentem jam Chriſti Fidem, deprimeret: oppoſito hoc doctrinae Sanctitatis, ac mirificae virtuti fictitio ſimulacri. Multa autem Philoſtratus ex hiſtoria Chriſti, in ſuam Apollonii vitam tranſtulit, quod non eſt factis opponere facta, ſed Mimum potius, vel ſimiam inducere. Praeter plurima incredibilia, quae Apollonio hic liber affingit, tot fabulis, ac puerilibus naeniis undique redundat, ut lectione ſola, quiſque poſſit ſtultitiam, & vaniloquium Philoſtrati manifeſtè inſpicere; inter quae illud eminet, Apollonium animalium voces intellexiſſe, facultate hac ab Arabibus imbutum, qui vel corde, vel hepate Draconis comeſſo, futura ex avium garritu praeſentiunt. Omnia autem proſequi, praeſcripta nos brevitas vetat; adiri idcircò poterit, qui cuncta ex integro diſcuſſit, Huetius loco citato Cap. CLVII.

Sed indulgentius cum Ethnicis agamus. Admittamus utcumque Miracula, quae ipſi oſtentant, modo & ipſi admittant noſtra, neque enim aliud aequitas patitur: Jam & numero, & magnitudine ſuperiores ſumus; quumque

que poſſint miracula eſſe, vel vera, vel apparentia, omnes veritatis circumſtantiae, pro nobis ſtant. Mira edidit Moyſes; at longè mirabiliora Chriſtus: ait enim se feciſſe, quae nemo alius fecerat; nec aliàs debuiſſent Judaei Chriſto potius credere, quam Moyſi, niſi eum prodigiis ſuperaſſet. Praeterea, unde tanta Judaeorum in Jeſum invidia, ut in ejus interitum, adeò atrociter conſpirarent; niſi ex ſtupendis factis metuiſſent, ne totus Mundus poſt eum abiret? Itaque in Concilio ajebant: *quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit: ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum.* Johannis II.

Atque hic uberrima ſeſe offert circumſtantiarum ſeges, quae Chriſti Miracula comitantur. Si res in ſe ſpectentur, citrà omnem calumniam, ſuperant hominum vires. Lazarus è mortuis revocatur poſt quatriduum, non in angulo aliquo, ſed coram frequentiſſima hominum turba, interquos ipſi erant defuncti cognati ac familiares; quod in filio viduae obſervatur. Si ſpectetur modus, planè divinus, non figuris, & ſuſurro magico, ſed ſolo vocis imperio; undè ipſi Judaei, quorum Religiò vera, & magna proferebat prodigia, ſtupore tamen perculſi, dicebant: *qualis eſt hic, quia venti, & mare obediunt ei?* Matthaei VIII. Quid, quod ſolo contactu ſimbriae veſtimenti, fluxu ſanguinis liberata mulier? Matthaei IX.; umbra Petri, morbis ſoluti languentes, Actorum V.

Si perſonam inſpexeris, videas Nazarenum, Filium Fabri vulgò habitum, non potentia ſaeculi,

culi, non longa cognatione praevalentem; ſed opprobrium hominum, & abjectionem plebis, non habentem ubi reclinaret caput: Hujus tamen admirandis prodigiis, victi magna Judaeorum pars, qui alioqui Religionis ſuae ſunt tenaciſſimi, coacti ſunt divinam vim in eo agnoſcere, & Filium Dei eſſe credere. Qua in re illud notandum, quod ſi Chriſtus magicis artibus prodigia patraſſet, ut ſtigidè primum cauſari coeperant Phariſaei: *non ejicit Daemones, niſi in Beelzebub principe Daemoniorum*, Matthaei XII.: non deſtitiſſent ab ea accuſatione, ſed nihil in judicio Pilati de ha re objectum; adeò ſcilicet Chriſti opera, longè à fraudibus aberant. Quinimmò in tanta accuſatorum rabie, ubi, Jeſus indefenſus, & ne reſpondens quidem; ex tot oculatis teſtibus, qui facta ejus redarguere potuiſſent, vix duo corrupti producuntur, qui Templi deſtructionem opponerent; tandem ſententia diſcipuli proditoris, ac ipſius conſcientiâ Judicis, juſtus, innocenſque pronunciatur.

Atque in hoc, duplex Dei conſilium adimpletum eſſe, cerminus: unum, ut Chriſtus morte ſua nos redimeret; alterum, ut in eum homines crederent; factum utrumque: nam & morti traditus; & licet inter iniquos reputatus ſit, ipſe tamen innocentiſſimus, nullâ probata culpa: neque enim homines in eum credere, vel debuiſſent, vel potuiſſent, ſi de crimine etiam leviſſimo convictus fuiſſet, vel etiam ſuſpectus. Itaque poſt rem judicatam, fruſtrà quidquam excipiunt Chriſtiani nominis obtrectatores. Super-

Supereſt validum Chryſoſtomi argumentum in Lib. contrà Gentiles. *Inauditum eſt, & prorſus incredibile, aliquem humanis artibus, ſeù fraude, ſeù ſcientia, ſeù Daemonum afflatu, pluſquam quum viveret, poſt mortem potuiſſe: At id in Chriſto obſervatur: vivens enim non multos habuit ſectatores, & vix in Judaea notus videbatur; poſtquam vivere deſiit, magna Orbis pars ad ipſum converſa eſt; ſic enim praenunciaverat: Ego ſi exaltatus fuero à Terra, omnia traham ad me ipſum.*

Inſuper ex deceptoribus, nemo pollicetur aſſeclis ſuis poteſtatem majorem faciendi, quam ipſe fecerit; neque enim poteſt, neque fabulam ſuam ullo modo juvaret; facilè enim ejus ope deſtituti se ipſos proderent, quod ſeductoris conſilium non patitur: oportet enim, ut idem Chryſoſtomus, inquit, probabilia quaedam, & verſutiae, atque artificii plena, & quae deprehendi non facilè queant, commentari. At Chriſtus profusè nimis, Diſcipulis ſuis ſpopondit vim efficiendi mirabiliora, quam ipſe patraſſet, & quidem poſt obitum ſuum: ait enim Johannis XIV. *Qui credit in me, opera, quae ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.* Hoc autem res ipſa comprobat: nam Diſcipuli Chriſto ſuperſtite, vix quidquam aggredi auſi fuerunt, poſt illius mortem omnia audere, omnia perficere: non à Chriſto artem prodigialem, dum in vivis ageret, edocti, nec petierunt, nec petere auſi ſunt; quomodò igitur fabulam hanc continuarunt, poſtquam à Magiſtro defuncto, erudiri nihil potuerant?

fuerant? quis verò de ſe mortuo, tàm magnificè loqui, ac talia promittere poſſit, niſi vel Deus, vel demens? At implere nonniſi Deus; Chriſtus igitur Divina virtute manifeſtè implevit.

Planè nihil conſtantius in libris ſacris, quam, Apoſtolos ante Chriſti diſceſſum ruſticos fuiſſe, imperitos, pavidos, haeſitantes: Ad ancillae vocem trepidat Petrus, mentitur, pejerat: reliqui, capto Magiſtro, aufugiunt: qui amantior videbatur ſequitur, ſed eminus. Mox Coelos petente Domino, callent Scripturas, linguis loquuntur diverſis, cum Philoſophis diſputant, Orbem peragrant, parati ad quaevis pericula, & certae occumbere morti: ergò niſi inſanimus omnes, fatendum eſt cum ipſis maleficis Aegyptiis, *Digitus Deì eſt hic; neque alitèr ea fieri potuiſſe, quam in manu potenti, & brachio extento.*

Denique recolenda ſunt, quae libro I. diſſeruimus. Omnis Prophetica facultas eſt à Deo, neque de hac re ambigit quiſquam: Libri autem Veteris Teſtamenti pleni ſunt Prophetiis, quibus Meſſias deſignatur; ſed omnes quotquot ſunt antiqui foederis Prophetiae, in uno Chriſto clariſſimè ſunt adimpletae, in eum ſolum quadrant, in alium praetereà neminem, ut accuratè per ſingula eundo, probat Huetius in Demonſtratione Evangelica per totam propoſitionem IX.; itaque quum Vetus Teſtamentum, ſit praedictionum congeries, Novum verò praedictionum illarum ſit reſolutio; ſequitur, unum per alterum confirmari: qua argumentandi ratione, utitur Origenes Lib. IV. Periarchon Cap.

1. &

1. & Lib. VIII. contra Celſum. Sit igitur hic finis. Vera Religio eſt, quae res dumtaxat veras ad credendum propoſitas habet: atqui Religio, quae Chriſtum Meſſiam eſſe ſtatuit, & Vetus, Novumque Teſtamentum ad credendum proponit, vera proponit; Chriſtiana igitur Religio vera eſt; quod erat probandum.

CAPUT PRIMUM.

De Cultu Religioſo.

OMnes homines, qui de Religione rectè ſentiunt, Deum *Latria*, hoc eſt cultu ſervili adorandum eſſe concedunt; quippè qui ſolus eſt rerum creatarum Dominus, tum ratione creationis, tum ratione conſervationis; ſolus enim Deus propriè eſt, ut dicitur in Sacris Paginis: *Ego ſum, qui ſum*: Cetera verò in Deo ſunt, & niſi in Deo eſſent, in nihilum abirent: unde Paulus ad Athenienſes: *In ipſo vivimus, movemur, & ſumus*. Actorum XVII.: & licèt Catholici, etiam Angelis, ac Beatis Cultum tribuant Religioſum, qua de re mox cum Proteſtantibus pugnaturi ſumus; aliam tamen cultus ſpeciem iis accomodant, quam *Duliam* vocant, vel *Hiperduliam*; adoratur enim in Sanctis excellentia aliqua, ſupernaturalis gratiae ſcilicet, & gloriae, haec tamen creata ſunt, & à Deo in infinitum diſtant, ideòque adoratio *analogicè* tantum tribuitur Deo, atque aliis; ſervitus autem ſoli Deo. Deuteronomii V. *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies*:

P &

& Apoſtolus I. ad Timotheum I. *Soli Deo honor, & gloria*.

Hinc, licèt apud nos, actus externi adorationis, promiſcuè tàm Deo, quàm Beatis exhibeantur, ut adgeniculatio, vel thurificatio; tamen ſunt quaedam ità Dei propria, ut nullo modo aliis communia eſſe poſſint. Hujuſmodi eſt Templorum Dedicatio: neque enim Veteres, niſi uni Deo Eccleſias dedicarunt; Martyribus verò memorias, tamquam hominibus mortuis, ut tradit Euſebius in Oratione de laudibus Conſtantini ad finem, S. Auguſtinus Lib. XXII. de Civit. Dei Cap. 10.: unde differentia inter Eccleſias, & Martyria in L. Generali 13. C. *de Sacroſanctis Eccleſiis*. *Martyria* enim dicebantur Templa, quae Deo in Sanctorum nomine extruebantur; atque ità Sanctis *Templa* tribui dicuntur, ut docet S. Johannes Damaſcenus Lib. IV. de Fide Orthodoxa Cap. 16.

Quae dicimus de Templis, eadem de Altaribus dicta putate, quae Deo dumtaxat erigi poſſunt: idemque de Sacrificiis dictum volumus, ut patet ex illo Exodi XXII. *Qui ſacrificat Diis, eradicabitur, praeterquam Domino ſoli*; voluit enim Deus, cultum ſacrificii ſibi ſoli exhiberi. Quae omnia in Libris de Civitate Dei, paſſim explicat Magnus Auguſtinus, ut lib. VIII. Cap. 27. *Non Martyribus Templa, Sacerdotia, Sacra, & Sacrificia conſtituimus: quoniam non ipſi, ſed Deus eorum, nobis eſt Deus: honoramus ſanè memorias eorum, tamquam Sanctorum Hominum, qui uſque ad mortem ſuorum corporum, pro veritate certarunt, ut innoteſceret vera*
Reli-

Religio. Et infrà: *quaecunque igitur adhibentur Religioſorum obſequia in Martyrum locis, ornamenta ſunt memoriarum; non ſacra, vel ſacrificia mortuorum, tanquam Deorum*. ibidem. *Quis audivit aliquando Fidelium, ſtantem Sacerdotem ad Altare, etiam ſuper Sanctum Corpus Martyris, ad Dei honorem, cultumque conſtructum, offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane?* &c. Similia habet Lib. XII. Cap. 10., & alibi.

De cetero, actus Adorationis exteriores, etiam in ſacris, ità confuſos legimus, ut non poſſit evidentèr colligi, an cultus Deo debitus tribuatur creaturis. De Abrahamo enim legimus, quod ut Deum adoraret, *cecidit pronus in faciem*. Geneſis Cap. XVII. : ſed Capite ſequenti; quum apparuiſſent ei tres Angeli, eodem modo dicitur adoraſſe in terram; & Cap. XXIII. *Surrexit Abraham, & adoravit populum Terrae, filios videlicet Heth*. Sola igitur inclinatione voluntatis, & veneratione interiore, Adorationis ſpecies diſtinguuntur.

Quod attinet ad Adorationem Dei, nullum eſt nobis cum Proteſtantibus diſſidium, niſi de Adoratione Euchariſtiae: at quoniam ex eo controverſia pendet, an ſit merum Symbolum, an Corpus Chriſti verum; opportunior erit locus, quum de Sacramentis mentio incidet, ea de re diſputandi. Illud in praeſenti examinandum ſuſcipimus, an adorari Deus poſſit ſub Imagine. Calvinus enim Lib. V. Inſtitutionum Cap. 11. nefas eſſe, putat, Deo inviſibili, & incorporeo Imagines affingere corporeas, & viſibiles. Eccleſia verò Catholica ejuſmodi Imagines

gines admittit, approbatque : unde Alexander VIII. in Cenſura Propoſitionum num. 25. illam notat : *Dei Patris ſimulacrum, nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare*. Noſtrum igitur erit, Romanae Sedis judicium, probatumque Eccleſiae morem, à Sectariorum calumniis vindicare.

PROPOSITIO PRIMA.

Dei Imaginum, licitus eſt uſus.

PRobatur. Deus incorporeus eſt, tamen ut ſe hominibus manifeſtaret, & ad ſui cultum alliceret, ſaepiſſimè in hominis formam, hominibus ſeſe videndum praebuit. Ita enim viſus Adamo, tanquam homo deambulans, Geneſis III. Jacobo, Deum vidit innixum ſummitati ſcalae, Geneſis XXIII.. Moyſes poſticam Dei partem, hoc eſt terga, & humeros aſpexit, Exodi XXIII. Iſaias Cap. VI. vidit Dominum ſedentem ſuper Solium excelſum. Daniel capillos Dei canos, deſcribit, & veſtem candidam, Cap. VII. Spiritus Dei in ſpeciem Columbae, conſpectus, dum Chriſtus à Johanne baptizatur, Matthaei IV.: putas ne, eum erraſſe, qui Deum tunc ſub ea forma adoravit? Non ego, non alii, niſi, qui eò impudentiae proceſſerunt, ut velint Dei conſilia in melius vertere: cur enim ita apparuit, niſi ita adorari voluit? Ergo rectiſſimè, Eccleſia Imagines illas Imaginibus ſuis adumbrat; poſtquam enim Deus, illa corpora aſſumpſit, ut ſui copiam faceret, jam illa ſimulacra Deum repraeſentant; & quemadmodum corpora illa aſſum-

ſumpta, non erant Deus; adoranda tamen erant, quia Deum referebant; ita & noſtrae Imagines, quae ſpeciem illam referunt.

Reſpondet Calvinus, illas Dei apparitiones in forma hominis, fuiſſe praeludium Incarnationis: Columbam verò ſtatim evanuiſſe, ut oſtenderet, Spiritum Dei inviſibilem eſſe. Sed haec frigida ſunt. Non enim nunc quaerimus, quo fine Deus in forma corporea apparuerit, ſed an in ea forma pingi poſſit. Praetereà, non ſemper viſiones illae fuere praeludia Incarnationis; non enim ſemper apparuit Verbum, quod erat incarnandum, ſed interdùm alia Perſona, interdum tota Trias, ut exiſtimat S. Auguſtinus Lib. II. de Trinitate Cap. 11.: figuram Trinitatis eſſe in tribus Viris, qui apparuerunt Abrahamo, Geneſis XVIII.; eos enim allocutus eſt numero ſingulari, *Domine, ſi inveni gratiam in oculis tuis, &c.*: pariterque tres reſpondent, quaſi unus: *Revertens, veniam ad te, &c.*; & infrà dixit Dominus: *Num celare potero Abraham, quae geſturus ſum, &c.*

Quum igitur Scriptura Deo tribuat humanas functiones, ut ſtare, ſedere, ambulare, &c. humana membra, ut caput, manus, pedes, &c. aliaque adjacentia, ut Sedem, Thronum, Scabellum, &c.; non eſt ratio, cur non poſſit deſcribi pictura, qualis depingitur ſcriptura. Sic nonnulla videmus, quae corpora non ſunt, ſed intellectu tantum percipiuntur, tabellis depicta proponi, ut Juſtitiam, Caritatem, Temperantiam, &c.

Neque dicas; ex eo quod Scriptura

membra tribuit Deo, nullum indę periculum creari: nam eadem Scriptura alibi docet, Deum eſſe incorporeum. Cur enim eadem Scriptura, errorem picturae avertère non poterit? Et quemadmodum ex Scriptura diſcimus, membra, quae Deo tribuuntur, eſſe *metaphorice* intelligenda in ipſa Scriptura; ità ſatis eſt, ut ſciamus, etiam in picturis *metaphoricè* accipienda eſſe. Quare Tridentina Synodus Seſſ. XXV. in Decreto de *Invocatione Sanctorum*, mandat Epiſcopis, ut doceant imperitam plebem, non propterea Divinitatem figurari, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit. Sic citrà periculum erroris, X. ferè ab hinc ſaeculo, permiſit Eccleſia Imagines Chriſti ſymbolicas in forma Agni, propter illa Johannis verba: *Ecce Agnus Dei*; & Spiritus Sancti in formam Columbae, vel linguarum ignis; laudantur enim in Concilio Nicaeno II. Actione IV., & ſequentibus.

Inficiari tamen non poſſumus, quoſdam Pictorum abuſus, noſtram Religionem, Sectariorum ludibrio expoſuiſſe. Quamquam enim hoc genus hominibus

Quidlibet audendi, ſemper fuit aequa poteſtas,

ut ait Horatius; hanc tamen licentiam in rebus ſacris, quae aliorum irriſionem provocare poteſt, refraenare omninò deberent. Quum itaque auſi quidam ſint, Sanctam Triadem deformibus modis depingere: vel uni capiti vultum triplicem effingentes, vel duo capita, quae intermedia eſt Columba; Hinc data occaſio Mi-

ni-

niſtris Hungaricis in opere edito contra Trinitatem Lib. I. Cap. 4., eas Imagines colligendi, & veluti monſtra quaedam ſui ſimilibus, ſubſannanda exhibent, eaſque vocant *Cerebros Geryones, Janos Trifrontes, Idola, &c.* Has autem corruptelas reſecare debent Epiſcopi, quos Tridentinum jubet, ne ullam ſuperſtitionem in cultu Imaginum, vel Reliquiarum irrepere ſinant: ampliata iis facultate in Eccleſias, etiam exemptas, ne Imago ulla inſolita ibi ponatur, niſi ab Ordinario prius approbetur.

Opponit primo Calvinus Scripturas. Exodi XX. ait Dominus: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem*; & infrà: *Deos aureos, & argenteos non facietis mecum*? Et clarius Deuteronomii IV.: *Memento, quod Dominus locutus ſit tibi in monte Horeb: vocem verborum audiſti, Imaginem nullam vidiſti: obſerva ergo te ipſum, ne fortè deceptus, facias tibi ullam ſimilitudinem*. Iſajae XL. *Cur ſimilem feciſtis Deum? aut quam Imaginem ponetis ei*? Et Apoſtolus Actorum XVII. 29. *Non debemus aeſtimare auro, aut argento, aut lapidi, ſculpturae artis, & cogitationis hominis, Divinum eſſe ſimile*.

Reſpondetur; idcircò vetuiſſe Deum Judaeis uſum Imaginum, quia quum rudis eſſet populus, & ad Idolatriam proclivis, facilè in eam ſententiam abjiſſet, quod Imagines illae perfectam ſimilitudinem formae, & naturae Dei exprimerent; & ſic Deum eſſe corporeum putaſſent, quales erant omnes Dii Gentium, inter quas verſabantur: hominum enim effigies

adorabant, quorum etiam ſepulchra oſtendebantur. At poſtquam hujus erroris metus receſſit, & perſuaſum nobis eſt, Deum eſſe immaterialem; quid prohibet habere Imaginem, non dicam Dei, cujus nullum verum poteſt eſſe ſimulacrum, ſed illius formae, ſub qua hominibus ſe oſtendere dignatus eſt?

Eadem adhibenda eſt reſponſio autoritatibus Conciliorum, & Patrum, quas objiciunt. Quum enim S. Auguſtinus Lib. de Fide, & Symbolo Cap. VII. ait: *Nefas eſſe Deo ſimulacra collocare*; intelligitur de Imaginibus, quibus veram Dei naturam effingere quis velit, quod ſine errore fieri nequit; non autem de ſimilitudine analogica, quae homines obtuſos ad aliquam Dei notitiam, cultum, & amorem inducit. Ceterum ſi aliquam errori, vel offenſioni cauſam Dei Imagines praeberent; non dubito, quin ab Eccleſia penitus eliminarentur; atque ita excuſari poſſe puto Catholicos quoſdam, ut Durandum, Abulenſem, Pereſium, cenſentes, Imaginem Dei non rectè fieri, & ab Eccleſia tolerari tantum, non probari.

Secundo opponit locum Johannis IV. ubi Chriſtus ita Samaritanam alloquitur: *Spiritus eſt Deus: & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Ergo non in re corporea, non in ligno, vel pictura, quae ſunt doctrinae vanitatis, ut ait Jeremias Cap. X *non in ſimulacris mutis, quae ſunt Imagines falſae, & Doctores mendacii*, juxta phraſim Habacuc Cap. II.

Reſpondeo, totam legem eſſe inſpicien-

dam

dam. Dixerat Chriſto mulier: *Patres noſtri in monte hoc adoraverunt; & vos dicitis, quia Jeroſolymis eſt locus, ubi adorare oportet*. Jeſus autem praeſentiens, mox ceſſaturum eſſe utrumque ritum, hoc eſt tam Samaritanorum, qui adorabant in monte Garizim, quam Judaeorum, qui adorabant Jeroſolymis, reſpondit: *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jeroſolymis adorabitis Patrem.*

Hinc bifariam, locus hic exponitur à Sanctis Patribus: uno modo à Chryſoſtomo, & Cyrillo, qui docent illud, *in Spiritu*, dici ad excludendas caeremonias Judaeorum, quatenùs corporales erant; *in Veritate*, quatenus erant umbrae, & figurae rerum futurarum. Altero modo à Teophylacto, & Sancto Thoma, qui opponunt illud *in Spiritu*, ritui Judaeorum, qui praecipuè externus erat, & corporalis; illud, *in Veritate*, ritui Samaritanorum, qui falſus erat, & erroneus: illi enim & Deum, & Idola ſimul colebant. Senſus igitur eſt, ritum Chriſtianorum fore praecipuè ſpiritualem, & ab omni errore purgatum; ſed quemadmodum ritus ſpiritualis, non excludit caeremonias corporales, quatenus proſunt ad ſpiritualem cultum promovendum; ità adoratio Dei *in ſpiritu*, non excludit Imagines, quatenus homines memores faciunt, & quaſi monitores ſunt ſpiritualis adorationis.

PRO-

PROPOSITIO SECUNDA.

Angeli Dei, & in ſe, & in Imagine ſunt adorandi.

PRobatur quoad primam partem. Geneſis XIX. habetur, quod quum Loth vidiſſet duos Angelos, ivit obviam eis, *adoravitque pronus in Terram*. Similia de Abrahamo dicuntur, Capite praecedenti. Verum hi textus, non adeò ſunt expreſſi: poſſunt enim Sectarii reſpondere, Abrahamum, & Loth non cognoviſſe ab initio eos eſſe Angelos, ſed homines fortaſſe putarunt, ideoque intelligenda ſunt haec loca de Adoratione tantum civili; itaque proferamus autoritates, quae cavillationibus hiſce non ſunt obnoxiae.

In Cap. XXII. Numerorum ſcriptum eſt: *aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum ſtantem in via, evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram*. Hic certè non prius adoravit, quam Angelum eſſe cognovit: ridiculum autem eſt dicere, Angelis deberi civilem cultum, non religioſum. Praeterea in Cap. V. Joſue: quum vidiſſet hic virum ſtantem nudato gladio, ait: *Noſter es, an adverſariorum?* qui reſpondit; *nequaquam, ſed ſum princeps exercitus Domini*; Et continuò Joſue cecidit pronus in terram, & adorans, ait, &c. Ubi manifeſtè agnoſcitur media illa ſpecies Adorationis, quam noſtri Theologi *Duliam* vocant, quae neque ſit

cultus

cultus Latriae, neque cultus merè policitus. Siquidem *Latria*, non fuit, quia non putabat Joſue, illum eſſe Dei miniſtrum; non cultus civilis, quia non prius adoravit, quam reſciviſſet eſſe nuncium Dei.

Denique, quod rectè egerat adorando, patet: quia nón prohibuit eum Angelus ab Adoratione; imò juſſit majorem reverentiae modum exhibere, ait enim: *Solve calceamenta pedum tuorum; locus enim, in quo ſtas, ſanctus eſt*. Sanctus autem non erat ille locus, niſi ob Angeli praeſentiam, quia non erat tunc Joſue in loco ſacro, ſed in campeſtribus Jericho.

Opponunt Calviniani locum Apocalypſis Cap. XIX., ubi de Angelo Johannes loquens, inquit: *& cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum, & dicet mihi, vide ne feceris; conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum, habentium teſtimonium Jeſu*, Nefas igitur eſt, Angelum adorare, quandoquidem is Johannem prohibuit, ut à re illicita.

Reſpondetur cum S. Auguſtino quaeſtion. 61. in Geneſim, quod Angelus non ſinit ſe à Johanne adorari, ad arcendum errorem: fortaſſe enim ſic apparuit, ut exiſtimarit Johannes eſſe Chriſtum: dixerat enim Cap. I. *Ego ſum primus, & noviſſimus, & fui mortuus, & ecce ſum vivens, &c.*; declaravit autem, ſe Chriſtum non eſſe, licèt ejus perſonam ſuſtinere videretur; itaque quum Johannes, ſe ad adorationem componeret, corrigendus fuit, non propter errorem Adorationis, ſed propter Adorationem perſonae, & errorem qualitatis. De cete-

cetero anxius ſum è Calviniſtis ſcire, quem tunc putabat Johannes eum eſſe, qui ſibi apparuerat? Si Deum; in errore fuit, & ideò reprehenſus eſt: Si Angelum; & tamen adoravit: cur nos reprehendimur, quod ipſum imitamur? Certè ſcire debuit Johannes, an Angeli adorari poſſent; & ſciebat certè, ſi ſcripturae meminerat, ubi Angeli ab Abrahamo, & Loth adorati fuerunt.

Altera eſt hujus loci interpretatio ex S. Gregorio, Beda, Anſelmo, aliiſque, quod Angelus non paſſus eſt adorari, ob reverentiam humanitatis Chriſti: nam ante Incarnationem, Angeli se ab hominibus adorari ferebant; poſt hanc, quum omnes Angeli coeperint hominem adorare in Chriſto, recuſant ab hominibus, ſanctis praeſertim, adorari. Nos tamen officii noſtri memores, eorumque ſupernaturalem excellentiam intelligentes, & quantum ſupra noſtram conditionem perfecti ſint, ab eorum cultu abſtinere minimè debemus.

Opponunt praetereà locum Apoſtoli ad Coloſſenſes II. 18. *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione Angelorum, quae non vidit ambulans*. Quae verba exponens Theodoretus ait: *morbum hunc adorandi Angelos in Phrygia, & Piſidia longe tempore haeſiſſe, cujus gratia Synodus apud Laodiceam Phrygiae oppidum habita, lege vetuit Angelos orare, & hodie Oratoria S. Michaelis apud illos, & eorum finitimos videre licet*,

Reſpondet Petavius Lib. II. de Angelis Cap.

10., Verba Apoſtoli eſſe intelligenda, juxtà interpretationem Chryſoſtomi Homilia VI. in dictum Caput; quod ibi refutatur eorum error, qui exiſtimabant, nos non oportere per Chriſtum habere aditum ad Deum, ſed per Angelos; ideoque quaſi noſtrae conciliationi intervenient, & quaſi nos ad Patrem adducere; indignum eſſet majeſtate Unigeniti, ſed majus humana tenuitate; cultum Angelorum ſimplicioribus perſuadebant, ut iis intenderent animum, tanquam iis, qui nos ſervaſſent. Hinc ubique Apoſtolus, quae de Chriſto dixerat inculcare ſtudet, ajens: *Per ſanguinem Crucis illius reconciliati ſumus, & pro nobis paſſus eſt*.

Theodoretus verò, non damnat Oratoria in honorem S. Michaëlis Deo conſecrata, ſed tantum oſtendit, Regiones illas olim in Angelorum cultum nimium propenſas fuiſſe, quum tot eſſent ibi vetera monumenta, quae ſupeſtitioſo quidem cultui jampridem eſſent dedita: deindè verò ad congruentem cultum tranſiiſſent. Sic Romae multa fuere Templa antiquitus Idolis conſecrata, quae poſtmodum abolitâ ſuperſtitione, in veri Dei cultum translata ſunt, ut *Pantheon*, quod omnibus Diis dedicatum erat, verſum eſt in Aedem omnium Sanctorum; Templum Caſtoris, & Pollucis, hodiè Sanctor. Coſmae, & Damiani, &c. Si quis igitur ex Templorum frequentia argumentaretur, fuiſſe Romam divino cultui deditiſſimam, non idcircò Templorum uſum in Chriſtiana Religione damnaret. Concilium autem Laodicenſe Cap. XXXV, non damnat quamlibet venerationem Angelorum

rum, ſed eam, quae Dei propria eſt, ut ibi: *Quoniam derelinquens Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, acceſſit ad Idola, anathema ſit.*

Alii putant, Apoſtolum reſpicere ad quorundam recentiorum errorem, qui Pythagoricâ, & Platonicâ imbuti doctrina, conſuerunt, *Daemones*, ſivè *Genios*, ut vetères vocabant, eſſe partim per elementa diſtributos, à quibus animalia omnia procreata ſint; ita ut nulla mundi pars, ſit animae expers. Ad horum cultum, veluti mediatorum inter Deum, & homines inſtigabant, tum princeps haereticorum Simon, tum Menander, Cerinthus, Carpocrates, aliique harum nugarum architecti. Hinc haereticorum ſecta, qui *Angelici* dicti ſunt; quia in Angelorum cultum inclinati, ut teſtatur Auguſtinus haereſi 39., & Epiphanius haereſi 60.: quamquam uterque nihil certi de his, comperiſſe fatetur.

Sed antequam venio ad probationem ſecundae partis; ſupponendum eſt, veteres Patres in varia fuiſſe ſententia, an Angeli corpus habeant, an incorporei ſint. S. Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, putat, Angelos non tantum corporeos eſſe, ſed etiam veſci cibo nobis ignoto; quale fuit manna, quod pluit Judaeis in deſerto; idque in Pſalmo LXXVII. *panem Angelorum*, vocari. Idem ſenſit, Angelos à Deo praefectos orbi ſublunari, habuiſſe cum foeminis ſtupri conſuetudinem: in quo etiam errore complures alii ex Patribus verſati ſunt, ut Clemens Alexandrinus III. Stromateon, Tertullianus de *Cultu Foeminarum* Lib. IV. Cap. 10.

S.Am-

S. Ambroſius in Apologia Davidis Cap. I. Lactantius, aliique, falsò intelligentes illud Geneſis VI. *Videntes filii Dei filias hominum, quod eſſent pulcrae, acceperunt ſibi uxores, &c., unde nati ſunt Gigantes.*

Origenes quoque Lib. II. Periarchon Cap. 8. ait: *Angelos conſtare corpore, ſed & animas habere; nam & mobiles ſunt, & ſenſu rationali praediti*. S. Baſilius Lib. de Spiritu Sancto Cap. XVI. ait: *Subſtantiam Angelorum eſſe ſpiritum aëreum, vel igneum*. Cyrillus Alexandrinus Lib. IX. in Johannem, ſolum Deum incorporeum eſſe dicit; & ideò circumſcribi non poſſe; cetera verò circumſcribi, quia corpora ſunt. Caeſarius Dialogo I., Interrogatione 48. affirmat, Angelos eſſe incorporeos, ſed ſecundum nos, non ſecundum ſe, ſed eſſe tenuia corpora, ut fumus, aut ventus; quia diſtinguit Apoſtolus Corpora Coeleſtia, & terreſtria. Mitto Hilarium, & Auguſtinum pluribus in locis, qui licèt alicubi vocet Angelos ſpiritales; Videtur tamen reſpexiſſe ad mentem, quam in Angelis agnoſcebat, quae corpus illud aethereum regeret.

Sed & in Concilio Nicaeno II. Actione 5. proponitur, probaturque ſententia Johannis Theſſalonicenſis, quod Angeli incorporei dicuntur, quia non conſtant permixtione quatuor Elementorum; itàque reſpectu noſtri ſunt inviſibiles, viſi tamen ſunt à pleriſque, quorum Deus oculos aperuit; ideoque non omninò incorporei, ſed aëreae, vel igneae ſubſtantiae, ut dicitur Pſalmo CIII. *Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem urentem*. Et recentio-

tioribus citantur pro ea ſententia Eugubinus Lib. VIII. de *Perenni Philoſophia* in Cap. 26., & Cajetanus in Cap. II. ad Epheſios. Sed revera loquuntur de *Caco daemonibus* tantum; quemadmobum S. Iſidorus Libro I. de *Differentiis* Cap. 12. ait. *Angelos ſpirituales eſſe, Daemones aëreo corpore praedios*.

Oppoſitum verò, quod Angeli Sancti, ſint mentes, corporis expertes, ſivè ſubſtantiae quaedam intelligentes, innumeri docuere Patres. S. Dionyſius Areopagita in Libro de Coeleſti Hierarchia, paſſim: S. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Trallenſes: Gregorii duo, Nyſſenus, & Nazianzenus: S. Epiphanius; Euſebius Caeſarienſis: Chriſoſtomus, aliique. Tum verò Concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. in Cap. *firmiter*, *de Summa Trinitate*, docet, *Deum ab initio temporis utramque de nihilo condidiſſe naturam, ſpiritualem, & corporalem, Angelicam ſcilicet, & mundanam*. Atque haec ſententia hodie eſt inter Theologos communis.

Ceterum contraria opinio, quae cenſuit, Angelos vel corporeos eſſe, vel ſpiritus corporibus illigatos, non taxatur ut haeretica, teſte Petavio Lib. I. de Angelis Cap. IV.; ſed tantum haereſi proxima judicatur, quia haec res non adhuc ex profeſſo ab Eccleſia definita eſt; & licèt Concilium Lateranenſe citatum, fuerit Oecumenicum, in ea tamen parte nòn tractat de hac re ex *propoſito*, ſed obitèr: Patrum enim mens fuit, definire contra Manichaeos, Deum eſſe autorem utriuſque naturae; Diabolum

bolum autem, ac ceteros Daemones creatos à Deo fuiſſe natura bonos, ſed ipſos per ſe factos eſſe malos: hominem vero, Diaboli ſuggeſtione peccaſſe; ideoque nullum eſſe Genium malum, ſivè Deum, mali autorem.

Igitur, neque Concilium Lateranenſe propriè definivit, *Angelos eſſe incorporeos*; ſed tantum receptam per ea tempora opinionem, obiter intexuit: neque Concilium Nicaenum loco ubi ſupra, ſtatuit eſſe corporeos: nam quum lectus eſſet locus Johannis Theſſalonicenſis; Taraſius Patriarcha, quid indè ſequeretur ità collegit: *Oſtendit, Pater, etiam Angelos oportere pingi: nam circumſcripti ſunt & hominum ſpecie multis apparuerunt*. Sancta Synodus dixit; *etiam Domine*. Hoc ergo Synodus approbat, Angelos eſſe circumſcriptos, & in hominis formam apparuiſſe, ideoque pingi poſſe; quod longè diverſum eſt, ac definire, Angelos eſſe corporeos,

Planè, quod attinet ad rationes, quibus probare nituntur Theologi, Angelos eſſe corporis expertes, ego nullam convincentem reperio: & miror Dionyſium Petavium, virum alioqui peritiſſimum, contentum eſſe quibuſdam argutiis, non argumentis, praeſertim dum de hoc Articulo diſputat: Si enim Scripturae locos excutias, nihil certi comperies: quod enim ad Hebr. I., dicuntur Angeli *adminiſtratorii Spiritus*, non videtur rem demonſtrare: etenim, Spiritus, ob celeritatem vocat Paulus eo loci: Siquidem voce πνεῦμα Graecis ſignificat etiam ventum,

Q ſeu

ſeu aërem velociſſime volutantem; quae ſignificatio tum apud Graecos, tum apud Latinos uſitatiſſima eſt: Affert praeterea Petavius argumentum, quod dici poteſt ſuave, Richardi de S. Victore: *Si Daemones corpus habent, quomodo potuit integra Legio ab uno homine exire?* Sed iſta argumenta, ſunt rem non convincentia; praeſertim apud illos Philoſophos, qui diviſibilitatem materiae in infinitum demonſtrari poſſe, reputant. Quid ſi negaret quis, omnes homines in Adami ſemine fuiſſe? Certe rideret Petavius: at non ita alii, qui explicant, quomodo contineri poterant in ſemine Adae omnes homines, quos inter, non contemnendus videtur acutiſſimus Malebranchius.

Probatur ſecunda pars. Quamvis Angeli ſint incorporei, tamen in Veteri Teſtamento ſculpti, & depicti ſunt. In Arca praecepit Deus effingi duos Cherubim aureos, Exodi XXV. Cap. 18. Et in ſtructura Templi Salomonis, recenſentur duo Cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis, III. Regum VI.: tum verò crebrò ſe ſe conſpiciendos dediſſe in hominum ſpeciem, ſacra teſtatur hiſtoria: eadem igitur ratione, quâ oſtendimus, Dei, licèt incorporei, imagines rectè fieri; probatur, Angelos depingi poſſe, ut Nicaena Synodus probavit. Habent autem ejuſmodi Imagines *allegoriam;* pinguntur enim juvenes, ad ſignificandum, vires eorum nullo temporis decurſu langueſcere: alati ad celeritatem oſtendendam, quâ Dei juſſa faciunt: formoſi ob ſplendorem Divinae gratiae. Vide Dionyſium de *Coeleſti Hierarchia* Cap. ultimo.

PRO-

PROPOSITIO TERTIA.

Beati ſunt adorandi Cultu Religioſo.

NE de nominibus quaeſtio ſit; ſuppono, Adorationem propriè dictam, & quatenùs *Latriam* ſignificat, ſoli Deo deberi: eſt enim propriè adorare, ad oram terrae procedere, & oſculo attingere; quâ etiam alluſione, dicitur *Adoratio*, à Graecis *Proſcyneſis*. Vel adorare eſt Sacrificium offerre, Georgicon primo.

Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret.

Unde *Ador*, *&* *Adorea*, dicebatur *frumentum*, & *far*, quod in ſacris offerebatur, ut notat Cironius I. Obſervat. 14. Hoc ſenſu adorare ſolius Dei eſt; & facilè concedimus Heterodoxis, Sanctos adorandos non eſſe; quod autem ipſi contendunt, Cultum Sanctis debitum, eſſe merè civilem, qualis eſt veneratio Regis, vel Patris familias; hoc nos acriter negamus; ſed eum Cultum Religioſum eſſe aſſerimus, licèt infrà *Latriam*.

An autem rectè *Dulia* dicatur; nolo, ut dixi, de vocabulis diſputare: ſcio enim Laurentium Vallam, & poſt hunc Pereſium, Parte III. de *Traditionibus*, Conſideratione VII., non probare vocem *Duliae* pro Cultu Sanctorum, quia *Dulia* ſervitus eſt; nos autem, non ſumus Sanctorum ſervi, ſed conſervi, ut Angelus, inquit ad Johannem. Et S. Auguſtinus

 Quaeſt.

Quaeſt. XLIX. in Exodum, ait: *tam Latriam, quam Duliam Deo tribui: Latriam ut Deo, Duliam ut Domino*. Utcumque igitur ſit, controverſia in hoc ſita eſt inter Nos, & Proteſtantes: an Cultus Sanctorum ſit merae urbanitatis, ſeu cultus civilis, an verò pertineat ad virtutem Religionis.

Probatur autem Catholica ſententia. Poteſt adorari cultu religioſo aliquid, quod non ſit Deus, dum tamen adoratur in ordine ad Deum; ergo Sancti ſunt religioſè colendi. Probatur antecedens ex illo Pſalmi XCVIII. *Adorate Scabellum pedum ejus, quoniam Sanctum eſt*. Hoc autem Scabellum, eſt Arca Teſtamenti: nam I. Paralipomenon XXVIII. ait Salomon: *Paravi domum, ubi requieſceret Arca Domini, & Scabellum pedum Dei noſtri; quia nimirum ſuper Arca erat Propitiatorium, quaſi Sedes Dei, quae tenebatur manibus duorum Cherubim*: Unde in citato Pſal. dicitur, *qui ſedes ſuper Cherubim*.

Praetereà Hieronymus in Epiſtola ad Marcellam, teſtificatur; ipſam Arcam ab Iſraëlitis coli ſolitam, ait enim: *Venerabantur quondam Judaei Sancta Sanctorum, quia erant ibi Cherubim, & Propiatorium, & Arca Teſtamenti*. Quod idem ex pluribus Scripturae Locis evincitur; Joſue III. *Clamant praecones ad Populum Iſrael, ne appropinquent ad Arcam, ſed proſequantur ad diſtantiam biſmille cubitorum* I. Regum VI. *percuſſit Deus de Bethſamitis ſeptuaginta de populo, & quinquaginta millia de plebe, eò quod vidiſſent Arcam Domini*: & II. Regum VI., quum Oza extendiſſet manum, ut ſuſtineret Arcam ſalabantem, ibi mortuus eſt: id enim ſolis Sacerdo-

cerdotibus licebat. Hinc illud Apoſtoli ad Hebraeos IX. *Pontifex intrat in Sancta, per ſingulos annos;* ſcilicèt ob reverentiam Arcae, nonniſi quotannis Summus Pontifex, introibat in Sancta Sanctorum. Quum igitur cultus civilis referri non poſſit ad rem inanimem, qualis erat Arca; ſequitur, cultum illum fuiſſe religioſum.

Secundo probatur exemplis Sacrae Paginae. I. Regum XXVIII. quum revocaſſet mulier animam Samuelis, Saul inclinavit ſe ſuper faciem ſuam, & adoravit. Et III. Regum XVIII. Abdias diſpenſator domus Regis, Achab occurrens adorat Eliam; qui cultus civilis dici nequit, quum exhibeatur homini privato, ab uno ex Optimatibus Regni. IV. Regum II. *Videntes filii Prophetarum, quod Spiritus Eliae requieverat in Eliſaeo, adoraverunt proni in terram eum.* Danielis II. Nabuchodonoſor adorat Danielem; at non ut Deum, ait enim: *Verè Deus veſter, Deus Deorum eſt, & Dominus Regum, & revelans myſteria, quoniam tu aperire potuiſti hoc Sacramentum.* Civilem autem cultum quis dicat, qui praeſtatur à Rege homini captivo? Adoravit ergo religioſè, ut Prophetam, & hominem Deo plenum.

Tertio ex Sanctis Patribus. S. Juſtinus Apologia II. *Nos Deum Patrem, & ejus Filium; bonorum Angelorum exercitum, & Spiritum Propheticum colimus, & adoramus, verboque, & re, ſeù veritate veneramur.* S. Athanaſius Lib. de Virginitate; ait: *Juſtum eſſe adorandum;* & licèt ſubjiciat *Non enim eum, ſed Deum adorabis, qui illum mittit;* non ideo ſequitur, *adorationem non*

referri ad ipſum juſtum, ſed tantum, quod ratio, cur juſtus adoretur, ſit Deus. Nititur enim Sanctus Pater illis Chriſti verbis, Matthaei X. *Qui recipit vos, me recipit*; ergò ſicut qui recipit juſtum, eumque alit, dicitur hoſpitio accipere, & alere Chriſtum; tamen hoſpitium, & alimenta referuntur ad ipſum juſtum; ità quum adoratur quidem Deus; ſed adoratio ad ipſum juſtum terminatur. Concordat S. Ambroſius Sermone VI.: *Quiſquis honorat Martyres, honorat & Chriſtum, & qui ſpernit Sanctos, & Dominum.* Et S. Hieronymus Epiſtola ad Riparium: *Honoramus Sanctos ſervos, ut honor ſervorum redundet ad Dominum.*

Item S. Cyprianus IV. Epiſtolarum V. *Martyrum paſſiones, & dies Anniverſaria commemoratione celebramus.* S. Gregorius Nyſſenus, de Theodoreto Martyre loquens, ait: *Nullum Regum, Imperatorum, aut ſupra modum excellentium hominum, tali memoria celebratum fuiſſe; ut illum pauperem militem, modo conſcriptum tironem, quem Paulus armavit, quem Angeli unxerunt, quem Chriſtus coronavit.*

Denique, ut alios praeteream, Theodoretus Lib. VIII. ad Graecos ſcribit: *Suos mortuos Dominus Deus noſter, in Templa pro Diis veſtris induxit, ac illos quidem caſſos gloria, vanoſque reddidit; ſuis autem Martyribus honorem illorum dedit.* Ne tamen quis putaret, eodem modo à nobis Martyres coli; atque à Paganis Dii, ſubdit: *Atqui nos, ò Graeci homines, nec hoſtias Martyribus, nec libamina ulla deferimus; ſed ut Sanctos homines, Deique amiciſſimos honoramus.*

Et

Et ſanè nulla eſt ratio, cur nos Beatos non colamus, quos Deus ipſe honorat, ut dicitur Johannis XII. *Si qui mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus.*

Opponunt primò Calviniani, textus ſupra recitatos ex Deuteronomii Capite VI. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies;* Et I. ad Timotheum I. *Soli Deo honor, & gloria.*

Reſpondetur, eſſe intelligendos de Cultu *Latriae*, & de ſervitute, quae Deo debetur, ut ſoli Domino: licèt autem Sancti ſint Servi Dei, nihil tamen prohibet, nos majoris ergà Deum ſubjectionis gratiâ, fieri ſervos etiam ſervorum ejus; ità ut Beati, ſint veluti ſervi ordinarii: nos verò Vicarii, qui ordinariis ſerviamus, & obſequamur, ſed propter communem Dominum. Nonne, qui colimus Principem, colimus ejus Miniſtros? Scriptura igitur non vetat, quin ſervitutem aliis etiam profiteamur; ſed diversè à Deo. Sic Geneſis XXVII. ait Iſaac ad Jacob: *Serviant tibi populi, & adorent te filii matris tuae.* Hoc modo plura, quae in ſacris Imaginibus pugnare videntur, bono ſenſu intelliguntur, ut Iſajae XLIV.: *Ego primus, & ego noviſſimus, & praeter me, non eſt Deus*: ut in Pſalmo LXXXI. *Ego dixi, Dii eſtis*; utrumque verum ſed ſenſu diverſo.

Hinc vides, quàm pravi Scripturae Interpretes, ſint Haeretici. Paulus ait: *Soli Deo honor, & gloria.* Si ex hoc fiat, neminem praeterea eſſe honorandum; quomodo idem Apoſtolus ad Romanos II. dicit: *gloria, & honor omni operanti bonum?* quid eſt cavillari, ſi hoc non eſt? Anne fe-

rent Proteſtantes, ſi quis animam hominis, mortalem eſſe contendat, propterea quod Paulus I. ad Timotheum VI. de Deo, inquit: *Qui ſolus habet immortalitatem?*

Secundo opponunt ex Libro Eſther, Cap. XIII.; ubi Mardochaeus noluit ſe inclinare coram Aman; & rationem reddens, ait: *Timui, ne honorem Dei mei transferam ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto Deo meo*. Praeterea Actorum X. Quum Cornelius ad Petri pedes procidens adoraret, fuit ab eodem juſſus, ſe ſe erigere, illis ſuperadditis: *Surge, & ego ipſe homo ſum*: Item Actorum XIV. Quum Lycaonii adorare vellent Paulum, & Barnabam, hi conſciſſis tunicis, exilierunt in turbas clamantes, & dicentes: *Viri, quid haec facitis? & nos mortales ſumus, ſimiles vobis homines*.

Reſpondetur, Mardochaeum recuſaſſe Amano ſe inclinare, quia quum eſſet hic ſuperbiſſimus mortalium, metuit, ne ſe adorari vellet tanquam Deum: ait enim, ſe non contumeliae cauſâ detrectaſſe cultum civilem: erat enim ſecundus à Rege, imò, libenter pro ſalute Iſraël, etiam veſtigia pedum ejus deoſculari paratum fuiſſe; impietatem ergò declinare voluit, ne homini tribueret divinos honores. Quo argumento, non magis Catholicum Dogma pulſatur, quam marmoreae Turres quatiuntur, arundinis ictu.

Ad id, quod addebatur de Cornelio, dico: exiſtimaſſe Cornelium, Petrum eſſe Deum; quam ut refelleret praeconceptam opinionem, inquit Petrus, *homo ſum*; quorſum enim haec,

ſi

ſi ille jam hominem eſſe, credidiſſet? Atque haec eſt S. Hieronymi interpretatio in Libro contra Vigilantium. Chryſoſtomus verò in eum locum, putat, Cornelium pio cultu Petrum veneratum fuiſſe; Petrum vero honorem ſibi, alioqui debitum, ex modeſtia tantùm abnuiſſe.

Ad ultimum, apertior eſt Scripturae ſenſus; Paulus enim, & Barnabas cultum à Lycaönibus oblatum magno conatu reſpuunt, quia Dii eſſe, illis videbantur: inque eam ſententiam deſcenderant, quia Paulus claudum natum, verbo fecerat, ut rectus incederet: unde Populares dicere coeperant: Dii ſimiles facti hominibus, deſcenderunt ad nos: & vocabant Barnabam Jovem, Paulum verò Mercurium, quia ipſe erat Dux verbi; Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante Civitatem tauros, & coronas ante januas afferens, quum populis volebat ſacrificare.

Poſtremò ad detrahendam Sanctis *Duliam*, nihil facit locus Auguſtini ſupramemoratus, Quaeſt XCIV. in Exodum, ubi ait: *Latriam*, *&* *Duliam* *Deo deberi*; *illam uti Deo*, *hanc uti Domino*. Hic enim locus, optimè in Proteſtantes retorquetur: nam ſi *Latria* nequit alteri à Deo tribui, quia nullus praeter ipſum eſt Deus: poterit *Dulia*, & alteri à Deo exhiberi, quia ratio Domini, non eſt proindè ac ratio Dei incommunicabilis, plures enim verè ſunt, ac propriè Domini: licet, quemadmodum ſpecie diverſa, eſt ratio dominii in Deo, atque in aliis: ità *Dulia*, quam Deo profitemur, ſpecie diverſa eſt ab ea, quâ Sanctos veneramur.

PRO-

PROPOSITIO QUARTA.

Imagines Sanctorum Religioſum Cultum merentur.

HIC eſt lapis offenſionis. Nullum eſt Romanae Communionis Caput, quod tam indignè accipiant *Reformatae*, ut vocant, Religionis Magiſtri, quam Sanctorum Imaginum cultum. Ajunt, nos ea de re ludibrio eſſe, vel ipſis Judaeis, qui Chriſtianorum Templa, vocant *domos turpitudinis*, propter Idolatriam, quae in iis exercetur; undè Hebraeus quidam Luſitanus in Amica diſputatione, edita anno 1544. illud objiciebat, ſic: *Quo jure glorientur Chriſtiani, quaſi Decalogum in pretio habeant, facientes ſimulacra? primum enim eſt Decalogi praeceptum, in quo Deus comminatur, ſe viſitaturum iniquitatem in filios, uſque ad quartam generationem: Ne facias tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem.*

Hinc Imago Hebraeis dicitur *Pheſel*, à verbo *Phaſal*, quod eſt *profanare*, quaſi nullum ſit certius profanitatis argumentum, quam cultus Imaginum.

Ad haec Muhammedani, Barbari licèt, brutaeque ſuperſtitioni devoti, nullas habent in *Moſcheis* Imagines; & Chriſtianis propterèa inſultant, noſtroſque Sacerdotes, *Idololatras* appellant, quod ante Imagines procidant, ut refert Auguſtinus Thuanus Hiſtoriarum Lib. XLIII.

&

& Hugo Linſchotenſis in Itinerario Indico lib. I. Cap.24. narrat, quod quum Aetyops Muhammedanos inviſeret, eoſque percontaretur, cur nulla haberent in Templis ſimulacra: reſponſum eſt, se non ad lignum, & lapides preces fundere, ſed coram Deo, qui in Coelis eſt. Addit Baudierus in Hiſtoria Religionis Turcarum Lib. II. Cap. 4. *Credere illos, in die judicii Imagines apparituras, & cultorum ſuorum animas ſibi flagitaturas*. Hoc autem ex Religione, utcumque ſtolida, laudat Thomas à Jeſu Carmelita Lib. X. Converſionis Gentium Cap 4., ait enim; *habet haec Secta quaedam & probabilia, & laudabilia, Deoque grata, ob quae videtur non ſine cauſa tolerari à Deo; haec enim maximè odit, & deteſtatur Idolatriam, prorſus adeo, ut nullas vel Dei, vel Angelorum, vel Sanctorum hominum Imagines. non ſolum colat, ſed nullo etiam in loco, depingi patiatur*.

Sed & Gentilium Sapientes, Imagines improbarunt. Tacitus de Moribus Germanorum, *Ceterum*, inquit, *nec cohibere parietibus Deos, neque ullam humani oris ſpeciem aſſimilare, ex magnitudine Coeleſtium arbitrantur*. S. Auguſtinus Lib. IV. de Civit. Cap. 19. ex Varrone, refert, Romanos per annos pluſquam centum ſeptuaginta, Deos ſine ſimulacro coluiſſe; quod ſi adhuc manſiſſet, caſtius Diis obſervarentur: qui enim primi ſimulacra Deorum Populis poſuerunt, eos Civitatibus ſuis, & metum dempſiſſe, & errorem addiſſe; prudenter exiſtimans, Deos facilè poſſe, in ſimulacrorum ſtoliditate contemni. Plutarchus quoque in Numa

ma ſcribit,hunc prohibuisse Romanis exiſtimare, Imaginem Dei, aut hominis ſpeciem, aut animalis,habere formam; quod ex Moyſe didiciſſe, cenſet Clemens Alexandrinus Lib.I.Stromateon; ac primum ſub Tarquinio, ex imitatione Graecorum, atque Etruſcorum ſimulacra Urbi illata. Hadrianus etiam Templa ubique Imaginibs vacua,fieri juſſit: quae,quod nulla, contrà vulgarem morem continebant numina, *Hadriani Templa* dicebantur, ut teſtatur Lampridius in vita Alexandri Severi.

Quid igitur mirum, ſi Proteſtantes, qui se ad puritatem Religioni aſſerendam, ad ſuperſtitiones omnes averruncandas ſe factos jactant, omnem Imaginum,non modo cultum, verum etiam uſum,in Templis prorſus abhorreant? Ad rem Bellarminus, refert in Praefatione Libri I. de Cultu Sanctorum, quod quum conſuetudinem haberet cum homine de Schola Calvini, & ab eo quaereret,quid potiſſimum ex Catholicis Dogmatibus Calvinianis diſpliceret, quidvè maximè deteſtandum arbitrarentur; reſpondit, *Invocationem Sanctorum*, *eorumque Adorationem*; quum videatur hominibus mortuis, veluti divinitas quaedam affingi. Sed haec mendacia mox refellemus. Quod attinet ad hiſtoriam, licèt ignoratur quiſnam fuerit *Iconoclaſtarum* Princeps, ſeù quinam primus, ſacris Imaginibus bellum indixerit; certum tamen eſt, poſt annum ſeptingenteſimum,hoc virus palam ſerpere coepiſſe. Leo enim Iſauricus Conſtantinopolitanus Imperator, Judaeorum perſuaſione, primus, Edicto publico juſſit, Imagines è Tem-

è Templis deleri & reſiſtentes complures, morte mulctavit: undè *Iconomachi* nomen nactus eſt. Ejus impietatem ſecutus eſt filius, Conſtantinus Copronymus, ſivè *Stercorarius* dictus, quod veluti futurae improbitatis portentum, ſacrum fontem, dùm baptizaretur, excremento foedavit. Hic, paternis virtutibus, addidit *Necromantiae* ſtudium, & Neſtorianae haereſis profeſſionem: negavit enim, Beatam Mariam eſſe Deiparam, ut conſtat ex hiſtoriis Zonarae, & Cedreni.

Poſt annum octingenteſimum, quum tantiſper conquieviſſet coeptum adverſus Imagines bellum; inſtauratum fuit in Oriente à Leone Armenio, Michaële Balbo, & Theophilo Imperatoribus. In Occidente verò Claudius Taurienſis Epiſcopus ſignum contrà Imagines extulit, cujus librum Jonas Aurelianenſis Epiſcopus, ſcripto confutavit: deindè anno 1372. Joannes Wiclefus copit veteres cicatrices novis vulneribus rumper, & Imagines denuò proculcare; in quo Valdenſium inſaniam, ut in pleriſque aliis ſectatus eſt.

Poſtremis denique ſaeculis, quibus jam pudor omnis excuſſis, & cuncta errorum proluvies ex Inferis, veluti recluſo Pandorae vaſculo, effluxit. Primus Templa Imaginibus ſpoliavit, Andreas Carloſtadius anno 1522., probante factum Luthero, licèt conditionem improbaverit, quod, non ſe autore, feciſſet, ut teſtatur Johannes Coeus in vita Lutheri. Mox Philippus Melanchton, Zuinglius, Calvinus in ſua Inſtitutione paſim, aliique ejuſdem commatis Novatores. Ve-

Venio nunc ad poſitiorem confirmandam; quod ut commodè, ac diſtinctè fiat, in duas claſſes argumenta dividam: primùm enim probandus eſt Imaginum uſus; deindè earum cultus. Probatur primum. Non lex naturalis, non divina, non Eccleſia, prohibet Imagines fieri, neque pictoria, vel ſculptoria ars, uſquam damnata reperitur in Libris Sacris; immò Exodi XXXI. & XXXV. dicitur, Deum dediſſe de Spiritu ſuo, & ſapientia duobus viris ad ſculpendum, & excogitandum multa pro ornatu Tabernaculi. Neque Deus alia odiſſe videtur, quàm, quae ad malè, non quae ad benè faciendum invitant; cujuſmodi ſunt Imagines; quod ſi Calvinus permittit Imagines Chriſti, & Sanctorum, Domi ſervari poſſe, cur iis ornari Baſilicas invidet: nam ſi privatim habitae, privatorum affectus in Deum, & Sanctos excitant; cur nefas ſit, eas in ſacris locis exponi, ut publica ſint omnibus ſanctitatis monumenta?

Praeterea ex antiquis conſtat hiſtoriis, Templa fuiſſe ſacris Imaginibus ornata. Tertullianus Lib. de Pudicitia teſtatur, in Calicibus fuiſſe inſculptum Chriſtum in formam Paſtoris, ovem humeris geſtantis. Damaſus in vita Sylveſtri, ſcribit, Conſtantinum in loco Baptiſmi ſui, poſuiſſe Agnum ex auro puriſſimo, ad dexteram Statuam Chriſti, ad laevam S. Johannis Baptiſtae, ex argento ambas; idem in Eccleſia Lateranenſi, plures poſuit Imagines argenteas Salvatori, Apoſtolis, & Angelis. S. Gregorius Nazianzenus Epiſt. XLIX. ad Olympium conqueritur, quod devaſtanda eſſet Urbs Diocaeſa-

rien-

rienſis, ubi Templum, ipſe Statuis mirificè exornaverat. Baſilius Oratione in S. Barlaam, mentionem facit de illius Imagine in Templo depicta. Gregorius Nyſſenus Oration. in Theodorum, meminit ejus Martyrii in Aede ſacra figuris expreſſi, ſubditque: *Solet enim, etiam pictura tacens in pariete loqui, maximeque prodeſſe*. Item Pulcheria Augusta in Templo, quod ipſa Conſtantinopoli extruxit, Imaginem poſuit Beatae Mariae, referente Nicephoro Lib. XIV. Hiſtoriarum Cap. 2. S. Paulinus in Natali decimo S. Felicis

. . . . . ſanctaſque feramur in Aulas
Miremurque ſacras, veterum monumenta figuras.

Idem in Epiſtola ad Severum conqueritur, quod ſe cum Sancto Martino in Templo, pingi feciſſet, rogatque, ut ſaltem haec carmina adſeribat.

Adſtas Martinus perfectae regula vitae,
Paulinus, veniam quo mereare, docet.
Hunc peccatores, illum ſpectate Beati,
Exemplar Sanctis ille ſit, iſte reis.

Vides quam ſolemniter mentitur Calvinus, dum Libro I. Inſtitutionis Cap. 11. §. 13. pronunciat, primis quinque ſaeculis, nullas fuiſſe in Eccleſia Imagines, quandoque allata teſtimonia omnia, id tempus anteverunt.

Opponunt adverſus hanc partem Calvini aſſeclae; primo autoritatem Concilii Illiberitani, quod vetuſtiſſimum eſt, Hiſpaniae habitum ante Concilium Nicaenum. Statuit enim Canone XXXVI. *Placuit picturas in Eccleſia eſſe*

non

non debere; *ne quod colitur, aut adoratur in parietibus depingatur*. Ergo primis Eccleſiae ſaeculis, nullus fuit in Eccleſia Imaginum uſus.

Reſpondet Bellarminus Lib. II. de Imaginibus Sanctorum Cap. 9., Concilium iſtud, quod Provinciale fuit, & undè viginti tantum Epiſcoporum; in hoc, ut in aliis pleriſque Decretis erraſſe; nam ob multa crimina, lapſis veniam, etiam in ipſo interitu negarunt, ut Calumniatoribus Can. LXXV., Lenonibus Can. XII. Ducenti privignam uxorem, Can. LXVI. & ſimilia.

Petavius verò exiſtimat Lib. XV. de Incarnatione Cap. 14. num. 5., probabilem eſſe illorum conjecturam, qui dicunt, tempore, quo Synodus Illiberitana celebrata eſt, raras admodum fuiſſe in Chriſtianorum Templis, & Oratoriis Imagines, propter recentem adhuc Idololatriae memoriam, ne ſcandalum fieret Judaeis, quibus Imago nulla permiſſa eſt; ut Gentilibus converſis, qui Idolorum ſimulacris ſervierant.

Alitèr reſpondet Vaſquez in III. partem quaeſt. 105. Cap. 2.: in eo Concilio non prohiberi abſolutè, ne picturae in Templis eſſent, ſed ne fierent in parietibus, ne vel Paganorum ludibrio exponerentur, vel iis occaſio daretur credendi, in Chriſtiana Religione, aequè ac in Gentili, eſſe ſimulacra, quibus *Latriae* cultus deferretur; vel quia picturae in parietibus factae, non aequè diuturnae ſunt, ac in tabulis: facilè enim illae decruſtantur, & foedantur, ideoque viderentur non dignè aeſti-

mari,

mari, ſi in pariete fierent. Hujus rei argumentum eſt, inquit Vaſquez, quod ex antiqua Hiſpaniae conſuetudine, & ejus fortaſſe Synodi autoritate, in paucis ejus Regionis Templis, Imagines parietariae inveniuntur, praeter S.Chryſtophori effigiem; complures verò tabulae depictae, ac Statuae ligneae inauratae, vel coloribus diſtinctae, in Templorum ornatum comparatae.

Opponunt ſecundo. S. Epiphanius Salaminae Epiſcopus in Inſula Cypro, Epiſt. ad Johannem Jeroſolymitanum refert, quod dum ipſe per vicum quemdam Jeroſolymitanae Dioeceſeos tranſiret, vidiſſetque velum pendens in foribus Eccleſiae, ubi erat depicta Imago, quaſi Chriſti, vel Sancti alicujus, illud diſcidit, ejuſque loci cuſtodes monuit, ut pauperem mortuum eo obvolverent; hoc autem feciſſe ait; *quia contra Scripturarum autoritatem eſt, hominis Imaginem in Eccleſia pendere*. Igitur IV. ſaeculo, quo magnus ille Epiſcopus floruit, nondum Imaginum uſus in Eccleſia obtinuerat.

Reſpondet Bellarminus ubi ſupra; ex communi, & recepta ſententia, verba illius Epiſtolae, ſuppoſititia eſſe, quod pluribus argumentis confirmare ſtudet: quemadmodum etiam reſpondet Alanus Copus Dialogo V. Cap. 21.; ſed vereor, ne reſponſio iſthaec invalida ſit; licet enim in exemplaribus Graecis, Operum, quae Epiphanius ſcripſit, Epiſtola illa non reperiatur; extat tamen ejus tranſlatio apud Hieronymum Epiſt. LX.: quinimmò in Epiſt. LXIII.

ad Pammachium, ejuſdem mentionem facit; Ut igitur ſtatuamus, Epiſtolam eſſe ſuppoſititiam, & apocrypham; idem dicendum eſſet de pluribus Sancti Hieronymi Epiſtolis: quod quum temerè omninò à nobis pronunciaretur, riſum Proteſtantibus deberemus.

Reſpondet igitur Vaſquez loco citato: velum ab Epiphanio ſciſſum, non exhibuiſſe Imaginem aliquam, Eccleſiaſtica autoritate recognitam, neque Chriſti, aut Sancti alicujus effigiem: talis enim erat, ut eam non diſcerneret Epiphanius; potius igitur profani hominis fuit à Diacono, vel ab alio, contrà fas, ibi poſita. Petavius verò cenſet; tunc temporis nondum in Cypro, ubi degebat Epiphanius, uſitatum iſtud fuiſſe, ut Imagines in Eccleſiis hujuſmodi imponerentur: quod ſaeviente per tria priora ſaecula Infidelium perſecutione, in aliquibus Eccleſiis obtinuit. Ceterum abſque periculo Fidei, vel morum, poteſt Diſciplina Eccleſiaſtica mutari, mutatâ ratione veteris diſciplinae.

Secunda pars probatur. Sancti ſunt adorandi, ex proximè demonſtratis; ergò & eorum Imagines: eâdem enim ratione probavimus, Dei, & Angelorum Imagines eſſe adorandas. Sic adoratur Princeps, & Imago Principis; honor enim Imaginis ad *Prototypum* refertur. Et licèt quidam Principes, ſtatuas ſuas adorari vetuerint, ut in L. 2. C. de *Statuis*, & *Imaginibus*; & Tiberius, autore Svetonio, Statuas inter ornamenta domorum, non inter ſimulacra Deorum, poni voluit: poſteriori tamen aevo, ut & noſtrâ aetate receptum eſt, Principum effigies magna

gna veneratione cultae fuerunt; quum enim honor, & contumelia hominum judicio aeſtimetur; obtinuit, cultum, aut contemptum Imaginis, ad rei expreſsae decorem, aut ignominiam pertinere, L. ſi quando 15. Cod. de *Operibus publicis*: & violatores Imaginum Principis, tenentur lege Julia Majeſtatis L. qui *Statuas* 6. D. ad Legem Juliam Majeſtatis. Si igitur Principi debetur cultus civilis, ac propter ipſum ejus Imagini: quum Beatis cultus debeatur religioſus, idem eorum Imaginibus exhibendus erit. Hoc argumento uſus eſt Simeon Stylites in Epiſtola V. ad Juſtinianum Imperatorem, quae refertur in VII. Synodo Actione 5.: ubi Imperatorem hortatur, ad animadvertendum graviter in *Iconoclaſtas*; uti Leges in violatores Imaginum Principis, ſeverè animadvertunt.

Praetereà, ſi qua eſt in humanis fides, complura miracula per Sacras Imagines, Deus fieri dignatus eſt in eorum gratiam, qui illas piè venerati ſunt; quorum bona pars leguntur in Veterum monumentis apud citatam Synodum VII. Actione 5., & 6.: inter quae non eſt praetereundum, quod narrat Euſebius VII. Cap. 18: *Mulierem illam, quae ſanguinis profluvio à Chriſto liberata eſt, ſtatuam aeneam Salvatori erexiſſe, quae ipſius hiſtorici aetate in Caeſarea Philippi viſebatur, ad cujus pedes herba germinavit novae, & inuſitatae formae, quae ubi adfimbriam pallii excreverat, morborum genus omne curabat*: Atqui, non poteſt Deus Miracula patrare in confirmationem erroris, ut ſupra oſtenſum eſt; ergò Imaginum adoratio, Deo grata, acceptaque eſt.

 Inſu-

Inſuper negari nequit, cultum Sanctae Crucis, apud omnis aevi Chriſtianos fuiſſe: unde veteres *Iconomachi*, omnibus Imaginibus profligatis, Crucem tamen in Baſilicis ſuis & retinuerunt, & adoraverunt; quorum impietatem recentiores Sectarii praetergreſſi, eas improbant. At non aliâ ratione Chriſtiani ab Ethnicis *Cruciari* vocabantur, ut Tertullianus notat Lib. I. ad Nationes Cap. 12.: & Ruſticus Diaconus Romanus, qui floruit circà finem V. ſaeculi, in Dialogo contrà *Acephalos*, ſic habet: *Clavos, quibus confixus eſt Chriſtus, & lignum venerabilis Crucis, omnis per totum mundum Eccleſia, abſque ulla contradictione adorat*. Eadem autem eſt ratio de Cruce, ac de aliis.

Denique pluribus Conciliis, haec veritas in Eccleſia definita eſt, atque error *Iconomachorum* damnatus. Synodus Generalis VII., ideſt Nicaena II., in hanc rem occupatur tota. Deindè in VIII. Synodo Can. 3. renovata ſunt Decreta VII. Synodi. Tum in Concilio Romano ſub Gregorio III. idem confirmatum eſt; & licèt id Concilium Nationale fuerit; frequentia tamen Epiſcoporum ferè mille, celebratum eſt. Tempore quoque Stephani Papae, aliud pro eadem re habitum fuit, quorum veſtigia preſſit Tridentinum Seſſione XXV. tit. de *Veneratione Imaginum*.

Contrà ſecundam hanc partem, opponunt Reformati. Primo auctoritates Sanctorum Patrum. S. Irenaeus Lib. 1. Cap. 24. inter alios Carpocratis, & Gnoſticorum errores, recenſet hunc; *quod depictam haberent Imaginem Chriſti,*

eam-

eamque coronarent. S. Ambroſius in Oratione de obitu Theodoſii, ſic habet: *Helena Crucem invenit, Regem adoravit, non lignum utique, qui eſt error Gentilium*. S. Hieronymus in Caput III. Danielis: *Cultores Dei, Imagines adorare non debent*. S. Auguſtinus Lib. de Moribus Eccleſiae Cap. XXXIV.: *Novi, multos eſſe ſepulchrorum, & picturarum adoratores*.

Reſpondeo, Irenaei interpretationem petendam eſſe ab Epiphanio Haereſi XXVII., ubi agit de erroribus Carpocratianorum, & Gnoſticorum: ait enim, eos conſueviſſe Imaginem Domini Jeſu, inter Ariſtotelis, aliorumque Philoſophorum Imagines collocatam, adorare, & Gentium miniſteria perficere; *erectis enim*, inquit, *his Imaginibus, de cetero Gentilium mores obſervat*; carpit igitur Irenaeus ſuperſtitioſum illum ritum, offerendi Chriſto profana ſacrificia; & locandae ejus Imaginis inter Ethnicorum ſimulacra.

Sanctus verò Ambroſius, dum ſcribit, Helenam non adoraſſe Crucem; intelligit, non adoraſſe lignum, quaſi crederet in eo aliquam eſſe Divinitatem, ut in illo ſpem poneret, affectumve locaret; ſed ita ut deoſculans Crucem, & coram ea procumbens, internum ſervitutis affectum ad Chriſtum direxerit. Ceterum negari nequit, lignum Crucis ab Helena inventum, maximo ab ea honori fuiſſe habitum, ut videre licet apud Euſebium in Chronico ad annum Chriſti 325.. Ad Auguſtini verba dicimus; agere ibi, non de ſimplici ſepulchrorum, & picturarum cultu, ſed de ſuperſtitioſis illis Feſtis,

quae convivis apud Tumulos celebrabantur, cujuſvis conditionis hominum, quae propter plurima profani ritus argumenta, meritò in Chriſtianorum moribus, damnat S. Praeſul. Ceterum, idem non uno in loco, ut II. Confeſſionum Cap. 2., & Lib. VIII. de Civit. Cap. ultimo, dum agit de iis, qui ad ſepulcra Martyrum epulas inferebant, quibus & ipſi, & pauperes veſcerentur: licèt hoc factum non approbet, laudat tamen eorum zelum, & intentionem.

Juvat autem, ad pleniorem hujus rei intellectum, animadvertere; morem fuiſſe priſcis Fidelibus, poſt ſumptam Euchariſtiam, ſobrium convivium in Eccleſia celebrare, potiſſimum cauſſa inopum reficiendorum; & dicebatur *Agape*, hoc eſt dilectio, & caritas fratrum, ut loquitur Cyprianus Lib. III. contrà Quirinum Cap. 3. De his meminit Judas in Epiſtola Canonica Cap. I. 12. *Hi ſunt in epulis ſuis* (velut eſt in Graeco textu, in *Agapis* veſtris) *maculae convivantes, ſine timore ſe ipſos paſcentes, &c.* Omnes autem ibi promiſcuè accumbebant, nullo diſcrimine inter divitem, & pauperem; quod quum non obſervarent Corinthii, reprehenduntur ab Apoſtolo I. ad Corinthios XI. Sed quum hoc paulatim in abuſum veniret, partim multitudinis inſolentiâ; prohibitum eſt in Eccleſiis fieri, Concilium Laodicenſe Can. XXVIII., Carthaginenſe III. Can. 30., & alibi. Priſcae autem conſuetudinis veſtigia, ſervant hodiè Graeci, qui diè Reſurrectionis, peractis Sacris, inferunt in Eccleſiam epulas, & communi-

munitèr convivantur, ut refert Georgius Caſſander in Liturgiis.

Secundo argumentantur ex Conciliis. Imperante enim Conſtantino Copronymo, Conſtantinopoli Synodus celebrata eſt, à trecentis amplius Epiſcopis; cujus, ut major autoritas haberetur, totius etiam Orientis acceſſit conſenſus: ibi autem decretum fuit, ut ex omnibus Baſilicis, ac privatis domibus Imagines Chriſti, Deiparae, Sanctorumque auferrentur, utque ex Calicibus, ſacris veſtibus, omnique Eccleſiae ornamento abraderentur; eâ ratione, quia nullus Imaginibus cultus, ſine idolatria exhiberi poſſit.

Reſpondeo, Satanae Conciliabulum illud fuiſſe à Stercoreo Imperatore coactum: proponitur, nullam enim in eo partem habuit Romanus Pontifex, neque per ſe, neque per Legatos: nullus Occidentalium Epiſcoporum conſenſus, qui apertè omnes, uno excepto Claudio Taurinenſi, huic Pſeudo Synodo contradixerunt; imò defuit ex ipſo Oriente, praecipuarum Eccleſiarum approbatio, Antiochenae, Alexandrinae, Jeroſolymitanae. Modus etiam, quo uſi ſunt in habendo conſeſſu, ſatis ſuperque violentiam prodit; neque enim per Encyclicam Epiſtolam convocati ſunt Paſtores, ut dictat Conciliorum lex. His rationibus, omnis ei autoritas adempta eſt in Concilio Nicaeno II, diſputante Johanne Diacono Actione 6.

Sed urgent. Imperante piiſſimo, & Religioſiſſimo Principe Carolo Magno, celebrata eſt Synodus Francofurti 300. fermè Epiſcoporum

rum, quam conſultò praetermiſit Binius in Editione Conciliorum. Ibi damnata eſt Synodus Nicaena II., & ſimul cultus Imaginum rejectus, quippè ſic habetur in Canone II.: *Allata eſt in medium quaeſtio, de nova Graecorum Synodo, quam de adorandis Imaginibus Conſtantinopoli fecerunt, in qua ſcriptum habebatur, qui Imaginibus Sanctorum, ita ut Deificae Trinitati, ſervitium, aut Adorationem non impenderent, anathema judicarentur: Qui ſupra Sanctiſſimi Patres noſtri, omnimodis, ſervitutem, & adorationem renuentes contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt.*

Reſpondet Vaſquez; ibi non Nicaenum, ſed Conſtantinopolitanum damnari Concilium, in quo *Iconomachi*, abolitionem Imaginum decreverunt. Sed abſurda reſponſio eſt; Nam in Francofurtenſi, non improbatur Concilium, Imaginum adorationem evertens; ſed Adorationem ſtabiliens: non potuit igitur de Conſtantinopolitano cogitare, ubi Imaginum cultus oppugnatur. Nec refragatur, quod appelletur nova Graecorum Synodus Conſtantinopoli facta; nam II.Nicaena, fuit primum Conſtantinopoli congregata, deindè Nicaeam translata.

Rectius Syrmondus reſpondet: Francofurtenſium Patrum errorem, non juris fuiſſe, ſed facti, eumque duplicem. Primò enim putarunt, II. Nicaenum, non Oecumenicum fuiſſe Concilium, quum viderent totius penè Occidentis ſuffragia in eo deeſſe. II. exiſtimarunt, in Nicaeno adſtrui Imaginibus Sanctorum cultum *Latriae*; hoc enim oſtendunt, in verbis

ſupra

ſupra poſitis: *Qui Imaginibus Sanctorum, ita ut Deificae Trinitati ſervitium, &c.* Cauſam verò errori, praebuit ſententia quaedam Conſtantini, Conſtantiae in Cypro Epiſcopi, quae extat Seſſione III. ejus Concilii, ſed infidelitèr expreſsa ex Graeco textu; inſinuatum enim eſt Francofurtenſibus, ità pronunciaſſe Conſtantinum: *Suſcipio, & amplector honorabiliter Sanctas, & venerabiles Imagines, & quae ſecundum ſervitium Adorationis, quae ſubſtantiali, & vivificatrici Trinitati emitto*. Notat verò Petavius Lib. XV. de Incarnatione Cap. 12. mala fide translatam ſententiam à facinoroſo aliquo Iconomacho, & Francofurtenſibus relatam; ſic enim Graeca ſonant: *His conſentio, & conſors ſum, ſuſcipiens, & cum honore amplectens Sanctas, & venerandas Imagines, ac Latriae adorationem ſoli ſuper ſubſtantiali, & vivificae Trinitati defero*. Et in hac igitur re, duplici nomine decepti ſunt Francofurtenſes Epiſcopi. Primò, quod cenſuerunt, unius Epiſcopi ſententiam, eſſe totius Synodi definitionem. Secundo, quod crediderint, Epiſcopum illum Sanctorum Imaginibus *Latriam* deferendam ſenſiſse: quum verba ipſius, contrarium prorſus demonſtrent.

Eadem utendum eſt reſponſione ad argumentum, quod peti poſſet ex Concilio Pariſienſi, ſub Ludovico Pio anno 824., tricesimum poſt annum à Francofurtenſi: Ibi enim iterum pronunciatum eſt contrà Nicaenam Synodum, quae Imagines adorari juſſit, errore non mediocri: *quem*, ait, *partim veritatis ignorantia, partim peſſimae conſuetudinis uſu; in ipſa*

etiam Italia inoleviſſe; *Conſilium denique pandit ſuum*, *Imagines ut retineantur*, *ſed ne colantur*, *aut adorentur*. Ex quibus omnibus, Liber conflatus eſt adverſus ſacras Imagines, quem pro vero, ac genuino foetu Synodi Pariſienſis, adgnoſcit Sirmondus Tom. II. Conciliorum Galliae: quamquam in Indice Librorum prohibitorum haec legimus: *Ludovici Imperatoris nomine, liber fictus contrà ſacras Imagines*.

Eadem, inquam, reſponſio: Nam & Francofurtenſes, & Pariſienſes eàdem uſque corda aberrarunt, affingentes Nicaeno Concilio, falſum de Latrico Imaginum cultu decretum. Iniquum autem hoc, utcumque fuerit de Nicaenis Patribus judicium; ex illo tamen originem traxit, quod Nicaeni praeceperant, fieri coràm Imaginibus adgeniculationes, capitis inclinationes, thurificationes, oſcula, & alia ejuſmodi honoris ſigna, quae tunc in Galliis, ſoli Sanctae Cruci ex antiqua conſuetudine exhibebantur, hoc eſt uni Chriſto, coràm Crucis Imagine. Non diſtinguentes igitur opportunè inter *Latriam*, & *Duliam*; nec advertentes, quod actus externi Adorationis, plerumque confundi ſolent: iidemque nunc ad *Latriam*, nunc ad *Duliam* pertinent, & ſola mentis directione diſcriminantur; in eam falſam abjerunt opinionem, quòd Nicaeni Patres, *Latriam* Imaginibus ſtatuiſſent.

Quod attinet ad libros Caroli Magni, quibus Imaginum cultus proſcribitur; non dubitat Petavius loco citato, quin vel ipſe Carolus ſit autor praefationis; vel ex ejus perſona, ſit ab altero

altero conſcripta, ait enim ibi: *in ejus ſinu, Regni gubernacula, Domino tribuente, ſuſcepiſſe*. Vel etiam fieri poſſe, ut ipſe Imperator totum opus compoſuerit? nam ſtylus ubique uniformis apparet; neque ulla ratio cogit ad aliter judicandum. Fuit autem hic Liber, vel quod veriſimilius eſt, ejus capitula, ſivè ſummaria miſſa ad Hadrianum Papam per Angilbertum Abbatem, ut illius judicio, & autoritate corrigerentur, ut teſtatur ipſa Pariſienſis Synodus, in Epiſtolà ad Ludovicum, & Lotharium Imperatores.

Omninò igitur falſum exiſtimó, quód Bellarminus Lib. II. de Imaginibus Cap. 15., eumque ſecuti Surius, Sanderus, & Alanus Copus, contendunt, hos Libros neque à Carolo, neque Caroli autoritate conſcriptos. Refragatur enim tum veterum Scriptorum, ut Hincmari Rhemenſis, Concilii Pariſienſis, aliorumque; tum exemplarium manuſcriptorum autoritas. Praeterea, quum Carolus se autorem profiteatur, ut in Lib. I. Cap. 6. ubi vocat Pipinum Regem, *Patrem ſuum*, & alibi, ejus rei manifeſta proferat argumenta; incredibile prorſus eſt, extitiſſe hominem adeò impudentem, & maximo ſuo diſcrimine audacem, qui Imperatori fucum faceret, & in re tàm gravi Auguſto imponeret, ejuſque nomine abuteretur. Probabilius ergò Petavius opinatur, fuiſſe opus Caroli mandato, ab aliquo elaboratum; ſed quod facilè accidit, mandatarium exceſſiſſe mandati fines, undè prodiit, conviciis, ac probris refertum; atrocitèr enim, & procacitèr Nicae-

nos Patres traducit, iis tribuens inſcitiam, temeritatem, imprudentiam, & ſimilia.

Ceterum Carolini Libri, quos deinde Apologiâ ſuâ refutavit Hadrianus Papa, propterèa Beatorum Imaginibus cultum Religioſum abnegant, quod eorum autor in eodem errore verſaretur cum iis, qui Francofurti, & Pariſiis convenerunt, de quo proximè verba fecimus, ſervili, ſcilicèt, cultu eſſe adorandas; ſic enim habet Cap. XX. Lib. I. : *Non mediocris eſt error, quam aliud adoratur Religionis cultu, quàm is, qui dixit, Dominum Deum adorabis, & illi ſoli ſervies*. Et Cap. Cap. XVIII. putat, nos ſpem ponere in Imaginibus, ait enim: *Sicut ſerpentis inſpectione Iſràeliticus Populus à ſerpentium morſibus ſanabatur: ſi, qua fortè eis corporis inclementia acceſſerit, recurrant ad Imagines, &c*: Spei autem objectum ſolus eſt Deus, à quo bonum omne deſcendit, qui vitae, mortiſque autor eſt.

Tùm Cap. XXVII. arguit, autoritate Hieronymi contrà Vigilantium, dicentis: *Quis unquam, o inſanum caput, Martyres adoravit?* ergo multò minus Imagines eorum, à Fidelibus adorandae ſunt. Nos contrà, quo ſenſu Hieronymus Martyrum Adorationem abdicat Imaginibus, enixè negamus: putabat Vigilantius, uti Deos, à Catholicis adorari; negat ideò Hieronymus Sancti Adorationem, quia haec propriè ſumpta ſoli Deo debetur, ut ſupra animadverſum eſt. Concedebat autem illis Hieronymus cultum, *Latria* minorem: ergò qui Imagines *Dulia* colit, Hieronymo non adverſatur.

Tertio

Tertio objiciunt celebrem Gregorii Magni Epiſtolam, lib. VII. Epiſtolarum 110. ad Serenum Maſſilienſem Epiſcopum, qui Imagines Eccleſiae adorari videns, eas fregerat, & ejecerat: ait S. Pontifex. *Et quidem zelum vos, ne quid manufactum adorari poſſit, habuiſſe laudamus; ſed frangere eaſdem Imagines non debuiſſe judicamus; idcircò enim pictura in Eccleſiis adhibetur, ut ii, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quae legere in Codicibus non valent: tua ergò Fraternitas, & illas ſervare, & populum ab earum adoratione prohibere debuit, &c.* Itaque conſentit Gregorius cum Sereno, ne Imagines adorentur. Vide Gratianum in Canon. *Perlatum*, *de Conſecratione*, diſtinct. III.

Reſpondeo, Serenum fregiſſe Imagines exceſſu zeli; comperit enim, eas à populo, *Latria* adorari: quippè facilè pietas in ſuperſtitionem degenerat, niſi modus ſervetur. Sic Numerorum XXI. conflavit Moyſes, Dei juſſu, Serpentem aeneum, poſuitque pro ſigno, ut ſaucios morti eriperet, fuit proindè ſervatus, & magno honori habitus. At quum coepiſſent Hebraei adolere illi thura, quaſi Deo; meritò eum fregit Ezechias Rex, ob id à Scriptura laudatus IV. Regum XVIII.: nam licet adolere thura, non ſit neceſſario ſacrificium; inter nos enim, non ſolum Deo, ſed & Sacerdoti, & populo, interdum etiam à non Sacerdote adoletur; tamen in veteri lege, videtur pro ſacrificio fuiſſe: ſolus enim Sacerdos potuit incenſum adolere, ut patet ex III. Regum XII., & II. Paralipomenon XXVI. Ce-

Ceterum non oportebat, Serenum Imagines à Templis avellere, ut rectè arguit S.Gregorius; potuit enim, & populum ab errore revocare, & Sanctam ſupellectilem Eccleſiae ſervare, docendo, non Adorationem, hoc eſt *Latriam*, quae ſolius eſt Dei, eſſe illis impendendam; ſed inferiorem cultum, qualis tribuitur Beatis; ita ut fungerentur pictura, Librorum vice pro rudibus; & quemadmodum literati Sacrarum Hiſtoriarum lectione, ad Sanctorum cultum excitantur; id fieret idiotis, ex picturarum inſpectione; *Dulia* enim, non ſiſtit in Imagine, ſed ad objectum, ſeù *Prototypum* tranſit.

Hanc autem fuiſſe Gregorii mentem, patet ex illis verbis: *Oſtendendum, quia omne manufactum adorare non licet: quoniam ſcriptum eſt Dominum Deum tuum adorabis, &c.* Conſtat etiam ex Epiſtola LIV. Lib. 7., eum non negaſſe omnem Imaginibus cultum, nam inquit: *Nos quidem, non quaſi ante Divinitatem, ante Salvatoris Imaginem proſternimur; ſed illum adoramus, quem per Imaginem aut natum, aut paſſum, aut in throno ſedentem recordamur.*

CAPUT SECUNDUM

De invocatione Sanctorum.

Vigilantius omnium primus, juxtà Bellarminum, Sanctos invocandos non eſſe, arbitratus eſt. Wiclefus non illicitum, ſed inutile putabat: *Stultitiam enim eſſe*, ait, *recurrere*

ad

ad ſcurras alicujus Principis, quando ipſe Princeps eſt paratiſſimus per ſe audire : vel ſectari turbidos rivos, quando fons ipſe patet. Dignas, ſcilicèt, autore ſuo, hoc eſt impuro, & blaſphemo homine, phraſes, & ſimilitudines. Ex hoc fonte biberunt Lutherus, Melanchthon, Brenſius, & Calvinus, qui Libro III. Cap. 20. vocat Sanctos cum Chriſto regnantes mortuos, *Larvas, umbras, Colluviem*. Ibidem, Papiſtas deridet, quod in omnibus vel Litaniis, vel Hymnis ſemper mortuos orent, nunquam Chriſtum: Frontem hominis! quid aliud agimus, quum dicimus Kyrie, Chriſte Eleiſon, quum Patrem de Coelis invocamus? An ullus eſt Hymnus, qui in Dei gloriam non deſinat? an ullae Eccleſiae preces, quae non terminentur per *Chriſtum Dominum noſtrum*? oportet ſanè haereſim, quum ſit Diabolo patre nata, germanam eſſe mendacii.

PROPOSITIO UNICA.

Sanctorum invocatio, eſt actus Religionis apprimè utilis.

PRobatur primò. Sancti pro nobis orant; poſſunt igitur invocari. Probatur antecedens, tum ex Cap. ultimo II. Machabaeorum: ubi in apparitione vidit Judas Oniam Pontificem, & Jeremiam Prophetam orantes pro Populo Judaeorum. Calviniani, ut hoc telum evadant, recurrunt ad veterem cantilenam, quod hi

hi libri non ſunt Canonici. Sed. praecluſum jam à nobis eſt hoc effugium lib. I. Tum ex Capite V. Apocalypſeos, ubi de vigintiquatuor Senioribus, dicitur: *Prociderunt coram Agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas, plenas odoramentorum, quae ſunt Orationes Sanctorum*. Tum quoque Petrus Apoſtolus, ſic Fidelibus pollicetur Epiſt. II. Cap. I. 15. *Dabo autem operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis*. Denique Eccleſia, eſt unum corpus; componitur autem ex viventibus, & Beatis. Ad Hebraeos XII. *Acceſſiſtis ad Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in Coelis*. Membrorum autem ejuſdem corporis eſt, alterum alteri opem ferre; ergò ſicuti viventes pro viventibus orant, ità & Beati pro Viatoribus orant. Proindè, ſi Sancti precantur pro nobis, ſunt à nobis invocandi.

Secundo invocantur Angeli; ergò & Beati. Probatur primum, Geneſis XLVIII. Jacob benedicens filiis Joſephi, inquit: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris iſtis*, & Job, Cap. XXXIII. 23.: *ſi fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus, miſerebitur ejus, &c.* ergò Angeli, & precantur pro nobis, & exaudiuntur; ac proindè utiliter invocantur: eadem autem eſt ratio de Beatis; & hi igitur invocandi.

Tertio probatur: invocantur, & cum fructu, viventes juſti; ergò à fortiori Beati: primum patet ex I. Regum Cap. VII. ubi filii Iſraël Samuelem rogant: *Ne ceſſes pro nobis clamare ad*

Do-

Dominum Deum noſtrum, ut ſalvet nos de manu Philiſtinorum. Job Capitulo ultimo: *Ite ad ſervum meum Job, ille orabit pro vobis*; & Apoſtolus ad Romanos XV. *obſecro vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum*: quod ſaepè repetit in ſuis Epiſtolis. Verum igitur primum.

Conſequens probatur: vel Sanctorum Invocatio fruſtratoria eſt, quia nolunt pro nobis deprecari, vel quia non poſſunt. Non primum: quia major eſt Juſtorum caritas in termino, quam in via; ſunt enim (ut ait S. Cyprianus in Sermone de mortalitate) *de ſua immortalitate ſecuri, & de noſtra incolumitate ſolliciti*. Non ſecundum; quia ſi poterant pro nobis deprecari, quum in terris peregrinabantur, quanto magis nunc in Patria regnantes, id praeſtare poſſunt? Si dicas, Beatos neſcire, quod ipſos precamur; repono: quomodo ſciunt Angeli converſionem peccatorum, ut dicitur Lucae XV. *Gaudium eſt in Coelo, ſuper uno peccatore poenitentiam agente*; ità ſcire poſſunt Beati, quid ab ipſis petamus. Si dicas; per Invocationem Sanctorum injuriam fieri Chriſto, quaſi ſolus ſit invocandus; repono; quod ſi ità eſſet, major fieret Chriſto injuria invocando viventes; quod tamen ex probatis falſum eſt.

Hoc argumentum, inquit Bellarminus, adverſarii nunquam ſolvere potuerunt. Calvinus enim ſolum reſpondet, aliam eſſe rationem Invocationis vivorum, aliam mortuorum: quia viventes omnes ſubnixi una Chriſti interceſſione, tam pro ſe, quam pro aliis Deum rogant,

 quia

quia ſunt invicem membra, & quia Scriptura hortatur, *ut oremus pro nobis invicem*, Jacobi Cap. V. Verum hoc idem de mortuis dici poteſt; nam & illi ſunt membra ejuſdem Eccleſiae, & imò Chriſto interceſſione nituntur; nihil autem ſibi, quum non ſit opus, ſed omnia nobis petunt, & à Deo per Chriſtum petunt.

Quarto, probatur uſu Veteris Eccleſiae, cujus vox per Concilia loquitur, & Patres. Synodus Chalcedonenſis. Actione II. *Veritas ſic habet; omnes haec ipſa dicimus, Flaviano aeterna memoria, Flavianus poſt mortem vivit, Martyr pro nobis orat.* Poſt eandem Synodum, extat Epiſtola Epiſcoporum Europae ad Leonem Imperatorem, ubi dicitur: *Sanctiſſimum verò Proterium in choro, & ordine Sanctorum Martyrum ponimus, & ejus interceſſione miſericordiam, ac propitium Deum habere ſperamus*. Eadem eſt definitio VI. Synodi Generalis Cap. VII., ut mittam Provincialia Concilia, Gerundenſe, Aurelianenſe, Moguntinum, Toletanum V., & VI. Bracarenſe, &c.; quae omnia vetuſta ſunt, & ante mille annos celebrata. Mitto Sanctos Patres innumeros, quorum Cathalogum ſatis longum, profert Bellarminus; ità ſupervacaneum putem, omnes locos hic recenſere.

Sed ajunt Proteſtantes: morem hunc Sanctorum in Eccleſia, non eſſe IV. ſaeculo antiquiorem, quo demum haec innovatio facta; quum tamen tria priora ſaecula, quibus Eccleſiae diſciplina purior ſervata eſt, nullum appareat veſtigium invocationis Sanctorum.

Verum

Verum exceptio iſta, apertè rejicitur autoritatibus Patrum, qui ante IV. ſaeculum vixerunt. Omiſſo autem Dionyſio Areopagitâ, qui multis, & noſtrae, & Reformatae communionis ſuppoſititius videtur, educimus S. Irenaeum Lib. V. adverſus haereſes, qui Virginem Mariam, *Advocatam*, appellat: S. Athanaſium, qui Sermone in Evangelium de Annunciatione, ſaepe Mariam deprecatur, ejuſque interceſſionem implorat. Nazianzenum Orat. XVIII. in Cyprianum, ubi narrat, quod quum Juſtina Virgo, à Cypriano Mago, Daemonum opera, ad ſtuprum ſollicitaretur, Virginem Mariam ſupplex exoravit, obſecravit, ut periclitantis opem ferret, & *vicit Virgo, vincitur Daemon*. Contigit autem hoc, antè II. ſaeculum, quo Gregorius ſcripſit. S. Cyprianum jam ſuprà indicavimus: Origenem, alioſque ne longum faciamus, relinquimus.

Nunc ac Haereticorum argumenta ſolvenda accedimus, quorum duplex eſt genus, unum quo probare conantur, Sanctorum Invocationem malam eſſe, alterum quo inutilem. Primi generis primum, hoc eſt. Illum invocare poſſumus, in quem credere debemus, juxtà illud ad Romanos X. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt*? atqui credimus in ſolum Deum, ut in Symbolo nos docet Eccleſia; ergo ſolus Deus invocandus, etſi Sancti invocentur, jam efficientur Dii.

Reſpondeo; Invocationem eſſe duplicem, una, qua invocatur primus, ac ſummus bonorum autor, & haec ad unum Deum refertur,

ex Apoſtoli ſenſu, qui proximè dixerat: *Quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit: ſalvi autem ſumus, ſolum per Deum, & Jeſum Chriſtum*: Altera eſt, quâ quis tanquam deprecator; & haec ad omnes juſtos, etiam viventes dirigi poteſt, ut demonſtratum ſuperius; alioqui argumentum probat nimis: ità dicimus habere Fidem in Deum, quod omnia poſſit; in Sanctos, quod apud Deum multum poſſint. Idem Paulus ad Philemonem: *Gratias ago Deo meo, audiens caritatem tuam, & Fidem, quam habes in Domino Jeſu, & in omnes Sanctos.*

Secundum. Non ſine contumelia nominis Chriſti eſt, alium interpellare apud Deum Mediatorem: ait enim Apoſtolus I. ad Timotheum II. *Unus Deus, unus eſt Mediator Dei, & hominum, Homo Chriſtus Jeſus*. Atqui Beatus, quum invocatur, *Mediator* conſtituitur apud Deum: eſt enim *Mediator*, qui pro aliquo orat, & intercedit; ergò Sanctorum Invocatio, Salvatori noſtro, injuria eſt.

Reſpondeo; Mediatorem primarium unum eſſe, Chriſtum, qui, ut ibidem ſubjicit Paulus: *Dedit redemptionem ſemetipſum pro multis, cujus interceſſio nititur merito ſuo*: Sanctos verò, ſivè viventes, ſivè beatos dici Mediatores inferioris Ordinis; quum enim pro nobis orant, offerunt Deo ipſa merita Chriſti: merita enim Sanctorum nihil aliud ſunt, niſi effectus, & participatio meritorum Chriſti. Quod ſi Mediatoris nomen Proteſtantes offendit; de voce non altercabimur; modo ſtatuamus, Sanctos intercedere pro nobis, ac deprecari. Admonendi tamen

men ſunt, non abhorrere ſacras Scripturas, nomen *Mediatoris*, etiam aliis à Chriſto tribuere. Sic Deuteronomii V. ait Moyſes: *Ego ſequeſter, & medius fui inter Deum, & Vos in tempore illo.* Et ad Galatas III. ait Apoſtolus: Legem ordinatam fuiſſe per Angelos in manu Mediatoris, hoc eſt Moyſis. Denique S. Auguſtinus duplicem hanc Mediatoris ſpeciem diſtinguit, Tractatu I., in I. Johannis Epiſtolam; Penſitans enim verba illa: *Et ſi quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum,* ait: *Ergo Sancti non petunt pro nobis? Ergo Epiſcopi, vel Praepoſiti non petunt pro populo? Sed attendite Scripturas, & videte, quia & Praepoſiti commendant ſe populo: nam Apoſtolus dicit plebi: Orantes ſimul, & pro nobis: Orat Apoſtolus pro plebe, orat plebs pro Apoſtolo, invicem pro ſe omnia membra orent, caput pro omnibus interpellet.*

Tertio: quum peterent à Domino diſcipuli, *Doce nos orare,* Matthaei VI., ait Chriſtus: *Orantes, nolite battologizare, ut faciunt Gentiles: ſic ergò vos orabitis, Pater noſter, qui es in Coelis, &c.* ergò impium eſt, alios praeter Deum, invocare.

Reſpondeo: Chriſtum ibi ſtultas reprehendere Ethnicorum preces, quae in battologia, & multiloquio poſitae erant, quod & uſitatum fortè fuit in Liturgiis Phariſaeorum, ut ſentiunt Expoſitores; putabant enim, multum pietatis, ac zeli ineſſe illis repetitionibus, citiuſque eas preces audiri. Dominus igitur Apoſtolos docuit, non quis ſit orandus; ſciebant enim, ſolum Deum adorandum eſſe, bonorum omnium

Largitorem, ſed quae res, & quo ordine petendae ſint; quum enim Pagani non aliud peterent, quam bona temporalia, & ſaepè, quae ſibi nocitura potius eſſent, quam profutura, ut oſtendit Plato in Alcibiade II., & Juvenalis Sat. X.

Evertere domos totas, optantibus ipſis
Dii faciles, nocitura toga, nocitura petuntur,
Militia, & torrens dicendi copia, &c.

Praeſcribit Salvator; primum ea eſſe petenda, quae ad Dei gloriam pertinent; deindè, quae ad noſtram aeternam ſalutem, poſtremò, quae ad vitam ſervandam. Haec igitur Orationis Dominicae formula, contrà Sanctorum interceſſionem, nihil facit.

Secundi generis argumenta ſunt. Primum. Nullâ vel Scripturâ, vel Traditione, vel Ratione probari poteſt, Sanctos in Coelis agentes, ſcire quid à nobis petatur; abſit enim, ut animis Beatorum omnipraeſentiam adſcribamus; in quam ſententiam dilapſus videtur Hieronymus Lib. contrà Vigilantium, ubi ſcribit: *Sequuntur Agnum quocumque vadit: ſi Agnus ubique, ergo & hi, qui cum Agno ſunt, ubique eſſe credendi ſunt. Abſentes igitur, qui noſſe poterunt, quis oret, quidve petat?* Hinc S. Auguſtinus in Libro de Agenda Cura pro mortuis apud Gratianum in Canone *Fatendum* Cauſa XIII. quaeſt. I., ait: *Mortuos neſcire, quid hic agatur, niſi ab aliis ex vita migrantibus didicerint, quantum iſti meminerint, vel intelligere ab Angelis, qui rebus, quae hic aguntur, praeſtò ſunt*. Conſo-

nat

nat illud Eccleſiaſtae Cap. IX. *Mortui nihil noverunt amplius*. Invocare igitur Sanctos, eſt canere ſurdis.

Quidam reſpondent; Sanctos cognoſcere preces noſtras, ſi non in ſpecie, ſaltèm in genere; nam experientia didicerunt; ſolere fideles Beatorum opem implorare, haec autem ſcientia ſufficit, ut pro nobis orent: quemadmodum Eccleſia in terris orat pro omnibus defunctis, licèt neſciat, an ſemper precibus ſit locus, quod confirmat autoritate Auguſtini loc. cit.. Sed haec reſponſio infirma videtur: ſi enim in genere tantùm, pro viventibus deprecantur, jam invocatio inutilis eſt: cur enim invocandus ſit beatus, vel unus potius, quam alter, ſi aequè pro omnibus, ſivè invocatus, ſivè non invocatus orat?

Alitèr igitur reſpondeo: Sanctos, etiam in ſpecie, cognoſcere preces noſtras, etiam quas merâ cogitatione fundimus; non quaſi omnipraeſentes ſint, vel ſcrutatores cordium, haec enim ad Deum ſolum pertinent; ſed quia omnia vident in Verbo, à principio ſuae Beatitudinis, ut docet S. Gregorius Lib. XII. Moralium Cap. 14. illis verbis: *Qui Omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum eſt, quia foris ſit aliquis, quod ignorant*. Idemque S. Thomas confirmat III. parte quaeſt. 10. artic. 2. ibique Cajetanus. Alioqui, ſi Beati indigerent revelatione Dei ad agnoſcenda ea, quae in terris fiunt; maximè verò ſi in intimo cordis proferuntur, ut accidit Prophetis; non poſſet Eccleſia tàm fidentèr Sanctis dicere, *orate pro nobis*; ſed

S 4 Deum

Deum orare deberet, ut preces noſtras Sanctis revelaret; facit Ambroſii locus in Lib. de Viduis Cap. IX. *Iſti enim*, inquit, *ſunt Dei Martyres; noſtri Praeſules, ſpeculatores vitae, actuúmque noſtrorum*; Et I. ad Corinthios IV. *Spectaculum facti ſumus Mundo, & Angelis*. Eadem autem eſt ratio de Angelis, ac de Beatis; ſi igitur Angeli conſcii ſunt actionum noſtrarum, conſcii erunt & Beati.

Secundum argumentum. Caritas Dei infinita eſt, adeòque incomparabilis cum Sanctorum caritate; plus ergò nos diligit Deus, quàm ullus Sanctorum. Praettereà nihil eſt animae noſtrae conjunctius, quàm Deus: & ut ait S. Auguſtinus in Lib. de Geneſi ad literam: *arctior eſt conjunctio inter animam noſtram, & Deum, quam inter animam noſtram, & corpus*; eſt igitur Deus in nobis, quo nemo non citius audit, nemo libentiùs exaudit: ergò Beatos invocare diffidentis eſt, & injurium Divinae Benignitati.

Accedunt Scripturae loca. Lucae II. *Petite, & accipietis*. Johannis XVI. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Apoſtolus ad Hebraeos IV. *Accedamus cum fiducia ad thronum gratiae ejus*. Item SS. Patres. Ambroſius in Cap. I. ad Romanos 22.: *ideo ad Regem per Tribunos, aut Comites itur, qui homo utiq; eſt Rex, & neſcit quibus debeat Rempublicam credere: ad Deum autem, quem utique nihil latet (omnium enim merita novit) promerendum, ſuffragatore non opus eſt, ſed mente devota. Ubicumque enim talis loquutus fuerit ei, reſpondebit*

debit illi. Et Chryſoſtomus in Homilia de Profectu Evangelii ait: *Non opus tibi patronis, apud Deum; ſed licet ſolus ſis, patronoque careas, & per te ipſum Deum preceris, omninò voti compos fias: neque enim tam Deus facilè annuit, quum alii pro nobis orant, ut quum ipſimet oramus, etiamſi plurimis pleni ſimus malis*.

Reſpondeo; hoc argumento probare tantum, poſſe nos rectà Deum adire, at non ideo Sanctorum interceſſio erit inutilis: ſi enim interceſſio viventium utilis eſt, nulla ratio perſuadere poteſt, Beatorum inutilem eſſe. Et licèt Deus ſit ſemper paratus nos audire, & nos diligat praeter omnes Sanctos; magis tamen illos diligit, ipſoſque audire paratior eſt, Oratio enim ut impetret, requirit diſpoſitionem in orante, quam non ſemper habemus. Hinc illud Johannis IX.: *Scimus, quia peccatores Deus non audit*. Utilius igitur eſt, ad Deum cum Sanctis, quam ſolos accedere: ſic Job Cap. ultimo, Deus ipſe, ait: *Ite ad ſervum meum Job, ut oret pro vobis*. Geneſis XX. Quum abſtuliſſet Abimelech Saram Abrahae uxorem, ait ad eum Dominus: *Redde viro ſuo uxorem, quia Propheta eſt, & orabit pro te, & vives*. Ezechielis XXII 30. *Quaeſivi de eis virum, qui interponeret ſaepem; & ſtaret contrà me pro terra, nè diſſiparem eam, & non inveni*.

Oppoſitae verò Scripturae autoritates, nullam vim faciunt adverſus Catholicum Dogma: nos enim petimus à Patre per Chriſtum, & cum fiducia ad Thronum ejus accedimus; ſed unà cum Sanctis, quorum caritas perfectior eſt.

Omnis

Omnis enim oratio, inquit Auguſtinus in Pſalmum 108.; *quae non fit per Chriſtum, non ſolum non poteſt delere peccatum; ſed etiam ipſa fit peccatum*. Eccleſia igitur, quae Sancta eſt; & Sancti ipſi, non niſi per Chriſtum orant.

Ad Ambroſium reſpondeo: non eſſe opus ſuffragatore apud Deum, quia non eſt neceſſaria interceſſio; malè autem inferas, eam non eſſe utilem. Ita se explicat idem Ambroſius in Lib. de Viduis Cap. IX., inquiens: *Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad praeſidium dati ſunt: Obſecrandi Martyres; poſſunt enim pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiam ſi quae habuerunt peccata, laverunt*.

Ad Chryſoſtomi autoritatem; reſpondet Bellarminus; quod ibi reprehenduntur illi, qui pro ſe non orant, ſed tantum aliorum orationes petunt, largientes pauperibus eleemoſinas, orent pro ipſis*, quibus antepoṅit eos, qui orant pro ſe, licèt aliorum orationes non exquirant; optimi autem illi, qui & pro se orant, & aliorum preces implorant. Idem Chryſoſtomus Homilia prima in I. ad Theſſaloni cenſes: *Nec Sanctorum preces contemnamus, neque totum in illas projiciamus*.

Tertium argumentum. Multi invocantur Sancti, qui nuſquam fuerunt, v. gr. Urſula cum undecim millibus Virginum, quam hiſtoriam, non ſolum Proteſtantes exibilant, ſed quidam etiam ex Catholicis. Catharina, cujus legendam nonnulli Pontificiorum in dubium revocant, ut teſtatur Georgius Caſſander in Scholiis ad hymnum ejuſdem S. Virginis. Veronica, cujus ſup-

ſuppoſitium nomen emerſit ex corruptela illorum verborum, *Vera Icon*, ut inter alios opinatur Navarrus. Alii etiam proferuntur Sancti, qui nunquam in rerum natura fuerunt, ſed ex Parabola aliqua, *mythologiâ*, *vel emblemate*, in hiſtoriam migrarunt; veluti Chriſtophorus, quo ſignificatur *verus Chriſtianus*, *Chriſtum portans per tempeſtates hujus mundi*: An enim fuerit Gigas, dubitat ipſe Baronius in Martyrologio 21. Julii. Idem ad 23. Aprilis, ait: *picturam S. Georgii*, *potius Symbolum videri*, *quam hiſtoriam*: fortaſſe ex illo I. ad Corinthios III.: *Dei agricultura* (Graecè eſt Georgion) *eſtis*; ſignificat Chriſtianum hominem, Diabolum expugnantem. Alii putant, originem erroris trahi à Georgio Cappadoce Ariano, pro vero Martyre culto, cujus acta, apocrypha pronunciavit Gelaſius Papa, in Can. *Romana* diſtinct. 15. *Paſſio Georgii apocrypha*. Similia canunt de S. Agnete, Margarita, Petronilla, Lazaro, Longino, Rocho, Septem Dormientibus, &c.: ergo Invocatio Sanctorum ſuperſtitioſa eſt.

Reſpondeo; quod licèt concedamus, paucorum Sanctorum hiſtorias apocryphas eſſe; pravi tamen animi eſt, eam ob cauſſam, omnibus Sanctis honorem detrahere; quaſi ob pauca lolia, velit totam meſſem incendere. Sunt enim, quorum beatitas, non tantum ſinceris narrationibus, ſed ex ipſis Sacris literis proditur, ut de Beata Maria, Johanne Baptiſta, SS. Apoſtolis, Stephano, &c. Habent igitur, quos colant, invocentque; etiam ſi faſtidiant Georgium, Chriſtophorum, Catharinam.

Sunt

Sunt tamen, non diffiteor, quidam in Sanctorum invocatione abuſus, quos hic recenſere, pretium eſt operae, ad obſtruenda Calviniſtarum ora; primus eſt, petere aliquid à Sanctis, ut tanquam autores Divinorum beneficiorum, gratiam, vel alia ad beatitudinem conducentia, nobis largiantur. Contrà enim Scriptura docet: gratiam, & gloriam dari à Domino, Pſalmo 83. Auxilium noſtrum venire à Domino, qui fecit Coelum, & Terram, Pſalmo 120. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum*, Jacobi I.: qui igitur à Sanctis, ut boni autoribus quidquam expectat, illud, veluti à Diis impetrare ſtudet.

Sanè verò in Hymnis, aliquando diverſè canere conſuevimus, ut in quo Deiparam alloquimur: *Tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe*; Sed hoc eſt intelligendum, orando pro nobis, tuaque pro nobis merita, & preces offerendo. Ceterum non poſſum Bellarmino connivere, dicenti: *in hoc non eſſe curandum de verbis, ſed de ſenſu verborum; ideoque licere his verbis uti, Sancte Petre miſere mei, vel ſalva me*. Contrà enim; nam licet rudes, & imperitos inter haec non diſtinguentes ita, loqui patiamur; cur tamen rerum intelligentes, ad hunc modum ineptire velint, cum tanta haereticorum offenſione? aut qui erit abuſus, ſi hic non eſt? Senſus non eſt licitus, verba ſenſum illum exprimentia licita ſunt, & ſic aliud in ore, aliud in corde. Saltem igitur, ad declinandas Etherodoxorum criminationes, oportet caſtigatè loqui, & verbis, à ſenſu non diſcrepantibus.

Se-

Secundus abuſus eſt credere Sanctos eſſe immediatos interceſſores noſtros apud Deum: quidquid enim impetrant, per Chriſtum impetrant, ſolus enim Deus eſt, à quo bona petuntur, ſolus Chriſtus, per cujus merita petuntur, Sancti verò ea per Chriſtum petunt, & ſic idem, quod nos facimus, faciunt, ſed efficacius, ideoque utilius. *Unus enim Jeſus eſt, Propitiatio pro peccatis noſtris, pacificans, per ſanguinem Crucis ſuae, quae in Terris, & quae in Coelis ſunt*, ut loquitur Apoſtolus. Hinc eſt, quod in Evangelio, Chriſtus dicitur, *Oſtium, & via*: quia, ut ait, *nemo venit ad Patrem, niſi per me*; Et appoſitè S. Ambroſius in Lib. de Iſaac Cap. VIII. inquit: *Ipſe Chriſtus eſt os noſtrum, per quod Patri loquimur: oculus noſter, per quem Patrem videmus: dextera noſtra, per quam Patri offerimus.*

Tertius omnium deterior eſt abuſus; quod ſegnior vulgi pars, perſuaſum habet, ob cultum huic, vel illi Sancto impenſum, non poſſe ex hac vita ſinè poenitentia migrare: omnia ſcelera conciliari poſſe ſignis quibuſdam exterioribus, in quibus, velut amuletis, ſpem locant, de moribus, eorumque regula, pàrum alioqui ſolliciti. Qui ſic inſaniunt, bonam mentem optamus. Vae autem Prophetis inſipientibus, *qui vident vana, & divinant mendacium, dicentes, ait Dominus, quum Dominus non miſerit eos*: utar verbis Ezechiels Cap. XIII: quae enim fiducia in Imagine, vel ſpherulis precatoriis, non ſinè reconciliatione decedendi, ubi de reconciliatione parum, vel nihil in vita quis cogitarit? Quum Deus intonet: *in interitu veſtro ridebo,*

debo, & ſubſannabo vos; & graviſſimè S. Auguſtinus in hanc rem, Sermone LVII. de Tempore: *poenitentia, quae ab infirmo petitur, infirma eſt: quae à moriente tantùm petitur, timeo, ne & ipſa moriatur*.

In hanc corruptelam, plura invehuntur Concilia, quae poſt Tridentinum habita ſunt, tum in Galliis, tùm albi. Juveninus citat Cameracenſem Synodum tit., de Sanctis Cap. VI., ibi. *Doceatur populus, preces Sanctorum admodum utiles eſſe ad impetranda, non modò corporalia, & temporalia, ſed & ſpiritualia, & aeterna: ſed tamen abominandam eſſe eorum vanitatem, & ſuperſtitionem, qui certò pollicentur, non ex hac vita migraturos ſinè poenitentia, ac Sacramentis eos, qui hunc illumve ex Divis coluerunt, qui ſecuritatem in rebus agendis, fortunae certum, aut optatum eventum eiſdem promittunt, & ſi quae alia ejuſmodi proferantur, & credantur: veluti illud quoque reprobandum eſt, ſi qui certo numero, praeſcriptaque Miſſarum forma aliqua, aut precum affirmant, certas, deſignataſque animas è Purgatorio ſemper liberari: invocare igitur Sanctos inutile eſt, niſi eorum veſtigia ſequamur*. S. Auguſtinus Serm. XXX. *Martyres honorare, & non imitari, nihil aliud eſt, quam mendacitèr adulari*.

Quae diximus de Sanctis, intelligenda quoque ſunt de Beata Virgine; licèt enim ſpeciali cultu, qui dicitur *Hiperdulia* ſuper omnes Sanctos ſit colenda; abſtinendum tamen eſt ab iis cultibus, qui proprii ſunt Divinitatis. Sit in honore Maria: Pater verò, Filius, & Spiritus

ritus Sanctus, adoretur. Multa circà haec calumniantur haeretici, praeſertim verò, quod in quarundam Eccleſiarum precibus, Chriſtus Mariae ſubjicitur, his verbis : *Roga Patrem, jube Natum, jure Matris impera Redemptori.* Sed citantur haec ex libro Pelbarti de Temſuar, qui fabulis ſcatet totus. Quod ſi uſquam ità oratur, abuſus eſt; poſſe autem in preces irrepere etiam, quae ſint contrà Chriſtifidem, animadvertit rectè De Neerkaſſel Caſtorienſis Epiſcopus, & Vicarius Apoſtolicus apud Batavos in ſuo Tractatu de *Cultu B. Mariae*; idcircò preces quotidiè emendantur, curà Sacrae Rituum Congregationis. Prodiit etiam Lovanii liber anno 1673., cui titulus : *Monita ſalutaria B. Mariae Virginis ad Cultores ſuos indiſcretos*; in cujus defenſionem Epiſcopus Tornacenſis, edidit Literas Paſtorales.

Non tantum autem abuſum, ſed Idololatriam eſſe, dicunt Proteſtantes, vota Sanctis nuncupare, quia votum, juramentum, & Sacrificium, ſunt actus *Latriae*, & ſoli Deo debentur, ut paſſim in Scripturis : *Reddite vota veſtra Deo*. Sed immerito iſta opponuntur, reſpondet enim S. Thomas ſecunda ſecundae, quaeſt. 88. artic. 5. *Vota, quae fiunt Sanctis, vel Praelatis, includere duas promiſſiones, unam, quae fit ipſis, quae non eſt votum, ſed materia voti; alteram, quae fit Deo, quae propriè votum eſt*: undè, quum voveo peregrinationem S. Jacobo; promiſſio Apoſtolo facta, non eſt votum; votum autem eſt promiſſio, quam Deo facio, de adimplenda promiſſione facta Apoſtolo. Quum enim

enim vota plerumque fiant ob acceptum beneficium, cujus autor Deus eſt; interceſſor verò Beatus; ſequitur, votum referri ad Deum, ut principium omnis boni, & hic eſt actus *Latriae*; ad Sanctum verò, ut interceſſorem, per quem beneficium conſequimur, & hic eſt actus *Duliae*. Plura ſunt Patrum teſtimonia, quibus vota Sanctis nuncupantur, videnda apud Bellarminum Libro III. de Cultu Sanctorum Cap. 9.

CAPUT TERTIUM

De Canonizatione Sanctorum.

QUam Graeci *Apotheoſin*, Eccleſiaſtici Scriptores *Canonizationem* vocant. Eſt autem publicum Eccleſiae teſtimonium de vera Sanctitate, & gloria hominis defuncti. Ex quo autem in Cathalogum Sanctorum quis relatus eſt, poteſt ei Feſtus dies indici, Templum Deo erigi, vel Sacrificium offerri in ejus memoriam, laudes, & preces, quod officium vocant, ad eum celebrandum recitari: poteſt quoque depingi cum areola, & radiis micantibus, in ſignum gloriae, quâ fruitur, ejuſque Reliquiae publicè honorari. Obſervat autem Georgius Caſſander in Epiſtola praefixa hymnis, quod veteres Chriſtiani nunquam Sanctos vocarunt *Divos*: certè Auguſtinus Cyprianum, quem in ſummo honore habuit, Beatiſſimum, Sanctiſ-

ſimum

ſimum vocat, nunquam *Divum*. Et ratio videri poteſt: quia profani Gentiles, *Divos* vocabant *Deos*; ut Divus Apollo, Diva Minerva, juxtà Voſſii notata in Libro de Vitiis ſermonis.

Et fuiſſe quidem in Eccleſia à primis ſaeculis Sanctorum Canonizationem, extrà dubium eſſe, puto: nam ſi ex probatis, vetuſtiſſimus fu it Eccleſiae uſus colendi, & invocandi Sanctos; oportuit ſemper extitiſſe chriterium aliquod, quo inter Sanctos, & non Sanctos diſcerneretur: itaque ſemper fuit cathalogus Sanctorum. Sic videmus, Hebraeos juſtorum memoriam coluiſſe, Patriarcharum ſcilicet, & Prophetarum. Eccleſiaſtici XLIV.. & Paulus ad Hebraeos II. poſtquam dixit, *quod Sancti per Dei fidem vicerunt regna*, plura Sanctorum nomina recenſet.

At non eodem ſemper modo, Eccleſia uſa eſt in aſſerenda defuncti alicujus Sanctitate. Primis enim ſaeculis, per generalem quamdam conſuetudinem *Canonizatio* fiebat. Martyres enim, poſtquam conſtanti paſſione è vivis ſublati erant, religiosè colebantur: nullum quippe majus beatitudinis teſtimonium, dicente Chriſto: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*. Hinc S. Cyprianus Lib. III. Epiſt.6. mandat, cujuſque Martyris exceſſum ad ſe ſcribi, ut poſſet ejus memoriam ſacrificiis celebrare, & anniverſarium ei diem praeſcribere.

Deindè, verò gliſcente hominum nequitià, quum & haeretici quandoque, & ſcele-

rati homines vulgò colerentur, ut tempore S. Martini eveniſſe, narrat Sulpitius Severus; coepit Eccleſia per caput ſuum, autoritatem interponere in decernendis alicui divinis honoribus; Canonizatio enim ad Fidei cauſam pertinet; cauſae autem Fidei ſunt ex majoribus, quae Pontifici reſervantur, Cap. *Majores* de Baptiſmo. Sic & in Gentilium ſuperſtitione, lege cautum fuerat, ne quis apud Romanos Deus haberetur, niſi Senatus Decreto, & Sententiâ confirmatus. Tertullianus in Apologetico Cap. V.: itemque de Athenienſibus tradit Samuel Petitus Lib. I. ad Jus Atticum titulo I. adverſus Parmenianum: arguit Lucillam factionis Donatiſtarum potentem foeminam, quod veneraretur reliquias cujuſdam quaſi Martyris, ſed nondùm vindicati, hoc eſt probati, & recepti.

Quantum autem ex hiſtoria colligi poteſt; primus, qui ſolemni ritù à Sede Apoſtolica inter Sanctos relatus, fuit Sanctus Suitbertus Werdenſis Epiſcopus, qui primum Friſos, Hollandos, alioſque Germaniae Populos, in Chriſtiana Fide inſtituit: ad preces enim Caroli Magni Canonizatus fuit à Leone III. anno 803., ut ex veteribus hiſtoricis refert Surius. Alios, alii ſucceſſivè Pontifices, *Albo* Sanctorum adſcripſerunt, ut Sanctum Hudalricum Epiſcopum Auguſtanum, Johannes XV. anno 993.: Petrum Ananiae Epiſcopum, Paſcalis II. anno 1110.; Hugonem Epiſcopum Gratianopolitanum, Innocentius II. anno 1134.: S. Bernardum, & Eduardum An-

gliae

gliae Regem, Alexander III. anno 1164., ut ex ſingulorum Bullis videre eſt.

Falſum tamen eſt, quod permulti Doctores exiſtimant, praefatum Alexandrum jus canonizandi, ſibi reſervaſſe, in Cap. I. de *Reliquiis, & veneratione Sanctorum*; quum antea omnibus Epiſcopis id eſſet permiſſum. Falſum, inquam: ſpecies enim illius textus, ut ex Baronio colligit Gonzales, haec eſt. Arnulphus Lezovienſis Epiſcopus conqueſtus eſt apud Alexandrum, Monachos Sanctae Mariae de Griſtan luxorioſam, ac nefariam vitam vivere, quod ſecum crebrò gladiabantur, quod ſeculares quibuslibet figmentis ad ſe alliciebant, miracula facere jactitabant, aquam certis carminibus excantatam, pro ſanitatis remedio obtrudebant: ac tandem cum Monaſterii Procurator ebrius, ſuper coenam duos fratres cultro vulneraſſet, ab eis incontinenti, perticâ, quam caſus obtulit, occiſus fuit, quem Monachi miracula affectantes, pro Martyre venerandum expoſuerunt; hunc autem impium cultum, inhibet Pontifex in ea Decretali, quod in ebrietate mortùus, precibus Eccleſiae indignus habeatur, dicente Apoſtolō, *quod ebrii, Regnum Dei non poſſidebunt*. Addit praeterea, quod etſi plura per eum miracula fierent, non poſſet tamen publicè pro Sancto coli, abſque autoritate Romanae Eccleſiae. Nulla igitur eſt ibi clauſula, quâ Pontifex novum jus ſtatuit, vel ſibi Canonizationem reſervat; ſed id ad Sedem Apoſtolicam pertinere ſupponit.

Quod ſi alicubi legimus, Epiſcopos, quibuſdam poſt mortem cultum decreviſſe, ut ex loco Cypriani ſupracitato: unde fit, quod Sancti quidam in certis Provinciis coluntur, quum aliis Provinciis ſint ignoti, ut in Concilio Florentino Seſſione VII.: ajunt Latini, Simonem Metaphraſtem à Graecis pro Sancto coli, cujus nulla eſſet memoria apud Latinos. Haec intelliguntur de Canonizatione particulari pro tali Provincia, vel Dioeceſi, non de univerſali; ità ut in tota Eccleſia pro Sancto habeatur; quod aliis terminis ità affertur, licuiſſe olim Epiſcopis beatificare, non canonizare: beatificatio autem eſt permiſſio venerationis: Canonizatio includit praeceptum. At verò propter multiplices fraudes, quae in hac re admitti poterant, jus beatificandi ademptum eſt jam Epiſcopis, & ſoli Papae reſervatum, licèt de tempore non conſtet.

Certatur autem inter Theologos, an ſit Divinae Fidei articulus, talem, e. gr., canonizatum verè eſſe Sanctum, & gloria frui Beatorum. Qua in re triplex reperitur opinio. Prima eſt Melchioris Cani Lib. V. de locis Theologicis cap. 5., Cajetani, aliorumque Theologorum, & ex Canoniſtis eam defendit Gloſſa in Cap. unico *de Reliquiis, & veratione Sanctorum in ſexto*, & Felinus, qui putant, Canonizationem Sanctorum non omninò ad Fidem pertinere, & ideò errori ſubjectam eſſe: quia Papa non habet ad hoc ſpecialem, & infallibilem Spiritus Sancti aſſiſtentiam. Secunda eſt

Va-

Valentiae, docetque propoſitionem eſſe Fidei, Papam non poſſe errare in Canonizatione Sanctorum; & per conſequens eſſe formalitèr haereticum, qui negat aliquem Canonizatum eſſe in conſortio Beatorum. Tertia eſt S. Thomae Quodlibeto IX. artic. ultimo, S. Antonini, Sylveſtri, Covarruviae, & aliorum exiſtimantium, certum eſſe, Papam errare non poſſe in Canonizatione, non tamen certitudine Fidei Divinae, ſed certitudine prudentiae infuſae; ideoque negans alicujus Canonizati beatitudinem, licèt non eſſet formalitèr haereticus, eſſet tamen impius, temerarius, ſcandaloſus, errorique proximus.

Ego inter primam, & tertiam ſententiam, vix ullum diſcrimen agnoſco: nam ſemper ac negatur, eſſe de Fide Divina, aliquem eſſe Sanctum, nullus inficiabitur, negantem Sanctum aliquem eſſe in gloria, eſſe temerarium impium, &c., ſaltem propter offenſionem, quam fidelibus inferret: imò cum Proſpero Cardinali de Lambertinis in Lib. I. *de Servorum Dei Beatif., & Beator. Canonizatione* Cap. XLV. dicendum, nedum temerarium, ſed faventem Haereticis eſſe, qui id neget: quum Haeretici dumtaxat, autoritatem Eccleſiae in Sanctorum Canonizatiòne inficientur; ac proinde aſſertores hujuſmodi erroneae propoſitionis, tanquam haereſim ſapientes, graviſſimis poenis eſſe obnoxios, ſi aſſerere auderent, *Pontificem in hac, aut illa Canonizatione erraſſe*; Ceterum ſecunda opinio mihi non probatur; nam

nam tunc Pontificis dictata infallibilia ſunt,cum proferuntur ex Cathedra, hoc eſt, ut docti exponunt, ex Scriptura, quae à Chriſto vocatur *Cathedra Moyſis*: quum ſcilicet vel generalia Scripturae verba ad aliquem ſenſum determinat, vel quando aliquid ex ea infert per bonam Dialecticam. At quum Sanctum canonizat, pronunciat aliquid de facto; quae autem in facto conſiſtunt fallere ſemper poſſunt, ut notant Juriſconſulti per textum in l. 2. D. *de juris, & facti ignorantia*: factum autem Canonizationis fundatur in judicio fallibili; innítitur enim depoſitioni teſtium de alicujus vita, & miraculis, nec repugnat, teſtes vel deceptos eſſe, vel deceptores: quo poſito, quum factum Canonizationis, non ſit ex proxima revelatione infallibile, dici nequit de Fide eſſe credendum.

Nec valet dicere; haec propoſitio univerſalis, de Fide eſt. Omnes Sancti Dei gloria gaudent, ergò & particularis, quae ſub ea continetur: nam etiam de Fide eſt, quod omnes in Adamo peccaverunt, neque tamen de fide eſt, Beatam Virginem in eo peccaſſe.

Oppones. In Concilio Conſtantienſi Seſſ. VIII. damnatur haec propoſitio Wiclefi num. 44. *Auguſtinus, Benedictus, Bernardus damnati ſunt, niſi poenituerint, &c.*: ergo qui aſſerit Canonizatum non eſſe Sanctum, eſt formaliter haereticus.

Reſpondeo, Wiclefum ibi pronunciaſſe, Sanctos illos fuiſſe damnatos, quia habuerunt poſ-

poſſeſſiones, & inſtituerunt Religiones; Senſus igitur propoſitionis eſt: non licere profitentibus Religionem admittere poſſeſſiones, quod eſt haereticum, & damnatum contra Guilelmum de Sancto Amore. Preterea, non omnes articuli Joannis Wiclefi damnantur in Concilio, tanquam haeretici, aliqui ut ſcandaloſi, erronei, blaſphemi, piarum aurium offenſivi, &c., ut expreſsè dicitur in fine citatae ſeſſionis.

Denique nota, quod licet ei, qui neque Canonizatus eſt, neque Beatificatus, non poſſit cultus publicus deferri, ſi tamen cum Sanctitatis fama deceſſerit, poteſt ei exhiberi cultus privatus. Si enim fas eſt, viventes juſtos commendatitiis precibus, adgeniculatione, & manus oſculo venerari; cur haec non permittenda ergà defunctos; quum piè creditur Dei amicos eſſe? adde quod in proceſſu Canonizationis, inter alia probandus eſt cultus privatus, populi frequentia, & accepta per ejus interceſſionem beneficia. Ceterum ex Decreto Urbani VIII., *non licet luminaria ſuper ejus ſepulcrum accendere, aut ſuſpendere tabellas votivas; poſſunt tamen haec recipi, & ſervari, modò publicè non exponantur*. Eodem Decreto vetitum eſt, eorum vitas, & geſta conſcribere, quum continent miracula Prophetias, vel alia ſupernaturalia; quod poſtmodum ipſe Urbanus, temperamento quodam, in alio Decreto declaravit; licere cum approbatione Ordina-

dinarii, & adjecta proteſtatione autoris: cujus formula ibidem deſcripta eſt, ut narratis Fides, non niſi mere hiſtorica, etiam futuro tempore habeatur.

FINIS.

NT 1317 521

Google